

МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

ДОНЧЕ ТАСЕВ

ДОНЧЕ ТАСЕВ • МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

MIC

AFRICA

ДОНЧЕ ТАСЕВ
МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

Македонски информативен центар

Донче ТАСЕВ

МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

Издавач

Македонски информативен центар (МИЦ), Скопје

За издавачот

Драган Антонов, директор

Финансиски поддржано од

Министерството за култура на Република Македонија.

Насловна: Europe – John Speed c 1626

Фотографија: Румен Камилов

Детаљ: Република Македонија

© Донче Тасев и МИС, 2011. Сите права се задржани.

Ниту еден дел од оваа публикација не може да биде репродуциран или дистрибуиран во било каква форма, ниту пак зачуван во одредена електронска база на податоци, без соодветно писмено одобрување од авторот и издавачот.

МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

Донче Тасев

Македонски информативен центар
Скопје, 2011

СОДРЖИНА

1. Краток историски преглед на положбата на македонското национално малцинство во Грција.....	9
1.1. Генеза на проблемот	9
1.1.1. Грчката „македонска борба“	10
1.1.2. Состојбата на македонското малцинство во Грција по завршувањето на Балканските војни	12
1.2. Положбата на Македонците во Грција согласно меѓународните договори по Првата светска војна	15
1.2.1. Нејскиот мировен договор и Конвенцијата за реципрочна емиграција помеѓу Грција и Бугарија	16
1.2.2. Севрскиот договор	19
1.2.3. Протоколот Калфов – Политис.....	21
1.2.4. Протоколот помеѓу СХС и Грција за заштита на малцинствата	24
1.3. Положбата на Македонците во Грција во периодот помеѓу двете светски војни.....	25
1.3.1. Мерките преземени од грчката држава за уништување на карактеристиките на македонската група	27
1.3.2. Абецедарот (Азбучникот) за македонските деца од 1925 година	30
1.3.3. Диктатурата на Метаксас	33
1.3.3.1. <i>Извешаиите до Државната служба за одбрана</i>	34
1.4. Последиците од Втората светска војна и Граѓанската војна во Грција (1946-1949) врз Македонците	35
1.4.1. Учество на Македонците во Втората светска војна	36
1.4.2. Македонците и Граѓанската војна во Грција.....	41
1.4.2.1. <i>Теророт врз Македонците по Договорот од Варкиза</i>	42

1.4.2.2. Активно учество на Македонците во Граѓанската војна и ојорјунистичката политика на КПГ и ДАГ	45
1.4.2.3. Порази на ДАГ и катарофалните последици врз македонското малцинство	54
1.5. Повоеното „помирување“ во Грција	56
1.5.1. Меморандумот за преименување на македонскиот јазик од 1948 год.	56
1.5.2. Континуираната супресија врз Македонците во повоениот период и „националното помирување“	59
2. Карактерот на злосторствата вршени врз припадниците на македонското национално малцинство во Грција	67
2.1. Дефинирање на геноцидот од аспект на меѓународното право	67
2.1.1. Дефинирање на геноцидот согласно Конвенцијата за спречување и казнување на делото геноцид од 1948 г.	69
2.2. Дејствија преземени од грчките власти насочени кон исчезнување на македонското малцинство	72
2.2.1. Убиства на припадниците на македонското национално малцинство	73
2.2.2. Присилно раздвојување на македонските деца од нивните родители и континуирана дискриминација со изречна забрана на нивната репатријација	75
2.2.2.1. Акцијата на жрчката кралица за „сјасување на децата“ ...	77
2.3. Елементи на злосторството геноцид во етничкото чистење врз Македонците во Грција	79
3. Современи аспекти на положбата на македонското национално малцинство во Грција	87
3.1. Денешната состојба на Македонците во Грција	87
3.1.1. Правна рамка за заштита на правата на припадниците на малцинствата во Грција	88
3.1.2. Позицијата и бројната застапеност на Македонците во Грција	91
3.1.2.1. Одредување на бројот на Македонците во Грција	93
3.1.2.2. Бројната застапеност на Македонците во Грција според претставничките на македонското национално малцинство	96

3.1.3. Студиите за етницитетот на Македонците во Грција	98
3.2. „Прашањето за името“ и македонското национално малцинство во Грција	104
3.2.1. Независноста на Република Македонија и проблемот со меѓународното признавање	105
3.2.2. Склучувањето на Привремената спогодба помеѓу Македонија и Грција	111
3.2.3. Грчката доктрина за негација на македонскиот национален идентитет	112
3.2.4. Идентитетските прашања во преговорите.....	120
3.2.4.1. <i>Претходно прашање: За што се преговара?</i>	120
3.2.4.2. <i>Преговорите и идентитетите</i>	120
3.2.4.3. <i>Славот на македонското национално малцинство во врска со прашањата за идентитетите во преговорите</i> ...	125
3.3. Појавни облици на организација на македонското национално малцинство во Грција	126
3.3.1. Објавувањето на „Манифестот за човекови права“ и реакциите кои ги предизвика во Грција	128
3.3.2. Појавата и активностите на македонските групи за човекови права.....	130
3.3.2.1. <i>„Bulgarian Human rights in Macedonia“</i>	135
3.3.3. Формирањето на партијата „Виножито“ и улогата која ја има во политичкиот живот на Грција	136
3.3.4. Издавачко-публицистичката и културната дејност на Македонците во Грција	143
3.4. Пресудите на Европскиот суд за човекови права	146
3.4.1. Случајот Сидиропулос и другите против Република Грција од 1998 година	147
3.4.2. Случајот Виножито (Ouranio Toxo) и другите против Република Грција од 2005 година	152
3.5. Положбата на македонското национално малцинство во Грција низ призмата на извештаите од меѓународните владини и невладини организации	157
3.5.1. Извештајот „Denying Ethnic Identity: Macedonians of Greece“	157

3.5.2. Извештајот на Greek Helsinki Monitor „Minority Rights in Greece“ од септември 1999 год.....	163
3.5.3. Анализа на досегашните извештаи на ЕКРИ кои се однесуваат на Грција	166
3.5.3.1. Вториот извештај за Грција од 2000 год.	168
3.5.3.2. Третиот извештај на ЕКРИ за Грција од 2004 год.	169
3.5.4. Извештајот на независниот експерт за малцински прашања Геј МекДугал за Грција	172
3.5.5. Други извештаи од телата формирани врз основа на меѓународните договори за човекови права во рамките на ООН.....	176
3.6. Прашањето за еднострано одземените државјанства и имоти на Македонците	178
3.6.1. Правните акти сврзани со државјанството на бегалците.....	180
3.6.2. Правните акти сврзани со имотите и имотните права на бегалците	184
3.6.3. Можноста за постапување пред ЕСЧП.....	189
3.6.4. Можноста за активирање на постапка „држава против држава“	198
ЗАКЛУЧОК	201
Библиографија	207

1.

Краток историски преглед на положбата на македонското национално малцинство во Грција

1.1. ГЕНЕЗА НА ПРОБЛЕМОТ

Како сите останати држави, и Грција во текот на своето еманципирање како независна држава по 1830 год. се соочувала со фактот дека значителен дел од нејзиното население се разликувало од мнозинското грчко население по однос на јазикот, националната или верската припадност.¹ Ова станало уште повидливо со нејзините територијални проширувања во текот на XIX и почетокот на XX век, односно со припојувањето на Тесалија, Епир, Егејска Македонија и Западна Тракија кон првично малото грчко кралство. Притоа, останува непобитен фактот дека политиката на грчките власти кон припадниците на малцинствата била несомнено политика на „размена на население“ и недоброволна асимилација во доминантната култура, наместо интеграција без асимилација на различните културни заедници во грчкото општество.

Меѓу разните малцинства кои живееле во Грција, особено е значајно континуираното присуство на Македонците во оваа држава.² Патем, од речиси сите компактни малцинства кои некогаш ја населувале Грција, единствено припадниците на македонското национално малцинство во континуитет

¹ Грчката борба за независност траела од 1821 до 1829 година и конечно со Лондонскиот протокол од 22 март 1829 година Грција била прогласена за независна држава. Територијата на тогашното грчко кралство била седум пати помала од онаа на денешната Република Грција. Од самиот почеток на воспоставувањето на грчкото кралство, во нејзината надворешна политика се протежираше ирентитичкиот концепт наречен „Megali Idea“, кој означуваше територијална експанзија на грчкото кралство со цел вклучување на сите „грчки историски територии“ кон грчката матица.

² Имајќи го предвид насловот на трудот, положбата на останатите малцинства (Турци, Евреи, Помаци, Власи, Бугари итн.) во Грција и мерките кои државата ги преземала спрема нив во минатото со цел градење на хомогена нација без „инородно“ население само инцидентно ќе бидат споменати, пред се доколку истите се поврзани со македонското малцинство.

дејствувале неконформистички во однос на обидот од страна на грчките власти за прикажување на партикуларните малцински култури како регионални варијации на сеопфатната унитарна грчка култура.³ Ова затоа што анализата на однесувањето на грчките власти спрема припадниците на македонското национално малцинство во минатото, пред се актите кои имале за цел етничко чистење на просторот каде отсекогаш претставувале мнозинско население, покажуваат дека примената на нелиберални и присилни политики на градење нација-држава не успеале да извршат целосна супресија и исчезнување на едно малцинство.

Целосната претстава за ситуацијата и позиционираноста на македонското национално малцинство во Грција денес, како и проблемите, недоследностите и лошите практики со кои тие се соочуваат од државните власти во напорите за реализација на слободите и правата на културен идентитет и зачувување на етничките специфики во општество кое дестимулира малцински движења и активизам можат да се разберат со разложување на сите важни историски секвенци и факти во врска со восприемањето на корпусот наречен „македонско прашање“ од страна на грчките власти и општество во целост.

Македонците во Грција првпат се појавуваат како малцинство во периодот по завршувањето на Балканските војни, кога со поделбата на Македонија всушност најголемиот дел од нејзината територија и припаднал на Грција. Меѓутоа, пред да преминеме на карактеристиките на периодот по Балканските војни и состојбата на македонското население тогаш, потребно е сосем на кратко да се нагласат акциите на грчката држава за докажување на „грчкиот карактер“ на Македонија една деценија порано.

1.1.1. Грчката „македонска борба“

Периодот од 1904-1908 год. е особено глорифициран во историските читанки во Грција, и истиот е наречен „грчка македонска борба“.⁴ Имено, грчката историографија определува дека во овој период „македономахите“ (ткн. грчки борци за Македонија) херојски се бореле во Македонија против „бугарските бандите“ со цел заштита на „македонскиот хеленизам“ и зачуву-

³ Според: Anastasia Karakasidou, Politicization Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia, *Journal of Modern Greek Studies*, Volume 11, 1993, стр. 20

⁴ Меѓу највлијателните книги кои го обработуваат овој период ќе ги споменам следните: Douglas Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia (1897-1913)*; Pavlos Tsamis, *Macedonian Struggle*; Konstantinos Vacalopoulos, 'The Macedonian Struggle (1904-1908) as the Chief Phase of the Greek's Struggle for Macedonia'.

вање на „грчко македонскиот национален идентитет на Грците во Македонија“.⁵ Основата на оваа „македонска борба“ се базирала наводно на „патриотизмот и жртвата на Грците од Македонија и истата претставува најсветол момент од модерната историја на македонските Грци... Борбата ја одржуваше целата грчка нација обединета, која се бореше да ја зачува грчкоста на Македонија и да ја заштити областа од каде што грчкиот дух, јазик и уметност се ширеше низ останатиот дел од светот“.⁶

Всушност, во овој период припадниците на македонскиот народ, најмногу во делот на Македонија кој подоцна станал составен дел од грчкиот суверенитет, биле изложени на терор и репресии од страна на грчките андартски чети, официјално испраќани под патронажа на грчката влада.⁷ Патем, ова се случувало во периодот по Илинденското востание, кога грчката влада, свесна дека се очекувала конечна демисија на Турција од Балканскиот простор, преземала акции за супресија на дејството на македонската револуционерна организација и заштита на „македонските Грци и Славофоните-Грци“ од „бугарските бандити“. Сево ова се вршело со цел да се докаже наводниот грчки карактер на Македонија и оправдување на територијалните аспирации за конечно инкорпорирање на „неослободените грчки браќа од Македонија“ во грчкото кралство. Вклученоста на грчката влада и црква во активностите на андартите е особено видлива преку нивната финансиска поддршка и координација од страна на тогашните грчки конзули во Солун и Битола, Ламброс Коромилас и Јон Драгумис.⁸

Остануваат како грчки парадокси фактите дека грото од „македономахите“ кои дејствувале во Македонија потекнувале од останатите делови на Грција, додека мал дел биле Грци и Македонци (гркомани) од овие краишта.

⁵ Според: Δημήτρης Λιθοξόου, Ελληνικός αντιμακεδονικός αγώνας – Από το Ίλιντεν στη Ζαγκορίτσανη (1903-1905), Μεγάλη Πορεία, Αθήνα 1998 (Димитрис Литоксоу, Грчка Антимакедонска борба – од Илинден до Загоричани (1903-1905), Аз-Буки, Скопје, 2004, стр. 8. Ова е извадок од говорот на поранешниот грчки претседател Константинос Караманлис на отварањето на симпозиумот посветен на „Македонската борба“ во Солун, 1987 година.

⁶ Nicolaos K. Martis, The Falsification of Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athens, 1984, стр. 99-100.

⁷ Детално објаснување на теророт вршен од грчките андартски чети врз македонското население, а финансиран од страна на грчката влада кај: Крсте Битовски, Грчката „македонска борба“, Институт за национална историја, Скопје, 2001; Ристо Поплазаров, Грчката политика спрема Македонија во втората половина на XIX и почетокот на XX век, Институт за национална историја, Скопје, 1973 итн.

⁸ Мемоарите на тогашниот митрополит на Костурската митрополија при грчката Патријаршија, Германос Каравангелис, насловени како „Македонската борба“ се најдобар доказ за координираноста на грчките конзулски и црковни лица со андартите, нивното финансиско поткрепување, нивната улога при поткупувањето на локалното македонско население (гркомани) со цел вклучување на дел од Македонците во четите на андартите кои патем во најголем дел потекнувале од грчките острови, и особено заштитата пружана од страна на грчките конзули и митрополити спрема грчките андарти кога истите се наоѓале во опасност.

Уште повеќе, митовите за „македонски хеленизам“ и за „заштита на локалните Грци и гркофони од дејствијата на ВМРО со цел запазување на нивниот грцизам“ се разобличени од самите водачи на овие банди. Така, првиот водач на андартите Павлос Мелас бил разочаран од фактот што голем дел од населението во Егејска Македонија воопшто не знаело да зборува грчки јазик и тие биле незаинтересирани да им помагаат на андартите во нивното снабдување со храна.⁹

На крајот, резултатот од овие активности биле многубројните недолжни македонски жртви (особено трагични настани се масакрот извршен за време на една македонска свадба во селото Зеленич и колежот во село Загоричани), големата поделеност која настанала помеѓу локалното население и надворешната емиграција која настанала поради страв на локалните Македонци од репресији.

1.1.2. Состојбата на македонското малцинство во Грција по завршувањето на Балканските војни

Како што споменав погоре, по завршувањето на Балканските војни можеме да се зборува за македонско малцинство во Грција. Имено, врз основа на Букурешкиот мировен договор од 10 август 1913 год. и поделбата на Македонија, Грција се здоби со 33.953 км² од вкупно 66.474 км² колку што имала цела Македонија.¹⁰ Во овој дел на Македонија во тоа време живееле 1.163.477 жители.¹¹ Притоа, огромното мнозинство (77,5%) од ова население било од негрчко потекло.

Определувањето на бројот на Македонците во делот на Македонија кој согласно меѓународните договори станал составен дел од Грција, може да се утврди врз основа на компарација на проценките давани за населението од страна на бугарски, грчки и српски извори и статистики од тој период.¹² Во

⁹ Според: Δημήτρης Λιθοξόφου, Ελληνικός αντιμακεδονικός αγώνας – Από το Ίλιντεν στη Ζαγκορίτσανη (1903-1905), Μεγάλη Πορεία, Αθήνα 1998.

¹⁰ Тодор Христов Симовски, Населените места во Егејска Македонија (Книга I), Скопје, 1998, стр. 9.

¹¹ Според: *Ibid*. Разни автори даваат различни бројки за населението во Егејска Македонија во 1913 година. Така, според Тошо Поповски тоа изнесува 1.042.029 (*Македонскојто национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија*, Скопје, Македонска книга, 1981, стр. 64), Стојан Киселиновски определува 1.052.227 жители (*Егејскиот дел на Македонија*, Култура, Скопје, 1990, стр. 19)

¹² Според бугарските автори и извори најбројно население во Егејска Македонија во 1913 година биле „Бугарите“. Според Васил К’нчов, кој својата проекција за населението ја правел врз основа на јазикот кој се зборувал во семејството, населението во Егејска Македонија било распределено на следниот начин: 358.290 Бугари, 218.742 Грци, 59.720 Евреи, 34.427 Власи, 30.726 Роми, 6.875

овие извори и статистики, Македонците не се именувани како Македонци, туку во зависност од припадноста на авторот, истите биле прогласувани за Бугари, Грци или Срби. Јасно е дека овие статистики биле правени со цел претставување на иредентизмот од страна на младите Балкански држави спрема македонската територија (во тоа време Турција) како основа за наводно „ослободување на своите истородни и поробени браќа во Македонија и нивно приклучување кон матицата“.

Албанци и 8.910 групи (Васил Кънчов, *Македония. Етнография и статистика*, София, 1900). Следејќи го истиот дискурс, во 1905 година Д. Бранков во функција на Генерален инспектор на Бугарската егзархија ја публикува својата книга *La Macedoine et sa population Chretienne*. Врз основа на тие податоци, во 1913 година во Егејска Македонија живееле: 382.054 Бугари, 133.782 Грци, 26.153 Власи, 2.994 Албанци, 9.632 Роми. Потребно е да се нагласи дека неговата статистика го опфаќа исклучиво христијанското население во Македонија. Според Владимир Руменов, во егејскиот дел на Македонија по 1913 година живееле: 339.369 Бугари, 314.854 Турци, 245.251 Грци, 68.296 Евреи, 44.414 Власи, 25.308 Роми, 15.108 Албанци и 8.016 други (Стојан Киселиновски, *Еџејскиот дел на Македонија*, Култура, Скопје, 1990, стр. 9). Професорот на Софискиот универзитет, Јордан Иванов, утврдил 329.371 Бугарин во Грција, а оваа бројка официјално била прифатена и од страна на Карнегиевата комисија за истражување на причините и однесувањето на балканските држави за време на Балканските војни. Конечно, во книгата на Македонскиот научен институт насловена како *Македония како природно и сѐйанско цѐло* од 1945 година за првпат во еден бугарски учебник се определува дека во делот на Македонија кој потпаднал под Грција во 1913 година останале да живеат 307.646 Македонци (наречени Македонци затоа што книгата е издадена во периодот кога Бугарија официјално признаваше постоење на македонска нација).

Грчките автори како клучно за определување на идентитетот на населението во Македонија во тоа време го сметале надворешното манифестирано чувство што се изразуvalo преку посета на настава на определен јазик или преку посета во некоја од признатите цркви. Во таа насока, Василиос Колокотронис смета дека во грчка Македонија пред Балканските војни живееле 488.484 Грци, наспроти 115.909 Словени. Стилипон Кирџакидес сметал дека во Солунскиот вилает живеат 373.227 Грци и 207.317 Бугари, а во Битолскиот вилает 262.283 Грци и 178.410 Бугари (Iakovos D. Michailidis, “The War of Statistics: Traditional Recipes for the Preparation of the Macedonian Salad”, *East European Quarterly* 32/1, 1998, стр. 9-21). Клеантис Николаидис во својата книга од 1923 година дава податоци за составот на населението во Битолскиот и Солунскиот вилает во 1905 година. Така, според него во овој дел живееле 751.798 Мухамеданци, 655.745 Грци и 332.12 Бугари (Διηγήτης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας*, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991.)

Српските автори се всушност и најнерелевантните при определувањето на етничкиот состав на населението во Егејска Македонија. Причината е пред се ненаучниот пристап при давањето на проекциите за составот на населението. Односно, кај нив најмногу е изразен пропагандистичкиот пристап со цел промовирање на својот националистички дискурс, за разлика од грчките и бугарските кои исто така го следеле националистичкиот дискурс на своите држави, но сепак тоа го правеле на еден пософистициран начин. Како доказ за ова ќе го наведем примерот со статистичките податоци на Спиридон Гопчевик. Според него, во Солунскиот вилает живееле 705.500 Срби-христијани и 105.000 Срби-муслумани. Слично на ова, Иван Иваниќ смета дека во Македонија пред Балканските војни живееле 400.568 Срби-патријаршисти, 265.408 Срби-егзархисти, 400.000 Муслимани, 60.000 Евреи, 190.639 православни несловени, 15.000 Срби-католици итн. (Стојан Киселиновски, *Грчката колонизација на Еџејска Македонија*, ИНИ, Скопје, 1981, стр. 18-22.)

Според горекажаното, бројот на Македонците во Грција по Балканските војни можеме да го утврдиме врз основа на некоја од многубројните споменати проекции која е потврдена како веродостојна од страна на независен меѓународен центар. Така, Карнегиевата комисија во својот извештај за причините и однесувањето на балканските држави во Балканските војни ја прифаќа статистиката на професорот од Софискиот универзитет Јордан Иванов, и во истиот се наведува дека во Егејска Македонија во 1913 година живееле 329.371 Бугари.¹³ Дополнително, според „мошне сигурната проценка на Британскиот Форин офис за етничката припадност на населението во Македонија“, во 1912 год. на етно–географската територија на Македонија етничките Македонци сочинувале нешто повеќе од половина од вкупното население, односно приближно 1.150.000 лица.¹⁴

Имајќи го предвид ова, можеме да кажеме дека во периодот по завршувањето на Балканските војни во Грција живееле околу 370.000 Македонци, што претставувало околу 35% од вкупното население на делот од Македонија кој стана составен дел од грчкиот суверенитет. Слично, македонскиот јазик бил најраспространет, односно имал статус „јазик на народот“ и истиот го употребувале мнозинството од населението. Идентична проекција за бројот на Македонците во Грција во овој период дава и македонскиот историчар Стојан Киселиновски, односно тој определува дека во 1913 год. во Егејска Македонија живееле 370.000 Македонци што претставувало 35,20% од населението.¹⁵ Во исто време, Грците претставувале околу 20% од населението и тие биле распространети најмногу во јужните делови на Егејска Македонија и во градовите каде трговијата била многу развиена.

Треба да се нагласи дека како последица на злосторствата вршени од страна на грчките војски во текот на Балканските војни, биле запалени 160 македонски села во овој регион, комплетно бил уништен градот Кукуш и 16.000 Македонци пребегнале во Бугарија.¹⁶ Исто така, со доаѓањето на грчката власт во Егејска Македонија престанале да постојат повеќе од 340 училишта

¹³ Carnegie Endowment for International Peace (Division of Intercourse and Education), Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars, Washington D.C., 1914, стр. 195.

¹⁴ Според: Andrew Rossos, The British Foreign Office and Macedonian National Identity, 1918-1941, *Slavic Review* 53, No. 2 (Summer 1994), стр. 381, фуснота бр. 47.

¹⁵ Стојан Киселиновски, Етничките промени во Егејска Македонија (1913-1941) во *Етничкиите промени во Егејска Македонија во XX век*, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, 77-78.

¹⁶ Carnegie Endowment for International Peace (Division of Intercourse and Education), Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars, Washington D.C., 1914, стр. 95-106.

со околу 20 прогимназии и 6 гимназии во кои имало околу 750 учители и учители, 19.000 ученици, како и 378 цркви со 300 свештеници.¹⁷

Периодот на Првата светска војна и воените дејствија долж линијата на „Македонскиот фронт“ претставувал почеток на нови предизвици за македонското население во Грција. Така, грчките воени власти вршеле присилно преселување на голем број Македонци, врз основа на сомневање за соработка со Бугарите кои во тој период окупирале делови од Тракија и Егејска Македонија. Тие биле пренесувани на грчките острови или во останатите делови на Грција. Како потврда на ова, ќе споменам дека во еден француски документ изречно се споменува преселување од страна на воените власти на 51 лице од *македонска националност*.¹⁸ Сепак, додека грчките автори признаваат дека нивните воени власти во овој период извршиле принудно преселување на неколку илјадници Македонци, изречно одрекуваат дека таквите присилни акти можат да се подведат под дејствието „етничко чистење“ на „славомакедонскиот елемент“.¹⁹

1.2. ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА СОГЛАСНО МЕЃУНАРОДНИТЕ ДОГОВОРИ ПО ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА

Првата светска војна конечно беше окончана со потпишувањето на Версајскиот мировен договор на 28 јуни 1919 година. Со завршувањето на оваа војна беше воведен нов пристап кон нерешените територијални спорови помеѓу државите во Европа. Со цел зачувување на рамнотежата на силите создадена со версајскиот систем, и обезбедување на почитувањето на човековите права за припадниците на малцинствата, се преминало кон склучување на т.н. малцински договори, пред се со балканските држави. Овде накратко ќе бидат споменати оние меѓународните договори и аранжмани (декларации) кои се однесуваа и применуваа, директно или индиректно, спрема припадниците на македонското малцинство во Грција.

¹⁷ Според: ВМРО (обединета) – Документи и материјали, Книга I, во избор, редакција и коментар на Иван Катарџиев, Институт за национална историја, Скопје, 1991, стр. 133-134.

¹⁸ Според: Loukianos I. Hassiotis, *Forcible Relocation from Greek Macedonia during the First World War*. Преземено од следниот интернет портал: www.macedonian-heritage.gr

¹⁹ Според: Ibid.

1.2.1. Нејскиот мировен договор и Конвенцијата за реципрочна емиграција помеѓу Грција и Бугарија

Мировниот договор на силите победнички од Првата светска војна со поразената Бугарија е потпишан во предградието на Париз, Неји-сир-сен, на 27 ноември 1919 година.²⁰ Овој договор иако се однесува за Бугарија и утврдувањето на нејзините граници и меѓународни обврски, истиот *inter alia* содржи неколку одредби директно применливи кон припадниците на македонското малцинство во Грција. Имено, член 46 од договорот се определува обврска за Грција да се грижи за „интересиите на жителите што се разликуваат од мнозинското население по раса, јазик или вера“. Некои автори вклучувањето на оваа одредба во меѓународен договор кој се однесува на Бугарија го толкуваат како еден вид отстапка од големите сили кон Бугарија, односно имплицитно признавање дека целото словенско население во Грција е од бугарско потекло, пред се поради големите територијални загуби кои ги претрпело бугарското царство со завршување на Првата светска војна. Патем, оваа одредба претставува и најава за Договорот за правата на малцинствата во Грција (Севрски договор) од 1920 година. Дополнително, членот 56 определувал обврска за Бугарија однапред „да ги признае одредбите што главните сојузнички и здружени сили ги сметаат како пожелни во однос на заемната и доброволна емиграција на етничките малцинства“. Согласно оваа одредба, едновременно со Нејскиот мировен договор е склучена и посебна Конвенција за размена на малцинствата помеѓу Грција и Бугарија.²¹

Конвенцијата за размена на малцинствата помеѓу Грција и Бугарија е склучена на 27 ноември 1919 год.,²² а истата стапила во сила и почнала да се применува од 9 август 1920 год.²³ Како иницијатор на оваа Конвенција се појавува грчката влада, чија цел била да се создаде меѓународно правна можност за остварување на идејата за иселување на што поголем број Македонци од Егејска Македонија.²⁴ Сосема спротивно, целите на Бугарија за потпишување на овој договор несомнено биле целосното иселување на грчкото малцинство

²⁰ Текстот на Нејскиот мировен договор е користен од: Македонија во меѓународните договори, Том I (1913-1940), Државен архив на Република Македонија, Скопје, 2006, стр. 174-184.

²¹ Според: Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Август Штип, Скопје, 1998, стр. 176.

²² Текстот на Конвенцијата за размена на малцинствата помеѓу Грција и Бугарија е користен од: Македонија во меѓународните договори, Том I (1913-1940), Државен архив на Република Македонија, Скопје, 2006, стр. 184-188.

²³ Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity, Aristide D. Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 42.

²⁴ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 67.

во Бугарија кое претежно било концентрирано на црноморското крајбрежје и во бугарска Тракија,²⁵ но и меѓународно-правна потврда дека целокупното словенско население во Грција (Бугарите и Помаците во Западна Тракија и Македонците во Егејска Македонија) е од бугарско потекло.²⁶

Согласно одредбите вградени во Конвенцијата, договорните страни им признавале на своите етнички, верски и национални малцинства право да се иселат од нивните територии. Двете договорни страни се обврзале да го олеснат извршувањето на тоа право и да не вршат директно или индиректно било каква рестрикција на правото на емигрирање. Правото на доброволно иселување било признато за секој полнолетен граѓанин,²⁷ кој доколку го искористил ова право автоматски (*ipso facto*) го губел постоечкото државјанство и го стекнувал државјанството на другата договорна страна. За недвижностите кои ги поседувале оние кои емигрирале и уредувањето на сопственичките односи била формирана Мешовита комисија, чија задача била да ја надгледува и олеснува доброволната емиграција, да го исплати надоместокот за напуштениот недвижен имот и да ги определи условите за емигрирање и исплаќање. Иста можност била предвидена и за лицата кои ги напуштиле своите имоти и се преселиле на територијата на една од договорните страни пред стапувањето на сила на Конвенцијата.²⁸

Согледувајќи ја ситуацијата дека за рок од две години само 197 семејства од Грција одлучиле да ги искористат можностите со Конвенцијата, нејзините власти започнале со една систематска политика на терор, депортација и принуда за иселување на Македонците во Бугарија.²⁹ Притоа, соочувајќи се

²⁵ Според: Тодор Христов Симовски, Населените места во Егејска Македонија, Книга I, Скопје, 1998, стр. 13.

²⁶ Според: Стојан Киселиновски, Грчката колонизација во Егејска Македонија (1913-1940), Институт за национална историја, Скопје, 1981, стр. 49.; Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 67.

²⁷ Изјавата за иселување на мажот ја вклучувала и таа на жената и на нивните малолетни деца.

²⁸ Поради големото движење на бегалците во претходните години, Мешовитата комисија одлучила да ги исплатува имотите оставени од лицата кои емигрирале во Грција или Бугарија во претходните 20 години. Со тоа всушност Комисијата си ја отежнала својата работа, а оваа активност истата ја извршувала во периодот на затегнати односи помеѓу Грција и Бугарија. Според: Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 198-199.

²⁹ Ќе ги споменеме примерите со селата Лесково (С'ботско), Бутим (Драмско), Нерет (Леринско), Трлис, Каракој и Ловеч (Серско) и др. каде разни андартски чети извршиле убиства на околу стотина Македонци, вршеле грабежи и се заканувале на локалното македонско население со цел нивно принудување за емигрирање во Бугарија. Доволно е да се спомене настанот во селото Трлис (серска околија), каде само во еден ден грчката полиција убила 17 Македонци од ова село. Исто така, за малиот одзив на Македонците во почетните години од примената на Конвенцијата влијаеле и препораките од македонската организација ВМРО во насока за опстојување на македонското население на своите живеалишта. Според: George Mavrogordatos, Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936, Berkeley, University of

со многубројните бегалци од Анадолија како последица на грчко-турската војна, грчките власти истите ги сместувала на имотите на присилно иселените Македонци. Ваквото однесување придонело за зголемување на емиграцијата на Македонците во Бугарија, и тоа претежно од околиците во источниот и централниот дел на Егејска Македонија.

Иако со сигурност не може да се утврди точниот број на Македонци кои „доброволно“ се иселиле од Грција во Бугарија со примената на оваа Конвенција, може да се наведат некои бројки кои приближно ја одразуваат реалната ситуација. Според историчарот Стојан Киселиновски, бидејќи Конвенцијата се однесува и на лицата кои емигрирале во Бугарија и пред склучувањето на овој договор, во периодот 1913-1928 година севкупно 86.582 Македонци се иселиле во Бугарија.³⁰ Џон Колиопулос и Евангелос Кофос определуваат дека со оваа Конвенција биле иселени вкупно 92.000 „Буџари“,³¹ додека Димитри Литоксоу и Николаос Мартис оперираат со бројката од 66.126 иселени „Буџари“.³² Конечно, според Владимир Ортаковски, Мешовитата комисија работела и разгледувала вкупно 154.691 случаи, од кои околу 95.000 лица биле Македонци.³³ Како резултат на овие иселувања, практично целото грчко население од Бугарија емигрирало во Грција, додека еден дел од македонското малцинство од Грција „доброволно“ ја напуштило својата земја.³⁴ Сепак, останува фактот

California Press, стр. 246; Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 68; Стојан Киселиновски, Грчката колонизација во Егејска Македонија (1913-1940), Институт за национална историја, Скопје, 1981, стр. 50-51; Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 164..

³⁰ Стојан Киселиновски, *Егејскиот дел на Македонија (1913-1990)*, Култура, Скопје, 1990, стр. 26. Според него, оваа бројка на иселени Македонци е добиена со собирање на вкупно иселените Македонци по следните околии: Кукушка 18.989 лица, Серска 11.404, Зрневска 11.223, Демир-Хисарска 10.756, Солун 7.285, Ениџе-Вардар 7.257, Гуменџиска 5.195, Драмска 4.233, Костурска 3.577, Солунска (без Солун) 1.782, Леринска 1.676, Лагадинска 1.581, З'хненска 1.442, Мегленска 1.233, Воденска 449, Кајларска 381, Нигритска 326, Берска 114 и од јужните околии вкупно 285 лица.

³¹ John S. Koliopoulos, *The War over the Identity and Numbers of Greece's Slav Macedonians* во Peter Mackridgе and Eleni Yannakakis (ed.), *Ourselves and Others – Development of the Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912*, New York, 1997, стр. 50; Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity*, Aristide D, Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 43.

³² Δημήτρης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991* και επανέκδοση 1992 [Димитрис Литоксоу, *Малцинскиот истражување и националната свесност во Грција*, Ѓурпа, Скопје, 1994, стр. 14.] ; Nicolaos K. Martis, *The Falsification of Macedonian History*, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athens, 1984, стр. 106.

³³ Владимир Ортаковски, *Малцинствата на Балканот*, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 200.

³⁴ *Ibid*, стр. 200-201. Спротивно на ова, Евангелос Кофос смета дека со спроведувањето на оваа Конвенција, Грција постигнала голема етничката хомогеност во регионот Македонија што се докажало и со наредните пописи на населението, каде хомогеноста била очигледна во регионите

дека чисто националните интереси на овие две држави се остварувале на штета на македонското население во Грција.

1.2.2. Севрскиот договор

Согласно член 46 од Нејскиот мировен договор, Грција се стекнала со меѓународно-правна обврска да склучи меѓународен договор за заштита на малцинствата кои живеат на нејзината територија. Тоа конечно се случило на 10 август 1920 година, кога бил „Договорот за заштита на малцинствата во Грција“ во градот Севр, Франција.³⁵

Со овој договор Грција преземала обврска за обезбеди целосна и комплетна заштита на животот и слободата на сите жители на Грција, без разлика на нивната национална, јазична, верска или расна припадност. Исто така, на сите жители на Грција им било признато правото слободно да ја изразуваат и практикуваат својата религија и верувања, јавно или приватно, се додека тие не се неконзистентни со јавниот ред и морал. Во членот 3 е определено дека државјани на Грција *ipso facto* ќе станат сите лица од „бугарско или турско национално потекло“ кои постојано живееле на териториите што станале (се трансферирале) дел од грчкиот суверенитет по 1 јануари 1913 година.³⁶ Со оваа формулација, првпат во еден меѓународен договор Македонците во Грција волунтаристички беа прогласени за „Бугари“.

Најзначајните одредби за малцинствата од овој договор се содржани во членовите 7, 8 и 9. Според член 7, сите грчки државјани се еднакви пред законот и уживаат исти граѓански и политички права, без разлика на расата, јазикот или религијата. Исто така, нагласено е дека разликите во религијоните верувања не можат да му наштетат на еден државјанин посебно за прием во јавната служба (администрацијата) или во вршењето на својата професија или производствената дејност. Конечно, секој грчки државјанин имал право слободно да го употребува својот јазик во приватните, трговските или ре-

Источна и Централна Македонија, а помалку од 100.000 „славофони“ останале да живеат во регионот Западна Македонија. Неведено според: Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation and national Identity*, стр. 43-44.

³⁵ Текстот на Севрскиот мировен договор е користен од: *Македонија во меѓународните договори, Том I (1913-1940)*, Државен архив на Република Македонија, Скопје, 2006, стр. 191-199.

³⁶ За овие лица во став 2 и 3 од член 3 на договорот е предвидена можност врз основа на правото на опција да оптираат за друго државјанство. Оние кои ќе го оствареле ова право биле должни, освен кога е инаку определено, во рок од 12 месеци да се преселат во државата чие државјанство го добиле искористувајќи го признатото право на опција. Важно е да се спомене дека овие лица имале можност да ги задржат своите недвижни имоти во Грција.

лигиозните односи, во печатот или во публикациите од секаков вид, или на јавните собири.³⁷

Во членот 8 од договорот е определено дека грчките државјани кои припаѓаат на малцинствата ги имаат истите права и гаранции како и останатите грчки државјани. Нив посебно им било признато правото на своја сметка да отвараат верски, социјални установи и училишта, со право да го употребуваат својот јазик во истите. Сепак, овде може да се забележи една нелогичност. Имено, отворањето на овие установи на сметка на малцинствата е во директна спротивност со претхониот став, каде е предвидено припадниците на малцинствата да имаат еднаков третман и гаранции како и останатите грчки државјани.³⁸

Конечно, со членот 9 е предвидена обврска за грчката влада во градовите и окрузите каде живееле значителен број на луѓе кои зборуваат јазик различен од грчкиот, да се преземат соодветни мерки со цел во основните училишта за децата на тие луѓе наставата да се изведува на нивниот мајчин јазик. Сепак, изучувањето на грчкиот јазик било задолжително за секој ученик. Исто така, во реоните каде концентрацијата на малцинствата била значителна, било предвидено да се обезбеди правично учество во користењето на сумите од разните општински буџети за настава, верски или други добротворни цели. Иако значењето на овој член е огромно, останува фактот дека оцената за тоа каде живееле значителен број припадници на малцинствата зависело од државните органи, кои неретко се однесувале премногу субјективно и одбивно кон „другоста“ на своите сограѓани во грчкото општество.³⁹

Сосем на крај ќе споменам дека и покрај овие прецизно формулирани обврски, Севрскиот договор тешко се спроведува во пракса. Затоа, честопати во Друштвото на народите се поставувале прашањата за заштитата на малцинствата во Грција согласно договорот, пред се поради незадоволителните резултати од реализираното. Поради овие причини, Грција редовно била изложувана на сериозни критики.⁴⁰

³⁷ Уште повеќе, согласно член 7 од Договорот, Грција преземала обврска во рок од три години да воведи избран систем кој ќе воде сметка за националните малцинства. Сепак, оваа одредба се однесува само за териториите кои станале составен дел од грчкиот суверенитет по 1 јануари 1914 година. Тоа значи дека во преговорите пред склучувањето на овој договор, турската делегација особено водела сметка за правата на своите сонародници кои станале грчки државјани во периодот по 1 јануари 1914 година. Според: Viktor Gaber, *Recognition and Denial – Greece and the Macedonians after Versailles*, Sydney, 2008, стр. 71.

³⁸ Исто и според: Ibid, стр. 72.

³⁹ Исто и според: Виктор Габер, *Односот на Грција кон македонското национално малцинство по Првата светска војна* (необјавен магистерски труд), Правен факултет, Скопје, 1985, стр. 64.

⁴⁰ Според: Лазо Мојсов, *Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција*, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 263-264.

1.2.3. Протоколот Калфов-Политис

На 29 септември 1924 година, владите на Грција и Бугарија по успешните преговори што беа иницирани од Лигата на народите, го потпишаа „Протоколот за покровителство на малцинствата во Грција и Бугарија“,⁴¹ попознат како Протокол Калфов-Политис, наречен според потписниците на истиот од двете страни.⁴²

Всушност, со овој Протокол македонското национално малцинство повторно беше прогласено како „бугарско малцинство“, и суштината на истиот беше детално да се утврди начинот за исполнување на веќе постоечките меѓународно-правни обврски на Грција за праведен третман на малцинствата, утврдени со Севрскиот договор, спрема припадниците на „бугарското малцинство“ во Грција.

Двајца членови на Мешовитата комисија за грчко-бугарската емиграција, воспоставена во 1919 година со Конвенцијата за размена на малцинствата, мајорот Рувер и полковникот Корф биле именувани за да ја набљудуваат имплементацијата на Протоколот спрема припадниците на „бугарското“ малцинство, со цел да и ја олеснат работата на грчката влада.⁴³ Овие двајца членови, како своевиден советодавен орган, преку анкетаирање на лица припадници на „бугарското“ малцинство требало да ги утврдуваат потребите на малцинствата, пред се во областа на образованието и вероисповеста. На база на собраните информации од истражувањето на терен, тие требало да состават извештај до грчката влада за мерките што би биле потребни да се преземат за подобрување на положбата на малцинството.

Претставниците на Мешовитата комисија исто така имале право да примаат индивидуални или колективни молби и петиции од лица припадници на малцинството кои сметале дека нивните права признати со Севрскиот договор се повредени или нарушени од страна на грчките власти. По проучувањето на овие молби или петиции, Мешовитата комисија изработувала свое мислење за начинот на кој што можело да се реши секоја конкретна ситуација. Конечно, за својата работа двајцата споменати претставници, еднаш на шест месеци го известувале Генералниот секретар на Лигата на народите за мерките преземени во насока на имплементација на меѓународно-правните обврски од страна на Грција.

⁴¹ Текстот на Протоколот е користен од: Македонија во меѓународните договори, Том I (1913-1940), Државен архив на Република Македонија, Скопје, 2006, стр. 320-321 .

⁴² Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 165-166.

⁴³ Iakovos D. Michailidis, Minority Rights and Educational Problems in Greek Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“, Journal of Modern Greek Studies, 14.02. 1996, стр. 329-343.

Неколку месеци по склучувањето на Протоколот, грчкото Министерство за надворешни работи достави Меморандум до Генералниот скеретар на Лигата на народите со предлози за имплементација на Протоколот. Тие предложиле државата да спонзорира отварање на „бугарски“ малцински училишта во населените места каде ќе се пријават минимум 40 деца за посета на таквите училишта. Во спротивно, доколку бројката на заинтересирани ученици била помала, грчките власти предлагале заедницата сама да го финансира отварањето на таквите училишта. Понатаму, тие предложиле отварање на Биро за малцинства во Солун, кое би било подредено на грчкото МНР, и истото би ги собирало и евалуирало сите петиции од лицата припадници на малцинството и конечно би ги известувало надлежните органи кои треба да ги разрешат спорните ситуации.⁴⁴ Сосем на крајот тие тврделе дека евентуалното истражување на терен од двајцата членови на Мешаната комисија можело да изврши влијание врз еден дел од „Славофоните“ кои не биле „пробугарски“ ориентирани. Имено, поднесувањето на разните петиции од „пробугарските Славофони“ може да ги охрабри „Славофоните“ без национална ориентација да се придружат кон барањата за малцински права на претходните а со тоа грчката држава би се соочила и со барања за отварање на дополнителни бугарски училишта.⁴⁵

Лигата на народите ги одбила овие предлози од грчка страна од причина што биле во спротивност со целите на Протоколот. Сепак, според Лигата, отварањето на Биро за малцинства би било пожелно доколку истото би се ставило во функција на помош на двајцата претставници и на Мешаната комисија.

Потребно е да се споменат и различните мислења за јазикот на кој требало да се одвива наставата во „бугарските училишта“, односно дали тоа да биде на „локалните“ дијалекти или на литературниот бугарски јазик. Впрочем во овие различни мислења се наоѓа зародишот на компромисот извршен со издавањето на Абецедарот (Азбучникот) на леринско-битолски дијалект. Така, во разговорот кој го имал мајорот Рувер со грчкиот министер за надворешни работи, последниот рекол дека „наставата во малцинските училишта нема да се одвива на литературен бугарски, ниту на српски јазик, туку ќе се воведел

⁴⁴ Грчкото МНР сметало дека создавањето на таквото Биро ќе биде најдобро за разрешување на проблемите со кои се соочуваат припадниците на малцинството, а во исто време со тоа тие ќе ги растеретат органите на Лигата на народите од бројни петиции и писма во врска со „бугарското малцинство“ во Грција. Затоа, тие предложиле двајцата претставници на Мешовитата комисија да не вршат локални истражувања за повредата на правата на малцинствата, бидејќи со нивното присуство локалното население би било охрабрено да поднесува многу неоправдани петиции и поплаки а исто така присуството на двајцата членови на Мешовитата комисија би ги охрабрила и разните пропагандисти во регионот.

⁴⁵ Според: Iakovos D. Michailidis, *Minority Rights and Educational Problems in Greek Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“*, *Journal of Modern Greek Studies*, 14.02. 1996, стр. 329-343.

македонскиот дијалект во истите⁴⁶. Слично, претставникот од Одделението за малцинства при Лигата на народите сметал дека бидејќи на јазикот (дијалектите) кој го зборувале „Славофоните“ немал пишана литература пожелно би било да се изврши стандардизација на литературен јазик, базиран на тамошните дијалекти.⁴⁷ Конечно, ќе го споменам ставот на Корф, според кој овој потфат би бил ризичен од причина што „**создавањето на македонски јазик ќе го охрабри македонското движење не само во Грција, туку и во Бугарија и Србија**“.⁴⁸

Првично, потпишувањето на Протоколот од страна на Лигата на народите било претставено пропагандистички, односно се сметало дека под нејзино покровителство и најтешките малцински прашања во Европа кои сериозно влијаеле на билатералните односи помеѓу заинтересираните држави можеле да се разрешат на мирен начин.⁴⁹ Сепак, овој документ наишол на лош прием кај грчките националисти. Имено, иако овој документ не подлежел на ратификација, грчката влада го доставила на одобрување до Парламентот кој на 3 февруари 1925 година едногласно го отфрлил поради наводно мешање во внатрешните работи на државата.⁵⁰ Според Големата грчка енциклопедија, причините за неприфаќањето на документот биле тоа што „обврските претставуваа едно тешко ропство за Грција, затоа што им се даваше широки права на двете лица, од кои барем еден од нив не покажа објективно гледање на работите. Тие и да имаа добра волја не ќе можеа да се снајдат во извонредно тешката атмосфера на аномалии и омраза и затоа сите работи на еден

⁴⁶ Според: Ibid.

⁴⁷ Членовите на мешаната комисија биле свесни дека овие нивни ставови ќе предизвикаат силна реакција од страна на Бугарија, која инсистирала да се воведат литературниот бугарски јазик за „Бугарите“ во Грција. Патем, претставникот на Одделението за малцинства при Лигата на народите се сретнал со бугарскиот претставник Владимир Робев, кој остро протестирал на можноста од создавање на „лажен јазик“, која според него била и спротивна на малцинските договори. Според него, дијалектите кои се зборувале во Грција варираше од село во село, но сепак сите тие претставувале „бугарски дијалекти“. Наведено според: Ibid.

⁴⁸ Според: Ibid.

⁴⁹ Според: Лазо Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 264.

⁵⁰ Грчкиот Парламент усвоил посебна Резолуција, со која Протоколот бил оквалификуван како несогласен со општите одредби на малцинскиот договор кој бил во сила, односно Севрскиот договор. Последното, затоа што Протоколот воведувал постапка која наводно била противречна на општоприфатениот принцип дека одредбите што се однесуваат на правата на малцинствата не дозволуваат мешање во внатрешните работи на државата. Според: L. P. Mair, The Protection of Minorities, The Working and Scope of the Minority Treaties under the League of Nations, London, 1928, стр. 174. Цитирано во: Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 171.

Исто така, имало и разни протести во дневниот печат од „doria“ и „prosfiges“ (локалното население и бегалците од Мала Азија и Понд) против Протоколот бидејќи истиот според нив претставувал напад на нивната национална гордост. Таков е случајот со населението во Гуменца. За волја на вистината ова било координирано од државата, која особено се плашела од имплементацијата на малцинските договори.

фатален начин не ќе бeа објективни. Управата, судовите и државните органи ќе бeа на нивно располагање и истите ќе бeа задолжени да одговараат веднаш на нивните реферати. Затоа, не беше возможно Парламентот да одобри едно такво поробување...“.⁵¹ Значи, врз основа на кажаното може да се даде еден генерален заклучок дека македонското национално малцинство во Грција со овие договори во континуитет служело како „елемент“ вклоптив во националните романтичарски идеологии на балканските земји, затоа што како што се гледа ретко некој ги земал предвид реалните и вистинските потреби на македонското население во Грција. Напротив, разни неповикани етнолози, лингвисти и историчари давале тези со кои ги оправдувале „објективните“ согледувања на своите национални идеологии. Сепак, само одредени изјави, како што се оние за јазикот на Македонците, се доволни за укажувањето на македонската самобитност и различност од соседните народи.

1.2.4. Протоколот помеѓу СХС и Грција за заштита на малцинствата

Српските политички елити никогаш не се откажале од намерата македонското малцинство во Грција да го претстават како дел од српскиот народ, со цел оставање отворена можност за идно „пенетрирање кон Егејот“. Тргувајќи од оваа премиса, воопшто не изненадува острата реакција⁵² од српска страна по склучувањето на Протоколот Калфов-Политис од 1924 година помеѓу Бугарија и Грција, и признавањето на македонското население во Грција како „дел од бугарскиот народ“ со одредбите од истиот. Имено, бидејќи барањето на српската страна за признавање на српско малцинство во Грција било одбиено, Србија го прекинала Договорот за сојуз помеѓу неа и Грција од 1913 година.⁵³

Со доаѓањето на власт во Грција на генералот Пангалос, по извршениот државен удар во август 1925 година, тој се заложил за нормализирање на

⁵¹ Според: Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήνα, 1934, Μέρος Χ, стр. 620.

⁵² Министерот за надворешни работи на Србија, Магировиќ, во врска со Протоколот Калфов-Политис испратил протестна нота до грчкиот амбасадор во Белград, во која меѓудругото било нагласено дека „... догмата дека словенското население во Македонија е српско е основа на нашата политика. Ние не можеме да прифатиме дека северно од границата (СХС-Грција м.з.) Словените се Срби, додека истите тие луѓе позади границата се Бугари. Признавањето дека Словените од Воден и Лерин се Бугари ќе ја уништи основата на нашата политика во врска со Српска Македонија... Доколку Грција не покаже волја да ја смени оваа своја позиција, ние ќе бидеме обврзани да ја смениме нашата позиција и да бараме спогодба со Бугарите за поделба на Грчка Македонија на сфери на влијание“. Според: Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity, Aristide D, Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 48-49.

⁵³ Според: Виктор Габер, Односот на Грција кон македонското национално малцинство по Првата светска војна (необјавен магистерски труд), Правен факултет, Скопје, 1985, стр. 107.

односите со кралството СХС.⁵⁴ Така, на 17 август 1926 година биле склучени неколку конвенции помеѓу Грција и кралството СХС, вклучително и Декларацијата за заштита на малцинствата.⁵⁵

Согласно Декларацијата, „Владите на СХС и Владата на Грција прифаќаат да ги почитуваат и остварат, секоја од своја страна, за грчкото малцинство кое живее на територијата на СХС одредбите од Сенжерменскиот договор од 10 септември 1919 год., и за **српско-хрватско-словенечкото малцинство кое живее на територијата на Грција** одредбите на Севрскиот договор од 10 август 1920 година“. Со ова, напорите на белградските власти за пронаоѓање на свои сонародници во Грција конечно беа преточени во еден меѓународен документ. Имено, од правен аспект овој документ означува ревизија на Севрскиот договор, кој споменува „бугарско и муслиманско малцинство“ во Грција. Односно, членовите 7, 8 и 9 од Севрскиот договор би требало да се применуваат, согласно декларацијата, врз припадниците на волонтаристички создаденото „српско-хрватско-словенечко малцинство“ во Грција.

Сепак, политичките настани во Грција, рушењето на Пангалос од власт и одбивањето на грчкиот парламент да ги ратификува договорите склучени со кралството СХС, доведоа одредбите од Декларацијата да останат само на хартија.⁵⁶ Сепак, останува фактот дека уште еднаш, како и во претходните договори, македонското малцинство во Грција служеше како еден вид на подлога со која се оправдуваше ревизионизмот на балканските држави на штета на Македонија и македонскиот народ.

1.3. ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА ВО ПЕРИОДОТ ПОМЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Целосното разбирање на ситуацијата на Македонците во меѓувоениот период налага накратко да се наведат условите во кои живееле тие, односно утврдување на нивната позиција по завршувањето на „размената на населението“ помеѓу Грција и Бугарија и помеѓу Грција и Турција. Несомнено е јасно дека со овие доселувања учеството на Македонците во вкупното население во Грција се намалило.

⁵⁴ Всушност, оваа желба за нормализирање на односите се базирала на потребата од постоење на барем еден сојузник во соседните земји поради отвореното негодување од страна на Пангалос на обврските кои Грција ги преземала со Лозанската мировна конвенција од 1923 год., јавно прокламираниот ревизионизам кон Версајските решенија и можноста од идна конфронтација со Турција.

⁵⁵ Текстот на Декларацијата е користен од: Viktor Gaber, Recognition and Denial – Greece and the Macedonians after Versailles, Sydney, 2008, стр. 125.

⁵⁶ Ibid, стр. 127-128.

Имено, во периодот 1913-1923 година врз основа на процесот на „внатрешна колонизација“ во Егејска Македонија се доселиле вкупно 53.056 Грци од останатите делови на Грција.⁵⁷ Меѓутоа, многу поголем ефект во насока на етничка хомогенизација имала размената на населението помеѓу Грција и Турција, согласно Лозанскиот договор. Според овој договор, во периодот од 1923-1928 година со „надворешната колонизација“ биле колонизирани вкупно 565.143 лица (Грци, туркофони Караманлии, Ерменци, Кавкасци итн.) во Егејска Македонија.⁵⁸ Дополнително, вкупно 40.802 Македонци-муслимани биле иселени во Турција. Кога на ова ќе се додадат и иселените Македонци во Бугарија согласно Бугарско-грчката конвенција, можам да кажам дека во еден краток временски период од 1913-1928 година вкупно 127.384 Македонци се иселија од Егејска Македонија, наспроти 618.199 лица (Грци, туркофони Грци, туркофони Караманлии, Кавкасци итн.) кои се населија во овој регион.⁵⁹

Завршувањето на оваа голема колонизација ја наложила потребата од нов попис на населението. Пописот бил спроведен во 1928 год. и на истиот биле регистрирани вкупно 81.984 „македонословени“.⁶⁰ Евидентно е дека за разлика од 350.000 Македонци во Егејска Македонија во периодот на Балканските војни, бројот на Македонците е минимизиран, и далеку над тогашните реални состојби. Во таа насока, резултатите од доверливата статистика на Генералниот директорат за Македонија од 1925 год. забележуваат 162.506 луѓе кои зборуваат „словенски јазик“.⁶¹ Патем, иако и овие резултати не се во корелација со ситуацијата на терен во тоа време, тие се важни поради тоа што ги негираат резултатите од пописот во 1928 год.

Потребно е да се нагласи дека на претходниот попис на населението во Грција, спроведен во 1920 год., во резултатите за регионите „Тесалија-Артас“

⁵⁷ Киселиновски Стојан, Грчка колонизација на Егејска Македонија (1913-1940), Институт за национална историја, Скопје, 1981, стр. 57. Ова население потекнувало од Тесалија (11.346 лица), Стара Грција и Еубеа (9.752), Пелопонез (7.727), Епир (6.757), Егејските острови (5.764), Западна Тракија (5.350), Крит (3.360), Јонските Острови (1.766) и Кикладите (1.234). Овие внатрешни колонисти на следниов начин биле населени и распоредени низ околиите во Егејска Македонија: во Солунско 26.324 лица, Кавалско 7.610, Драмско 4.830, Серско 4.178, Кожани 3.877, Леринско 1.777, Воденско 1.054, Света Гора 1.295 и Халкидики 1.611.

⁵⁸ *Ibid.*, стр. 82. Ова население било населено и распоредено низ околиите во Егејска Македонија на следниот начин: Солунска околија 234.203 лица, Серска околија 71.694, Кавалска околија 66.299, Драмска околија 66.104, Пела 45.683, Кожанска 42.504, Леринска 19.154, Халкидики 16.848 и Света Гора 2.654.

⁵⁹ Слично и според: Andrew Rossos, *Macedonia and the Macedonians – A History*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 2008, стр. 142.

⁶⁰ Δημήτρης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας*, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991 και επανέκδοση 1992 [Димитрис Литоксоу, *Малцинските прашања и националната свест во Грција, Грѓа, Скопје*, 1994, стр. 66.]

⁶¹ Κωστόπουλος, Τάσος, *Η απαγορευμένη γλώσσα: Η κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα* (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 32.

македонскиот јазик е забележан како посебен и различен од останатите јазици.⁶² Доколку се земе во предвид дека грчките власти не ги објавиле резултатите од пописот кои се однесувале на „новоосвоените територии“ (Егејска Македонија и Тракија), наведениот факт претставува големо признание за Македонците во Грција.

1.3.1. Мерките преземени од грчката држава за уништување на карактеристиките на македонската група

Во овој период се случија неколку многу важни настани кои ја диктираа понатамошната судбина на припадниците на македонското малцинство во грчкото општество. Имено, Грција соочена со меѓународно-правни обврски спрема припадниците на малцинствата од една страна и желбата за создавање на етнички хомогено општество од друга страна, прибегна кон воведување на присилни асимилациски политики спрема малцинствата, најмногу спрема Македонците. Во таа насока почнаа да се применуваат различни мерки кои имаа за цел да ја уништат македонската група во културна смисла. Со цел да ги оправда присилните политики на асимилација, грчкиот автор Евангелос Кофос смета дека вршењето асимилација врз малцинствата во меѓувоенниот период било европска пракса, применувана и од Грција.⁶³

Пред да ги наведат најкарактеристичните мерки кои имаа за цел да ја уништат македонската група во културна смисла, само ќе потсетам дека со доаѓањето на грчките власти во егејскиот дел на Македонија веднаш беа затворени училиштата и црквите кои дотогаш постоеле во регионот, а нивниот персонал беше отпуштен. Веднаш беа донесени грчки учители и свештеници и со тоа започна процесот на асимилација и „превоспитување во грчки дух“ на Македонците.

Најпрво, за грчката државни власти голем проблем претставувале македонските топоними во Егејска Македонија. Затоа, уште на 10 октомври 1919 година било издадено циркуларно писмо во кое се даваат упатства за потребата од итно да се пристапи кон преименување на топонимите затоа што „овие

⁶² Според: Δημήτρης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατσαθάλεις της ελληνικής ιστοριογραφίας*, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991, стр. 66.

⁶³ Evangelos Kofos, “The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)” во Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia, Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity*, Aristide Caratzas Publisher, New Rochelle, New York, 1993, стр. 255. Сосем спротивно на ова, во своите поранешни трудови Кофос определува дека политиката на Грција спрема малцинствата во меѓувоенниот период била политика на доброволна асимилација на малцинствата во грчкиот национален супстрат, додека единствено во периодот на диктатурата на Метаксас во 1936 година почнале да се применуваат политики на присилна асимилација.

имиња на селата и општините го трујат и го грубат ликот на нашата убава татковина и како такви даваат повод за неповолни заклучоци за грчката нација кои противничките народи ги употребуваат против нас“.⁶⁴ Иако Комисијата за топоними започнала засилено да работи во овој правец, избувнувањето на Грчко-турската војна ја забавило постапката за преименување на населените места.⁶⁵ Конечно, во 1926 година бил донесен Законот бр. 332 насловен како *За преименување на селата, градовите и гратчињата*. Согласно постапката предвидена во законот, се дозволувало да се преименуваат имињата на селата, градовите и гратчињата кои имале „странски и невкусни имиња“.⁶⁶ По преименувањето на населбите строго се забранувала употребата на старите топоними и биле предвидени различни казни за непочитувањето на овие забрани. Со овој закон, само за една година биле преименувани вкупно 945 населени места, а до крајот на 1928 година вкупно 1.497 населени места.

Комплементарно на ова преименување на топонимите, припадниците на македонското малцинство беа принудени и должни да ги изменат своите македонски имиња и презимиња со цел истите да добијат грчка форма. Така, на голем дел од Македонците само им биле додадени грчките суфикси ‘ес’, ‘ос’ или ‘пулос’ и тие останале лесно препознатливи, додека кај останатите лица новоздобиевите имиња и презимиња немале ништо заедничко со вистинската македонска форма.⁶⁷

Следејќи го овој дискурс, на сличен начин државата реагирала и спрема македонските натписи на спомениците, црквите и гробовите. Така, во 1927 год. бил донесен посебен декрет,⁶⁸ врз основа на кој сите цркви биле педантно

⁶⁴ Наведено според: Тодор Христов Симовски, *Населените места во Егејска Македонија* (Книга I), Скопје, 1999, стр. 19. Треба да се нагласи фактот дека загриженоста за топонимите во Грција постоеле уште во 1909 година. Уште тогаш министерот за надворешни работи Николас Левидис го предупредил кралот Георгиос за потребата од преименување на топонимите во Стара Грција, кои биле од словенско или албанско потекло.

⁶⁵ Во периодот од 1918 до 1925 година биле преименувани вкупно 76 населени места во Егејска Македонија. Интензитетот се зголемил со донесувањето на законот во 1926 година. Според: Фросина Ташевска Ременски, *Македонското национално малцинство во соседните земји – современи состојби*, 2-ри Август С Штип, Скопје, 2007, стр. 116.

⁶⁶ Тодор Христов Симовски, *Населените места во Егејска Македонија* (Книга I), Скопје, 1999, стр. 20-21.

⁶⁷ Според претставниците на политичката партија на Македонците во Грција „Виножито“, формата на наметнатите грчки имиња и презимиња за Македонците во најголема мера зависела од секретарите на општините кои всушност ги воде матичните книги. Така, во определени реони каде што имало голема концентрација на грчки бегалци од Мала Азија (маџири или *prosfiges*) презимињата на Македонците завршувале на „идес“ или „идис“. Меѓу презимињата на кои им биле додадени само грчките суфукси, а останале лесно препознатливи, ќе споменам неколку од нив: Неделков – Неделкопулос, Богданов – Богданис, Ашлаков – Аслакис, Чичев – Цицис, Динчев – Диндис, Самарџиев – Самартцис итн.

⁶⁸ Andrew Rossos, *Macedonia and the Macedonians – A History*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 2008, стр. 147.

прегледани и прекрстени со грчки имиња, црковните натписи биле отстранети, а пронајдените црковни или лаички книги биле уништени.⁶⁹ Притоа, акциите за уништување на овој дел од македонската култура се применувале и по 30 години од започнувањето на оваа кампања, и тоа најмногу на оние цркви или манастири кои поради различни причини биле изоставени на почетокот.

Сепак, и покрај сите овие присилни мерки на асимилација спрема Македонците, како и колонизацијата со повеќе од 600.000 луѓе, грчката власт својата цел за целосна етничка хомогенизација воопшто не ја постигнала. Така, и покрај сите мерки за супресија на употребата на македонскиот јазик и уништување на македонската култура, во некои околии ефектот бил обратен.

Имено, во повеќе натписи во грчките весници било укажувано дека македонското население и покрај сите присилни мерки и забрани не го употребува грчкиот јазик. Според атинскиот „Берзански весник“ населението тврдело дека зборува **македонски јазик**, и со тоа тие ја правеле првата стапка кон автономија на Македонија, тврдел весникот.⁷⁰ Уште повеќе, таквиот однос на Македонците придонесувал македонскиот јазик да се употребува и од грчките бегалци кои биле доселени во околии каде концентрацијата на Македонците била значителна.⁷¹ Бидејќи оваа ситуација предизвикувала загриженост за „националната безбедност“ на државата, грчкиот печат повеќе пати повикувал на преземање мерки на колонизација на густо населените македонски области, иселување на Македонците во Бугарија и отварање на ноќни училишта за изучување на грчкиот јазик од страна на оние кои не го зборувале. Сето ова се случувало и се толерирало од страна на властите, иако согласно декретот *Katochyrotikon* од 1924 год. биле предвидени задолжителни казни за оние лица кои „систематски и неправедно ги разликуваат граѓаните на Грција на автохтони и доселеници или врз основа на јазикот или религијата“.⁷²

Разните повици по дневните весници и целата кампања против употребата на македонскиот јазик придонеле да се појават неколку грчки националистички организации чија цел била да го заплашуваат и тероризираат македонското

⁶⁹ Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија (1913-1990), Култура, Скопје, 1990, стр. 44

⁷⁰ Мојсов Лазо, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 229-230.

⁷¹ Атинскиот весник „Елефтерос Логос“ укажувал на фактот дека „словенскиот“ јазик се проширувал помеѓу бегалското население и сметал дека опасностите од таквата ситуација за Грција биле големи. Солунскиот весник „Македонија“ известувал дека со систематското избегнување да се зборува грчкиот јазик, „бугарофоните“ ги принудувале бегалците да го изучуваат „бугарскиот“ јазик и дека сето тоа ќе и даде на право на Бугарија да го истакнува бугарскиот карактер на овие области. Според: Ibid, стр. 228-230.

⁷² Според: Philip Carabott, The Politics of Integration and Assimilation vis- -vis Slavo-Macedonian Minority of Inter - War Greece: From Parliamentary Inertia to Metaxist Repression во OURSELVES AND OTHERS – The Development of Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912, Edited by Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, Oxford New York, 1997, стр. 60.

население кое не го употребувало грчкиот јазик. Такви организации кои функционираше во овој период биле „Грчко-македонска тупаница“ и ЕЕЕ (национално обединување на Грција).⁷³ Организацијата Грчко-македонска тупаница во 1926 година упатила предупредување до Македонците во еден циркулар во кој строго ја забраниле употребата на „бугарското јазично наречје“, во јавниот и приватниот живот. Притоа повикот се однесувал за сите, дури и за властите и тие биле предупредени да не даваат или примаат податоци на друг јазик освен грчкиот. Во спротивно, согласно предупредувањето, сите подлежеле на казна од самата организација.⁷⁴

1.3.2. Абецедарот (Азбучникот) за македонските деца од 1925 година

Со отфрлањето на Протоколот Калфов-Политис од страна на грчкиот Парламент, Грција се најде во незавидна позиција, односно беше изложена на постојана критика од страна на Лигата на народите. Сепак, Грција врз основа на Севрскиот договор беше обврзана да ги исполни своите обврски спрема малцинствата на својата територија. Затоа, Ерик Драмонд, генералниот секретар на Лигата на народите, доставил три прашања до грчката влада во врска со „лицата кои зборуваат словенски јазик“ во Грција:

- 1) кои мерки биле преземени од грчка страна по потпишувањето на Протоколот Калфов-Политис со цел имплементацијата на одредбите од истиот;
- 2) какви мерки ќе се преземат во случај Грција да не можела да ги изврши одредбите од договорот во пракса; и
- 3) каков е ставот на грчката влада во врска со образовните и религиозните потреби на „Словените“ и кои мерки се планираат да се преземат со цел да им излезе во пресрет на тие потреби?⁷⁵

Грчкиот претставник во Лигата на народите, Василис Дендрамис, го доставил одговорот на грчката влада. Според нив, Грција имала волја да ги почитува одредбите од Севрскиот договор, но дека не можело да се преземат конкретни мерки се до целосното комплетирање на обврските од грчко-бугарската „доброволна емиграција“, со цел да се види колку луѓе кои зборуваат

⁷³ Според: Viktor Gaber, *Recognition and Denial – Greece and the Macedonians after Versailles*, Sydney, 2008, стр. 95.

⁷⁴ *Ibid*, стр. 95-96.

⁷⁵ Iakovos D. Michailidis, *Minority Rights and Educational Problems in Greek Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“*, *Journal of Modern Greek Studies*, 14.02. 1996, стр. 329-343.

„словенски јазик“ ќе останат да живеат во Грција. Сепак, во врска со третото прашање, според него, грчката влада била отворена за секаква сугестија за образованието на „словенското лингвистичко малцинство“.⁷⁶ Од ова може да се види новиот грчки пристап кон Македонците, односно од етничко малцинство (како и да биле нарекувале) тие за грчките власти станале лингвистичко (словеногласно) малцинство.

Со цел исполнување на обврските спрема малцинството, било основано Одделение за образование на малцински јазици кое било задолжено да изработи програма за отварање училишта на оние кои зборуваат „словенски јазик“, да обучат наставници и да обезбедат книги со цел спроведување на образовниот процес.⁷⁷ За таа цел грчката влада именувала тричлена комисија за изработка на буквар. Членови на таа комисија биле етнологот Георгиос Сагиаксис и двајцата филолози Јосиф Лазару и Папазахарју.⁷⁸ Заедничко за сите нив било познавањето на македонскиот јазик за кој требало да го изработат букварот.

Резултат од нивната работа бил букварот „Абецедар“, составен на леринско-битолски дијалект, но со латинично писмо. Ваквиот исход предизвикал големи реакции, очекувано најмногу од Бугарија која се залагала за воведување на литературниот бугарски јазик во малцинските училишта во Грција. Исто така, македонската емиграција во Бугарија со соопштение побарала итно воведување на кирилично писмо во букварот. Во расправата во Лигата на народите, признанието на посебноста на македонскиот јазик дошла од самиот грчки претставник, Василис Дендрамис. Имено, на обвинувањето од бугарска страна дека букварот за нив бил неразбирлив, Дендрамис одговорил дека **„македонскиот јазик не е ниту бугарски ниту српски, туку засебен јазик“**.⁷⁹

Публикуваниот буквар „Абецедар – Азбучник“ веднаш бил испратен во седиштето на Лигата на народите со цел да се покаже на дело приврзаноста на Грција кон своите меѓународно-правни обврски во областа на правата на малцинствата. Сепак, кога било потребно букварот да стигне до училиштата и учениците во Северна Грција се случиле повеќе работи координирани од самата влада. Имено, во градчето Соровичево (Леринско) се одржал про-

⁷⁶ Ibid. Во врска со религиозните потреби на малцинството, грчката влада искажала подготвеност евентуално да се дозволи само одржување на религиозните обреди на малцински јазик. Сепак, тие остро опонирале на можноста црковните лица да бидат именувани од странски црковен авторитет, односно според нив тие лица требало да бидат под целосна јурисдикција на Грчката православна црква.

⁷⁷ Владимир Ортаковски, Малцинствата на Балканот, 2-ри Агуст Штип, Скопје, 1998, стр. 169.

⁷⁸ Iakovos D. Michailidis, Minority Rights and Educational Problems in Greek Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“, Journal of Modern Greek Studies, 14.02. 1996, стр. 329-343.

⁷⁹ Ханс Лотар Штепан, Македонскиот јазол – Идентитетот на Македонците прикажан на примерот на Балканскиот сојуз (1878-1914), Аз-Буки, Скопје, 2005, стр. 21.

тест на локалните жители и малоазиските бегалци „против воведувањето на букварот на **македонско-словенски** дијалект во училиштата, поради тоа што таквата пракса ги враќала спомените од бугарскиот терор и насилство во минатото“.⁸⁰ Подоцнежните настани покажуваат дека грчките власти биле организатори на целата оваа фарса. Имено, по првичниот „протест“ на населението, властите одлучиле поради недостиг на финансиски средства наместо основање на малцински училишта како посебни институции да се основаат малцински паралелки во грчките училишта. Конечно, кога била дадена инструкција за избор на учители кои ќе предаваат според изработениот буквар, дошла информација од Бирото за јавна безбедност дека секаков нов обид за воведување на букварот во училиштата би предизвикал „раздор и немири слични на оние во Аминдео (Соровичево)“.⁸¹ На тој начин букварот за македонските деца никогаш не бил воведен во училиштата.

Грчките автори денес сметаат дека публикувањето на „Абецедарот“ на локалните македонски дијалекти не значи дека со тоа тие го признале македонскиот етникум, туку дека истото било сторено со цел да се спречи бугарското и српското влијание помеѓу „Славофоните“ во Грција. Слично на ова е и нивниот став дека „мнозинството од популацијата во Западна Македонија не било спремно да го прифати Абецедарот поради страв дека истото би ја охрабрило Бугарија повторно да се вмеша во македонските работи и затоа истиот не беше употребуван во училиштата“. Сепак, без разлика на исходот со овој буквар, неговото значење за македонското малцинство во Грција е историско, затоа што јасно е дека врз основа на одлука на грчката влада била составена Комисија за изработка на учебничко помагало за Македонците и резултатот од тоа беше азбучникот отпечатен на јазикот на Македонците од леринскиот крај.⁸² Патем, ставот на грчкиот претставник во Лигата на народите во дебатата за оправданоста од воведување на локалните дијалекти наместо бугарскиот литературен јазик во учебниците е најдобар пример за признавањето на засебноста на македонскиот јазик од самите власти.

Спротивно на досегакажаното и општопознатото дека букварот бил отпечатен на латинично писмо, во 2006 година во солунските архиви беше откриена кириличната верзија (не бугарска!) на „Абецедар“ (Азбучникот), исто така на леринско-битолски дијалект. Со ова уште повеќе стана јасно дека грчката влада била свесна за јазичната посебност на Македонците од своите соседи.

⁸⁰ Iakovos D. Michailidis, *Minority Rights and Educational Problems in Greek Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“*, *Journal of Modern Greek Studies*, 14.02. 1996, стр. 329-343.

⁸¹ Ibid.

⁸² Viktor Gaber, *Recognition and Denial – Greece and the Macedonians after Versailles*, Sydney, 2008, стр. 117.

1.3.3. Диктатурата на Метаксас

Диктатурата на Јоанис Метаксас траела од август 1936 год. се до неговата смрт во април 1941 год. Со неговото доаѓање на власт, настапува на сцена *колективистичкиот национализам*, каде индивидуата се втопува во целата нација, а индивидуалната волја е подредена на онаа на нацијата.⁸³ Метаксасовиот концепт за *Neon Krates* (нова држава) како жив организам со независно постоење и хомогеност, како и со супериорноста на грчката раза не оставал простор за дисидентите, малцинствата, „другите“ итн.⁸⁴ Според тоа, во контекст на целите на режимот за засилување на грчкото национално чувство и ширење на грчката цивилизација преку границите, задолжителната асимилација на Македонците била сметана за *sine qua non*.⁸⁵

Своите цели спрема Македонците режимот почнал да ги остварува со забраната за употреба на македонскиот јазик, јавно и приватно. Во таа насока е и доверливата директива (бр. 122770) од 1936 год., испратена од Генералниот гувернер на Северна Грција до сите локални совети да се придржуваат до мерките за забрана за употреба на македонскиот јазик.⁸⁶ Оние кои биле забележувани како зборуваат на македонски јазик биле казнувани со мерките пиење рициново масло, затвор или внатрешен прогон.⁸⁷ Се смета дека во периодот 1936-1940 година поради употребата на македонскиот јазик биле казнети, затворени или прогонети околу 5.250 Македонци.⁸⁸ Македонците кои биле затворани биле испраќани во специјалните затвори на Пилос, Акронавплија, Хиос и Гавдос, додека оние кои биле прогонувани биле испратени на островите Крит, Хиос или Крф.

⁸³ Constantine Sarantis, “The Ideology and Character of the Metaxas Regime” во *Aspects of Greece 1936-1940: The Metaxas Dictatorship*, edited by Robin Higham and Thanos Veremis, Athens, 1993, стр. 151-152.

⁸⁴ Philip Carabott, *The Politics of Integration and Assimilation vis-à-vis Slavo-Macedonian Minority of Inter - War Greece: From Parliamentary Inertia to Metaxist Repression* во *OURSELVES AND OTHERS - The Development of Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912*, Edited by Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, Oxford New York, 1997, стр. 60.

⁸⁵ *Ibid*, стр. 65.

⁸⁶ Според: *Ibid*, стр. 66.

⁸⁷ Слично и според: Anastasia Karakasidou, *Fields of Wheat, Hills of Blood: Passages to Nationhood in Greek Macedonia (1870-1990)*, University of Chicago Press, 1997, стр. 187; Anastasia Karakasidou, *Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia*, *Journal of Modern Greek Studies*, Volume 11, May 1993, стр. 3.

⁸⁸ Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 235-236. Во книгата, авторот наведува за состанокот одржан од Окружниот управник во Леринската околија од 1936 год. каде бил констатиран фактот дека „словенскиот“ јазик е многу раширен помеѓу населението во околијата. Било констатирано дека дури и Грците трговци, заради профит, масовно го употребувале овој јазик. Исто така е споменат примерот со еден Македонец од селото Нерет, Леринско кој бил казнет поради употребата на македонскиот јазик во 1939 година.

ВМРО (обединета), која во дадениот момент била највидлив израз на политичката и националната активност на македонскиот народ во Грција, не останала надвор од прогонот на диктатурата. Нејзините членови Андреја Чипов, Христо Галабов, Коста Думов, Лазо Трповски, Трифун Хаџијанов, Неделко Поп Неделков и други се нашле во затворите и логорите на режимот.⁸⁹

Конечно, режимот организирал ноќни училишта за Македонците, каде тие биле обврзани да учат да читаат и пишуваат на грчки јазик, а воедно ја изучувале и грчката историја. Суровоста добила свој израз и во казнувањето за непочитувањето на обврската за Македонците да ги истакнуваат грчките знамиња на своите куќи за време на националните празници или да ги бојадисуваат своите домови со боите од грчкото знаме.⁹⁰

1.3.3.1. Извештаите до Државната служба за одбрана

Сосем на кратко ќе ги споменам двата извештаи од овој период за македонското малцинство составени од воденскиот учител Георгиос Пападопулос и доставени до Државната служба за одбрана во временска разлика од две години (1936 и 1938 год.).

Првиот извештај е доставен во 1936 год. и истиот се нарекува „За емоционалната и јазичната ситуација кај Славофоните Македонци и за наметнатите мерки за нивно погрчување“.⁹¹ Во извештајот најпрво се дава генерален заклучок дека иако ова подрачје е составен дел на Грција повеќе од 25 години, сепак со оглед на тоа кој јазик е најзастапен помеѓу населението, користењето на старите имиња и топоними, песните кои се слушаат на разните веселби и обичаите сугерираат нешто спротивно. Најважниот заклучок на Пападопулос за Македонците е нивното **„упорно карактеризирање на јазикот што го зборуваат како македонски... нивното упорно самоопределување како**

⁸⁹ Лилјана Пановска, *Терорист во Егејскиот дел на Македонија*, Институт за национална историја, Скопје, 1995, стр. 15.

⁹⁰ Philip Carabott, *The Politics of Integration and Assimilation vis-à-vis Slavo-Macedonian Minority of Inter-War Greece: From Parliamentary Inertia to Metaxist Repression* во *OURSELVES AND OTHERS – The Development of Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912*, Edited by Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, Oxford New York, 1997, стр. 66. Авторот дава еден целосно необјективен заклучок дека како последица на мерките на забрзана асимилација од Метаксасовиот режим кој ги погодувал сите Македонци, помеѓу кои имало и многу такви со „грчка национална свест“, режимот всушност успеал да создаде национално малцинство кое веќе исчезнувало како последица на живеењето во грчкото општество.

⁹¹ Δημήτρης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991 και επανέκδοση 1992* [Димитрис Литоксоу, *Малцинските прашања и националната свест во Грција*, Γурѓа, Скопје, 1994, стр. 70-81. – превод од грчки].

Македонци... неволноста да го изучуваат грчкиот јазик⁹² Ситуацијата со секојдневната употреба на македонскиот јазик била особено загрижувачка, според авторот, кај македонските интелектуалци, државните службеници и просветните работници – Македонци. Во однос на националната свест, тој определува дека 70% се определуваат како Македонци, кои „појавата на слоганот Македонија на Македонците ги наелектризира“. Останатите ги распределува како гркофили и неопрделени.

Со цел оваа „непријатна“ ситуација да се надмине, Пападопулос предлага редица мерки за погрчување на македонското население. Најзначајни мерки се оние кои се однесуваат на самиот образовен процес. Такви се: градење училишта таму каде што такви нема, воведување вечерни курсеви за учење грчки јазик, наставата исклучително да се одвива на грчки јазик, забрана „славофоните“ да предаваат во училишта, воведување разни стимулации за Грците кои ќе учителствуваат во македонските села (двоен бенефициран стаж, пониски даноци итн), доселување бегалци во овој регион, крштевање со грчки имиња и др.

Вториот извештај насловен како „Напорите во последните две години за погрчување на Западна Македонија“⁹³ е доставен во 1938 год. Анализирајќи го успехот од презементи мерки Пападопулос признава дека сепак целиот процес е долготраен. Но, тој смета дека вечерните училишта, масовното истакнување на грчкото знаме и организациите на националната младина (фашистичките ЕОН организации на Метаксас) давале надеж дека чувствата кај Македонците ќе се променат со тек на време.

1.4. ПОСЛЕДИЦИТЕ ОД ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА И ГРАЃАНСКАТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА (1946-1949) ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ

Овој период (1940-1949) по многу нешта е пресуден и катастрофален врз положбата на Македонците во Грција. Самиот факт дека во оваа декада се одвивале три војни (споменатите две и Грчко-италијанската) на територијата на Грција, посебно во областите каде концентрацијата на Македонците била голема, е потврда на претходно споменатото. Иако за целосната обработка на овој период дури и еден магистерски труд не би бил доволен, сепак ќе се

⁹² *Ibid.* Според него таква била ситуацијата во Воденската, Мегленската, Ениџе-Вардарската, Гуменциската, Леринската и Костурската околија. Пападопулос го поставува прашањето доколку во Европа е дозволена целосна асимилација на малцински народи кои се многу повисоко културно ниво од „Славофоните“, зошто Грција би се однесувала индиферентно и дефетистички кон тоа прашање?

⁹³ *Ibid.* стр. 82-88.

потрудам накратко да ги опфатам најважните настани од периодот и последиците врз македонското малцинство од нив.

1.4.1. Учеството на Македонците во Втората светска војна

Крајот на грчко-италијанската војна и поразот на Италија во истата претставувала само вовед во „крвавата деценија“ на војни, убиства и ужаси во Грција. Иако првично неочекувано, грчката армија релативно лесно и во рок од пет месеци (од октомври 1940 год. до март 1941 год.) успеала да се справи со технички надмоќната италијанска армија и со тоа да ги порази амбициите на Мусолини за излез на Егејско море. Многу е важно да се спомене дека припадниците на македонското малцинство и покрај репресиите и ужасите од Метаксасовиот режим дадоа значителен придонес во одбивањето на италијанската агресија спрема Грција.⁹⁴

Меѓутоа, оваа ситуација не траела долго. Поразот на Италија особено ги пореметил плановите на Хитлер за изведување на операцијата „Барбароса“ за напад на СССР уште во пролетта 1941 год. Затоа, со цел ситуацијата на Балканот да биде под германска контрола, на 6 април 1941 год. XII германска армија, предводена од генерал Вилхелм фон Лист, ја отпочнала инвазијата на Грција.⁹⁵ Во краткотрајната априлска војна во Грција, Германците со помош на италијанските сили успеале за неполн месец да ги совладаат грчко-британските сили и да постигнат целосен успех.⁹⁶ На 17 мај 1941 год. територијата на Грција била поделена на окупациони зони. Според тоа, источниот дел на Егејска Македонија потпаднал под бугарска управа, централниот дел под германска управа а западниот дел под италијанска управа.⁹⁷

Новонастанатата ситуација со тројна окупација уште повеќе негативно се одразила при создавањето на силите на отпорот. Поради разни причини, во почетокот на окупацијата единствено Комунистичката партија на Грција се појавила со определени активности со цел пружање отпор спрема окупаторите. Меѓутоа, кога станува збор за позицијата на Македонците и нивниот

⁹⁴ Од 300.000 војници кои земале учество во грчко-италијанската војна, 80.000 биле од Егејска Македонија, а од нив околу 25.000 биле Македонци. Според: Лилјана Пановска, Теророт во Егејскиот дел на Македонија, Институт за национална историја, Скопје, 1995, стр. 21.

⁹⁵ Yiannis D. Stefanidis, Macedonia in the 1940's во Modern and Contemporary Macedonia: history, economy, society, culture edited by I. Koliopoulos, I. Hassiotis, Papazozissis Publ., Athens, 1993, стр. 3

⁹⁶ Лилјана Пановска, Теророт во Егејскиот дел на Македонија, Институт за национална историја, Скопје, 1995, стр. 28.

⁹⁷ Солунската, Кукушката, Гуменциската, Воденска, Берската, Катеринската околија како и дел од Леринската и Кожанската околија биле под германска управа, Костурската околија и преостанатите делови од Леринската и Кожанската околија биле под италијанска управа и Драмската, Кавалската и Серската околија потпаднале под бугарска управа. Според: Ibid, стр. 31.

удел во народниот отпор, КПП останала доследна на својот опортунистички став кон нив, односно тоа било продолжено практикување на непринципиелната политика на искористување на Македонците со цел јакнење на нејзината позиција во однос на останатите политички партии и движења во Грција.⁹⁸ Сепак, соочени со окупацијата на Грција и неконзистентната политика на КПП во однос на идниот статус на Македонците во Грција, тие земаат активно учество во антифашистичката борба.

Национално ослободителниот фронт (ЕАМ) на Грција бил основан на 27 септември 1941 год. во Атина.⁹⁹ Наредната година ЕАМ ја создава Грчката народно ослободителна војска (ЕЛАС) како најголема вооружена сила која ќе се бори за ослободување на Грција. Во целиот овој период постоеле уште неколку „движења на отпорот“, кои во основа се однесувале националистички спрема Македонците и чија цел била оневозможување на организирано движење кај нив.¹⁰⁰ Искористувајќи ја исклучително погрешната тактика на КПП и на ЕЛАС спрема македонското малцинство, кај еден дел од Македонците се наметнувала бугарската пропаганда. Разни бугарски политичари и воени лица успеале со помош на бугарската влада да вооружат повеќе македонски села, примамувајќи ги со паролите за „Обединета Македонија“ и повикувајќи се на идеалите на ВМРО.¹⁰¹

⁹⁸ Во 1924 година под притисок на останатите Балкански комунистички партии и на Коминтерната, КПП ја прифаќа паролата „Независна Македонија и Тракија“. Подоцна во 1934 година КПП го воведува принципот „целосна еднаквост и рамноправност на малцинствата“ поради наводно соочување со демографската реалност во грчка Македонија, според која „Грците во Егејска Македонија претставувале предоминантно население со околу 90% учество од вкупниот број жители“. Иронично, сепак останува фактот дека во 1949 год. кога соочувајќи се со дефицит од борци, на ДАГ не му пречеше, со цел масовна мобилизација на Македонците, да се повика на принципот „самоопределување до отцепување“!!! Според: Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69 No. 1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.

⁹⁹ Ibid, стр. 45. ЕАМ бил создаден од Комунистичката партија на Грција, Социјалистичката партија, Бугарскиот народен демократски фронт и Земјоделската партија.

¹⁰⁰ Такви организации се: 1) Организацијата за заштита на Северна Грција (ИВЕ) чија цел била подигнување на грчкото национално чувство во Северна Грција и супресија на туѓите пропаганди во овој регион. Подоцна го променила називот во Сегрчка ослободителна организација (ПАО) која ќе се бори за ослободување на Грција од окупаторите; 2) Грчката народна републиканска лига (ЕДЕС) создадена како противтежа на предоминантно социјалистичката ЕЛАС со цел оневозможување на промена на политичкиот систем во Грција по војната и воведување „народна демократија“. Според: Yiannis D. Stefanidis, *Macedonia in the 1940's to Modern and Contemporary Macedonia: history, economy, society, culture* edited by I. Koliopoulos, I. Hassiotis, стр. 7-8.

¹⁰¹ Според: Виолета Ачкоска, Никола Жежов, *Репресија и репресираните во најновата македонска историја*, Макевеј, Скопје, 2005, стр. 68. Најпрво, со добиената согласност од германските власти, Бугарите во мај 1941 год. во Солун формирале „Бугарски клуб“, како пропаганден центар кој имал за цел да го прошири бугарското влијание во деловите од Егејска Македонија администрирани од Германија и Италија. Согласно статутот на Бугарскиот клуб, само лицата родени во Грција од бугарско потекло и лицата родени во Бугарија можеле да станат негови членови. Сепак, во оваа насока бугарската пропаганда особено се зголемила со

Најголем дел од Македонците, иако не биле задоволни од променливата политика на КПГ, уште од самиот почеток на вооружената борба се приклучиле кон ЕАМ и ЕЛАС. Всушност, ветувањето од КПГ дека по успешно завршената ослободителна борба ќе бидат исполнети сите барања и потреби на Македонците како малцинство било пресудно за нивното вклучување во борбите.

Сепак, веднаш дошло до големо несогласување помеѓу Македонците и КПГ/ЕЛАС, затоа што последните не дозволувале формирање на самостојни македонски воени и политички организации со засебен македонски кадар. Така, во април 1942 год. во Воденскиот крај била формирана Македонската антифашистичка организација (МАО), која веднаш почнала да го издава својот весник „Црвена звезда“, пишуван на македонски јазик, но во грчка ортографија. Оваа организација успеала да мобилизира многу Македонци во борбата против окупаторите, со што исто така помагала и на ЕЛАС. Меѓутоа, останувајќи цврсто приврзани на својот став и недоверба кон Македонците, во октомври 1943 год. КПГ донела одлука за расформирање на МАО.¹⁰²

Конечно, во октомври 1943 год. врз основа на преговорите помеѓу претставниците на Југославија со ЕЛАС и КПГ, беше основана организацијата Славјано-македонски народно ослободителен фронт (СНОФ). Спротивно на постигнатото со преговорите, ЦК на ЕАМ не се согласил со формирањето на СНОФ поради наводната фрагментација на силите на отпорот со таквиот чин.¹⁰³ Сепак, организацијата СНОФ дејствувала на терен, со што придонела за омасовување на македонското движење и успеала да ги придобие на своја страна најголем дел од контрачетниците вооружени од страна на бугарските емисари. Во исто време почнал да функционира и воениот дел на СНОФ,

проширувањето на бугарската административна зона и врз голем дел од централна Егејска Македонија. Така, со претходна италијанска дозвола, бугарските офицери Андон Калчев и Ѓорѓи Младенов вооружувале локални жители во Воденско, Костурско и Леринско и четите кои се создавале биле наречени „Охрана“. На чело на „Охраната“ бил Георги Димчев од село Бозец (Ениџе-Вардарско). Претходно бил формиран Македонско-бугарски комитет во Воден. Всушност, бугарските емисари се претставувале себе си и четите како продолжувачи на славните Илинденци и ја ширеле идејата за независна и обединета Македонија помеѓу населението. Иако првично имале ефект и успеале да мобилизираат еден дел од македонското население, подоцна грото од „Охранистите“ им се приклучиле на македонските единици и чети од СНОФ. Како што вели британскиот офицер Patrick Evans, кој во 1944 год. седум месеци претстојувал во регионот Лерин-Костур, оваа мобилизација на Македонците од страна на Бугарите се вршела со цел да се нанесе штета на движењето на отпорот со тоа што ќе се направи поделба помеѓу Македонците и да се создаде еден заштитен прстен во реонот Костур-Соровичево. Конечно, не треба да се потцени фактот дека некои од вооружените „комиташи“ биле насилно мобилизирани под закани од страна на бугарските офицери и емисари. Според: Andrew Rossos, *The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer's Report 1944*, *Slavonic and East European Review*, April 1991, стр. 302.

¹⁰² Според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 90-101.

¹⁰³ Според: Spyridon Sfetas, *Autonomist Movements of the Slavophones in 1944: The Attitude of the Communist party of Greece and the Protection of the Greek-Yugoslav Border*, стр. 1-2

наречен СНОВ (Славјано-македонска народно ослободителна војска). Во текот на целиот период додека дејствувал СНОФ, во Костурско бил издаван весникот „Славјаномакедонски глас“. Со своите активности во овој период особено се истакнале Илија Димовски – Гоче и Ѓорѓи Турунџев од Леринскиот крај, Паскал Митревски, Наум Пејов, Лазо Поплазаров и Лазо Дамовски – Ошенски од Костурскиот крај и Вангел Ајановски – Оче од Воденскиот крај.

Разликите и несогласувањата помеѓу СНОФ и ЕАМ произлегувале од различните ставови во однос на идниот статус на Македонците во Грција, како и отвореното негодување на ЕАМ поради фактот што голем дел од поранешните контрачетници масовно пристапувале кон СНОФ.¹⁰⁴ Имено, раководството на ЕЛАС сметало дека принципот со кој на Македонците ќе им се даде полна рамноправност и еднаквост во грчкото општество бил пред се реален, затоа што во тој период повикувањето на принципот на самоопределување за Македонците ќе продуцирал ненадоместлива штета на движењето на отпорот. Конечно, обвинувањата од страна на КПГ кон СНОФ за наводна националистичка и автономистичка пропаганда со цел сецесија на грчка Македонија и наводна зависност на нејзините лидери од југословенска Македонија придонесуваат во мај 1944 год. СНОФ да биде распуштена и целата нејзина структура да се приклучи кон ЕАМ.¹⁰⁵ Всушност, како што вели Ендрју Росос, ЕАМ не сакаше да го толерира и да го прифати како еднаков партнер автентичното македонско движење кое уживаше широка поддршка кај народот и затоа уште од почетокот ја поткопа неговата независност, изврши рестрикција на нејзините активности и конечно го забрани нејзиното суштествување по само шест месеци.¹⁰⁶

Распуштањето на СНОФ предизвика реакција кај Македонците, и голем дел од македонските борци се префрлија во Вардарска Македонија. Бидејќи од ситуацијата на постојани несогласувања помеѓу македонските борци и ЕЛАС најмногу штета претрпела ослободителната борба, повторно се пристапило кон преговори помеѓу КПГ и претставниците од југословенска Македонија. Исходот од истите бил согласност од страна на КПГ за создавање на посебни македонски баталјони во рамките на ЕЛАС. На тој начин во периодот јуни-септември 1944 год. беа создадени два баталјони, првиот Воденско-С’ботски

¹⁰⁴ Според: Andrew Rossos, The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer’s Report 1944, Slavonic and East European Review, April 1991, стр. 305.

¹⁰⁵ Според: Yiannis D. Stefanidis, Macedonia in the 1940’s во Modern and Contemporary Macedonia: history, economy, society, culture edited by I. Koliopoulos, I. Hassiotis, Papazozissis Publ., Athens, 1993, стр. 12; Spyridon Sfetas, Autonomist Movements of the Slavophones in 1944: The Attitude of the Communist party of Greece and the Protection of the Greek-Yugoslav Border, стр. 3-4.

¹⁰⁶ Andrew Rossos, The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer’s Report 1944, Slavonic and East European Review, April 1991, фуснота бр. 54 на стр. 305.

баталјон под команда на Џоџо Урдов, а вториот Лерински-Костурски баталјон „Гоце Делчев“ под команда на Илија Димовски – Гоче.¹⁰⁷

И покрај тоа што бројот на борците кои можеле да бидат регрутирани во македонските баталјони бил ограничен, сепак командантите не се задоволиле со предвидените 500 борци за по еден баталјон и континуирано вршеле регрутација на нови борци. Уште повеќе, постојаните контактите на Македонците со луѓето од Вардарска Македонија биле толкувани како заговор против територијалниот интегритет на Грција, па затоа на 10 октомври 1944 год. му бил врачен ултиматум на Илија Димовски – Гоче за разоружување на баталјонот.¹⁰⁸ Соочени со овие закани, двата баталјони се повлекле преку границата и останале во Вардарска Македонија. Конечно од овие партизански одреди на 18 ноември 1944 год. во Битола била формирана „Првата егејска македонска ударна бригада“,¹⁰⁹ која земала учество во финалните борби за ослободување на Република Македонија. Оваа бригада издала свој проглас во кој го осудила крајно опортунистичкиот однос на КПГ кон Македонците, како и оквалификување на македонските борци од страна на КПГ како „фашисти и автономисти“.¹¹⁰

Како заклучок може да се каже дека и покрај сите овие настани, Македонците во Грција активно учествуваа и дадоа многу жртви за остварувањето на своите национални идеали и за ослободување од фашистичките окупатори. Обид за остварување на овие идеали биле направени со издавањето на разни македонски весници пишувани на локални дијалекти, напорот за создавање на македонска азбука и издавањето на македонски буквар од страна на разните македонски воени и политички организации кои привремено егзистираа во овие воени времиња.¹¹¹ Низ годините во Втората светска војна македонското

¹⁰⁷ Според: Andrew Rossos, Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949), Journal Of Modern History Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.; Spyridon Sfetas, Autonomist Movements of the Slavophones in 1944: The Attitude of the Communist party of Greece and the Protection of the Greek-Yugoslav Border, стр. 6-7.

¹⁰⁸ Според: Ibid, стр. 10. Стојан Киселиновски наведува дека всушност пред повлекувањето на баталјоните во Вардарска Македонија несогласувањата преминале во директен судир помеѓу 28 бригада на ЕЛАС и леринско-костурскиот баталјон „Гоце“. Според: Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија, Култура, Скопје, 1990, фуснота бр. 331 на стр. 133.

¹⁰⁹ Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 140. Командант на првата егејска македонска ударна бригада бил Илија Димовски – Гоче, а за секретар бил определен Михаил Керамитчиев.

¹¹⁰ Според: Ibid, стр. 141-142. Споменатиот британски офицер Еванс во својот извештај го дава следниот заклучок кој се покажал како точен во периодот на Граѓанската војна: „КПГ ќе продолжи да ја практикува својата крајно опортунистичка политика спрема македонското движење. Доколку движењето успее, КПГ ќе аплаудира, а доколку потфрли КПГ ќе биде првата која ќе се повлече од поддршката“. Andrew Rossos, The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer's Report 1944, Slavonic and East European Review, April 1991, стр. 307.

¹¹¹ Во текот на Втората светска војна биле публикувани следниве весници: „Славјаномакедонски глас“, „Искра“, „Победа“, „Стражар“, „Преспански глас“, „Слобода“, „Црвена ѕвезда“, „Билтен“ и

население било изложено на голем терор и страдања од разните окупатори.¹¹² Но оваа голгота не завршила во 1945 год. со поразот и повлекувањето на окупаторските сили, туку продолжиле разните премрежија и страдања на Македонците и во наредните четири години.

1.4.2. Македонците и Граѓанската војна во Грција

По ослободувањето на Грција, врз основа на спогодбата помеѓу владата во егзил, КПГ/ЕАМ, ЕДЕС и останатите движења и политички партии била формирана влада на тн. национално единство. Сепак, старите анимозитети и различните поимања за иднината на Грција, пред се помеѓу ЕАМ и останатите, биле видливи. Така, по разединувањето за тоа кој ќе ги контролира вооружените сили, министрите од ЕАМ поднесоа оставки.¹¹³ Откако барањето на англиската воена команда за предавање на оружјето поседувано од ЕЛАС било одбиено, започнала „Декемвријаната“ односно се иницирале вооружени борби помеѓу двете спротивставени страни кои траеле еден месец. Воениот судир завршил со пораз на ЕЛАС, по што бил склучен договорот од Варкиза, согласно кој КПГ била должна да изврши разоружување и реформирање на своите сили.¹¹⁴ Според определени проценки, вкупно 2/3 од оружјето поседувано од ЕЛАС било предадено, додека остатокот се чувал за евентуалниот судир помеѓу конфронтираните страни, кој бил се произвесен. По договорот од Варкиза следувале

др. Обидот за создавање на македонска азбука бил направен од Павле Раковски од село Долно Клештина кој заедно со Динко Делевски и Петре Саракинов направиле азбука од 24 букви. Македонскиот буквар бил направен врз основа на одлука на СНОФ за Костурскиот крај. Комисијата составена од Андон Секавица, Алеко Ивановски, Ристо Поплазаров и Васко Караца составила буквар на македонски јазик-костурски дијалект. Букварот имал 31 буква. Според: Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија, Култура, Скопје, 1990, фуснота бр.333, 335, 336 на стр. 134.; Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 215.

¹¹² Меѓу најтрагичините настани ќе ги споменам: 1) убиството на 222 лица во селата Горно и Долно Крушево, убиствата на 96 лица од Кукушките села Музгали и Мурсали, убиствата на 165 лица во кајларското село Крмско извршени од Германците; 2) убиствата на 53 жители на градот Хрупишта и уништувањето на костурските села Нестрам, Радигоже, Чука, Галиште, Жужелци, Лудово, Шкрапари, Нестиме и др. од страна на италијанската војска; 3) Убиствата на 33 Македонци во костурското село Старичани од страна ЕЛАС под обвинение за контрачетништво; 4) маскирањето на 614 жители на Катраница, Кајларско, убиствата на 233 лица во Костурска клисура, убиства на 104 жители на градот Ениџе, убиствата на над 500 лица од селата Хортач, Ранци, Крмско и др. од страна на Германците; итн... Според: Виолета Ачкоска, Никола Жежов, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005, стр. 70-87; Лилјана Пановска, Теророт во Егејскиот дел на Македонија (1941-1944), ИНИ, Скопје, 1995.

¹¹³ Mark Mazower, *After the War was Over – Reconstructing the Family, Nation and State in Greece (1943-1960)*, Princeton University Press, September 2000, стр. 6.

¹¹⁴ Виолета Ачкоска, Никола Жежов, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005, стр. 89.

масовни апсења и прогони на припадниците на ЕЛАС и на малцинствата, најмногу на Македонците. Сето ова било вовед во Граѓанската војна која следувала.

1.4.2.1. Теророт врз Македонците по Договорот од Варкиза

Периодот по склучувањето на Договорот од Варкиза за припадниците на македонското малцинство во Грција бил многу тежок, особено што бил загрозен дури и нивниот опстанок. Односно, во овој период грчките власти иницирале разни политики на терор и систематско етничко чистење врз Македонците, кои претставувале закана за нивно целосно исчезнување од реоните каде што живееле како компактни заедници.

Македонците од страна на грчките власти во овој период биле осудувани и прогласувани, пред се заради поддршката на ЕАМ и СНОФ, како Бутари, комитации, колаборационисти, автономисти, Судети на Балканот итн. Всушност, тие биле казнувани од властите пред се поради основниот „грев“ што не се определувале себеси како Грци.¹¹⁵ Сепак, за казнувањето да не би изгледало крајно волунтаристичко, а со цел успешно спроведување и заштита на „националните интереси“ биле донесени повеќе закони од новите грчки власти.

Така, веднаш по договорот од Варкиза бил усвоен законот КЗ 4124/45, кој ја определувал постапката за утврдување на одговорност на лицата кои соработувале со окупаторите. Имено, земајќи го предвид фактот дека само во Леринско и Костурско на основа на законот биле издадени повеќе од 7000 налози за апсење на Македонци, јасно е дека од истиот најпогодени биле припадниците на македонското малцинство.¹¹⁶ Во иста насока е и законот КЗ 453/45, согласно кој разните македонски организации биле прогласени за автономистички, а на нивните членови им се судело за велепредавство.¹¹⁷ Конечно, со декретот Г/46 се воведуваат вонредни мерки и се изрекувале најтешките казни, како што се смртна казна или доживотен затвор. Смртната казна се изрекувала за оние кои биле осудувани од страна на вонредните воени судови како виновни за правење заговор против територијалниот интегритет на државата или за отцепување на дел од грчката територија.¹¹⁸ Повторно, Македонците биле најголемата група која била опфатена со овој правен акт.

¹¹⁵ Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.

¹¹⁶ Ристо Кирјазовски, *Правната дискриминација на Големо-грчката политика во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна*, ППС „МИС“, Скопје, 1996, стр. 16-17.

¹¹⁷ Ibid, стр. 28-30. Авторот дава податок дека според одредбите на овој, но и на други подзаконски акти како дополнување на истиот закон, судски биле гонети вкупно 23.811 Македонци.

¹¹⁸ Ibid, стр. 46-52. Врз основа на овој закон, воениот суд во градот Ениџе – Вардар на смрт ја осуди Мирка Гинова, една од најистакнатите борци за правата на Македонците во Грција.

Во овој период во повеќе наврати јавно е манифестирана намерата за целосно уништување на македонското малцинство. Во многу натписи во разните дневни весници јасно се изразува омразата спрема Македонците, нивната дехуманизација (обесчовекување) и потребата од нивно „брзо исчезнување“ од територијата на Грција. Споменувањето на неколку примери од разните натписи е потврда на намерата за целосно уништување на македонската група во време кога Граѓанската војна *de facto* била почната и Македонците почнале да се организираат со цел да се спротивстават на овие тенденции.

Најпрво, весникот „Елефтерос“ во својот број од 2 јануари 1946 год. во статијата под наслов „Нека си одат Славомакедонците од Грција“ објавува: „... Славомакедонците **треба да се истераат** веднаш во која што сакаат соседна земја... Тесна им е и тесна ќе им биде грчката земја“.¹¹⁹

Слично на ова и весникот „Етникос Кирикс“ во својот број од 21 мај 1946 год. порачува: „Од Грција треба што поскоро **да се протераат** 80.000 Славомакедонци“. Следејќи го овој геноциден пристап, весникот „Етнос“ на 22 јануари 1947 год. ги дехуманизира Македонците на следниот начин: „Во Грција нема повеќе место за Грци и за Македонци. Неверојатни маки трпеа и трпат земјата и грчкиот народ од овие **змии и чудовишта**“. Конечно, весникот „Неа алитија“ на 16 јуни 1949 год. смета: „70.000 Бугари... се **гнасоти**... Ние не ги сакаме нив во нашите прегратки. Не можеме да поднесеме тие да останат не само како малцинство, туку и како лојално население во пограничните области“.¹²⁰

Сепак, за да се утврди дека овие натписи всушност претставувале еманација на намерата на грчката држава за конечно разрешување на најгорливото малцинско прашање со кое се соочувала од периодот по Балканските војни, со целосно уништување и протерување на Македонците, потребно е да спомејеме уште неколку дејствија кои сугерираат целосна координација на грчкото општество кон крајната цел за протерување и уништување на Македонците.

Во таа насока, началникот на Генералштабот на грчката војска Спилиотопулос во својот извештај од декември 1946 год. до Министерството за војната, препорачува дека за решавањето на „внатрешниот проблем“ секој жител на Грција што „не сака да војува со Словените кои го загрозуваат постоењето на грчкото племе... не е Грк и спрема него ќе се постапува како со непријател“.¹²¹

Уште повеќе, во јуни 1946 год. група грчки пратеници предложиле до грчкиот парламент Предлог-закон за присилно протерување на сите Македонци поради нивната перманентна антигрчка дејност со која ги загрозувале

¹¹⁹ Лазо Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 309-310.

¹²⁰ Ibid, стр. 310.

¹²¹ Ibid, стр. 310.

интегритетот и суверенитетот на Грција.¹²² Иако постоела согласност помеѓу најголемите политички партии за овој предлог, сепак спротивставувањето и прогласувањето на овој предлог од Американците како нехуман било пресудно за истиот да не биде изгласан во грчкиот парламент.

Грчката војска и разните националистички банди кои крстосувале низ реоните каде што живеат Македонците своеволно применувале жестоки мерки за наводно нивно казнување поради колаборационизмот со бугарскиот окупатор и подршката на комунистичката ЕЛАС. Но, интенцијата всушност била да се искористи моментот преку политиката на терор и убивање да се принуди македонското малцинство на присилно емигрирање преку граница, и со тоа етничко чистење на овој дел од грчката територија. Патем, постојат стотици сведоштва за многуте масакри, убиства, силувања и малтретирања врз Македонците од страна на грчката војска и разните националистички банди.¹²³ Така, францускиот генерален конзул во Солун, Жерар Раул Дувал во извештајот до својата влада од 26 септември 1945 год. искажува дека „постојат немири во централна и источна Македонија... посебно во регионите Лерин и Костур врз словенските населени места се применуваат **брутални репресии** од страна грчките власти“.¹²⁴ Конечно, сведоштвата на двајцата команданти на Демократската армија на Грција (ДАГ), Јанулис и Маркос Вафијадис, се најсилен доказ за неподносливата положба на Македонците. Имено, теророт врз Македонците по договорот од Варкиза придонел едниот од нив да се сраме што е Грк (Јанулис), а на другиот да му е тешко да зборува за запалените села, пискотот на децата, за колежите итн (Вафијадис).¹²⁵

¹²² Ристо Кирјазовски, *Правната дискриминација на Големо-грчката полица во Егејскиот дел на Македонија во Втората светска војна*, ППС „МИС“, Скопје, 1996, стр. 54.

¹²³ Наум Пејов во својата книга *Македонците и Граѓанската војна во Грција* пренесува вистински случки од страна на преживевани луѓе за теророт врз Македонците во селата Зрново, Старчиште (Драмската околина), Баровица, Карпи (Гуменциската околина), Бихово (Серската околина), Ракита (Кајларско), Ајтос (Леринско), Рупишта (Костурско) итн.

Вангел Ајановски – Оче во книгата *Егејски бури* (стр. 204-218) детално го опишува теророт на грчките владини сили спрема Македонците во селата Кронцелово, Тресино, Пожарско, Владово, Теово и В'лкојаново во воденската околина и во селата Радомир и Корнишор во Ениџе – Вардарската околина.

Виолета Ачкоска и Никола Жежов во книгата *Репресијата и репресираните во најновата македонска историја* (стр. 93-110) детално (со име и презиме и точен број на убиени, затворени, малтретирани, интернирани, силувани жени) го опишуваат теророт и репресијата вршен врз Македонците на територијата на цела Егејска Македонија.

¹²⁴ Лазар Лазаров, Француски погледи за положбата на македонскиот народ и етничките промени во Егејска Македонија (1944-1957) во Етничките промени во Егејска Македонија, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 173.

¹²⁵ Јанулис изјавил: „Јас како Грк се срамам да говорам за теророт над Славомакедонците... Во овие четири села... за една година се убиени 22 мажи и 8 деца. Во затвор се однесени 73 лица, изгорени се 20 куќи. На островите, во логори се наоѓаат 252 мажи и 70 жени“. Маркос Вафијадис изјавил: „Мене ми е тешко мирно да зборувам за потпалените села, за пискотот на децата кои

Крајниот резултат од оваа државно спонзорирана политика на етничко чистење претставува потврда на сето претходно споменато. Имено, според извештајот поднесен до НОФ на 20 мај 1947 год. од страна на Михаил Керамитчиев, врз основа на податоците собрани на терен за сите видови на терор вршен врз припадниците на македонското малцинство во периодот од февруари 1947 до мај 1947 год., резултатите се следни: 279 убиени Македонци без пресуда, 297 силувани жени, 6456 затворени, 4200 осудени, 1449 интернирани по островите, 13449 малтретирани, 1191 изгорени куќи, 13938 иселени селани и комплетно иселени 45 села.¹²⁶ Како последица на овие случувања до крајот на 1946 год. над 20.000 Македонци избегале во тогашна НР Македонија.

Сосем на крај, зачудувачка е тенденцијата на грчките автори, кои во своите трудови иако признаваат дека по договорот од Варкиза теророт кон Македонците особено се зголемил, сепак сметаат дека прогонувањето не било до таа мера негативно изразено (немало геноцидни дејствија) како што другите балкански земји се пресметувале кон припадниците на малцинствата со цел нивно казнување за колаборационизам за време на германската окупација.¹²⁷

1.4.2.2. Активното учество на Македонците во Граѓанската војна и опортунистичката политика на КПГ и ДАГ

Изложени на неподносливите услови по Договорот од Варкиза кои се заканувале да резултираат со целосна физичка елиминација и нивно исчезнување, Македонците во Грција почнале да се организираат со цел адекватно да одговорат на споменатите предизвици. Во овој период се појавиле неколку македонски организации.

живи ги гореа, за стотици силувани девојки, заколежи, мачења, убиства од заседа... “ Според: Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 199.

¹²⁶ Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, Институт за национална историја, Скопје, 1975, стр. 237-238. Ристо Кирјазовски, повикувајќи се весникот на КПГ „Ризоспастис“, пишува дека овие бројки се нешто поголеми. Имено, според него само во периодот 1945-1946 год. следниве збирни резултати настанале како последица на теророт: 400 убиени Македонци, 400 силувани, 8145 затворени, 4209 судени, 3215 осудени, 2172 интернирани по островите, 13529 малтретирани, 1291 изгорени куќи, 80 ограбени села, 1605 ограбени семејства, 45 целосно иселени села и 13658 иселени лица. Последното според: Ристо Кирјазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), стр. 46. Истите бројки се наведени и во: Кузман Георгиевски, Македонската емиграција од Егејскиот дел на Македонија (1945-1949) во Етничките промени во Егејска Македонија во XX век, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 138.

¹²⁷ Evangelos Kofos, The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949) во Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity, Caratzas Publisher, New Rochelle, New York, 1993, стр. 266-267.

Така, најпрво на 20 јануари 1945 година по иницијатива на Вангел Ајановски – Оче во воденскиот крај била формирана Тајната ослободителна македонска организација (ТОМО).¹²⁸ Оваа организација беше наречена тајна, пред се поради фактот дека КПГ и ЕАМ останаа доследни на својот пристап и не дозволуваа самостојно македонско дејствување.

Партизанскиот одред на ТОМО го изведе првиот напад врз владините сили по Договорот од Варкиза во март 1945 год., кога ја нападнаа владината колона кај месноста Мухарем Ан.¹²⁹ Бидејќи активностите на ТОМО придонеле најголем дел од Македонците да се приклучуваат кон неа, дури и оние кои биле дотогаш „лојални“ на КПГ, КПГ се почувствувала загрозувана и преземала конкретни мерки за преговори со ТОМО со цел стопирање на приемот на членови од КПГ во ТОМО. Сепак, барањето на КПГ за расфорирање на ТОМО поради наводна нелегитимност во формирањето на последната резултирало со тоа што преговорите не успеале. Во натамошниот период, КПГ продолжила со својата крајно опортунистичка политика спрема Македонците, кои сепак континуирано и масовно преминувале во ТОМО.¹³⁰ Подоцна, ТОМО стана составен дел од НОФ.

Конечно, на 23 април 1945 година Политичката комисија на Македонците под Грција¹³¹ со одлука го формирала Народноослободителниот фронт (НОФ), како единствена и обединета организација на Македонците во Грција.¹³² Согласно статутот, примарна цел на НОФ била добивање на националните права на Македонците во рамките на Грција.¹³³ Целта за формирањето на НОФ била во насока на синхронизирање и организираност на дејноста на Македонците

¹²⁸ Според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, Институт за национална историја, Скопје, 1975, стр. 158. Раководството на ТОМО го сочинувале следните лица: Вангел Ајановски – Оче, Туши Кераметчиев, Марика Самаренова, Ристо Кордалов, Ташко Хаџијанов и Вангел Шамарданов – Илинденски.

¹²⁹ *Ibid*, стр. 164-165.

¹³⁰ Такви биле: Мирка Гинова, Апостолаки Василев, Ристо Буковалов, Ташко Мамуровски, Ставро Камчев, Вани Калаџијев, Дини Кузев, Алеко Печинаров, Дора Кајмакова, Петре Шорев и др.

¹³¹ Оваа комисија составена од 10 члена беше формирана на 04.11.1944 год. во Битола, од страна на Македонците кои поради прогонувањето и заканувањето од страна на КПГ преминаа во тогашна Вардарска Македонија. Комисијата на 12.11.1944 год. издаде проглас до македонскиот народ во Грција, согласно кој се утврдува дека „македонскиот народ, како и секој друг народ, има право на самоопределување“. Исто така, во овој период постоеше и Привремен револуционерен комитет на Македонците под Грција составен од 29 членови. Според: *Ibid*, стр. 141-142.

¹³² Според: Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, Journal Of Modern History Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76. Главното раководство на НОФ било составено од следните лица: Паскал Митровски, Михајло Кераметчиев, Џоцо Урдов, Атанас Коровешов, Павле Раковски и Минчо Фотев. Напоредно со формирањето на НОФ, беа формирани уште две нејзини сродни организации. Тоа се Антифашистичкиот фронт на жените (АФЖ) и Народно ослободителниот младински сојуз (НОМС).

¹³³ Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, New York, 1993, стр. 170.

во Грција, во периодот кога тие биле изложени на терор од страна на грчките власти и истовремено биле прогласувани за „странски агентури“ од страна на довчерашните сојузници од Втората светска војна, КПГ и ЕАМ. Успехот на ова движење се гледа во фактот дека истото во себе ги опфатило дури и најмалите населени места во леринската, костурската, воденската, негушката, гуменциската, ениџе – вардарската и драмската околија.¹³⁴

Појавата и активноста на НОФ била дочекана со неодобрување дури и од страна на КПГ. Имено, во период од 18 месеци по потпишувањето на Договорот од Варкиза, КПГ и ЕАМ иако протестираше против систематскиот терор спроведуван врз Македонците, сепак тие ја отфрлаа НОФ како „автомонистичка“, „фашистичка“ и „шовинистичка“ организација раководена од страна на југословенските разузнавачки служби.¹³⁵

Во споменатиот период, КПГ сеуште се двоумела помеѓу политичката и вооружена борба против грчките владини сили како две сосема различни но отворени можности за реализација на своите цели, иако уште на 12-ти Пленум од јуни 1945 год. било одлучено да се примени „масовна самоодбрана против владините репресии и можноста за истребување од страна на десницата, со нагласок на одбранбената милитантност во употребата на оружјето“.¹³⁶ Конечно, одлуката за отпочнување на вооружен отпор против „белиот терор“ на владините сили била донесена на Вториот пленум на КПГ, одржан на 12.02. 1946 год.¹³⁷ Истата предвидувала најпрво формирање на мали вооружени

¹³⁴ Според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 167. Еден од раководните лица во НОФ во мај 1945 год. забележал дека во оние места каде постои локална организација на НОФ, КПГ постоела само формално. Истото е потврдено и од страна на Атанасиос Цогас, активист на КПГ во грчка Западна Македонија. На Сенофитскиот актив на НОФ за Егејска Македонија одржан на 20 мај 197 год. било утврдено дека во Костурскиот крај биле организирани вкупно 65 села, во леринскиот крај 56 села, во гуменцискиот крај 13 села и во воденскиот крај 74 села. Според: Ibid, стр. 236-244.

¹³⁵ Dimitrios Livanios, *The Macedonian Question – Britain and Southern Balkans 1939-1949*, Oxford University Press, New York, 2008, стр. 217; Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76. Ристо Кирјазовски смета дека иницијативата за основањето на НОФ доаѓа од страна на КПМ (КПЈ), програмските цели и определби на НОФ за приклучување на Егејска Македонија кон НР Македонија биле утврдени од страна на секретарот на ЦК на КПМ, Цветко Узуновски – Абас и конечно дека расцепот на македонското движење во Егејска Македонија се должи на активностите на југословенските тајни служби (ОЗНА). Според: Ристо Кирјазовски, *Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949)*, 2009, Скопје, стр. 15-21.

¹³⁶ Според: Peter J. Stavrakis, *Moscow and the Greek Communism 1944-1949*, Cornell University Press, 1989, стр. 68.

¹³⁷ Ole Langwitz Smith, *The Problems of the Second Plenum of the Central Committee of the KKE*, 1946, *Journal of the Hellenic Diaspora* No.12 (summer 1985), стр. 43-62. Оригиналната одлука всушност претставувала усна спогодба на учесниците на пленумот и таа не била внесена во записникот од истиот ниту целосно објавена во гласилото на КПГ (Ризоспастис) поради нејзината исклучително тајна природа. За нејзиното постоење се знае од прераскажувањето и

групи по планините кои ќе претставуваат контратежа на владини сили, а во оние средини каде условите дозволувале се предвидувало формирање на поголеми партизански единици. Крајната цел, односно формирањето на регуларна партизанска армија на национално ниво, претставувала напредна тактика во случај ако партизанските единици не извршат притисок спрема владата за демократски реформи, и во непостоењето на натамошна надеж за демократска и мирољубива еволуција КПГ предвидувала преминување од одбрана во масовен вооружен напад.¹³⁸ На тој начин, до февруари 1947 год. КПГ не ја масовизирала борбата, односно истата се водела на база на инцидентни напади врз владините сили.

Одлуката за пружање на вооружен отпор спрема грчките владини сили, кои од страна на КПГ и НОФ биле наречени монархофашистички сили, налагала помирување помеѓу КПГ и НОФ. Така, во декември 1945 год. генералниот секретар на КПГ, Никос Захаријадис пред партиското членство во Солун за првпат од формирањето на НОФ, истата ја претставил како демократска и антифашистичка организација на Македонците која работи за иста кауза како и КПГ.¹³⁹ Истовремено, некои акции биле извршувани координирано помеѓу НОФ и КПГ, иако припадниците на КПГ честопати вршеле разни диверзии и клевети против членовите на НОФ. Во периодот од мај до ноември 1946 год. двете организации активно преговарале со цел меѓусебно помирување и соработка. Конечниот договор бил постигнат со притисок од југословенска страна врз Македонците, при што речиси целосно биле задоволени барањата на КПГ за потребата од постоење на една обединета армија и неможност од формирање на засебни македонски воени единици. Договорот бил склучен во ноември 1946 год. и согласно истиот македонската организација НОФ потпаднала под контрола и раководство на КПГ, македонските партиски организации биле апсорбирани од страна на КПГ и сите политички и воени назначувања и унапредувања во иднина ќе се вршеле од КПГ и ДАГ врз ос-

цитирањето на нејзиниот текст од најголем дел од учесниците на пленумот, додека еден мал дел од нив негира дека воопшто било разговарано за вооружен отпор и донесување на одлука со која de facto започнала Граѓанската војна. Наводите на последните претставуваат поттик некои автори да оспоруваат дека „одлуката за вооружен судир“ била донесена на Вториот пленум на КПГ (види: Heinz Richter, *The Second Plenum of the Central Committee of the KKE and the Decision for Civil War: A Reappraisal* во Ole Langwitz Smith (ed.) *Studies in the History of the Greek Civil War 1945-1949*, Museum Tusculanum Press, 1987, стр. 179-188).

¹³⁸ *Ibid*, стр. 47-48.

¹³⁹ Evangelos Kofos, „The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece” во *Nationalism and Communism in Greece, Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity*, Aristide D. Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 267.

нова „на заслуга“.¹⁴⁰ Сепак, согласно договорот НОФ единствено го задржала своето централно раководство.¹⁴¹

Иако со овој договор КПГ ги постигнала своите цели и го подредила организираното движење на Македонците под своја контрола, натамошните активности покажуваат дека крајната цел на КПГ била всушност супресијата на македонското движење. Оваа констатација се потврдува со ноторните факти дека по склучувањето на споменатата спогодба, КПГ инфилтрирала во раководството на НОФ Македонци лојални на КПГ и во основа антинофовски расположени (гркомани), се вршела континуирана дискриминација спрема Македонците и кадрите на НОФ, не се спроведувала обврската за соодветна застапеност на Македонците на раководните места во политичките и воените структури под контрола на КПГ и ДАГ и конечно волунтарно се изрекувале смртни казни за стотина Македонци под обвинение како поранешни „бугарски колаборационисти“ или „охранисти“.¹⁴² Ваквото однесување на КПГ

¹⁴⁰ Dimitrios Livanios, *The Macedonian Question – Britain and Southern Balkans 1939-1949*, Oxford University Press, New York, 2008, стр. 224-225; Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.

¹⁴¹ Новото централно раководство на НОФ го сочинувале Паскал Митровски, Михаил Кераметчиев, Вангел Ајановски – Оче, Ламбро Чолаков, Евдокија Балева – Вера, Минчо Фотев, Вангел Ничев и Павле Раковски. Според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 234.

¹⁴² На првиот конгрес на НОФ, одржан на 13 јануари 1948 год. во селото В’мбел, Костурско претставниците на КПГ, Јоанис Јоанидис и Леонидас Стрингос, со диктат и присила извршиле промена во централното раководство на НОФ. Така, од непознати причини биле исклучени ветераните на македонското движење Вангел Ајановски – Оче и Ламбро Чолаков, а на нивно место со наредба и без образложение беа вметнати дотогашните остри противници на НОФ, Ставрос Кочопулос, Ташо Гусопулос – Маки и Михали Малио (Македонци лојални на КПГ). Во април 1948 год., со поддршка на политичкиот комесар на ГШ на ДАГ, Василис Барџотас, Ставрос Кочопулос е именуван за секретар на НОФ. Уште повеќе, искористувајќи ги предностите на применетата тактика „divide et impera“ и намерно предизвиканата нетрпеливост помеѓу македонските раководители во НОФ, на првиот пленум на НОФ одржан на 8 август 1948 год. со интервенција на претставниците на КПГ, Јоанидис и Порфириогенис, беа отстранети од раководството на НОФ Паскал Митровски и Михаил Кераметчиев. За нов претседател беше поставен Ставрос Кочопулос, а за секретар Вангел Којчев. На ваков начин и со овие постапки, КПГ целосно го стави под своја контрола НОФ.

Спогодбата помеѓу КПГ и НОФ предвидува неколку Македонци да бидат распоредени во ЦК на КПГ, во ГШ на ДАГ, во штабот на ДАГ за Централна и Западна Македонија. Исто така било предвидено партиските секретари на леринскиот, костурскиот и воденскиот крај да бидат Македонци и 2-3 Македонци да се распоредат во Македонското биро на ДАГ. Меѓутоа, многу малку од ова било исполнето. И покрај учеството со околу 13-14.000 борци во силите на ДАГ (вкупно 30-35.000), Македонците се здобиле со еден командант на бригада (Пандо Вајнас), еден политички комесар (Ташо Гусопулос) и пет мајори. Често се случувало старите македонски раководители да бидат суспендирани и подоцна да бидат активирани како интенданти. Грчките командири на чети и баталјони во рамките ДАГ своеволно изрекувале смртни казни за многу Македонци со многу неопределени и нејасни обвинувања како „автономисти“, „бугарашки“, „фашисти“. Така, командантот на Кајмакчаланскиот одред Кајмакос без причина

придонело многу македонски борци да ја напуштат Грција во моментите кога најжестоките борби со владините сили сеуште не го достигнале својот зенит.

Во периодот по склучувањето на споменатата спогодба, поточно на 28 октомври 1946 год. бил формиран Главниот штаб на Демократската армија на Грција (ДАГ).¹⁴³ Во текот на 1947 год. единиците на ДАГ, во кои Македонците учествувале со нешто повеќе од 1/3 борци од вкупниот број на активната борбена сила на ДАГ,¹⁴⁴ успеале да создадат поголема слободна територија на планинскиот масив помеѓу планините Вичо и Грамос, на Кајмакчалан, помеѓу Џена и Пајак планина, на Каракамен планина како и во источниот дел на Егејска Македонија.¹⁴⁵

Овој почетен успех дејствувал охрабрувачки, па така на 10 август 1947 год. ГШ на ДАГ се огласил со коминике, согласно кое било прогласено „укинувањето на монархофашистичката република, суспензија на Глигсбуската династија и устоличување на претседателска република во која до составувањето на демократска влада, врховната законодавна, извршна и судска власт ќе ја врши ГШ на ДАГ“.¹⁴⁶ Исто така, било прокламирано дека во новата грчка република националните малцинства ќе имаат еднакви политички и граѓански права како и услови за зачувување и развивање на својата национална култура, јазик, религија и образование. Во таа насока, согласно статутарниот

наредил стрелање на 10 Македонци. Особено е потребно да се спомене однесувањето на генералот Химарос кој давал наредби за стрелање на повеќе Македонци кои се наоѓале надвор од територијата под контрола на ДАГ со образложение дека сите Македонци кои не се наоѓаат на „слободна територија“ контролирана од ДАГ се сметаат за непријатели на ДАГ.

Овие и сите останати проблеми со кои се соочувале Македонците детално и хронолошки се наведени во протестното писмо на Михаил Кераметчиев и Илија Димовски – Гоче до ЦК на КПГ од април 1949 год. во моментот кога тие веќе се наоѓаат на територијата на тогашна НР Македонија. Наведеното е според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975; Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.

¹⁴³ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 202.

¹⁴⁴ Според Andrew Rossos учеството на Македонците во ДАГ изнесува околу една четвртина од вкупната активна борбена сила на ДАГ во април 1947, додека во средината на 1949 нивното учество изнесува околу 2/3. Ристо Кирјазовски смета дека во април 1947 год од вкупно 20.000 борци на ДАГ, вкупно 5.250 биле Македонци. Пандо Вајнас утврдил дека во јануари 1948 год. вкупно 11.000 Македонци се борат во редовите на ДАГ, а според Woodhouse во 1949 година од вкупно 20.000 борци на ДАГ, околу 14.000 биле Македонци. Според: С.М. Woodhouse, *The Struggle for Greece 1941-1949*, London, 1976, стр. 262; Ристо Кирјазовски, НОФ и другите организации на Македонците во Егејска Македонија (1945-1949), Скопје, 1985, стр. 176; Andrew Rossos, *Macedonia and the Macedonians – A History*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 2008, стр. 210.

¹⁴⁵ Ачкоска Виолета, Жежов Никола, Репресија и репресираните во најновата македонска историја (прв дел), Макавеј, Скопје, 2005, стр. 90.

¹⁴⁶ Ристо Кирјазовски, Петте судбоноси години во Егејска Македонија (1945-1949), стр. 70

акт бр.5 на ГШ на ДАГ било определено дека за децата што им припаѓаат на националните малцинства ќе се формираат училишта каде наставата ќе се одвива на јазикот на малцинството.¹⁴⁷

Сето ова овозможило набргу да се развие мрежа од училишта на македонски јазик во територијата која била под контрола на ДАГ. За кратко време, односно во периодот од октомври 1947 до април 1948 год. биле отворени вкупно 180 училишта на македонски јазик во кои настава следеле нешто повеќе од 10.000 македонски деца.¹⁴⁸ Со цел оспособување на наставен кадар (вкупно 257 наставници) за потребите на децата биле организирани два курса за наставници на македонски јазик во леринските села Герман и Желево.¹⁴⁹

Особено е важно дека во целиот овој период македонската култура беше промовирана и со неколкуте весници на македонски јазик кои се публикуваа. Така, во 1945 год. централното раководство на НОФ почна да го издава весникот „Билтен“, првично наречен „Билетин“. Во 1947 год. наместо претходниот весник, почнал да се издава весникот „Непокорен“. Исто така од крајот на 1946 год. почнале да се издаваат окружни весници, па така во леринскиот крај се издавал весникот „Зора“, во воденскиот крај весникот „Победа“ и во костурскиот крај бил публикуван весникот „Единство“. Главниот одбор на АФЖ од мај 1948 год. почнал да го издава списанието „Нова Македонка“, наменето за Македонците во Грција.¹⁵⁰ Потребно е да се нагласи дека во речиси сите споменати весници биле објавувани и текстови на грчки јазик.

Раководени од усвоените решенија на третиот пленум на КПГ, на 23 декември 1947 год. била формирана Привремената демократска влада на Грција (ПДВГ).¹⁵¹ Целите за ваквиот потег на КПГ биле во насока на активирање на сите народни сили за ослободување на Грција, реорганизирање на државата на демократски принципи, признавање на рамноправност на националните малцинства, извршување аграрна реформа итн. Сепак, остануваат два клучни факти сврзани со формирањето на привремената влада. Првиот е волунтарното исклучување на Македонците од ПДВГ, иако тие учествуваа со повеќе од 14.000 борци во ДАГ.¹⁵² Вториот факт е непризнавањето на привремената влада од ниту една држава, дури и од оние кои биле под советска доминација.

¹⁴⁷ Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија (1913-1989), Култура, Скопје, 1990, стр.137

¹⁴⁸ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 215-216.

¹⁴⁹ Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија (1913-1989), фуснота бр. 351 на стр. 138.

¹⁵⁰ Според: Ibid, стр. 138; Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 217.

¹⁵¹ Ристо Киријазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), стр. 84.

¹⁵² Генералниот секретар на КПГ, Никос Захаријадис во врска со негодувањето на Македонците поради невклучувањето на македонски претставник во ПДВГ во октомври 1948 год. на советувањето на главниот одбор на НОФ одговорил дека „за сега Македонците нема да имаат

Случувањата во наредната 1948 год. ја принудиле КПГ полека да го смени дискурсот кон Македонците и да пристапи кон принципот на нивна поголема инклузивност во структурите на ПДВГ и ДАГ. Нормално и овие промени биле во духот на опортунистичкиот пристап на КПГ спрема Македонците, применуван успешно веќе неколку децении.

Имено, летото 1948 год. грчките владини сили презедоа неколку акции против силите на ДАГ и нивните упоришта. Најжестоката битка се одвивала на планината Грамос и истата траела 72 дена (14 јуни- 21 август). Оваа битка беше најстрашната и најдолгата операција во периодот на Граѓанската војна, и истата заврши со повлекување на силите на ДАГ кон планината Вичо.¹⁵³ Патем, исходот е разбирлив доколу се има предвид дека владините сили нападот го извршиле со околу 60.000 војници, а ДАГ на планината Грамос се спротивставила со вкупно 8.600 борци вооружени претежно со лесно оружје.

Во натамошните борбени дејствија во текот на 1948 год., силите на ДАГ успеале успешно да го одбијат септемврскиот напад на владините сили (вкупно 25.000) и да им нанесат големи загуби на планината Вичо. Силите на ДАГ извршиле успешни напади и привремено ги зазеле градовите Кардица и Негуш, додека тие претрпеле големи загуби во нападите на градовите Воден, С'ботско и Лерин извршени во почетните месеци на 1949 год.¹⁵⁴ Имајќи го предвид фактот дека сите овие битки се одвиваа во регионите каде концентрацијата на Македонците беше доминантна, јасно е дека тие беа и најголемите жртви од истите.

Сите овие битки и големите загуби на ДАГ, повторно на површина го изнесоа проблемот со потребата од мобилизација на нови борци во рамките на ДАГ. Како и во минатите години, потенцијално најстабилна целна група која би можела да ги задоволи потребите на ДАГ биле Македонците. Во оваа прилика, „прагматичната“ КПГ го напушти својот ригиден став спрема можноста од партиципација на Македонците во ПДВГ, формирање на македонска партиска организација и приврзаноста кон принципот „еднакви права за припадниците на малцинствата“ наместо принципот на „самоопределување на народите“.

Најпрво на петтиот пленум на КПГ, одржан 30-31 јануари 1949 год. била усвоена резолуција во која било искажано признание за големиот хероизам и

претставник во ПДВГ, бидејќи во тој случај монархофашистичката влада ќе ја прогласи оваа влада за **словенска влада**, а не грчка и со тоа тие со поголем фанатизам ќе се борат против нас“. Според: Вангел Ајановски-Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 301.

¹⁵³ Ристо Кирјазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), стр. 113. Владините сили имале околу 8.000 загинати, заробени и тешко ранети војници во текот на оваа битка, а загубите кај ДАГ изнесувале околу 4.500 загинати, заробени и тешко ранети војници.

¹⁵⁴ Ibid, стр. 115-118. Особено бил тежок поразот на силите на ДАГ во нападот на градот Лерин. Околу 713 загинати борци на ДАГ, од кои најголем дел биле Македонци, се погребани во заедничка гробница источно од градот Лерин.

саможртвеност на Македонците во Грција, и уверување дека со евентуалната победа на ДАГ, Македонците ќе го остварат своето право на самоопределување.¹⁵⁵ Истото ова било потврдено и на вториот пленум на НОФ (тогаш под контрола на Македонци лојални на КПГ), каде во присуство на раководството на КПГ било решено на вториот конгрес на НОФ, кој требало да се одржи кон крајот на март, да се прокламира „обединувањето на Македонија во една независна Македонија во рамките на Балканска федерација“.¹⁵⁶ Сепак, негативните реакции од останатите земји и квалификацијата за КПГ како „предавничка партија“ од домашната јавност, придонела таа на 7 март со соопштение јавно да се огради од споменатата парола за „Независна Македонија во Балканска федерација“.¹⁵⁷

Со цел да се прикаже застапеност на Македонците во ПДВГ, во април 1949 год. кога прашање на време бил конечниот пораз на ДАГ, Паскал Митровски бил назначен за министер за храна во ПДВГ а Ставро Коцев за директор на Дирекцијата за малцинства.¹⁵⁸ Конечно, на 27 март 1949 год. по директива на генералниот секретар на КПГ, Никос Захаријадис, била формирана „Комунистичка организација на Егејска Македонија“ (КОЕМ).¹⁵⁹ За претседател на КОЕМ бил поставен Паскал Митровски. Таа требала да претставува организатор и лидер на НОФ, но како посебна и независна партија и политичка единица таа била составен дел на КПГ.¹⁶⁰ Сепак, формирањето на КОЕМ бил

¹⁵⁵ Според: Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, New York, 1993, стр. 177. Зачудувачки е фактот дека во 1935 год. КПГ го заменува принципот „право на самоопределување“ со „еднаквост на припадниците на малцинствата“ поради наводно големата демографска промена во Егејска Македонија во корист на грчкиот елемент со разните преселби и доселувања, а во 1949 год. кога поразот на ДАГ бил видлив и очекуван КПГ си дозволила повторно да се повикува на принципот „право на самоопределување“ за Македонците.

¹⁵⁶ Вангел Ајановски – Оче, *Егејски бури*, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 308. На пленумот било речено дека Македонците ќе добијат свој претставник во ПДВГ, дека 11 дивизија на ДАГ ќе биде преименувана во „македонска дивизија“, дека македонските деца кои се наоѓале во источно европските земји освен грчкиот ќе го изучуваат и македонскиот јазик итн.

¹⁵⁷ Ibid, стр. 326.

¹⁵⁸ Според: Evangelos Kofos, *The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece* во *Nationalism and Communism in Greece, Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity*, Aristide D. Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 277.

¹⁵⁹ Andrew Rossos, *Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949)*, *Journal Of Modern History* Vol. 69, No.1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.

¹⁶⁰ Грчките автори сметаат дека и покрај тоа што КОЕМ била составен дел на КПГ, самиот факт дека таа еден мал временски период функционирала de facto како посебна партиска организација на Македонците претставува основа за сомневање на можноста од планирање на сепесија на грчка Македонија од територијата на Грција и нејзино инкорпорирање во тогашна југословенска Македонија. Ова затоа што согласно комунистичката идеологија било дозволено постоење на една партиска организација во една држава. Според нив, однесувањето на КПГ претставува или отстапување од комунистичката идеологија или истото одело во насока на сепесија на еден дел од Грција. Според: Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Greece*,

уште еден трик на КПП спрема Македонците, доколку се земе предвид дека во раководството на истата биле Македонци лојални на КПП, дека формирањето било извршено во периодот кога ДАГ била пред сигурен пораз, и конечно конфронтирачкиот пристап што истата го имплементирала во однос на Македонците кои поради репресиите на грчките власти (монархофашизмот) и макијавелистичкиот однос на КПП кон нив преминале на територијата на тогашна НР Македонија.

Сите овие последни потези на КПП во однос на Македонците недвосмислено укажуваат, а истото е потврдено и од страна на Никос Захаријадис, дека истите се преземени со цел нивна масовна мобилизација за претстојните решавачки борби со владините сили.¹⁶¹ Останува како голема неправда фактот дека по наредба на ГШ на ДАГ, во пресрет на големите битки на Вичо и Грамос во летните месеци на 1949 год., биле мобилизирани и децата на возраст од 13-15 години.

1.4.2.3. Поразот на ДАГ и катастрофалните последици врз македонското малцинство

Оперативниот план на владините сили предвидува конечното справување со ДАГ во летото 1949 год. Во пресрет на конечните борби, единиците на ДАГ го контролирале единствено просторот на планините Вичо и Грамос.¹⁶² Соодносот на силите бил несразмерно во корист на владините сили, а впрочем и целокупната акција за конечна пресметка со ДАГ ја подготвил американскиот генерал Ван Флит.¹⁶³

Civil Conflict, Politics of Mutation and National Identity, Aristide D. Caratzas Publishers, New York, 1993, стр. 183.

¹⁶¹ Ристо Кирјазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), стр. 129. Во овој период многу Македонци биле осудени на смрт со стрелање од страна на вонредните воени судови на ДАГ поради дезертерство, шпионажа во корист на Југославија итн. На самата граница помеѓу Грција и Албанија постеле затвори каде биле чувани обвинетите Македонци и Грци за шпионажа или дезертерство.

¹⁶² Во почетокот на месец јули владините сили успеале да ги поразат единиците на ДАГ кои биле концентрирани на планината Кајмакчалан. Тие се повлекле на планините Пајак и Каракамен, а еден дел од нив преминале во тогашна НР Македонија. Жестоките напади на владините сили проденеле до крајот на месец јули целокупната борбена сила на ДАГ да биде концентрирана на планините Вичо и Грамос. Според: Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 389-401.

¹⁶³ Ачкоска Виолета, Жежов Никола, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005, стр. 116-117. Владината армија располагала со 60.000 војници, десетици тешки ридско-планински топови, 200 тенкови и американски борбени авиони, 54 авиони од типот „Спист“, 11 преносни авиони од типот „Дакота“, 3 бомбардери од типот „Дакота“ итн. Спротивно на ова, ДАГ располагала со 9863 борци на Вичо и околу 10.000 на Грамос вооружени со лесно пешадиско оружје, неколку единици за противвоздушна одбрана и десетина единици тешка артилерија.

Борбите на планината Вичо траеле од 10-15 август и истите завршија го голем пораз на ДАГ, при што најголем дел од нивните борци се повлечиле во Албанија и по неколку дена се префрлиле повторно во Грција, на планината Грамос. Финалната борба на Грамос започнала на 25 август и истата завршила за четири дена, откако единиците на ДАГ биле нападнати од сите страни од надмоќниот противник и принудени да отстапат од борбените позиции повторно се повлечиле во Албанија.¹⁶⁴ Со тоа, на 30 август завршила Граѓанската војна во Грција.

Последиците од Граѓанската војна по македонското малцинство во Грција се катастрофални. Имено, речиси една деценија непрекинато се одвиваа борбени дејствија, а најжестоките борби во Граѓанската војна како што видовме се водеа во реоните каде Македонците претставуваа мнозинско население. Грчките владини војски (наречени монархофашистички од страна на ДАГ и МОФ) запалија многу македонски села, куќи, цркви со цел бришење на елементите на вековната македонска култура во овој дел на Грција. Поточно, тие ги спроведуваа дејствијата кои имаа за цел етничко чистење на просторот на Егејска Македонија од Македонците.

Катастрофалните последици се особено видливи доколку се земе предвид дека согласно пописот од 1951 год. само леринската и костурската околија имале вкупно 37.372 жители помалку отколку во 1940 год.¹⁶⁵ Уште пофрапантен е фактот дека во истиот попис од 1951 год. воопшто не се споменуваат вкупно 46 македонски села во цела Егејска Македонија со повеќе од 20.000 жители, односно истите биле целосно иселени како последица на воените дејствија во Граѓанската војна.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Во Албанија, во логорот Бурели на партиската конференција на КПГ за поразот на ДАГ биле прогласени како исклучителни виновници раководството на тогашна НР Македонија и Македонците кои учествувале во ДАГ. Тие биле прогласени за Титови агенти. Притоа, мора да се соимене фактот дека меѓу обвинетите и затворените Македонци се наоѓале и оние кои се покажале како лојални на КПГ. Затворени биле следниве лица: Паскал Митревски, Евдокија Баљова – Вера, Михали Маљов, Минчо Фотев, Павле Раковски, Уранија Јурукова, Ламбро Чолаков, Лазар Поплазаров, Ристо Коленцев – Кокинос и Ташко Хаџијанев. Тие биле најпрво пренесени од логот Бурели во затворот во Тирана, а подоцна со брод биле пренесени во СССР каде им било судено за предавство на „народната борба во Грција по налог на Југославија“. Според: Ibid, стр. 119-122.

¹⁶⁵ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 219.

¹⁶⁶ Наум Пејов, Македонците и Граѓанската војна во Грција, ИНИ, Скопје, 1968, стр. 172-175. Станува збор за следниве села: Избишта во драмската околија; Горно Метох, Турпеш, Трнка, Рајковци, Рупел, Лехово, Драготин, Елешница и Липош во серската околија; Голема Ливада во кукушката околија; Горно Родиво, Горно Пожар, Зборско, Корнишор, Тушин и Лугонци во воденската околија; Герман, Граждано, Долно Дробитишта, Рудари, Оровник, Дреново, Смрдеш, Медово, В’мбел, Букович, Попадија, Прекопана, Орово, Винени, Сетина, Трново и Бесвина во леринската околија; Лабаница, Чука, Јановени, Д’мбени, Косинец, Марчишта, Долно Папраско, Новоселани, Омотско, Пилкати, Бабчор и Крчишта во костурската околија. Денес

Според определени проценки, во Граѓанската војна во Грција животот го загубиле повеќе од 20.000 Македонци.¹⁶⁷ Како последица на воените дејствија, континуираната репресија од грчките власти и крајниот опортунизам на КПГ спрема македонското малцинство, повеќе од 80.000 Македонци биле принудени да емигрираат надвор од Грција. Конечно, 28.000 деца на возраст од 2-14 години биле присилно раздвоени од своите семејства и својата група и истите биле испратени во државите на „народна демократија“.¹⁶⁸

Сите овие податоци водат кон заклучокот дека од Граѓанската војна во Грција најпогодени беа Македонците, тие ја изгубија компактната како малцинство и во оние региони кои претходно беа на некој начин поштедени со разменувањето на населението. Крајниот исход наведува дека врз еден дел од македонското малцинство е извршено етничко чистење и етноцид (културен геноцид) од страна на грчките државни власти, како и од страна на ПДВГ. Сепак, конечната цел за целосна хомогенизација на Грција не е постигнат, затоа што и покрај овие злосторства сеуште во Грција живеат голем број на луѓе кои се определуваат како Македонци.

1.5. ПОВОЕНОТО „ПОМИРУВАЊЕ“ ВО ГРЦИЈА

Со крајот на Граѓанската војна во Грција, заврши најтрагичното поглавје за припадниците на македонското малцинство. Во периодот кој следува, иако престанаа акциите кои имаа за цел физичко истребување на Македонците, сепак официјалните власти продолжија со спроведување на „правен терор“ преку многу законски акти и протежирање на политиката на дискриминација и непризнавање на постоењето на македонско малцинство во територијата на Грција.

1.5.1. Меморандумот за преименување на македонскиот јазик од 1948 год.

Од посебно значење за Македонците во Грција е меморандумот на Филипо Драгумис¹⁶⁹ од 1948 год. доставен до Генералштабот на војската на

дел од овие села се населени како последица на подоцнежното враќање на оние Македонци кои биле затворани или интернирани по затворите и логорите во Грција или со доселувањето на Грци и Власи од внатрешноста на земјата.

¹⁶⁷ Ачкоска Виолета, Жежов Никола, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макевеј, Скопје, 2005, стр. 122.

¹⁶⁸ Проблемот со децата и правната квалификација на присилните дејствија на грчките државни власти спрема Македонците ќе биде обработуван во точката 2 од овој труд.

¹⁶⁹ Филипо Драгумис во својата кариера бил четири пати пратеник во Грчкиот парламент од Леринската област и еднаш од Солунската, административен управник на Македонија, за-

Грција насловен како „За пограничното бугарофонско население“. Впрочем, меморандумот претставувал одговор на прашањето од воениот врв до Драгумис за „карактерот на словенскиот јазичен дијалект употребуван во селата во Северна Грција“. Важноста на документот е уште поголема доколку се знае дека во истиот се предложени конкретни мерки до грчките власти за конечно да исчезне потребата од споменување на проблемот со македонското малцинство.

Целта на меморандумот била напуштање на дотогашните три термини кои во различен историски период се употребувале во Грција за јазикот на Македонците: македонски во 1920 год., македонословенски во 1928 год. и словенски во 1940 год.¹⁷⁰ Најпрво се предлага да престане употребата на терминот „Славомакедонци“, кој им бил во полза само на „славокомунистите со цел меѓународна употреба на Славомакедонскиот јазик и Славомакедонската нација“. Врз основа на споредба на бугарскиот јазик и јазикот Македонците, Драгумис заклучува дека „српскиот јазик кој се зборува северно од Скопје, Славомакедонците тешко го разбираат додека бугарскиот го разбираат... според тоа не станува збор за различни јазици, ниту за бугарски дијалект, туку за истиот бугарски јазик со свои диктички разлики¹⁷¹“.

Образложувајќи ја предноста на употребата на терминот „бугарофони“, тој смета дека „Србите по 1912 год. почнале да го нарекуваат населението од македонските области како Словени или Славомакедонци и им ја всадувале идејата за постоење на засебна словенска националност, различна од бугарската, односно чиста српска“.¹⁷² Распространетоста на терминот „Славомакедонци“, според него, се должи на употребата на ДАГ и НОФ. Целите на НОФ, смета Драгумис, за заземањето на цела грчка Македонија или отцепување на густо населените места во грчка Западна Македонија не се разгледувале повеќе, поради англоамериканската помош на владините сили. Сепак, третата алтернативна цел на НОФ за признавање на македонско национално малцинство во Грција сеуште не била згасната, особено со формирањето на ООН и разните конференции на кои се настојувало да се признаат Македонците во Грција како малцинство.

Продолжувајќи во истиот дискурс, Драгумис смета дека и употребата на терминот **словенски** е истозначен со терминот **славомакедонски**. Поточно,

меник министер за надворешни работи, министер за одбрана. Важел за еден од најголемите познавачи на македонското прашање.

¹⁷⁰ Δημήτρης Λιθοξόου, Σύμμικτος Λαός ή περί Ρωμιών και Αλλοφώνων σπαράγματα, Μπλάτσια, Θεσσαλονίκη, 2005.

¹⁷¹ Драгумис смета дека во минатото тие што го збурувале јазикот никогаш не го нарекувале српски, туку бугарски. Тој ги осудува и оние грчки автори кои поради омраза спрема Бугарите збурувале не за словенски, туку за посебен македонски идиом, со цел на тој начин да го доближат до грчкиот јазик.

¹⁷² Димитрис Литоксоу, Измешана нација – или за Грците и разнебитените другојазичници, Аз-Буки, Скопје, 2005, стр. 111.

„теоретски терминот словенско јазично малцинство може да се тврди дека нема национален карактер, но ако препознаваме словенско малцинство во Македонија, различно од бугарското и српското, автоматски ќе стигнеме до славокомунистичката теорија за постоење посебна славомакедонска нација“.¹⁷³

Следните предлози јасно покажуваат дека Драгумис бил свесен за постоењето на македонската нација и македонското малцинство. Имено, пишувајќи за надворешно политичките преференции на терминот „бугарофони“, тој смета дека „дури и да не е вистина дека словенскиот идиом кај македонските жители е бугарскиот... дури и ако овие гркомрзци не се навистина наклонети кон Бугарија, наместо кон Југославија, **нам би ни одговарала да ги окарактеризираме како бугарофили**, а не како Словени, откако Славомакедонци бездруго го отфрливме... оние кои ги признаваме како словенојазично малцинство ќе се стремат кон меѓународно признавање како славомакедонско национално малцинство и под покровителство на независната држава Македонија, во рамки на јужнословенска федерација... **ако пак бидат признаети како бугарофонско малцинство, со тоа се разбива македонското единство**“.¹⁷⁴

После овие јасни признанија за намерите кон припадниците на македонското малцинство, Драгумис определува некои мерки со цел да се разбие компактоста на македонското малцинство. Тој е свесен дека, колку и да е посакувано за властите, не е можно Македонците присилно да бидат протерани или да се изврши размена на население.¹⁷⁵ Но сепак постоеле определени начини, смета тој, преку разни закони и либерално признати мерки да се обезглави „славокомунистичката машинерија“ и нејзините следбеници. За овие лица со *џркофобична и неоиределена национална свес* постоеле списоци, направени од разните управни органи. Според тоа, осомничени за противгрчки убедување биле вкупно 104.655 Македонци.¹⁷⁶ Во однос на бројот на Македонците, Драгумис укажува дека „тие изнесуваат 120.000 илјади, но јавно признаваме дека не ја надминуваат бројката од 90.000 која се однесува на бандитите“.

Наредните предлози на Драгумис коинцидираат со правните мерки преземени од грчките власти по Граѓанската војна против припадниците на македонското малцинство. Овие предлози се со цел да се спречи признавање на македонско национално или јазично малцинство. Драгумис предлага сите

¹⁷³ Ibid, стр. 112.

¹⁷⁴ Ibid, стр. 114-115.

¹⁷⁵ Размената на население отпаѓала како решение за малцинскиот проблем, според Драгумис, затоа што во соседните земји не постоело декларирано грчко население, ниту гркофони.

¹⁷⁶ Ibid, стр. 117. Се поставува прашањето доколку како осомничени се заведени лицата Македонци за кои се знаело дека на некаков начин ја подржуваат дејноста на НОФ, што станува кога на овој број ќе се додадат лицата кои биле индиферентни на поларизацијата настаната со Граѓанската војна. Односно, во тој случај бројката би била многу поголема од онаа која ја дава Драгумис како реална за вкупниот број Македонци во Грција.

Македонци кои биле соработници на Бугарите, приврзаниците и помагачите на НОФ како и оние кои ја напуштиле земјата „да се смета дека официјално се откажале од грчкото државјанство и направиле избор за државјанство на друга држава... на истите да им се конфискуваат имотите и нивите, а државата да ги додели... на лица со признати грчки убедувања“.¹⁷⁷ Со исполнувањето на овие мерки, тој смета дека дури и да има меѓународен притисок за признавање на малцинства, никој нема да побара отварање на училиште на малцински јазик затоа што „млаката свест на бугарофоните ќе биде казнета од последиците од искоренувањето на славокомунистите“.

Конечно, последниот предлог на Драгумис ја открива континуираната грчка фрустрираност од можноста за поимање на грчкото општество како мултикултурно, односно секој обид за споменување на малцинство во Грција се толкува како рушење на концептот нација-држава. Во таа насока, Драгумис јасно укажува дека „не ни одговара да оставиме впечаток дека не ги сметаме како Грци туѓојазичниците и дека наша цел е нивно уништување... Значи ако одречеме дека туѓојазичниците во Грција се Грци, со што ќе ја зацврстиме ценетоста од соседните држави, населени со компактно слично туѓојазично население? Како ќе претендираме на Аргирокастрон, Корица, Монастир, Гевгели, Струмица, Неврокопи“.¹⁷⁸ Како заклучок, може да се види дека иредентизмот за кој Грција ја обвинува Република Македонија всушност бил присутен кај нејзините државници.

1.5.2. Континуираната супресија врз Македонците во повоениот период и „националното помирување“

Со формирањето на ООН и потребата од нормализацијата на односите помеѓу Грција и поранешна Југославија, за грчките власти од особен „национален“ интерес претставуваше потребата од континуирано и изречно негирање на постоењето на македонско малцинство во нејзината територија. Во многу соопштенија на грчкото МНР и изјави на грчки министри се укажувало дека „без основа се зборува за славомакедонско малцинство, затоа што такво нема во Грција“, и уште повеќе дека „тоа прашање не постои и покренувањето на истото е спротивно на духот за воспоставување на односи меѓу Грција и

¹⁷⁷ Ibid, стр. 119. Имотите кои требало да се доделуваат на лица со грчки убедувања требало да бидат доволни за петчлено семејство, со цел тие на истите да се чувствуваат сигурни засекогаш. Лицата кои биле со неодреден прв јазик требало да се преселат во Јужна Грција, од една до две фамилии во секое село или град. Со цел Грција да не биде обвинета за кршење на човековите права, Драгумис предлагал да се почнело со иселувањето на гркофоните престапници.

¹⁷⁸ Ibid, стр. 122.

Југославија, кои повторно се обновуваат“.¹⁷⁹ Особено своеволно толкување на одредбите на меѓународното право и обврската за почитување на правата на малцинствата изнесува грчкиот пратеник Јоанис Софијанопулос, кој иако индиректно призна дека постои македонско малцинство во Грција, сепак сметал дека „според меѓународното право се заштитуваат само малцинствата кои се лојални спрема државата“.¹⁸⁰

Напоредно со непризнавањето, грчките власти донесоа многу правни акти со кои Македонците кои беа протерани од Грција за време на Граѓанската војна беа лишени од државјанствата и имотните права.¹⁸¹ Уште повеќе, за оваа голема група луѓе изречно беше забранета можноста за реинтеграција во грчкото општество, а со тоа и повторната консолидација на македонската национална група во својот историски простор беше невозможна. Грчките власти ја осуетија можноста за компактност на Македонците во Грција со тоа што доселуваа Грци од јужна Грција и луѓе со „здрава национална свест“ и им ги распределуваа имотите на Македонците кои беа протерани за време на Граѓанската војна.

Расположението во грчката јавност спрема македонските бегалци и преостанатите неколку стотини илјади Македонци во Грција најдобро се согледува преку различните написи во грчките весници од тоа време. Така, солунскиот весник „Неа алитија“ во својот број од 12 мај 1952 год. кажува дека „изработен е план за населување на напуштените места“, додека за преостанатите Македонци наведува „ако сакаат да живеат во Грција ќе треба да направат размена на местожителството со други граѓани од југ... не смеат славофоните да ги држат најодалечените места на грчката безбедност, затоа што **немаме доверба во нив**“. Весникот „То фос“ на 21 мај 1950 год. изречно предлага „**да не се вратат во Грција оние жители на леринско, воденско и костурско што дејствуваа предавнички и против нацијата и што побегнаа во блиските словенски земји, а да се преземат драстични мерки против 15-20 илјади од ова население што остана со цел Западна Македонија да добие хомогеност**“. Конечно, во оваа насока и „Неа алитија“ на 20 октомври 1952 год. порачува „овие Словени не треба да се вратат назад... Нивното сместување во Грција во извесна мера би било дозволено, но тие да се преселат на егејските острови или на Пелопонез“.¹⁸²

¹⁷⁹ Соопштение на грчкото МНР и изјавата на министерот за надворешни работи на Грција Јон Политис се преземени од: Лазо Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 7-9.

¹⁸⁰ Ibid, стр. 307-308.

¹⁸¹ Детален преглед за правните акти сврзани со државјанството и имотните права на Македонците-бегалци и распределувањето на имотите на грчките колонисти во точка 3.6.

¹⁸² Написите во грчките весници се преземени од: Ibid, стр. 14-17.

Постоењето на овој консензус помеѓу властите и јавноста по прашањето за Македонците во Грција претставувал јасен патоказ за идната политика на континуирана супресија спрема нив и примена на насилни средства со цел инкорпорирање на Македонците во „сеопфатниот грчки melting pot“.

Исполнувајќи ги слепо овие „национални политики“, значајно е да се спомене дека по интервенција на министерот за администрацијата Стратос, во 1954 год. беа отстранети сите Македонци кои на демократски начин биле избрани во органите на локалните власти или беа вработени во јавните служби во воденскиот крај.¹⁸³ Оваа мерка јасно укажува дека интенцијата на властите била преку разни „пософистицирани“ притисоци да се обесхрабрува изразувањето и негувањето на македонскиот идентитет.

Единствена можност за непречена комуникација помеѓу Македонците од Република Македонија и Грција во овој период бил грчко-југословенскиот договор за погранична соработка од јуни 1959 год. Врз основа на истиот, по 3000 граѓани од двете држави се стекнаа со погранични лични карти со кои непречено се движеа и работеа во определената зона од 10 километри. Со договорот беа опфатени вкупно 62 села од леринскиот, воденскиот и кукушкиот крај и 57 села од Република Македонија.¹⁸⁴ Со доаѓањето на власт на Воената хунта во 1967 год. овој договор беше раскинат, наводно поради неисполнување на целите на истиот, а всушност причината била сречување на ширењето на употребата на македонскиот јазик со непречената комуникација на определените лица од двете страни.

Долги години императив на грчката политика бил целосна забрана и искоренување на употребата на македонскиот јазик, кој и во годините по Граѓанската војна масовно бил употребуван од страна на Македонците. Во таа насока, во 1959 год. жителите на неколку села од леринскиот, воденскиот и костурскиот крај биле принудувани да даваат заклетви дека никогаш повеќе нема да го употребуваат „локалниот словенски идиом“ и дека во иднина ќе се служат исклучиво со грчкиот јазик.¹⁸⁵ Таков бил случајот со селата Требино во кајларската околија, Лудово во костурската и Крпешино во леринската околија.¹⁸⁶ Имено, во однапред определено сценарио, со присуство на претставници од државните и црковните власти, жителите на овие села „свечено“ даваа заклетви дека „ќе престанат да го зборуваат туѓиот сатански дијалект,

¹⁸³ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 226.

¹⁸⁴ Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 106.

¹⁸⁵ Loring M. Danforth, *Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 76-77.

¹⁸⁶ Според: Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 108-111.

кој нема никаква врска со нивното грчко потекло и во иднина ќе го употребуваат единствено славниот грчки јазик“.¹⁸⁷

Слично на ова, на 25 март 1962 год. вкупно 600 Македонци од градот Острово и селата Друшка и Русиново од воденскиот крај, во присуство на претставниците на државните власти биле принудени да потпишат резолуција. Во истата тие „се откажале од својата јазична традиција, негирале дека историски постоела македонска нација, дека Македонија е дел од грчкиот национален и географски простор, а доказ за тоа биле нивните лични имиња и топонимите во регионот“.¹⁸⁸

Меѓутоа, и покрај овие мерки за целосна забрана и искоренувањето на употребата на македонскиот јазик, Македонците и понатаму масовно го употребувале истиот. Доказ за тоа е сведоштвото на американскиот публицист Стојан Прибиќевиќ, кој во 1961 год. ги посетил селата чии жители две години претходно дадоа свечена заклетва дека нема да го употребуваат повеќе македонскиот јазик и утврдил дека Македонците од сите генерации во овие села и понатаму го употребуваат својот мајчин јазик кога немало присуство на лица од државните и локалните власти.¹⁸⁹ Уште поголема потврда на претходно споменатото е истражувањето на Кралскиот национален институт од 1964 год. Имено, било утврдено дека во таа година, за разлика од претходната, значително се зголемила употребата на македонскиот јазик во леринскиот и воденскиот регион од населението, а во леринскиот регион дури и учениците зборувале на овој јазик. Во извештајот било споменато дека „Македонците од Западна Македонија отсекогаш го одржуваат и негуваат својот јазичен идиом во семејството“ и затоа било предложено државата „да води една сериозна политика ориентирана кон искоренувањето на јазичниот идиом“.¹⁹⁰

Со преземањето на власта во Грција од страна на Воената хунта на чело со Георгиос Пападопулос во 1967 год., напорите за присилна асимилација врз припадниците на македонското малцинство и дејствијата во насока на целосно исчезнување на македонскиот јазик се интензивираа уште повеќе.¹⁹¹

¹⁸⁷ Заклетвата гласела на следниот начин: „Ветувам пред Господ и официјалните власти на нашата држава дека од денес ќе престанам да зборувам на словенскиот идиом кој дава повод за недоразбирање со непријателите на нашата земја, Бугарите, и дека секогаш и насекаде ќе зборувам на официјалниот јазик на нашата татковина, грчкиот јазик, на кој е напишано светото евангелие на Исус Христос“. Според: Ibid, стр. 110.

¹⁸⁸ Според: Ibid, стр. 113-114.

¹⁸⁹ Тошо Поповски, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 225.

¹⁹⁰ Κωστόπουλος, Τάσος, Η αλαγορευμένη γλώσσα: Η кратική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 252

¹⁹¹ Поради поднесената претставка од страна на скандинавските земји и Холандија до Комисијата за човекови права на Советот на Европа за состојбата на полето на човековите права во Грција

Исполнувајќи ги целите во однос на Македонците, Советот за национална политика во 1969 год. решил во иднина да се исфрлат од употреба познатите именувања на Македонците како „Славофони, Македонци, Славомакедонци, Бугари и бугарашки“ и во иднина да се употребува нивното означување како „Македонци - Грци“.¹⁹² Исто така, во насока на целосна елиминација на македонскиот јазик, биле донесени неколку програми за дејствување спрема Македонците. Очекувано, во сите предлози за исчезнување на македонскиот јазик, како посебна „таргет-група“ на која и се давало приоритет за придобивање биле младите луѓе и децата. Така, само во леринскиот округ во 1971 год. функционирале таканаречените национални селски забавишта во вкупно 32 села. Слично, во градовите и поголемите села биле организирани младински центри, во кои се обработувале теми од грчки национален карактер.¹⁹³ Во овој период се зголемиле стипендиите за Македонците, кои со оддалечувањето од својата група и семејство биле се поподложни на асимилација и втопување во грчкиот етнички супстрат. Како илустрација ќе споменам дека во 1968 год. само во воденскиот округ биле доделени 270 стипендии за деца од македонско потекло. Конечно, со цел превенција на повторната „реинтеграција“ на македонските деца во својата група и семејство по завршувањето на школувањето, постоеа и таканаречена „Скаутска организација“, која организираше екскурзии и логорувања во јужна Грција во слободното време на децата.¹⁹⁴

Потребно е да се спомене дека дури и во 1987 год. македонските родители во Егејска Македонија биле приморани да ги испратат своите 2-3 годишни деца во „интегрирани детски градинки“ со цел да се лишат од можноста да го научат македонскиот јазик и култура.¹⁹⁵

Елементите на македонска култура биле распространети насекаде во Егејска Македонија и покрај сите мерки од минатото. Меѓутоа, бидејќи ова било во спротивност со митот за „најхомогена нација“, претставниците на Воената хунта преземале редица мерки за бришење на трагите на македонската култура. Така, во овој период продолжила праксата од меѓувоениот период за преименување на топонимите на местата и населбите.¹⁹⁶ Многу подрастични

по доаѓањето на Воената хунта, Грција во 1969 год. доброволно истапи од оваа меѓународна организација. Своето членство го поврати по падот од власт на хунтата и замената со влада со неспорен и демократски легитимитет.

¹⁹² Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 119.

¹⁹³ Во леринскиот округ функционирале 3 младински центри, во воденскиот 13 и во кукушкиот 3. Според: Ibid, стр. 121.

¹⁹⁴ Според: Ibid, стр. 120-122.

¹⁹⁵ John Shea, Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997, стр. 118-119.

¹⁹⁶ Од 1950 до 1968 год. вкупно 125 македонски населби биле преименувани со нови грчки имиња. Истата праса продолжила и со наредбата „За преименување на населби, општини и места“ од

мерки од овие спрема македонските цркви преземал леринскиот митрополитит Августин Кантисис. Имено, овие акции биле во насока на уривање на старите цркви и уништување на многу иконостаси поради тоа што имале словенски натписи.¹⁹⁷

Повторната демократизација на грчкото општество во 1974 год. ги намали притисоците на властите спрема Македонците, односно ја зголеми толеранцијата спрема употребата на македонскиот јазик. Сепак, општо земено помеѓу клучните политички фактори во државата постоеше консензус за непостоење на македонско малцинство во Грција.

Периодот по падот на Воената хунта е важен за Грција од причина што тогаш се врши реорганизацијата на политичките фактори во државата и јасната диференцијација на опциите која опстојува до денешно време. Со доаѓањето на власт на ПАСОК во 1981 год. и интегрирањето на Грција во тогашната Европска економска заедница (ЕЕЗ) беа преземени чекори со цел елиминирање на последиците од Граѓанската војна. Така, беше донесен закон за политичка амнестија со кој беа амнестирани кривичните дела сторени за време Граѓанската војна. Конечно, со министерската одлука бр. 106842 од 1982 год. и законот бр. 1540 од 1985 год. беше дозволена реинтеграција на грчкото државјанство и реституција на имотните права на бегалците од Граѓанската војна. Сепак, овие повластици од законите на „национално помирување“ беа предвидени само за лицата кои се „Грци по род“.¹⁹⁸ Македонците, како најбројни во групата на бегалците беа изречно изземени од ова законодавство и со тоа беше остварена намерата за спречување на повторното спојување на македонските семејства, оневозможување на повратокот на бегалците (меѓу кои над 20.000 деца) во своите домови и консолидацијата на македонската национална група во реоните каде тие отсекогаш претставувале мнозинство а кои како последица на доселувањето на лица со „здрава национална свест“ добија етничко шаренолик изглед.

Описот на положбата на Македонците во овој период ја завршувам со еден доверлив документ на Службата за национална безбедност на Грција од 1982 год., каде намерата за целосно искоренување на употребата на македонскиот јазик во пограничните реони на Грција недвосмислено е искажана. Во истиот е утврдено дека „јазичниот идиом на Скопјаните масовно се употре-

1968 год., при што стотици населени места и 75 општини биле преименувани.

¹⁹⁷ Следниве цркви биле уништени: Св. Пантелејмон во Лерин, Св. Константин и Елена во Соровичево, Св. Никола во село Штрково, Св. Атанас во село Рудари, Св. Параскева во село Буковик итн. Според: Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, ИНИ, Скопје, 2002, стр. 125.

¹⁹⁸ Анализа на споменатите правни акти, дискриминацијата на истите спрема Македонците и можноста за остварување на правата на бегалците согласно меѓународните договори во точка 3.6.

бува од мештаните во леринската и воденската околија, дури и од државните службеници. Неговата употреба се шири со вознемирувачко ниво... Исто така стана практика жителите на леринската и воденската околија на свадбите, славите и празниците да пеат македонски песни и да ја користат музиката на скопјаните“. Службата за безбедност смета дека „активностите на Скопје за автономија на Македонија ќе се осуетат со искоренувањето на употребата на идиомот. Ова се потврдува со фактот дека и други подрачја, кои порано беа епицентар на македонското прашање, како на пример Костур, не се напаѓаат од скопската пропаганда бидејќи е елиминирана употребата на идиомот... и овој елемент сам по себе ќе биде доволен за да се исклучи секаква помисла за репатријација на бегалците кои живеат во Југославија кои се следбеници на македонската идеја за македонски јазик и култура, без разлика дали тие учествувале во СНОФ и НОФ“. За да се оствари ова се предлага следново: формирање на државни институции кои ќе се занимаваат исклучително со оваа работа под супервизија на МНР и безбедносните власти, во државната администрација и образованието да се вработуваат само луѓето кои не ги познаваат „идиомот“, формирање на културни асоцијации, како „Аристотелис“ во Лерин, кои своите публикации ќе ги испраќаат до иселениците по потекло од регионот со цел тие да бидат заштитени од „антигрчката“ пропаганда на „Славомакедонците“, непризнање на дипломите на грчките студенти кои студираат во Скопје, охрабрување на склучување на бракови помеѓу армиските офицери и девојките кои го зборуваат јазикот итн.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Преземено од следната интернет страница: http://www.vinozito.gr/news/2009/april26_g.pdf

2.

Карактерот на злосторствата вршени врз припадниците на македонското национално малцинство во Грција

Оваа тема се наметнува како неопходна, со цел врз основа на научна анализа да утврдиме дали Грција, дејствувајќи преку своите власти, со една континуирана политика насочена кон супресија и исчезнување на Македонците како малцинство извршила геноцид, онака како што е определен во науката за меѓународното право и во јурисприденцијата на меѓународните судови. Уште повеќе, правната квалификација на мерките насочени кон исполнување на овие присилни и нелиберални политики на градење нација врз автохтоното македонско малцинство е со цел конечно разјаснување и воспоставување на конзистентен пристап по ова прашање. Последново е затоа што најголем дел од македонските и странските автори кои ја обработувале оваа тема, споменуваат различни термини за определување на злосторствата, како што се културен геноцид, етноцид, етничко чистење итн.²⁰⁰

Со цел успешно реализирање на оваа анализа потребно е да се определи поимот на делото геноцид од аспект на меѓународно право, потоа наведување на злосторствата врз Македонците во Грција, за накрај да се утврди можноста од супсимирање на дел од дејствијата на етничко чистење и репресалии преземени од грчките власти под поимот на делото геноцид.

2.1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ГЕНОЦИДОТ ОД АСПЕКТ НА МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО

Иако „феноменот“ на злосторството геноцид е стар колку и човештвото, интересот за „злосторот без име“, како што го нарекол Винстон Черчил

²⁰⁰ Слично и кај: Петар Јорданоски, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право (необјавен магистерски труд), Правен Факултет „Јустинијан I“, Скопје, април 2007, стр. 84.

најстрашниот од сите геноциди – Холокаустот, особено се зголемил во завршувањето на Втората светска војна и соочувањето со последиците од масовното истребување на еврејската популација од страна на нацистичка Германија.

Според Курт Јонасон, геноцидот е форма на еднострано масовно убивање во кој државата или друг авторитет настојува да уништи определена група, а тоа што претставува група и членството во неа е определно од страна на сторителите на геноцидот.²⁰¹ Стивен Кац смета дека геноцидот е **актуелизација на намерата да се уништи**, во целост или делумно, **една национална, етничка, расна, религиозна група** дефинирана од вршителите на геноцидот.²⁰²

Злосторството геноцид го негира основното и неприкосновено човеково право, правото на живот. Како такво, изречната забрана на злосторството геноцид е **jus cogens** норма на меѓународното право. Земајќи го предвид ова, еден од највлијателните автори во оваа област кој со својата работа придонесе во драфтувањето на Конвенцијата за спречување и казнување на делото геноцид, Рафаел Лемкин определува дека „геноцидот е злосторство од највисок вид бидејќи го негира постоењето на човештвото како такво и е директно насочено против културната различност како еден од основните принципи на историското човечко наследство“.²⁰³

Во генеричка смисла геноцидот не може да биде стихиен, туку добро организиран од страна на државата. Специфично за геноцидот е неговата едностраност и активност од масовни размери, и оваа карактеристика на геноцидот го определува како злосторство **sui generis**.²⁰⁴

Рафаел Лемкин концептот на геноцидот го објаснува на следниот начин: „Геноцидот не значи уништување на определена група во еден миг, освен кога карактеристика на геноцидот се масовните убиства на членовите на определената група. Со цел да се идентификува геноцид треба да се детектира координација помеѓу различни структури кои со своите дејствија имаат за цел уништување на базичните основи на животот на една национална група и следствено исчезнување на групата како таква. Механизмите кои се употребуваат за оваа цел не се само убиствата, туку и одземањето на личната сигурност, слободата, достоинството, здравјето и животите на индивидуите

²⁰¹ Jonassohn Kurt, Frank Chalk, The History and Sociology of Genocide, Yale University Press, September 1990, стр. 25-27.

²⁰² Adam Jones, GENOCIDE - A Comprehensive Introduction, Routledge, 2006, стр.18.

²⁰³ Lemkin Raphael, Axis Rule in Occupied Europe, Law on Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1994, стр 156-159.

²⁰⁴ Петар Јорданоски, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право (необјавен магистерски труд), Правен Факултет „Јустинијан I“, Скопје, април 2007, стр. 13.

кои припаѓаат на групата. Исто така, во прашање се доведува и економската егзистенција на односната група“.²⁰⁵

Конечно, претседателот на Genocide Watch и еден од најплодните изучувачи на геноцидот, Грегори Стентон смета дека геноцидот е обид да се уништи одредена етничка, верска или каква друга групација на одредена територија. Меѓутоа, за разлика од етничкото чистење, каде целта е да се „исчисти“ одредена територија од одредена група на луѓе, кај геноцидот целта е физичко истребување на одредена популација.²⁰⁶ Со цел идно спречување на извршување на злосторството геноцид, тој смета дека геноцидот се извршува во вкупно осум фази, кои се предвидливи и за секоја од нив тој предлага определени превентивни мерки со цел спречување на можноста од појавата на злосторството геноцид. Тие фази, според Стентон, се: раздвојување (класификација) на населението во државата на „ние“ и „вие“; означување (симболизација) на ранливата група; обесчовекување (дехуманизација) на ранливата група; организираност на геноцидот од страна на државата; поларизираност на групите во општеството; идентификација на жртвите на основа на групната припадност; истребување, целосно или делумно, на ранливата група од определена територија; и одрекување или негација (вклучително и минимализација на жртвите) на злосторството геноцид од страна на сторителите.²⁰⁷

2.1.1. Дефинирање на геноцидот согласно Конвенцијата за спречување и казнување на делото геноцид од 1948 г.

Како што споменав погоре, интересот на меѓународната заедница со цел „злосторот без име“ никогаш повеќе да не се повтори се зголеми со извршувањето на Втората светска војна и формирањето на ООН. По долгата и жестока дебата, во 1948 година беше донесена Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството геноцид.²⁰⁸

Согласно Конвенцијата, геноцидот се смета, без разлика дали е извршен во време на војна или мир, за злосторство на меѓународното право и

²⁰⁵ Lemkin Raphael, Axis Rule in Occupied Europe, Law on Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1994, стр 146-157.

²⁰⁶ Петар Јорданоски, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право (необјавен магистерски труд), Правен Факултет „Јустинијан I“, Скопје, април 2007, стр. 26.

²⁰⁷ Според: Gregory Stanton, 8 Stages of Genocide, 1998. Преземено од следнава интернет страница: <http://www.genocidewatch.org/aboutgenocide/8stagesofgenocide.html>

²⁰⁸ Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството геноцид е донесена од страна на Генералното собрание на Обединетите нации во 1948 година, а истата влезе во сила во јануари 1951 година. Текстот на Конвенцијата е преземен од следниот интернет портал: <http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>

државите-членки на Конвенцијата преземаат обврска истото да го спречат, а доколку се изврши ова злосторство неговите извршители треба да бидат соодветно казнети.

Врз основа на член 2 од Конвенцијата, геноцид е било кое од следниве дејствија направени со цел потполно или делумно да се уништи една национална, етничка, расна или верска група²⁰⁹ како таква:

1) *Убиство на членовите на групата;*

Ова дејствие вклучува директни убиства или други акти на насилство против животот и телото на едно или повеќе лица, кои предизвикуваат смрт на членовите на групата.²¹⁰

2) *Тешка повреда на физичкиот или менталниот интегритет на членовите на групата;*

Овие дејствија вклучуваат нанесување траума на членовите на групата преку широка употреба на тортура, силување, сексуално насилство, присилна или принудна употреба на дрога, масакрирање.²¹¹

3) *Намерно изложување на членовите на групата на животни услови кои треба да доведат до целосно или делумно уништување на групата;*²¹²

4) *Мерки насочени кон спречување на раѓањето во рамките на групата;*

5) *Присилно преместување на децата од една во друга група.*²¹³

²⁰⁹ Како и при драфтувањето на многу други меѓународни договори во рамките на ООН во овој период, како последица на притисокот на тогашниот СССР политичките жртви беа изземени од дефиницијата на злосторството геноцид во оваа Конвенција. Имено, познато е дека милиони противници на комунистичкиот советски режим беа убивани или затворани по сталиновите „Гулази“ на Сибир. Стравот на советите бил дека со изречното споменување на политичките групи би се иницирало притисок и нарушување на нивниот углед на меѓународните форуми. Поради исклучувањето на политичките групи, некои автори го употребуваат терминот **политицид**, кој означува масовни езекуции на политичките противници. По оваа основа убиствата извршени од страна на Црвените кмери во Камбоџа, кога убија 25% од популацијата на земјата претставуваат политицид, затоа што истите беа политички мотивирани.

²¹⁰ Според: <http://www.preventgenocide.org/genocide/officialtext.htm>; исто и кај Петар Јорданоски, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право (необјавен магистерски труд), Правен Факултет „Јустинијан I“, Скопје, април 2007, стр. 18.

²¹¹ *Ibid.*

²¹² Типичен пример на геноцид извршен на овој начин е уништувањето на ерменската популација во Турција, кога жените, децата и старците биле одведени и оставени во пустинските предели на Турција без вода, храна и засолниште.

²¹³ Потребно е да се спомене фактот дека дејствието „присилно преместување на децата“ било додадено на листата на актите на геноцид по инсистирање на Грција, откако во Генералното собрание на ООН бил одбиен предлогот за вклучување на дефиницијата на **културен геноцид** во Конвенцијата, која била содржана во предлогот доставен од Секретаријатот на ООН. Според: William A. Schabas, *Genocide in International Law: The Crimes of Crimes*, Cambridge University Press, September 2000, стр. 175;

При ова дејствие сторителите превземаат акти на насилно, принудно преместување на децата од една во друга група. Терминот принудно се однесува на физичко присилување, закани за насилство, присилување како последица на страв од повреда или угнетување врз децата или нивните родители, притворање итн. Исто така ова дејствие вклучува **измама** (лукавство), **измислица** како и психолошка принуда.²¹⁴

Наредниот член од Конвенцијата, како казниви акти ги определува следниве: геноцид, планирање на извршување на геноцид, непосредно и јавно поттикнување на вршење на геноцид, обид за геноцид и соучесништво во геноцид.

Толкувањето на термините употребени во Конвенцијата не наведуваат на логичниот заклучок дека квалификацијата на определени злосторства како геноцид зависи од претходно исполнување на два услови. Првиот услов е постоењето на јасна и недвосмислена **специјална намера – *dolus specialis***²¹⁵ за уништување на една група (национална, етничка, верска или расна), во целост или делумно. Вториот услов е таквата намера да биде спроведена (извршена или во обид), со едно од изречно споменатите дејствија во Конвенцијата.

Нашироко е прифатено поимањето на геноцидот согласно Конвенцијата со најбруталните инциденти на масовни убиства, без разлика дали тие се преземени против заштитената група. Сепак, вистинското толкување наведува дека со Конвенцијата всушност се заштитени групите како такви. Патем и Рафаел Лемкин определува дека „геноцидот е насочен директно против групата како ентитет и дејствијата се насочени директно против лицата, но не во нивниот индивидуален капацитет, туку како членови на заштитената група“.²¹⁶ Со други зборови, геноцидот не е злосторство извршено врз индивидуите бидејќи тие припаѓаат на определена група, туку злосторство извршено против самата група. Конечно, Резолуцијата за осуда на геноцидот на Генералното Собрание на ООН од 1946 во тој правец определува дека „геноцидот е негација на правото на постоење на цела една група, како што убиството е негација на правото на живот на една индивидуа... таквата негација резултира со голе-

²¹⁴ Daniel D. Ntanda Nsereko, „Forcible Transfer of Children“ во Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity, 3 Vols., (Detroit, Mich: Macmillan Reference, USA, 2005), стр. 370-376.

²¹⁵ Судскиот совет во процесот Prosecutor v. Akeyusu определил дека: „Геноцидот се разликува од останатите злосторства бидејќи содржи специјална намера или *dolus specialis*. Специјалната намера на злосторството е намерата, која е составен дел на делото и која определува дека сторителот сакал да настане инкриминираното дејствие. Така, специјалната намера (*dolus specialis*) во злосторството геноцид е всушност намерата да се уништи, во целост или делумно, една национална, етничка, верска или расна група како таква“. Според: Prosecutor v. Akeyusu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgment, paragraph 498, September 1998.

²¹⁶ Lemkin Raphael, Axis Rule in Occupied Europe, Law on Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1994, стр. 79.

ми загуби за човештвото во форма на културните и другите контрибуции претставувани од овие групи..²¹⁷

2.2. ДЕЈСТВИЈА ПРЕЗЕМЕНИ ОД ГРЧКИТЕ ВЛАСТИ НАСОЧЕНИ КОН ИСЧЕЗНУВАЊЕ НА МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО

Како што видовме во историскиот преглед, во делот за теророт врз Македонците по Договорот од Варкиза од 1945 год., грчките весници биле преполни со статии каде јавно била искажувана намерата за целосно уништување на Македонците. Дехуманизацијата (обезчовекувањето) на Македонците била распространета до таа мера, што во статиите било барано од грчката влада „словенските змии, чудовишта и гнасоти да се протераат, затоа што тесна е и тесна ќе им биде грчката земја“.²¹⁸

Освен во весниците, омразата кон Македонците почнала да се манифестира и од страна на претставниците на највисоките државни власти. Така, во декември 1945 год. регентот Дамаскинос²¹⁹ во Солун јавно испратил повик до грчкиот народ за бунт против „Славомакедонците“, поставувајќи го како задача **искоренувањето** на ова малцинство од земјата.²²⁰

Во периодот пред почетокот на Граѓанската војна во Грција, според извештајот на НОФ за Воденско од 21 март 1946 год. во кој се опишува неподносливата положба на Македонците по склучувањето на Договорот од Варкиза, нагласено е дека жандармеријата и реакцијата пробале да ги одвратат Македонците од подршката и членувањето во НОФ со еден леток во кој тие „се закануваат дека **ќе ги заколат сите Славјани**“.²²¹

Конечно, во декември 1946 год. началникот на Генералштабот на грчката војска Спилиотопулос во својот извештај до Министерството за војната, препорачува дека за решавањето на „внатрешниот проблем“ секој жител на

²¹⁷ United Nations General Assembly Resolution No. 96 (I) 1946, The Crime of Genocide. Резолуцијата е преземена од следниот интернет портал: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement>.

²¹⁸ Повеќе за написите во грчките весници во точката 1.4.2.

²¹⁹ Архиепископот Дамаскинос по завршувањето на Втората светска војна, во декември 1944 год. бил назначен за регент, односно времен вршител на работите на кралот Георгиос II, кој во тоа време се наоѓал во Египет.

²²⁰ Ванел Ајановски – Оче, Егејски Бури, Институт за национална историја, Скопје, 1975, стр. 178.

²²¹ Ibid, стр. 217.

Грција што „не сака да војува со Словените кои го загрозуваат постоењето на грчкото племе... не е Грк и спрема него ќе се постапува како со непријател“.²²²

Конечно, и по завршувањето на Граѓанската војна во Грција, државата преземала правни мерки со цел преку конфискацијата на имотите на Македонците и доселувањето на грчки колонисти конечно намерата за уништување на македонската национална група во Грција да биде докрај спроведена. При тоа, последното се потврдува со фактот дека иако првично под процесот на конфискација требало да потпаднат имотите на сите оние кои ја напуштиле Грција „нелегално или без пасош“, имотите на Турците од Западна Тракија биле изземени од конфискацијата со цел ненарушување на грчко-турските односи.

2.2.1. Убиства на припадниците на македонското национално малцинство

Во склоп на мерките за т.н. консолидација и хомогенизација на „ново-освоените територии“, како што бил наречен делот од Македонија кој стана составен дел од грчката држава, во период од неколку децении се преземале разни брутални мерки со цел исчезнување на македонската популација во Грција. Тие вклучувале убиства, телесни или ментални повреди на припадниците на македонското малцинство во вид на тортура, измачување, силување, сексуално насилство и друг нехуман и нечовечки третман.

Потврда на претходното е само кусиот бегол преглед на некои од најдрастичните мерки и дејствија врз Македонците низ годините. Имено:

- Во текот на Втората балканска војна (1913) грчката армија ги презема првите акти на воени злосторства и злосторството геноцид врз македонската популација во градот Кукуш и неговата околина. Грчката армија по завземањето на градот, комплетно го уништила целиот град. Целото население на Кукуш (приближно 13.000) било протерано, а значителен дел биле убиени или масакрирани од грчката армија.²²³ На крајот 40 села од регионот на Кукуш, 1.846 куќи и 612 трговски продавници во

²²² Лазо Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 310.

²²³ Carnegie Endowment for International Peace (Division of Intercourse and Education), Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars, Washington D.C., 1914, стр. 95-106. Според извештајот, околу 400 жители на Кукуш биле засолнати во Католичкото сиропиталиште во градот и тие не биле напаѓани од страна на грчката армија. Овие настани се случувале во Унијатската црква (католичка црква прифатена од Македонците кои не сакаа да ја прифатат грчката црква и побараа патронажа од Папата, и кои ја имаа привилегијата да го употребуваат својот јазик за црковни и училишни потреби.)

градот биле запалени.²²⁴ Основниот факт за овие настани, исто така потврден од Карнегиевата меѓународна комисија, е интенцијата на грчката армија за протерување на македонската полулација во градот и намерата да се доселат грчки колонисти во градот. Уште повеќе, во периодот кога грчката армија навлезила во градот таму немало сили на отпорот. Намерата за истребување на целата македонска популација е јасно искажана во вкупно дваесет и осум заплени писма²²⁵ од грчки војници кои содржат описи и сигурни признанија за бруталностите (масакр на воени заробеници, силувања, убиства на неборечко население, палење на градови и села) што овие војници ги извршиле.²²⁶

- За убиствата и ужасите и менталните страдања на македонското малцинство за време на Граѓанската војна како најдобар доказ служи извештајот што Михаил Кераметчиев го доставил до НОФ на 20 мај 1947 год. за сите видови на терор вршен врз припадниците на македонското малцинство во периодот од февруари 1947 до мај 1947 год. Според извештајот, резултатите се следни: 279 убиени Македонци без пресуда, 297 силувани жени, 6456 затворени, 4200 осудени, 1449 интернирани по островите, 13449 малтретирани, 1191 изгорени куќи, 13938 иселени селани и комплетно иселени 45 села.²²⁷
- Особено е значајно да се спомене дека со цел одвраќање на Македонците од приклучувањето во НОФ и ДАГ, во јуни 1947 год. грчките владини сили (наречени монархофашистички од ДАГ и НОФ) во градот Лерин донеле 27 отсечени глави на деца и еден старец кои биле нанижани на жица и изложени на центарот во Лерин. Овие остатоци од човечки тела биле донесени од градот Катраница.²²⁸

²²⁴ Во оваа војна од грчката армија биле изгорени над 160 македонски села.

²²⁵ Фрагменти од сите овие писма се наоѓаат во: Ibid, стр. 307-314.

²²⁶ Само како пример ќе наведат дека во писмата има признанија за масакрирање на околу 1200 заробеници од кои само 40 успеале да се спасат, вадење очи на заробениците, споменување на зборовите „кланица“, „наредба за колење на млади луѓе“, „палиме села, убиваме Бугари, и жени и деца“ итн. Патем, во писмата стои дека овие злосторства тие ги вршеле по директна наредба на грчкиот крал. Конечно, во извештајот е споменато дека како последица на грчката кампања за „дехуманизација“ на соседните народи, војниците биле заведени со мислата дека Македонците се „сверови и кучиња“ кои треба да се истребат.

²²⁷ Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, Институт за национална историја, Скопје, 1975, стр. 237-238.

²²⁸ Жежов Никола, Ачкоска Виолета, Репресија и репресираните во најновата македонска историја (прв дел), Макавеј, Скопје, 2005, стр. 111.

- Меѓу најтрагичните настани за време на Граѓанската војна во Грција е колежот на 120 лица од селото Строини по наредба на генералот на грчките владини сили Цокалатос и на Ван Флит.²²⁹

Како што кажав и во историскиот преглед, целиот овој терор спрема Македонците по Договорот од Варкиза, придонел грчкиот командант во ДАГ Јанулис да изјави дека му е срам што е Грк, а додека на претседателот на ПДВГ Маркос Вафијадис му било тешко да зборува за запалените села, пискотот на децата, колежите итн.

2.2.2. Присилно раздвојување на македонските деца од нивните родители и континуирана дискриминација со изречна забрана на нивната репатријација

Како што е познато текот на Граѓанската војна во Грција наведе голем број Македонци да ги напуштат своите родни огништа. Овде накратко ќе ги образложам двете комплементарни акции, преземени напоредно од завојуваните страни, ДАГ и владините сили, со кои волунтарно и присилно беа одземени десетици илјади деца од нивните родители, и тоа претежно од регионите каде концентрацијата на Македонците беше значителна.

На почетокот на 1948 год., поточно на 21 февруари Привремената демократска влада на Грција (ПДВГ) одлучи да ги евакуира децата помлади од 14 години од подрачјата каде се очекувале да се одвиваат решавачките битки помеѓу двете завојувани страни.²³⁰ Првично, според зборовите на Маркос Вафијадис претседател на ПДВГ, било предвидено да бидат евакуирани вкупно 10.000 деца (Македонци и Грци).²³¹ Планот вклучувал евакуација на 2500 деца од Леринско, 3500 од Костурско, додека за останатите региони (Епир) немало точно податоци. Сепак, подоцна станало јасно дека предвидената бројка ќе биде неколкупати надмината. Најголем број од евакуираните деца биле од областите на грчка Западна Македонија, регион каде концентрацијата на македонското малцинство беше најголема.²³² Овие деца биле префрлувани

²²⁹ Кузман Георгиевски, Македонската емиграција од Егејскиот дел на Македонија (1945-1949) во Етничките промени во Егејска Македонија, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 141-142.

²³⁰ Ристо Киријазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2009, стр. 102.

²³¹ Ibid, стр. 103-104.

²³² Ова е потврдено и во извештајот на Специјалниот комитет за Балканот при ООН, во својот извештај од 1949 година, во делот посветен за „Отстранување на грчките деца“. UNSCOB Report A/935, 1949.

во тогашните комунистички земји: Југославија, Бугарија, Унгарија, Полска, Романија, СССР, Чехословачка.

Иако е неспорно дека евакуираните деца биле спасени од ужасите на Граѓанската војна, сепак отстранувањето од нивните родители и нивната македонска група, придонесе за значително намалување на македонскиот елемент во регионите во Грција каде тие претходно живееле во компактни маси. Уште повеќе, разделувањето на родителите од децата и овозможи на ДАГ да изврши тотална мобилизација на преостанатото население способно за борба.²³³ На тој начин голем дел од Македонците беа испратени на борбените линии во сигурен пораз, земајќи предвид дека владините сили беа неколкупати побројни од оние на ДАГ. Кога на ова ќе додадам дека во времето кога ПДВГ ја донела одлуката за „евакуација на децата на возраст од 2 до 14 години“, Македонците не биле застапени во привремената демократска влада ниту со еден претставник,²³⁴ иако тие го сочинувале јадрото на ДАГ, како и подоцнежното однесување на КПГ кон македонското малцинство и македонските бегалци како непостоечки, постојат индиции дека целата акција на евакуација на децата претставувала намерна со цел „демакедонизација“ на Северна Грција.

Различни се податоците за бројот на испратените деца надвор од Грција. Според податоците на ООН бројката изнесувала 28.000 деца, додека изворите на КПГ споменуваат бројка од приближно 25.000 деца.²³⁵ Првично во Југославија биле сместени околу 11.000 деца, а во земјите на „народна демократија“ биле транспортирани околу 14.028 деца. Меѓутоа, она што е неспорно од оваа евакуација на децата е фактот дека најголем дел од децата беа Македонци и тие беа разделени од своите родители, родните огништа и од својата група. Како што видовме во историскиот преглед, во повоениот период грчките власти извршиле масовна конфискација на имотите на Македонците-бегалци и нивна распределба на Грци колонисти од јужниот дел земјата со цел оневозможување на повторното спојување на македонските семејствата и консолидација на

²³³ Вангел Качев, Некои етноисториски, психофизички и културно-социолошки аспекти во развојниот пат на децата прогонети од Егејскиот дел на Македонија во Етничките промени во Егејска Македонија во XX век, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 284. Во текот на големата офанзива на Грамос, летото 1948 година, целата територија контролирана од ПДВГ и ДАГ беше претворена во работилница во која сето население, неспособно за носење оружје работеше за потребите на ДАГ. Тие беа поделени во екипи за пренос на ранети, за пренесување на оружје, муниција, копање ровови, месење леб итн.

²³⁴ Паскал Митревски бил назначен за министер за храна во ПДВГ, а Ставро Коцев за директор на одделението за малцинства при Министерството за внатрешни работи месец април 1949 година, односно во времето кога ДАГ веќе ги изгубила поголемиот дел од своите „слободни територии“ и кога прашање на време било конечниот пораз и повлекувањето на ДАГ надвор од Грција. Според: Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 183.

²³⁵ Виолета Ачкоска и Никола Жежов, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005, стр. 114.

еднаш веќе изгубената компактност на Македонците во Грција. Кога на ова ќе додадеме дека законите за „национално помирување“ и отстранување на последиците од Граѓанската војна од 1982 и 1985 год. изречно ја исклучуваат можноста за репатријација на оваа група деца (и останати бегалци) можам да кажам дека истото докажува постоење на основа за квалификација на оваа акција како намерно преместување на македонските деца од својата група.

2.2.2.1. Акцијата на грчката кралица за „спасување на децата“

Напоредно со акцијата на ДАГ и ПДВГ за повлекување на децата преку граница се одвиваше уште една акција на присилно одземање на деца (Македонци и Грци). Имено, од почетокот на 1947 година па до завршувањето на Граѓанската војна (1946-1949) под патронажа на грчката кралица Фредерика од Хановер,²³⁶ грчките власти ја стартуваа програмата на одземање на децата од регионот Македонија и Тракија. Оваа програма била претставувана како наводно „спасување на децата од северните провинции и оневозможување нивно трансферирање преку границата со што ќе постанат непријатели на земјата“.²³⁷

Грчката армија, по навлегувањето и завземањето на македонските села, имаше наредба да ги евакуира македонските деца, нормално со примена на сила. Постапувајќи на овој начин, тие беа присилно разделувани од семејствата и од својата група. Откако биле собрани во различни кампови, децата биле испраќани во специјални домови во грчките острови Лерос, Кифисија и во околината на Атина. Вкупно 54 кампови (Paidopolis)²³⁸ биле основани за македонските деца. Таму тие биле запишувани на училишта, каде ја изучувале грчката историја и религија и станале заштитници на грчката кралица.²³⁹

²³⁶ Фредерика од Хановер (Frederica Louise Thyra Victoria Margaret Sophie Olga Cecily Isabelle Christina; 18 April 1917 – 6 February 1981) е германска принцеза и кралица на Грција, сопруга на кралот Павлос I. По смртта на кралот Георгиос II, на престолот доаѓа сопругот на Фредерика, со што таа ја добива титулата *Кралица на Грциите*.

²³⁷ Lars Barentzen, The „Paidomazoma“ and the Queen Camps во Lars Barentzen, John O. Iatrides and Ole L. Smith, *Studies in the History of the Greek Civil War*, Museum Tusculanum, January 1987, стр. 127-159. Од страна на кралицата и грчките владини сили акцијата на ДАГ за повлекување на децата во замјите на „народна демократија“ беше оквалификувана како злосторство и грабеж на децата, односно paidomazoma.

²³⁸ Ристо Киријазовски, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1949), Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2009, стр. 110-111.

²³⁹ Македонскиот историчар Васил Јотевски укажува дека присилно одземените деца со програмата на грчката кралица најпрво биле сместувани во центри кои се наоѓале блиску до областите каде се одвивале воените дејствија и тие биле принудувани да ги гледаат изложените мртви тела на припадниците на ДАГ и пред нив ги учеле првите лекции. Според него, во централниот собирен центар во Солун, во детскиот дом „Папафијо“ поради масовната употреба на македонскиот јазик од страна на децата истите биле најсвирепо казнувани. Конечно, Јотевски тврди, со

Всушност, тие биле подложени на политичко образование, каде ја воспевале „нашата мајка, Фредерика, која не спаси од терористите“.²⁴⁰ Нивните родители кои се бореле против грчките владини сили биле претставувани како бандити, предавници, убијци, додека кралот и кралицата биле персонификација како нивни „мили родители“.²⁴¹ Некои од децата се вратиле во грчка Македонија, додека поголемиот дел од нив, особено оние чие родители биле убиени или протерани од земјата како бегалци, станаа заштитници на грчката држава и останаа во училишните домови до стекнување на полнолетство. Повеќето од оние кои останаа во камповите беа комплетно „хеленизирани“ и воспитани во грчки дух како последица на „индоктринацијата“ во детските градинки. На крај оваа асимилационистичка акција се покажа успешна за грчките национални интереси, односно поголемиот дел од децата ги узгубија врските со својата група и се инкорпорираа во грчкиот „melting pot“.

Различните автори оперираат со различни бројки на деца кои биле опфатени со оваа „здрава програма“ на кралицата Фредерика. Првичниот план предвидувал евакуација на 10-12.000 деца и за оваа акција била запознатата Американската мисија за помош на Грција.²⁴² Според мемоарите на кралицата со програмата биле собрани вкупно 24.000 деца по домовите.²⁴³ Други автори ги споменуваат бројките од 14.700 деца,²⁴⁴ некои сметаат дека таа бројка е многу поголема, односно околу 30.000 деца²⁴⁵ итн.

трансферирањето на голем дел од децата во домот „Јосифоглион“ во Атина започнало нивното воспитување кое придонело голем дел од нив да бидат присилно асимилирани и национално обезличени. Главни предмети кое се изучувале во овој центар биле: религија, грчки јазик, грчка историја и географија на Грција. Според: Васил Јотевски, Образованието и воспитувањето на децата во грчките домови и интернати од 1948 до 1956 година во Етничките промени во Егејска Македонија во XX век, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 232-233.

²⁴⁰ Mark Mazower и Mando Dalianis, Children in Turmoil during the Civil War: Today's Adults во Mark Mazower, AFTER THE WAR WAS OVER: Reconstructing the Family, Nation and State in Greece 1943-1960, Princeton University Press, September 2000, стр. 99-100. Ова особено доаѓало до израз по 1948 год. кога роденденот на кралицата Фредерика бил прогласен за национален празник на Грција.

²⁴¹ Ibid. стр. 100.

²⁴² Lars Barentzen, The „Paidomazoma“ and the Queen Camps во Lars Barentzen, John O. Iatrides and Ole L. Smith, Studies in the History of the Greek Civil War, Museum Tusculanum, January 1987, стр. 139.

²⁴³ Наведено е според: Виолета Ачкоска и Никола Жежов, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005, стр. 113.

²⁴⁴ Charles R. Shrader, THE WITHERED VINE: Logistics and Communist Insurgency in Greece 1945-1949, Westport Connecticut London, 1999, 126-127.

²⁴⁵ Виктор Цветаноски, Голготата на Македонците во Грција, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2009, стр. 85-88.

На крај морам да споменам дека зачудува фактот што за оваа присилна акција речиси ништо подетално, освен бегло споменување, не е напишано од македонските, а донекаде и од странските автори.

2.3. ЕЛЕМЕНТИ НА ЗЛОСТОРСТВОТО ГЕНОЦИД ВО ЕТНИЧКОТО ЧИСТЕЊЕ ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

Вил Кимлика донекаде е во право кога анализирајќи ги варијациите на либералниот мултикултурализам, вели дека „помеѓу западните земји единствено Грција останува верна на својот пристап за силно и идеолошко опонирање на официјалното признавање на малцински групи, и како последица на таа политика еднаш многубројното македонско малцинство сега е речиси стопено во својата традиционална татковина“.²⁴⁶

Несомнен е фактот дека денес во Грција како последица на нелибералните и присилните политики и етничкото чистење врз македонското малцинство во минатото, истото не учествува во составот на населението со иста пропорција како и во минатото. Меѓутоа, за да утврдиме постоење на елементи на злосторството геноцид во споменатите дејствија, мора претходно да се утврди постоење на **намера** да се уништи, потполно или делумно, македонската национална група во Грција како таква.

Претходно само ќе ја споменам дефиницијата на **културниот геноцид** (наречен и етноцид), која била содржана во иницијалниот предлог-текст на Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството геноцид. Ова затоа што како што споменав погоре честопати се смета дека Грција извршила културен геноцид или етноцид врз македонското национално малцинство. Имено, според предлогот културен геноцид претставувало „уништување на карактеристиките на групата со: присилно преместување на децата од својата група во друга група; присилно и систематско бегство на индивидуите кои ја претставуваат културата на групата; забрана за употреба на јазикот на групата и во приватната сфера; уништување на книги печатени на јазикот на групата и забрана за нови публикации...“.²⁴⁷

Намерата својствена за извршување на злосторството геноцид не е потребно да биде изречно изразена, туку истата може да се изведе од определен број на факти, како што е општата политичка доктрина која дава повод за

²⁴⁶ Will Kymlicka, *Multicultural Odysseys – Navigating the New International Politics of Difference*, Oxford University Press, New York, 2007, стр. 70-71.

²⁴⁷ Daniel D. Ntanda Nsereko, „Forcible Transfer of Children“ во *Encyclopedia of Genocide and Crimes against Humanity*, 3 Vols. (Detroit, Mich: Macmillan Reference, USA, 2005), стр. 370-376.

актите²⁴⁸ (какви што се етничкото чистење, актите на „културен геноцид“ итн.). Меѓународните судови сметаат дека е соодветно да се земе предвид фактот широкиот контекст на злосторствата при евалуацијата на намерата. Систематската дискриминација базирана на групната припадност, организираниот план, клеветењето против групата и актите на културен геноцид можат да служат како доказ за постоењето на специфична намера за извршување на злосторството геноцид.²⁴⁹ Специфичната намера за уништување на групата мора да биде убедливо прикажана со реферирање на конкретни околности, освен ако се покаже постоење на општ план за таквото уништување, и за начинот на однесување да биде прифатен како индикација за постоењето на таквата намера мора истото да биде такво што самото ќе води кон заклучокот на постоењето на намерата за уништување на групата.²⁵⁰

Потребно е да се нагласи дека при утврдувањето на намерата за уништување на една група не се земаат предвид мотивите на сторителите. Дозволувањето на „субјективното верување“ на извршителот да има улога при докажувањето на злосторството ќе создаде опасен преседан, посебно во историјата на геноцидот, каде извршителите често вршеле грозоморни акти со цел остварување на нивната визија за „општо добро“.²⁵¹

Тргувајќи од овие постулати, **намерата за уништување на македонската национална група** во Грција може да се изведе од бројните изјави на највисоките државни раководства, почнувајќи од премиери, регенти, министри и началници на генералштабови. Во нив, тие го повикуваат грчкиот народ за уништување на „словенската опасност“, „искоренување на ова малцинство“ или дека „ќе ги заколат сите Славјани“ и изречно го негираат правото на Македонците-бегалци (меѓу кои најголем дел се деца) за нивна репатријација. Конечна потврда на ова е изјавата на поранешниот претседател на ПДВГ Маркос Вафијадис во 1984 год. каде на обвинувањето од страна на генералот Цокалатос дека тој сакал да ја „словенизира“ Грција поради ветувањата што им се давале на Македонците од страна на ДАГ, тој образложил дека со своето

²⁴⁸ Prosecutor v. Karadzic & Mladic, Case No. IN-95-5-R61, Review of the Indictments Pursuant to Rule 61 of the Rules of Procedure and Evidences, July 1996, paragraph 94.

²⁴⁹ Kurt Mundorff, Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (e) во *Harvard International Law Journal*, Volume 50, Number 1, Winter 2009, стр. 102-103.

²⁵⁰ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, February 2007, paragraph 373.

²⁵¹ Kurt Mundorff, Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (e) во *Harvard International Law Journal*, Vol. 50, Number 1, Winter 2009, стр. 110. Само како пример може да кажеме дека како последица на нацистичката пропаганда спрема Германците за оправданоста на „конечното решение“ за Евреите, многумина извршители на најгрозоморните дејствија спрема еврејската популација мислеле дека со тоа „вршат услуга за доброто на светот“.

однесување тој всушност ја спасил Грција од „словенизација“.²⁵² Ова се однесува пред сè на илјадниците протерани Македонци, македонските деца раздвоени од својата национална група и неможноста за нивна репатријација во Грција.

Следно кое е потребно да се направи е определување на (не)постоене на едно од петте таксативно наброени дејствија во член 2 од Конвенцијата.

Во однос на децата, кои со дејствијата на ДАГ и акцијата на кралицата Фредерика биле раздвоени од својата национална група потребно е да се направи анализа со цел утврдување на можноста за квалификација на овие дејствија како „присилно преместување на децата од една во друга група“, согласно член 2 точка 5 од Конвенцијата.

Значењето на ова дејствие согласно Конвенцијата е искажано од Перез Перозо, кој учествувал во расправата при драфтувањето на Конвенцијата во Правниот (шести) комитет на ООН. Споед него, ова дејствие (присилно преместување на децата во друга група) било вметнато во дефиницијата за геноцидот затоа што „присилното преместување на децата во група каде тие ќе се стекнат со **образование** различно од она на нивната група, нови обичаи, религија и **веројатно нов јазик** во пракса е **еднакво на уништување на нивната група**, чија иднина зависи од генерацијата на децата“.²⁵³ Уште повеќе, тој смета дека дури и ако трансферот биде извршен од група со ниско ниво на цивилизација каде условите за живот се нездрави и примитивни во високо цивилизирана група каде „децата нема да бидат подложени на тортура и каде не може да стане збор за масовни убиства, масакри и гладување, сепак доколку **намерата на трансферот е уништување на групата, недвосмислено е извршено злосторството геноцид**“.²⁵⁴

Следен аргумент дека дејствијата на раздвојувањето на македонските деца од својата група е содржано во злосторството геноцид е толкувањето на Клаус Крес за дејствието „преместувањето на децата од една во друга група“. Имено, според него преместувањето не значи дека е потребно децата целосно да бидат инкорпорирани во другата група. Со други зборови, квалификацијата на определено дејствие како преместувањето на децата во друга група, согласно јазикот на Конвенцијата, ќе има во случај кога децата се под

²⁵² Според: Виктор Цветаноски, *Голготата на Македонците во Грција*, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2009, стр. 123-124. Кузман Георгиевски наведува дека „генералот Маркос не се срамељ да стане славен како заслужен Грк кој го истерал македонското население од Егејска Македонија“. Последното според: Кузман Георгиевски, *Македонската емиграција од Егејскиот дел на Македонија (1945-1949) во Етничките промени во Егејска Македонија*, Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2002, стр. 141-142.

²⁵³ Според: Kurt Mundorff, *Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (e)* во *Harvard International Law Journal*, Vol. 50, Number 1, Winter 2009, стр. 83.

²⁵⁴ Ibid, стр. 83.

целосна контрола на другата група.²⁵⁵ Дополнително, ќе биде апсурдно да се смета дека не постои злосторство геноцид во случај кога децата се чуваат во **„разни домови и сиропиталишта, далеку од својата група, иако нецелосно интегрирани во другата група“**.²⁵⁶ Како потврда на ова, дел од германските нацисти беа прогласени за виновни за злосторството геноцид поради тоа што, меѓудругото „ги раздвојувале полските деца од нивните семејства и ги смесувале во германски домови или германски семејства за да бидат изразнати како Германци“.²⁵⁷ Во овие случаи се потврдува претходно констатираното дека мотивите на сторителите, кои најчесто сметале дека ги „спасуваат“ децата, не се земаат предвид при квалификувањето на определени дејствија како геноцид. Случајот со македонските деца кои биле сместувани во различните домови и сиропиталишта (вкупно 54) на грчката кралица и биле присилно инкорпорирани во доминантната грчка група е ист како и претходно спомнатите со полските деца од Втората светска војна.

Постојат определени сфаќања дека за присилното преместување на децата од една во друга група да биде определено како геноцид потребно е да постои намера за уништување на групата, физички или биолошки. Спротивно, според ова сфаќање на геноцидот, доколку намерата е уништување на групата како културна заедница не може да се зборува за геноцид.²⁵⁸ Сепак, праксата на меѓународните судови за злосторствата извршени на просторите на поранешна Југославија и за Руанда покажуваат дека границата помеѓу физичко-биолошкиот и културниот геноцид е нејасна, затоа што актите кои имаат за цел физичко или биолошко уништување на групата дејствуваат смртоносно по групата, иако овие акти можат да ја уништат групата и низ културен процес.

Недоволната утврденост на границите помеѓу физичко-биолошкиот и културниот геноцид е потврдена со ставот дека присилните депортации ја уништуваат групата со тоа што ја напаѓаат нејзината историја, традиција, врските помеѓу членовите на групата, врските со другите групи и врската со

²⁵⁵ Според: Claus Kres, The Crime of Genocide Under International Law, *International Criminal Law Review* 2006, стр. 484.

²⁵⁶ Kurt Mundorff, Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (e) во *Harvard International Law Journal*, Vol. 50, Number 1, Winter 2009, стр. 91.

²⁵⁷ Ibid, стр. 80. Во еден случај, Врховниот национален трибунал на Полска донел одлука со која обвинетиот бил прогласен за виновен за делото геноцид поради тоа што преземал геноцидни дејствија, вклучувајќи и **Германизација на полските деца**. Ова бил дел од нацистичкиот план за киднапирање на децата од источно окупираните земји и нивно сместување во специјални кампови за превоспитување во германски дух.

²⁵⁸ Според: Robert van Krieken, Rethinking Cultural Genocide: Aboriginal Child Removal and Settler-colonial State Formation, Oceania, December 2004. Текстот е преземен од: http://goliath.ecnext.com/coms2/gi_0199-5050791/Rethinking-cultural-genocide-Aboriginal-child.html

земјата.²⁵⁹ Според ова толкување, **присилните депортации, а со тоа и присилното преместување на децата, претставува физички акт кој дејствува културно со цел да ја уништи групата во физичка или биолошка смисла.** Присилното преместување на децата ја уништува групата во физичка смисла, поради тоа што децата низ процес на културно влијание (држење надвор од групата, присилно инкорпорирање во доминантната култура со наметнато образование и доведување до состојба на „потиснато знаење“) се обесхрабруваат да се вратат назад во својата група. Слично, преместувањето на децата ја уништува групата и во биолошка смисла, поради тоа што тие акти дејствуваат превентивно на децата да не вршат репродукција во рамките на матичната група.²⁶⁰ Дополнително, може да се каже дека мерките кои ги ослабнуваат семејните структури ја ослабнуваат и групата, а со тоа ја праваат истата поосетлива на надворешна агресија. Слично на ова, преместувањето на децата ги ослабува семејствата, групата и тие се повеќе ранливи на надворешна агресија.²⁶¹

Според овој пристап, забраната на употребата на јазикот на групата, уништувањето на религиозните симболи и места на групата, асимилацијата, уништувањето на библиотеките и натписите со јазикот на групата не може да се припише на злосторството геноцид. Меѓутоа, **кога овие акти се вршат со намера да се уништи групата како ентитет (во физичка и биолошка смисла објаснета во претходниот параграф), тогаш овие акти, заедно со присилното преместување на децата во друга група, потпаѓаат под опфатот на злосторството геноцид.**²⁶²

Натамошна потврда дека Грција извршила геноцид врз припадниците на македонското национално малцинство е ставот прифатен во теоријата дека присилната асимилација врз малцинската група може да помогне во докажувањето на намерата за уништување на таа група. Присилната асимилација се концентрира на непријателство кон определената група и нејзиното физичко постоење како посебен ентитет. Целта е елиминирање на карактеристиките на групата и нејзино инкорпорирање во другата група. Кога асимилацијата се врши со некој од актите изречно споменати во Конвенцијата, тогаш тоа е доказ за постоење на геноцидна намера.

Во контекст на случајот со Македонците во Грција, континуираната присилна асимилација врз нив била карактеристика во целиот период по 1913 година. Патем, Евангелос Кофос признава дека, „грчката држава, како и останатите европски држави, во меѓувоенниот период практикуваше политика

²⁵⁹ Prosecutor v. Blagojevic & Jokic, Case no. IT-02-60-T, Judgment, paragraph 665, January 2005.

²⁶⁰ Според: Kurt Mundorff, Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (e) во *Harvard International Law Journal*, Vol. 50, Number 1, Winter 2009, стр. 117.

²⁶¹ Според: Ibid стр. 116.

²⁶² Слично и во: Ibid, стр. 117.

на асимилација врз малцинствата, особено врз Славофоните... Режимот на Метаксас... иницираше политика на забрзана асимилација врз Славофоните“.²⁶³ На линија на ова е и заклучокот на Филип Карабо дека „Метаксас прибегна кон политиката на конфронтација, репресија и нетолеранција vis-à-vis Славо-Македонците“.²⁶⁴ Како што видовме, дискриминацијата и асимилацијата врз Македонците претставувала продолжена пракса спроведувана со акти на физичка елиминација, забрана за употреба на македонскиот јазик во јавната и приватната сфера, правниот терор спрема Македонците итн. Според тоа, несомнено присилната асимилација била карактеристика на грчката држава спрема Македонците. Со ова, сите претходно потребни услови за докажувањето на намерата за уништувањето на македонската национална група во Грција се исполнети.

Конечниот одговор за тоа дали раздвојувањето на македонските деца од својата група во Грција е во опфатот на дефиницијата на злосторството геноцид, ќе следува со изведување на заклучок од претходно кажаното за дејствието „присилно преместување на децата во друга група“. Според тоа, можам да заклучам дека несомнено македонските деца биле разделени од својата група и преместени во друга група со акциите на ПДВГ и на кралицата Фредерика. Првите врз основа на одлука на грчката герилска влада, која фактички контролирала еден дел од територијата на Егејска Македонија и ги спроведувала своите воени закони, биле сместувани во тогашните комунистички земји, каде своето образование го стекнувале, во најголем дел, на грчки јазик. Во контекст на ова, раководителите на НОФ повеќе пати реагирале до раководството на ДАГ за ставање крај на воспитувањето на македонските деца во „големогрчки дух и воведување на мајчиниот македонски јазик во училиштата“.²⁶⁵ Многу е важно да се нагласи дека во моментот кога ПДВГ ја

²⁶³ Evangelos Kofos, The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949) во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia, Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, Aristide Caratzas Publisher, New Rochelle, New York, 1993, стр. 255.

²⁶⁴ Philip Carabott, The Politics of Integration and Assimilation vis-à-vis Slavo-Macedonian Minority of Inter-War Greece: From Parliamentary Inertia to Metaxist Repression во OURSELVES AND OTHERS – The Development of Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912, Edited by Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, Oxford New York, 1997, стр. 69.

²⁶⁵ Вангел Ајановски – Оче, Егејски Бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 290, 316 и 372. Авторот наведува податок според кој **над 80% од македонските деца не го изучувале македонскиот јазик** во училиштата во источноевропските земји, каде тие беа сместувани. Односно, **целиот образовен процес се спроведувал на грчки јазик**. Особено е важно да се нагласи дека една од мерките што ги презема КПГ со цел спречување на изучувањето на македонскиот јазик од страна на македонските деца во источноевропските земји беше суспендирањето на литературниот македонски јазик од училиштата и сите средства за јавно информирање во 1950 год. и воведувањето на т.н. „нов македонски език“ кој бил изработен на основа на бугарската и руската граматика. Отпорот на македонските деца и учители кон овој т.н. „нов македонски език“ и активностите за повторно воведување на македонскиот литературен јазик кој бил официјален

донесува одлуката за „евакуација на децата“, Македонците не биле застапени во герилската влада со ниту еден претставник. Децата „штитеници“ на кралицата Фредерика биле воспитувани во грчки дух и несомнено биле под контрола на доминантната грчка група, со што присилно наметнатиот грчки јазик, култура и образование извршиле раскин со членовите на нивната матична група. Дополнително, присилната континуирана асимилација врз припадниците на македонското национално малцинство и јасните изјави и повици од страна на грчките власти за истребување на Македонците се несомнен доказ за постоењето намера за уништување на македонската група. Конечната потврда на оваа намера е дека со цел осигурување дека децата бегалци ќе останат раздвоени од својата матична група, грчката влада на бегалците им ги конфискувала имотите и им забранила влез во Грција. Слично, со законските и подзаконските акти од 1982 и 1985 год., репатријацијата и реинтеграцијата во грчкото општество беше овозможена само за бегалците и децата кои се „Грци по род“, додека македонските деца како најбројни во оваа група на деца бегалци изречно беа изземени од повластиците за повраток на одземените државјанства и реституција на сопственоста. Со ова законско разликување на основа на националното потекло, присилно преместените македонски деца беа оневозможени да се реинтегрираат во својата матична група, која во секој случај има многу изгубено од својата хомогеност како последица на акциите за преместување на македонските деца. Кога на сето ова ќе додадаме дека една национална група својот живот го продолжува преку процесот на одгледување на децата во рамките на својата група, можам да заклучам дека споменатите акции за преместување на македонските деца од својата група во Грција потпаѓаат под дефиницијата на злосторството геноцид, согласно член 2 став 5 од Конвенцијата за спрелување и казнување на злосторството геноцид, односно истите можат да се супсимираат под опфатот на „принудното преместување на децата од една во друга група“. Односно, грчките власти извршиле геноцид врз припадниците на македонската национална група, со тоа што голем број македонски деца биле дефинитивно присилно раздвоени од својата македонска група.

Слично на ова, доколку се водиме од дефиницијата за **културен геноцид или етноцид**, содржана во првичниот предлог на Конвенцијата, дефинитивно акциите на грчката држава, односно забраната за употреба на македонскиот јазик, јавно и приватно, забраните за публикување на македонски јазик, уништувањето на натписите во религиозните објекти, забраната за репатрија-

јазик во НР Македонија вродиле со плод дури во 1957 год. кога било признато постоењето на единствен македонски јазик и истиот бил воведен во училиштата за македонските деца во источноевропските земји.

ција на бегалците и особено присилното раздвојување на македонските деца од матичната група потпаѓаат под опфатот на актите на културен геноцид.

Меѓу македонските автори, Петар Јорданоски смета дека не се исклучува можноста Грција да извршила тивок геноцид против македонското малцинство, односно дека во периодот по Балканските војни и во текот и по завршувањето на Граѓанската војна во Грција, грчките власти преземале дејствија со геноцидни елементи. Сепак, според него радикалното спроведување на политиката на сегрегација со цел македонската група да се уништи во културен поглед, укажува дека врз Македонците во Грција е спроведен етноцид.²⁶⁶ Останатите автори ги употребуваат термините етноцид, културен геноцид, етничко чистење итн.

Завршувајќи го овој дел, сметам дека научната мисла треба сериозно да се посвети на ова прашање со цел објективно утврдување на можноста од подведување на злосторствата и етничките чистења спрема Македонците во Грција под злосторството геноцид. Исто така, сметам дека новите архивски истражувања за периодот кога се извршени споменатите злосторства со цел конечно потврдување на намерата за уништување на Македонците и смисленоста на акциите на ПДВГ и кралицата Фредерика за одвојување на македонските деца од својата група, како и следењето на новите тенденции во толкувањето на Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството геноцид ќе дадат солидна основа за конечно подведување на акциите за преместување на македонските деца од својата национална група под злосторството геноцид. Во исто време, заслужува определена критика и македонската држава, која досега не најде за сходно да го интернационализира ова прашање со цел запознавање на светската политичка и научна јавност за злосторствата и етничките чистења на Македонците од страна на властите на „најстарата демократија“.

²⁶⁶ Петар Јорданоски, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право (необјавен магистерски труд), Правен Факултет „Јустинијан I“, Скопје, април 2007, стр. 94.

3.

Современи аспекти на положбата на македонското национално малцинство во Грција

3.1. ДЕНЕШНАТА СОСТОЈБА НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА

Историскиот преглед на положбата на македонското национално малцинство во Грција претставува неспорен доказ за континуираната и недвосмислена намера на грчките власти за исчenuвање на најгорливото малцинско прашање со кое се соочила во процесот на „градење-нација“ преку хомогенизација и амалгамија на партикуларните култури и идентитети во грчкиот етнос. Меѓутоа, примерот со Македонците покажува дека дури и актите за физичка елиминација на едно малцинство не успеале да резултираат со целосна супресија и исчезнување на македонското малцинство, па така денес сеуште во Грција живеат голем број луѓе кои се идентификуваат како Македонци.

Поточно, опстојувањето на Македонците во Грција како компактно малцинство, продолжените легитимни акции за признавање на „другоста“ во општеството и нивната организираност со цел артикулација на интересите со демократски средства во денешно време покажува дека понекогаш на лично и локално ниво, секавањата и значењата за историските настани не се совпаѓаат со официјалните погледи за „националната историја“. Личните секавања (посебно за славните моменти), целата традиција на една заедница и начинот на кој се перцепира и конверзира со своето минато се покажуваат како помоќни дури и од најсилните напори за инкорпорирање и асимилирање на тие луѓе и заедници во националното наследство.²⁶⁷

²⁶⁷ Iakovos D. Michalidis, „On the Other Side of the River: The Defeated Slavophones and Greek History“ во Jane K. Cowan, *Macedonia – Politics of Identity and Difference*, Pluto Press, London, 2000, стр. 70.

3.1.1. Правна рамка за заштита на правата на припадниците на малцинствата во Грција

Грција, како и повеќето балкански држави, го има изградено својот субјективитет на основа на националниот дискурс наместо на граѓанскиот, и на тој начин културната наместо граѓанската инклузија е предуслов за прифаќање во нејзината национална заедница.²⁶⁸ Имајќи го ова во предвид, како и историското наследство на Грција во начинот на кој се однесувала спрема припадниците на малцинствата воопшто не е изненадувачки фактот дека дури и денес грчките власти, на домашно и меѓународно поле, не толерираат јавни дебати за малцинствата во Грција и за честите случаи на кршење на човековите права на припадниците на малцинствата.

Според Адамантиа Полис, грчкото културно наследство не дозволува артикулација на западните културни конструкции како што се индивидуалното или граѓанско општество, а доказ за тоа се тенденциите на судството или грчката црква некритички да се однесуваат спрема авторитетот на државата. Судството и црквата недозволиво пропуштаат да пружат адекватна заштита на „спротивните гласови“, со тоа што ги промовираат државните интереси (во строго правна смисла) наместо индивидуалните права и слободи.²⁶⁹ Со други зборови, индивидуалните човекови права постојат единствено ако се определени со закон и само дотаму до каде тие нема да се судрат со повисоките интереси на државата. Во многу наврати после Граѓанската војна, грчките судови „озакониле“ тешки прекршувања на основните демократски права што се гарантирани со уставот и на тој начин ја реafirмирале „примарноста на државата над секоја идеологија за слобода и демократија“.²⁷⁰

Во Уставот на Грција од 1975 год. нема одредби посветени директно за правата на припадниците на малцинствата.²⁷¹ Меѓутоа, врз основа на определените индивидуални и социјални права предвидени за сите грчки граѓани, можеме да определиме кои права се гарантирани со Уставот и за припадниците на етничките и културните малцинства.

Така, член 4 од Уставот определува со една клаузула за еднаквост дека „сите Грци се еднакви пред законот“.²⁷² Понатаму, се декларира дека сите луѓе

²⁶⁸ Victor Roudometof, *Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question*, Praeger, Westport, Connecticut, London, 2002, стр. 120.

²⁶⁹ Ibid, стр. 135; Adamantia Pollis, *The State, the Law and Human Rights in Modern Greece*, *Human Rights Quarterly* 15, 1987, стр. 587-614.

²⁷⁰ Ibid, стр. 604.

²⁷¹ Уставот на Република Грција е преземен од интернет страницата на грчкото министерство за правда: <http://www.ministryofjustice.gr/eu2003/constitution.pdf>

²⁷² Со терминот „Грци“ се опфаќаат сите државјани на Република Грција, и овој пристап е во согласност со стариот пристап „Грција како земја без етнички и национални малцинства“.

имаат право слободно да ја развиваат својата личност и да партиципираат во социјалниот, економскиот и политичкиот живот на државата, се додека со тоа не ги повредуваат правата на останатите. Најзначајната одредба, која индиректно се однесува на припадниците на малцинствата, е содржана во член 5 став 2 од Уставот каде се предвидува „сите луѓе кои живеат во територијата на Грција ќе уживаат целосна заштита на нивниот живот и слобода, независно од нивната националност, раса, јазик, религиски или политички убедувања“.²⁷³

Правото на мирен собир, правото на слободно основање на непрофитни асоцијации врз основа на законите и слободата на изразување се загарантирани за сите грчки граѓани со членовите 11, 12 и 14 од Уставот, но како што ќе видиме во случајот со припадниците на македонското малцинство овие уставни обврски за државата честопати беа пренебрегнувани од страна на грчките државни органи.

Во однос на државјанството на грчките граѓани, спорно е уставното решение дека државјанството може да биде одземено доколку грчки државјанин доброволно се стекне со државјанство на друга држава. Имено, многу Македонци и Турци беа лишени од своите државјанства на оваа основа.²⁷⁴

Врз основа на овие уставни одредби, донесени се неколку закони и подзаконски акти кои определуваат некои права за припадниците на малцинствата, но истите се однесуваат само за припадниците на „муслиманското“ малцинство во Западна Тракија. Имено, Грција официјално признава дека на нејзината територија постои само едно малцинство, религиско во основа, а тоа е муслиманското малцинство. Поточно, турското малцинство во Западна Тракија се нарекува и признава како „муслиманско“ од страна на грчките власти, поради Лозанскиот мировен договор помеѓу Турција и Грција од 1923 год., кој предвидува определени права за муслиманското малцинство во Грција и грчкото малцинство во Турција.²⁷⁵ Според ова, единствениот случај на „позитивна дискриминација“ формално предвиден во грчката легислатива се однесува за припадниците на ова малцинство.²⁷⁶

На меѓународно поле, Грција има прифатено многу меѓународни договори кои се однесуваат на човековите права и на правата на припадниците

²⁷³ Оваа одредба и претходната се разликуваат од одредбата содржана во член 4, затоа што во истите се оперира со термините „сите луѓе кои живеат во Грција“, наместо со терминот „сите Грци“.

²⁷⁴ Проблемот со лишувањето на државјанството по оваа основа е обработено во точка 3.5 и 3.6.

²⁷⁵ Human Rights Watch/Helsinki (Former Helsinki Watch), DENYING ETHNIC IDENTITY: The Macedonians of Greece, 1994, стр. 1.

²⁷⁶ Според: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, Anti-Discrimination Legislation in EU Member States – Greece, 2002, стр. 10-11. Достапен на: http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-b/eb/02/ART13_Greece-en.pdf

на малцинствата. Такви се: Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација, Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството геноцид итн.

Од друга страна, Грција сеуште нема доставено декларација по член 14 од Конвенцијата за елимирање на сите форми на расна дискриминација (КЕРД), согласно кој Комитетот за елимирање на дискриминацијата се овластува како надлежен да разгледува индивидуални петиции за непочитување на правата предвидени со оваа конвенција.²⁷⁷ Како најголем недостаток во оваа област е фактот дека најзначајниот меѓународен договор кој се однесува на правата на припадниците на малцинствата, Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства сеуште не е ратификувана од страна на Грција.²⁷⁸ Слично на ова, Европската повелба за малцински и регионални јазици не е ниту потпишана од страна на Грција.²⁷⁹

Во извештаите на разни меѓународни владини и невладини организации и тела постојано се препорачува до властите во Грција да преземат соодветни чекори со цел внатрешната правна рамка да соодветствува со меѓународните тенденции во областа на човековите права. Така, во последниот извештај на Европската комисија против расизам и нетолеранција, напоредно со препораките за ратификација на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства и за доставување декларација по член 14 од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на расна дискриминација, силно и се препорачува на Грција да ги ратификува Протоколот 12 од ЕКЧП, Европската конвенција за државјанство, Конвенцијата на УНЕСКО против дискриминацијата во образованието, ревидираната Европска социјална повелба итн.²⁸⁰

Значењето на овие меѓународни договори и потребата од натамошни ратификации на истите е уште поголема ако земеме предвид дека согласно член 28 од грчкиот Устав, ратификуваните меѓународните конвенции и општо прифатените правила на меѓународното право се составен дел од внатрешното право и истите имаат предност над одредбите од националната легислатива кои се во спротивност со нив.

²⁷⁷ Статусот на ратификациите, резервите и декларациите по оваа конвенција е според: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en

²⁷⁸ Статусот на ратификациите на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства е според: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=157&CM=&DF=&CL=ENG>

²⁷⁹ Статусот на ратификациите на Европската повелба за малцински и регионални јазици е според: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=148&CM=7&DF=25/11/2009&CL=ENG>

²⁸⁰ Четвртиот извештај на ЕКПР за Грција е преземен од следната интернет страница: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-IV-2009-031-ENG.pdf>

3.1.2. Позицијата и бројната застапеност на Македонците во Грција

Идеологијата на хеленизмот во периодот по склучувањето на Лозанскиот договор фаворизирала процес на градење нација со присилна асимилација во грчкиот национален супстрат на сите не-турски домородни малцинства.²⁸¹ Уште повеќе, ако по завршувањето на Втората светска војна грчката држава на секоја политичка мобилизација на етнички или национални малцинства гледала како на потенцијална закана на територијалниот интегритет, тогаш во исто време секое споменување на македонското малцинство се квалификувало како директна закана на грчкиот суверенитет.²⁸²

Официјалниот денешен став на грчките власти во врска со македонското малцинство се согледува од одговорите на грчката влада на извештаите на Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРИ). Имено, тие тврдат дека „навистина 2,5 милиони жители на грчка Македонија се идентификуваат како Македонци (Μακεδόνες - Makedones) во културна или регионална смисла. Употребата на терминот ‘македонско малцинство’ од **мал број Грци во Северна Грција кои зборуваат словенски идиом** го узурпира името и идентитетот на мнозинството споменати Грци - Македонци“.²⁸³ Видливо е дека денешниот официјален став на грчките власти речиси е идентичен со ставот на поранешниот грчки министер за Северна Грција, Николаос Мартис, кој уште во 1984 год. тврдел дека „во Северна Грција, во Македонија денес живеат повеќе од 2.000.000 Грци и ниту еден Словен“.²⁸⁴

Основниот проблем со кој се соочуваат денес припадниците на македонското малцинство во Грција е негирањето на нивниот национален идентитет и непризнавањето на фактот дека тие зборуваат одделен македонски јазик. Честопати, Македонците официјално се претставувани како „Грци кои зборуваат словенски идиом“, „славофони Грци“, „билингвални Грци“ итн. Во контекст на ова, многу грчки автори тврдат дека „одделниот словенски дијалект кој се зборува во некои села во грчка Македонија нужно не го оправдува постоењето на етничко малцинство“.²⁸⁵

²⁸¹ Greek Helsinki Monitor / Minority Rights Group – Greece, The Macedonians, 1995, стр. 15.

²⁸² Victor Roudometof, Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question, Praeger, Westport, Connecticut, London, 2002, стр. 134.

²⁸³ ECRI's country-by-country approach: Third Report on GREECE, Adopted on 5 December, Published on 8 June 2004, Strasbourg, стр. 39.

²⁸⁴ Nikolaos K. Martis, The Falsification of Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation. Athens, 1984, стр. 12.

²⁸⁵ Vlassis Vlasidis, Veniamin Karakostanoglu, Recycling Propaganda: Remarks on Recent Reports Greece's „Slav-Macedonian“ Minority, Balkan Studies, Vol. 36/1, Thessaloniki 1995, стр. 151-170.

Причината за непризнавањето на македонското малцинство, според Евангелос Кофос, не претставува фактот дека „луѓето од словеноговорно потекло сакаат да припаѓаат и функционираат како етничко или национално малцинство“. Проблемот наводно е всушност „името кое овие луѓе го одбрале за себеидентификација во Грција, односно Македонец на грчки јазик, бидејќи истото го користат грчките жители на грчка Македонија за самоопределување како Македонец во регионална и културна смисла“.²⁸⁶ Уште повеќе, Кофос тврди, „обидите за употреба на културно-регионалната апелација на грчките жители на грчка Македонија во национална ‘македонска’ конотација, узурпираат важен елемент од идентитетот на грчките Македонци“. Конечно, според него, „конфузијата од различните значења на истото име недвосмислено раѓа комплексни проблеми кои ја надминуваат семантиката и преоѓаат во културен судир“.²⁸⁷

Врз основа на ова поимање, можам да заклучам дека денешната позиција на Македонците во Грција не се разликува од минатото. Единстен исклучок е тоа што во денешно време присилните политики кон Македонците им отстапија место на своеволните толкувања во насока на заобиколување на меѓународно-правните обврски спрема македонското малцинство.

Поради ова, активностите на Македонците во Грција денес се во насока на нивно признавање од страна на грчките власти како **македонско малцинство**. Исто така, тие бараат слободно употреба на македонскиот јазик, воведување на македонскиот јазик во образовниот систем на Грција за потребите од изучување на мајчиниот јазик за нив и непречено практикување на својата македонска култура. Притоа, мора да се нагласи дека македонскиот јазик се наоѓа во опасност од исчезнување во некои региони како последица на минатите репресии и присилната асимилација. Со цел спречување на споменатата опасност, потребно е вистинско уживање на слободата на изразување и здружување, право на образование на мајчин јазик и активна вклученост на државата со цел зачувување на карактеристиките на малцинската култура.

Слично на претходното, нужно е да и се стави крај на континуираната дискриминацијата што ја доживуваат Македонците врз основа на својот национален идентитет, најмногу во областа на вработувањето, како и да престанат прогонувањата спрема оние кои учествуваат во македонските групи за човекови права. Особено е важно да се нагласи дека Македонците

²⁸⁶ Evangelos Kofos, The Unresolved „Difference over the Name“: A Greek Perspective, во Evangelos Kofos, Vlassis Vlasidis, Athens – Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002), Hellenic Foundation for European and Foreign policy (ELIAMEP), Athens, 2003, стр. 201-202.

²⁸⁷ Според: Ibid, стр. 202.

во Грција многу јасно ги отфрлаат секаквите шпекулации за наводните нивни автономистички или сепаратистички цели.²⁸⁸

Некои автори сметаат дека користењето на македонскиот јазик во денешно време во Грција автоматски не води до дискриминација. Односно, според нив, само оние луѓе кои одбиваат „втопување“ во грчката култура и инсистираат на опстојување на својот посебен статус во македонската група се соочуваат со санкции од локалното општество.²⁸⁹ Така, оние Македонци кои активно се вклучија во политичките текови со цел ефикасно почитување и користење на човековите права и правата на припадниците на малцинствата, неретко се напаѓани и навредувани од страна на локалните заедници и од пошироката јавност како „агенти на Скопје“, „папочна врвца на Скопје“ итн.²⁹⁰

3.1.2.1. Определување на бројот на Македонците во Грција

Определувањето на точниот број Македонци кои денес живеат во Грција е отежнато, поради фактот што во пописните листи нема графа за националност, како последица на непризнавањето на постоење на македонското малцинство од страна на официјалните грчки власти. Впрочем, ова претставува непремостлива пречка при секој обид за целосна проекција на бројот и распространетоста на Македонците во Грција.

Последен попис во Грција каде индиректно се споменати Македонците е спроведен во 1951 год., и во истиот се попишани вкупно 41.167 луѓе (0,5%) кои „зборуваат словенски јазик“.²⁹¹ Меѓутоа, оваа бројка претставува далеку од реалните состојби во однос на македонското малцинство во тоа време. Патем, негација на резултатите од пописот се оценките и анализите на грчките тајни служби од 1965 год., кои на база на своите анализи утврдиле дека

²⁸⁸ Слично и според: Loring M. Danforth, *Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 118.

²⁸⁹ Victor Roudometof, *Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question*, Praeger, Westport, Connecticut, London, 2002, стр. 133.

²⁹⁰ Loring M. Danforth, *Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 110.

²⁹¹ Richard Clogg (editor), *Minorities in Greece: Aspects of a Plural Society*, C. Hurst & Co. Publishers Ltd., London, 2002, стр. xi. Според пописот, тие биле распространети на следниот начин: Солун – 745; Негушко – 2.227; Кукуш – 2.083; Воденско – 9.353; Кожани – 391; Леринско – 14.476; Костур – 1.009; Серес – 5.090; Драма – 378 итн.

Според Колиопулос, со пописот 1940 година биле попишани 86.000 „Славомакедонци“, но тој смета дека оваа бројка не одговара на тогашните реални состојби во Грција. Определувањето на точниот број „Славомакедонци“ во тоа време, смета Колиопулос, налага вкупниот број добиен со пописот да се зголеми најмалку за 50%. Наведеното е според: John S. Koliopoulos, *The War over Identity and Numbers of Greece's Slav Macedonians* во Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, *OURSELVES AN OTHERS – Development of Greek Macedonian Cultural Identity since 1912*, Berg, Oxford, New York, стр. 50-51.

само во леринскиот, воденскиот и костурскиот округ во тоа време имало од 130.000-150.000 Македонци.²⁹²

Релативноста и минимизирањето на бројот на Македонците во Грција со пописот од 1951 год. ја согледуваме со резултатите од истражувањето на терен за руралната популација во околиите Лерин (Флорина) и С'ботско (Аридеа), спроведено од холандскиот антрополог Рики Ван Бусхотен во 1993 година. Според неа, во вкупно 94 села во леринската околина (без градот Лерин) со точно 36.212 жители, бројот на Македонците изнесува 23.189 жители, односно 64% од руралното население во оваа околина.²⁹³ Комплементарно на ова, во 45 села во мегленската околина со 24.728 жители, Македонците претставуваат 60% од руралното население.²⁹⁴ Меѓутоа, бидејќи податоците за бројот на населението во истажувањата се изведени од резултатите на пописот во 1981 год., а популацијата во изминатите три децении несомнено е зголемена, денешниот број на македонското население во леринската и мегленската околина е уште поголем. Во контекст на ова, Лоринг Денфорт кажува дека во 1992 год. од 53.000 жители на леринската област, 65% се определувале како „тукашни Македонци“.²⁹⁵

Имајќи го предвид кажаното, приближниот број на Македонците во Грција можеме да го определиме со комбинација од повеќе извори. Енцикопедијата „Британика“ во своето издание од 1987 год. определува дека во Грција живеат околу 180.000 Македонци.²⁹⁶ Во годишниот извештај за човековите права во Грција во 1990 год., Стејт Департментот на САД утврдува дека во регионот познат како грчка Македонија има помеѓу 20.000 и 50.000 луѓе што зборуваат македонски јазик.²⁹⁷ Споменатата Рики ван Бусхотен, на основа на истражувањето во леринската и мегленската околина, проценува дека низ грчкиот регион Македонија се наоѓаат околу 100.000-150.000 луѓе кои зборуваат македонски јазик.

²⁹² Κωστόπουλος, Τάσος, Η απαγορευμένη γλώσσα: Η κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 222-223.

²⁹³ Riki Van Boeschoten, When Difference Matters: Sociopolitical Dimensions of Ethnicity in the District of Florina во Jane K. Cowan, Macedonia – Politics of Identity and Difference, Pluto Press, London, 2000, стр. 32. Во статијата, Македонците се означени како „Slav speakers“, а јазикот како „Macedonian“.

²⁹⁴ Riki van Boeschoten, Report to the European Commission: Minority Languages in Northern Greece. Study visit to the districts of Florina and Aridea (unpublished).

²⁹⁵ Loring M. Danforth, Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 116.

²⁹⁶ Greek Helsinki Monitor / Minority Rights Group – Greece, The Macedonians, 1995, стр. 18.

²⁹⁷ Loring M. Danforth, Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 78.

Проценките на македонските автори за бројот на Македонците во Грција во основа се базираат на податоците на Македонскиот научен институт од Софија собрани во трудот „Македонија како природна и економска целина“ од 1945 год. На база на детална анализа на секоја околија со поголемите градови и села во Егејска Македонија, во споменатиот труд се оперира со бројката од 262.735 Македонци во периодот 1941/42 год.²⁹⁸ Од македонските автори, Тошо Поповски утврдува дека во 1980 год. во Грција македонското национално малцинство броело приближно 200.000 жители,²⁹⁹ а Тодор Симовски во 1998 год. применувајќи метод на наведување на жителите во секое населено место во Егејска Македонија тврди дека бројот на Македонците изнесува над 220.000 население.³⁰⁰ Исто така, во Меморандумот за македонското национално малцинство, што југословенската делегација го доставила на Вториот состанок за човековата димензија на ОБСЕ (тогаш КЕБС) во Копенхаген на 22 јуни 1990 год., било утврдено дека и покрај сите мерки за насилно иселување и преселување на Македонците, особено по Првата светска војна и Граѓанската војна, во Грција сеуште живееле околу 230.000 Македонци.³⁰¹

Потврда на тврдењата на македонските автори за бројот на Македонците во Грција е најновото издание на „Алманахот“ на магазинот Тајм за 2010 год., каде во одредницата за Грција е определено дека Македонците се најголемо малцинство во Грција, односно тие претставуваат околу 1,8% од вкупното население (202.302 Македонци).³⁰²

²⁹⁸ „Македонија како природно и стопанско цјало“, Македонски научен институт – Софија, Печатница „Художник“, 1945, стр. 287. Слични проекции за бројот на Македонците во Грција во овој период даваат и раководителите на македонските организации СНОФ и НОФ во своите писма до централните раководства на КПГ, ЕАМ и ДАГ во кои сметаат дека Македонците претставуваат нешто повеќе од 250.000 жители во Грција. Сепак, не е исклучена можноста во овој период бројот на Македонците да изнесува и над 300.000 жители, имајќи предвид дека на првиот Сенофитски актив на НОФ за Егејска Македонија, одржан на 20 мај 1947 год., е даден извештај за состојбата во Воденскиот округ, каде е утврдено дека во округот (воденската, мегленската, сенице-вардарската околија) од 219.885 жители вкупно 75.779 се Македонци. (Вангел Ајановски – Оче, Егејски бури, ИНИ, Скопје, 1975, стр. 250, 357). Имајќи предвид дека во овој извештај не се предвидени леринската, костурската и негушката околија каде Македонците претставувале мнозинство како и останатите околии каде тие биле значајно малцинство, можно е во овој период да имало повеќе од 300.000 Македонци во Грција.

²⁹⁹ Тошо Поповски, Македонското национално во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје, 1981, стр. 193.

³⁰⁰ Тодор Христов Симовски, Населените места во Егејска Македонија (книга прва), Скопје, 1998, стр. 28.

³⁰¹ Тодор Џунов, Меѓународна положба на малцинствата (нови погледи и иницијативи), Прилози, Том 32, Правен факултет „Јустинијан I“, Скопје, 1991, стр. 84-85.

³⁰² Time Almanac 2010, powered by Encyclopedia Britannica, Countries of the World – Greece, November, 2009, стр. 287.

3.1.2.2. Бројната застапеност на Македонците во Грција според претставниците на македонското национално малцинство³⁰³

Според искажувањата на претставниците на македонското национално малцинство, Македонците во Грција територијално се распространети во најголем дел од околиците на грчката провинција Македонија (костурската, леринската, кајларската, воденската, мегленската, ениџе – вардарската, негушката, берската, кукушката, солунската, серска и драмската околица).³⁰⁴

Врз основа на истражувањата на членовите на политичката партија „Виножито“, Македонците во Грција денес претставуваат мнозинско население во леринската, воденската, мегленската и негушката околица.

Имено, во леринската околица, каде денес живеат околу 65.000 луѓе, бројот на Македонците изнесува приближно 50.000 луѓе. Поточно, во оваа околица има вкупно 55 села населени со македонско население, градот Лерин и 7 села се населени со мешано македонско и грчко население и вкупно 9 села се населени со грчко (поранешни Власи и Арнаути) население. Слично е и во останатите околии каде Македонците се мнозинско население.

Во кајларската, костурската, ениџе–вардарската и солунската околица (без градот Солун), Македонците се застапени најмногу до половина од вкупниот број на жители во овие околии.

Според претставниците на македонското малцинство, во кајларската околица, каде денес живеат околу 51.000 луѓе, бројот на Македонците изнесува приближно 13.000 луѓе. Имено, во оваа околица денес има вкупно 8 села населени со македонско население, градот Кајлари и вкупно 10 села се населени со мешано македонско и грчко население и вкупно 8 села се населени со грчко население. Ситуацијата е слична и во останатите околии каде концентрацијата на Македонците е до половина од вкупното население, при што овие проекции се однесуваат претежно за руралните селски средини.

Конечно, во останатите околии Македонците се застапени со отприлика 10-20% од вкупното население на овие околии.

Како пример претставниците на Македонците во Грција ја наведуваат кукушката околица, каде до 1913 год. Македонците претставуваа предоминантно население. Меѓутоа, во текот на Втората балканска војна грчката војска го запали градот Кукуш и 50 околни села, со што огромен дел од македонското население беше принудено да емигрира и како последица на доселувањето на

³⁰³ Наведеното во оваа потточка е според Димитриос Иоанну од село Ракита (кајларска околица), Павлос Воскопулос од градот Лерин и Сакис Динцис од градот Негуш.

³⁰⁴ Кавалската, катеринската, халкидичката и гревенската околица се наведени од страна на претставниците на Македонците во Грција како единствени околии во грчката провинција Македонија каде денес не е забележана концентрација на Македонци.

грчките бегалци етничката карта целосно се променила. Затоа, денес Македонците претставуваат околу 10% од населението на оваа околија. Во овој крај има вкупно 10 села населени со македонско население, додека во градот Кукуш и останатите 5 села македонското население е малцинство.

Намалувањето на Македонците во вкупниот број на населението во Грција, освен на познатите начини со присилно преселување и со напуштањето на своите домови поради воените дејствија во текот и по завршувањето на Граѓанската војна, произлегло и од индиректниот притисок на грчките власти врз македонското население со цел нивно емигрирање во прекуокеанските земји.³⁰⁵ Кога се зборува за македонското малцинство во Грција, нагласуваат претставниците на „Виножито“, потребно е земат во предвид и споменатите емигранти, затоа што голем дел од нив сеуште поседуваат грчко државјанство. Пример за последното е случајот со леринското село Баница кое денес има 1.200 жители, додека само во Канада живеат над 6.000 Македонци по потекло од ова село. Слично е и со леринското село Буф кое денес има помалку од 200 жители, а ширум светот има над 10.000 Македонци по потекло од ова село.

Според податоците собрани од истражувањата на терен низ населените места во Северна Грција (Егејска Македонија) од страна на активистите на „Виножито“, вкупниот број Македонци во Егејска Македонија изнесува над 300.000 луѓе.³⁰⁶ Меѓутоа, според нив, во оваа бројка не се засметани поголемите градови, внатрешната емиграција на Македонците низ цела Грција и економските емигранти низ европските и прекуокеанските земји. Доколку се земаат предвид и последните, сметаат тие, бројката би изнесувала двојно повеќе.

Сепак, во вкупниот број Македонци во Грција определени според нивната студија не станува збор само за лица кои се самоидентификуваат како Македонци, туку за луѓе кои го користат македонскиот јазик во секојдневната комуникација, како свој прв или втор јазик. На тој начин, нивната студија Македонците во Грција ги евидентира во четири поголеми групи:

- 1) Македонци кои се самоидентификуваат како Македонци (најголема група);

³⁰⁵ Македонците во Грција го споменуваат како историски релативно непознат факт случајот со железничката станица во градчето Соровичево во леринската околија од 60-те години на минатиот век, кога грчките власти воведиле еден перфиден начин на стимулација на исекување на Македонците надвор од Грција. Имено, секој Македонец кој ќе изразел желба да ја напушти Грција како економски емигрант добивал патна исправа на самата железничка станица за релативно брзо време (максимум еден час) по поднесувањето на барањето за добивање на истата.

³⁰⁶ Истражувањата се вршени од страна на Димитриос Иоанну од село Ракита (кајларска околија), Сакис Динчис од градот Негуш, Коста Косис од кукушката околија и Никос Терзис од солунската околија.

- 2) Македонци кои се самоидентификуваат како Македонци, но поради страв од репресии или поради лични интереси јавно не се искажуваат како припадници на македонската малцинска група;
- 3) Македонци со тн. „сопернички идентитет“, односно луѓе кои себеси се сметаат дека се од грчко потекло, но нивното секојдневно практикување на обичаите и културата ги натерало да помислат дека се разликуваат по определени културни практики од доминантната грчка група; и
- 4) Група луѓе кои што живеат согласно македонските обичаи и култура, но имаат јасно изразен грчки идентитет.³⁰⁷

3.1.3. Студиите за етницитетот на Македонците во Грција

Со „третиот бран на демократизацијата“ во почетокот на минатата декада, на површина испливаа многу неразрешени и потиснати малцински прашања. Ова беше добар повод за иницирање на редица антрополози, социолози и активисти за човековите права во насока на детектирање на проблемите со кои се соочуваа припадниците на малцинствата на Балканот.

Војните во поранешна Југославија, проблематизирањето на меѓународното признавање на Република Македонија од страна на Грција и унилатералното трговско ембарго предизвикаа многу истражувачи да пристапат кон „спротивставените национализми во македонската контроверза“³⁰⁸ мултидисциплинарно, што ја подразбираше и состојбата со македонското малцинство во Северна Грција. Иако разните статии и извештаи за етницитетот, културниот идентитет и „другоста“ на населението во Северна Грција се пропратени со доза субјективност на истражувачите, истите се важни за разбирање на влијанието на процесот на хеленизација врз идентитетот на Македонците во Грција и „трансформацијата“ на македонскиот етнички идентитет кај еден дел од нив во грчки национален идентитет. Со други зборови, потребно е да се открие „потиснатото знаење“, знаењето за конфликтите и борбите кои биле исклучени од подоцнежните функционални нарации на нацијата-држава

³⁰⁷ Според кажувањата на Македонците во Грција, во оваа група спаѓаат Македонците по потекло кои живеат во најјужните предели на Егејска Македонија (кожанската, берската и дел од солунската област), кои биле први изложени на грчката пропаганда уште во крајот на XIX и почетокот на XX век и како последица на тоа кај нив јазикот почнал да „изумира“ уште во 1910 година.

³⁰⁸ Оригиналниот термин е преземен од насловот на статијата „Contending Nationalisms in the Macedonian Controversy“ на Anastasia Katrakisidou, преземена од следниот интернет портал: http://www.hfg.org/hfg_review/1/karakasidou.htm

Според Анастасија Каракасиду, национализмот и националната идеологија прават „други“ од оние што не се прилагодуваат на дефинициските критериуми за членство во групата и формирањето самосвесна нација или национално мнозинство ги миноризира тие „други“, а остварувањето на територијалната и национална државност ефикасно ги етницизира тие малцинства.³⁰⁹ Во грчка Македонија, преку администрацијата, образованието, религијата и војската националната идеологија наметнувала културен идентитет, одземајќи им ја на семејството и на месноста контролата врз економијата и конвенционалните колективни „претставувања за себе“. Во таа насока, општествената структура, организацијата и идентитетот на локалните заедници биле уништувани со желба да бидат трансформирани и заменети со нови структури, организации, слики и идентитети, фабрикувани и пропагирани од новите национални владејачки класи и нивните локални агенти.³¹⁰

Една од начините за хеленизација на Македонците во Грција, според Каракасиду, биле повторуваните ритуални активности на националните прослави („славење на грчкото знаме“, парадирање на војската, патриотските говори, роденденот на Кралицата, именденот на Кралот итн.) кои претставувале „момент на здружување“ на нацијата и истите го истакнувале континуитетот на националниот колектив долг „повеќе од 3000 години“. Суптилната симболичка манипулација со метафорични слики ставени во нивните основни контексти, смета Каракасиду, придонеле повеќе овие весели национални прослави да влијаат врз трансформирањето на националната свест на Македонците, отколку наметнувањето на ритуали на обожување на поставените споменици на грчките херои по градовите и селата во Северна Грција.³¹¹

Локалните елити и општината, сместени помеѓу апстрактната нација и конкретната држава, станале клучни за наметнувањето на грчкиот идентитет. Општината имала сопствени губернатори, избрани претставници, даночници, учители и безбедносни структури. Чорбациите кои ја персонифицирале државата биле патрони на локалното население, обезбедувајќи работа, кредити и прехранбени продукти. Затоа, кога културната асимилација и хомогенизација станале приоритет на грчките власти, зборовите и делата на оваа нова елита, напоредно со дејствијата на централните власти, вршеле „мек притисок“ врз локалното население да се култивира идеологија на наводно заедништво и „свесна“ идентификација со грчката нација. Како што укажува Каракасиду за наметнувањето на грчкиот национален идентитет во источните солунски

³⁰⁹ Anastasia Karakasidou, *Fields of Wheat, Hills of Blood – Passages to Nationhood in Greek Macedonia (1870-1990)*, University of Chicago Press, 1997, стр. 20-21.

³¹⁰ Ibid, стр. 25.

³¹¹ Anastasia Karakasidou, *Protocol and Pageantry: Celebrating the Nation in Northern Greece* во Mark Mazower (ed.) *AFTER THE WAR WAS OVER: Reconstructing the Family, Nation and State in Greece (1943-1960)*, Princeton University Press, 2000, стр. 221-247.

села (лагадинска околија), овој идентитет бил една „претстава“ создадена од локалните чорбаџии, а начинот на кој тие ја користеле, обично заради сопствени економски интереси, играл клучна улога во дефинирањето на нејзиното значење за другите жители во општините.³¹² Согласно споменатото, процесот на градење нација бил и дијалектички процес во кој државните и локалните „интереси“ биле одново договарани и утврдувани со посредство на локалните елити со национална ориентација.

Напоредно со ова, грчките власти вршеа притисок за контрола над постапката на енкултурација³¹³ во процесот на „градење-нација“ во Егејска Македонија. Имено, тие присилно интервенираа во „приватната“ сфера на семејството, превземајќи одговорност за енкултурацијата на населението која претходно во голема мера претставувала „домашна работа“. Со тоа семејството станало форум за националните аспирации и алатка за остварување на истите, со што енкултурацијата се претворила во „важно национално прашање“.³¹⁴ Исто така, бидејќи репродукцијата на културата постанала политичко прашање, истата била преместена од „приватниот“ во „јавниот“ локус, со што јавно/приватната дихотомија повеќе не била релевантна.

Во оваа насока, за остварување на своите „национални интереси“, грчките власти имале за цел да ја разбијат карактеристичната семејна структура која постоела помеѓу Македонците, односно тн. *задруѓа*.³¹⁵ Иако во основа задругата била семејна организација од патријархален тип, сепак жената во истата освен што го пренесувала јазикот, претставувала арка со специјално знаење за традициите, легендите, ритуалите и песните, и истото им го пренесувала на децата. Со други зборови, жената претставувала примарен „културен инструктор“ на децата. Конечно, тие биле и главни организатори на најважните годишни прослави во задругите, односно *славийе*. Особено е важно да се нагласи заклучокот на Каракасиду, која врз основа на сознанијата на поранешниот грчки владин агент Каравидас дека во почетокот на втората декада на минатиот век Македонците во регионот ги замениле датумите на

³¹² Anastasia Karakasidou, *Fields of Wheat, Hills of Blood – Passages to Nationhood in Greek Macedonia (1870-1990)*, University of Chicago Press, 1997, стр. 162-190.

³¹³ Енкултурација претставува процес на учење и усвојување на определена култура за првпат.

³¹⁴ Anastasia Karakasidou, *Politicizing Culture: Negating Identity in Greek Macedonia*, *Journal of Modern Greek Studies*, 11:1 May, 1993, стр. 7.

³¹⁵ Според: Anastasia Karakasidou, *Women of the Family, Women of the Nation: National Enculturation among Slav-speakers on North-west Greece*, во Peter Mackridgе and Eleni Yannakakis (ed.), *OURSELVES AN OTHERS – Development of Greek Macedonian Cultural Identity since 1912*, Berg, Oxford, New York, стр. 91-109. Задругата претставувала општо прифатено име за заедничка семејна организација, во која неколку женети браќа со своите сопруги и деца споделувајќи ги заедничките ресурси сочинувале една економска целина. Во леринскиот и воденскиот регион бројот на членовите во задругата вариал од 70 до 100, а во некои реони често се сретнувало и задруги со повеќе од 150 членови.

славите со датумот кога е започнато Илинденското востание, заклучува дека тоа означува јасен показател дека тие поседувале свест за своите етнички или културни разлики од другите групи.³¹⁶

Сепак, индустријализацијата и развојот на градовите претставувал првиот чекор за раскинување на заедништвото во задругите. Задолжителното образование на децата придонело тие од рани години да го изучуваат грчкиот јазик. И покрај ова, смета Каракасиду, образованието на жените претставувало национален приоритет, со цел тие да станат подобни сојузници на своите сопрузи кои обавувале јавни работи (дел од „локалната елита“) и прикладни мајки за синовите кои учеле во грчки училишта, служеле во грчката армија итн.³¹⁷ Во врска со ова, по барање на локалните образовни и полициски инспектори за едукација на жените и децата на „фанатичните“ анти-грчки семејства се организирале вечерни училишта за жените, а децата биле испраќани во разни домови на грчките острови со цел за време на стекнувањето на образованието да бидат одвоени од семејствата. Конечно, можностите на пазарот и мешаните бракови, според Каракасиду, придонеле жените во процесот на енкултурација на децата да престанат да им го пренесуваат знаењето за етничкото потекло, традициите и песните. Исто така, таа тврди, дека денес нема жени во активистите за човекови права на Македонците во Грција, и уште повеќе дека тие ги одвраќаат своите сопрузи од намери за активизам од овој тип. Последното секако не е точно, доколку се земе предвид дека на кандидатските листи на партијата „Виножито“ се наоѓаат и жени.

Особено е значајно да се спомене дека еден дел од Македонците (гркомани) кои почнале да се идентификуваат со елинизмот, и почнале да заземаат позиции како претседатели на села, учители, свештеници и локални функционери сепак дејствувале заштитнички на своите соседи – Македонци кои јавно го манифестирале својот македонски идентитет, бранејќи ги од злоупотребите на моќта на репресивниот апарат (казни, тепање, прогон) што се случувале за време на националната асимилација.³¹⁸ Впрочем, и феноменот „одглумена“ свест или идентитет, намерно измислени за постигнување на некоја цел или намера биле честа појава кај „гркоманите“. Единствено во оваа насока може да се разбере и оправданиот страв и разните калкулации на голем дел од Македонците да не бидат регистрирани како „македонословени“ или луѓе

³¹⁶ Ibid, стр. 96.

³¹⁷ Ibid, стр. 99.

³¹⁸ Слично кај: Анастасија Каракасиду, Трансформирање на идентитетот, создавање на свеста: Принуда и хомогеност во Северозападна Грција во Виктор Рудометоф (уредник), МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ: култура, историографија, политика, ЕВРО-БАЛКАН прес, Скопје, 2003, стр. 112-113.

кои зборуваат „словенски“ јазик во пописите спроведувани во меѓувоениот период.³¹⁹

Заради крајната нетолерантност на грчкиот национализам спрема културниот и етничкиот плурализам, голем број Македонци одрекувале или криеле делови од личното и семејното минато, кои би можеле да се протолкуваат како аномалија, односно штетно за грчката нација во Македонија. Некои родители поради страв од репресии и загриженост за својот статус во општеството, вистината за своето етничко потекло не ја споделувале со своите деца или во краен случај доколку последните инсистирале на откривање на „личното минато“ на семејството им објаснувале на децата дека „ништо добро немаше да случи доколку ти зборував за тие прашања“.³²⁰ Сепак, примерот на жителите на некои од солунските села кои во „јавната сфера“ се претставувале себе си како дел од грчката нација, како и оние чија „лична историја била цензурирана“, укажува дека тие дури и денес го именуваат својот „поранешен јазик кој помалку го зборуваат“ како *македонски* (*μακεδονική γλώσσα – makedhonika*), јасно укажуваат за неговата распространетост во регионот во минатото, и истиот го претставуваат како различен од бугарскиот јазик.³²¹

Холанѓанката Рики ван Бусхотен, истражувајќи зошто „различноста е важна“ дури и во денешно време во леринскиот регион, укажува дека дури и во изборните циклуси етничкото потекло на кандидатите е поважно од политичката програма на партијата која тие ја претставуваат.³²² Причина за ваквото однесување на луѓето, според неа, е „културната поделба на трудот“ која постои во регионот. Така, Македонците иако претставуваат мнозинство во околицата, стапката на невработеност, безземјаштво и емиграција кај нив е највисока, а мнозинството од нив се занимаваат со земјоделство. Уште повеќе, во државната администрација Грците-бегалци (маџирите) се најпривилегирана, а Македонците најнепривилегирана група. Дури и оние Македонци кои имаат статус на државни службеници, најчесто ги завземаат најниските

³¹⁹ Слично и кај: John S. Koliopoulos, *The War over Identity and Numbers of Greece's Slav Macedonians* во Peter Mackridge and Eleni Yannakakis, *OURSELVES AN OTHERS – Development of Greek Macedonian Cultural Identity since 1912*, Berg, Oxford, New York, стр. 50-51.

³²⁰ Anastasia Karakasidou, *Women of the Family, Women of the Nation: National Enculturation among Slav-speakers on North-west Greece*, во Peter Mackridge and Eleni Yannakakis (ed.), *OURSELVES AN OTHERS – Development of Greek Macedonian Cultural Identity since 1912*, Berg, Oxford, New York, стр. 102.

³²¹ Anastasia Karakasidou, *Fields of Wheat, Hills of Blood – Passages to Nationhood in Greek Macedonia (1870-1990)*, University of Chicago Press, 1997.

³²² Riki Van Boeschoten, *When Difference Matters: Sociopolitical Dimensions of Ethnicity in the District of Florina* во Jane K. Cowan, *Macedonia – Politics of Identity and Difference*, Pluto Press, London, 2000, стр. 32.

работни места во хиерархијата како наставници и чувари, додека најплатените работни места се резервирани за Грците-бегалци во регионот.³²³

Тензиите помеѓу Македонците и Грците и денес најчесто се за пристапот до сопственост на недвижности, а тие имаат потекло од земјишните реформи во минатото кога грчките власти ги преферирале доселените Грци, додека на Македонците имотите им се експроприраа и не им се признаваа договори-те за пренос на сопственост на недвижности склучени со претставниците на Турците пред нивната преселба од регионот. Според тоа, ван Бусхотен заклучува, „етничитетот станал модалитет кој определува во која класа се живее“. Сево ова придонело, утврдува Лоринг Денфорт, Македонците да концептуализираат едно периферно однесување кое постои во леринскиот, воденскиот и другите краеве долж северната граница на Грција и истото се разликува од она во урбаните центри како Атина и Солун, а од друга страна во етнички термини тоа означува спротивност меѓу Македонците и Грците од јужна Грција.³²⁴

Конечно, помеѓу луѓето со македонско потекло во леринскиот и воденскиот регион, Анастасија Каракасиду препознава вкупно три основни групации кои постојат денес. Прво, според неа, се оние кои поседуваат внатрешно чувство за својата припадност кон грчкиот етнос и истото доследно го изразуваат во јавниот и приватниот живот. Кај овие луѓе, трансформирањето на националната свест е помалку или повеќе завршено, и таквиот процес ефикасно ги избришал секавањата или чувствата за оние етнички карактеристики кои некогаш ги одделувале од останатите етнички групи во регионот. Втората група, според неа, се оние Македонци кои поседуваат продолжено езотерично чувство за својата посебност, и својата свест помалку или повеќе отворено ја декларираат и манифестираат. Кај овие Македонци грубата асимилаторска политика од минатото и страдањата од Граѓанската војна оставиле трајни чувства, па така за нив „зборот Грк значи непријател“. Од оваа група луѓе, Каракасиду тврди дека произлегоа луѓето чии активности се насочени за признавање на македонското малцинство од грчките власти и уживање на правата кои им следуваат согласно домашните и меѓународните норми. Последната група, смета Каракасиду, се оние луѓе кои имаат внатрешно чувство на посебност, односно луѓе кои признаваат и прифаќаат дека имаат културна посебност во однос на Грците, но кои се дистанцираат од активистите за признавање на човековите и малцинските права на Македонците. Припадниците на оваа група Каракасиду ги смета за

³²³ *Ibid*, стр. 32-35.

³²⁴ Loring M. Danforth, *Macedonian Conflict – Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, New Jersey, 1995, стр. 118.

„национални бездомници“, бидејќи тие не идентификуваат ни со грчкиот ни со македонскиот национализам.³²⁵

Како заклучок, може да кажам дека постоењето на голем број луѓе во Грција кои се самоидентификуваат како Македонци, укажува дека во напорите за трансформирање на македонскиот етнички идентитет во грчки национален идентитет не исчезнале секавањата за посебност. Иако главните цели на асимилацијата биле да се создадат „совпадливи вредности“ кои ќе ги поврзат Македонците со грчкиот национален колективитет, најголем дел од нив не се здобиле со „новото секавање“, она на „замислената заедница“.³²⁶

Исто така, потребно е да нагласам дека иако во овие студии се смета дека во регионот Централна Македонија процесот на градење-нација е завршен и денес Македонците се целосно инкорпорирани во грчката „замислена заедница“, сепак активностите на македонското малцинство во воденскиот, мегленскиот, негушкиот и гумендискиот реон како и во солунските села ги демантираат овие тези. Ова укажува на фактот дека и покрај тоа што присилната асимилација спрема Македонците била посилен во овие реони отколку во леринскиот и костурскиот реон, сепак истата не резултирала со целосно трансформирање на македонскиот етнички во грчки национален идентитет.

3.2. „ПРАШАЊЕТО ЗА ИМЕТО“ И МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА

Од денешен аспект кога зборуваме за прашањето за името и целиот сплет на точки околу кои постои несогласувања помеѓу Република Македонија и Грција, за да определиме што претставувало иницијален спор кој подоцна се претворил во „снежна топка која постојано се зголемува“ мора да се навратиме на самата генеза на спорот. Несомнено, на почетокот круцијален проблем за Грција бил и останал идентитетот на македонскиот народ, македонското национално малцинство и македонскиот јазик. Иако можеби од аспект на бројноста на малцинството, релативната организираност и влијанието кое истото го има во политичките текови на Република Грција, улогата на малцинското прашање во спорот за името во овој дел од текстот делува пренагласено, сепак во натамошниот текст ќе видиме дека всушност идентитетот на македонскиот народ (а со тоа и македонското малцинство) е суштината на спорот.

³²⁵ Анастасија Каракасиду, Трансформирање на идентитетот, создавање на свеста: Принуда и хомогеност во Северозападна Грција во Виктор Рудометоф (уредник), МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ: култура, историографија, политика, ЕВРО-БАЛКАН прес, Скопје, 2003, 116-118.

³²⁶ Наведените изрази во заграда се преземени од: Ibid.

3.2.1. Независноста на Република Македонија и проблемот со меѓународното признавање

На 8 септември 1991 год. граѓаните на Република Македонија на референдумот гласаа за независност. Резултатите од истиот ја покажаа историската волја на македонските граѓани за суверена и независна Македонија. Подоцна, на 17 ноември 1991 год. во Собранието на Република Македонија беше донесен првиот Устав на нашата држава. Меѓутоа, во процесот на меѓународното признавање, нашата држава се соочи со волунтаризмот и искористувањето на механизмите во меѓународните организации од страна на една држава со цел заштита на „националните интереси и безбедноста“.

Имено, во процесот на дисолуцијата и стекнувањето на независност на поранешните републики на СФРЈ активно беше вклучена тогашната ЕЕЗ. Така, во рамките на Конференцијата за Југославија беше формирана Арбитражна комисија која требаше да даде правни совети за случувањето во Југославија и можноста за признавање на поранешните републики како независни држави.³²⁷ При донесувањето на Декларацијата за Југославија, под притисок и укажувањата на грчкиот министер за надворешни работи,³²⁸ на останатите услови за признавање на новите држави беа додадени дополнителни услови кои се однесуваа, пред се, на Република Македонија.³²⁹ Тие беа: уставни и политички гаранции кои би осигурале дека државата нема територијални претензии кон соседите, гаранции дека нема да се толерира непријателска пропаганда кон соседна држава-членка на ЕЕЗ, вклучувајќи и користење на име на држава кое би имплицирало територијални претензии.³³⁰ На крајот од 1991 год. и почетокот на 1992 год., Република Македонија усвои уставни амандмани со кои експлицитно потврди дека нема територијални претензии кон

³²⁷ Danilo Tirk, Recognition of States: A Comment, European Journal of International Law, превземено од: <http://207.57.19.226/journal/Vol4/No1/art5.pdf>

³²⁸ Evangelos Kofos, Greece's Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM's Independence and Recognition, The New Macedonian Question, Macmillan Press Ltd., London/New York, 1999, стр. 5; Demetrius Andreas Floudas, Pardon? A Conflict for a Name? FYROM's Dispute with Greece Revisited, The New Balkans, East European Monographs/Columbia University Press, 2002, стр. 4. На ова претходеше одлуката на грчката влада од 4 декември 1991 год. која се однесува за условите за признавање на независноста на СР Македонија, според која Грција ќе ја признае независноста на северниот сосед доколку во називот на државата нема да биде содржан зборот „Македонија“, ако даде гаранции дека државата нема територијални претензии кон Грција и посебно признание дека во Грција нема „македонско малцинство“. Според: Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, The Macedonians, 1993, стр. 1. Преземено од: www.greekhelsinki.gr

³²⁹ Richard Caplan, Europe and the Recognition of New States in Yugoslavia, Cambridge University Press, New York, 2005, стр. 24.

³³⁰ Declaration on Yugoslavia, Extraordinary EPC Ministerial Meeting in Brussels, 16 December 1991. Достапна на: <http://207.57.19.226/journal/Vol4/No1/art7.html#TopOfPage>

соседите и дека нема да се меша во внатрешните работи на соседните држави (во контекст на уставната обврска за грижа на положбата на македонските малцинства во соседните држави).³³¹ Со ова беа отстранети сите сомнежи за наводни територијални претензии од Македонија кон Грција.

Во врска со барањето на Република Македонија за признавање како независна држава, Арбитражната комисија на 11 јануари 1992 год. го достави своето мислење бр. 6 во таа насока. Комисијата утврди, земајќи ги предвид сите одговори и преземени чекори од македонска страна, дека „Република Македонија“ ги исполнува условите предвидени во Насоките за признавање на нови држави во Источна Европа и во Советскиот Сојуз како и во Декларацијата за Југославија“. ³³² Исто така, изречно беше определено дека употребата на името „Македонија“ во називот на државата не може да имплицира територијални претензии кон било која друга држава.

Сепак, признавањето на независноста на Република Македонија од страна на државите-членки на ЕУ изостана поради силниот грчки притисок изразен преку бројни писма од грчките официјални претставници,³³³ масовни демонстрации на Грците низ светот, големата кампања по светските медиуми за запознавање на светската јавност со можноста од отварање на ново кризно жариште на Балканот со признавањето на новата независна држава под името Република Македонија³³⁴ итн. Главните аргументи кои се користеа беа дека Република Македонија има територијални претензии кон Грција, „единството на македонското и грчкото наследство“, наводното фалсификување и присвојување на грчката историја од новата независна држава, „непостоењето на посебна македонска нација и македонско малцинство во Грција“, монополизацијата на употребата на името „Македонија“ од наша страна итн.

Активноста на ЕУ во насока на признавањето на независноста на Република Македонија беше исцрпена со донесувањето на неколку контроверзни декларации во текот на 1992 год. Најпрво беше донесена Декларацијата на неформалниот министерски совет во Гимареш на 1-2 мај 1992 год., според

³³¹ Институт за општествени и хуманистички истражувања ЕВРО-БАЛКАН Скопје, ЗА ИМЕТО – Соочување со и деконструкција на грчките ставови и аргументи, Јули 2009, стр. 2

³³² Conference on Yugoslavia Arbitration Commission – Opinion no.6 On the Recognition of the Socialist Republic of Macedonia by the European Community and its Member States, Paris, 11 January, 1992. Мислењето е достапно на: <http://207.57.19.226/journal/Vol4/No1/art8-02.html#TopOfPage>

³³³ Letter that Greece's Foreign Minister Antonis Samaras sent to his EPC counterparts on 17 January 1992 и Previously Unpublished Address that was delivered by Greece's Foreign Minister Antonis Samaras sent to his EPC counterparts in Lisbon on 17 January 1992. Двете писма се преземени од Aristotle Tziampiris, Greece, European Political Cooperation and the Macedonian Question, Oxford, 2000, 207-232. Истите се достапни на следниот интернет портал: www.macedonian-heritage.gr

³³⁴ John Shea, Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997, стр. 7-27.

која „Заедницата е подготвена да ја признае независноста на Република Македонија како независна и суверена држава, во рамките на постоечките граници, во моментот кога ќе се реши проблемот со името, на начин прифатлив за сите заинтересирани страни“.³³⁵ Подоцна, на 27 јуни 1992 год., Европскиот совет во Лисабон го повтори ставот искажан во Гимараеш, но додаде дека „Заедницата е подготвена да ја признае Републиката под име кое нема да го содржи зборот Македонија“.³³⁶ Ова условување за промена на името на нашата држава беше отфрлено со Декларацијата на Собранието на РМ, согласно која единствено име на државата прифатливо за меѓународна комуникација е уставното име, односно Република Македонија.³³⁷ Неколку месеци подоцна, откако сите обиди на ЕЗ за решение пропаднаа, со Декларацијата од Единбуршкиот самит на ЕУ,³³⁸ процесот на признавање на Македонија индиректно беше препуштен до ООН.

Република Македонија уште на 30 јули 1992 год. достави барање до Генералниот секретаријат на ООН за прием на државата во членство, врз основа на одлука на Собранието на РМ за зачленување во ООН. Сепак, како резултат на повеќе фактори, а пред се грчкото опонирање и обидите на британското претседавање со ЕУ за разрешување на прашањето за името, барањето на Македонија за членство во ООН не беше експедитивно администрирано и беше пролонгирано до јануари 1993 година.³³⁹ Имајќи ја предвид декларацијата донесена на Единбуршкиот самит, Република Македонија го обнови барањето за прием во членство во ООН и истото овојпат беше уредно проследено до Советот за безбедност на ООН.

Веднаш по приемот на барањето на Македонија за членство во ООН, Република Грција достави Меморандум³⁴⁰ во кој ги искажа своите ставови во врска со приемот на Македонија во оваа меѓународна организација. Имено, во

³³⁵ Текстот на Декларацијата е преземен од Christopher Hill, Karen Elizabeth Smith, *European Foreign Policy – Key Documents*, Routledge, 2000, стр. 376. Патем, во овој документ првпат е спомената фамозната референца „Поранешна југословенска Република Македонија“.

³³⁶ Лисабонската декларација (*European Council Declaration on the Former Yugoslavia*, Lisbon, 27 June 1992) е преземена од „Спорот за името меѓу Македонија и Грција – студентски проект“, ЈП Службен весник на РМ, Скопје 2008, стр. 524-525.

³³⁷ Ахил Тунтев, *Република Македонија – Прва декада (1990-1999)*, МИ-АН, Скопје 2005, стр. 84-85.

³³⁸ *European Council Declaration on the Former Yugoslav Republic of Macedonia*, Edinburgh, 11-12 December, 1992 истата е преземена од Snezana Trifunovska, *Yugoslavia Through Documents: From Its Creation to Its Dissolution*, Springer, 1994, стр. 784.

³³⁹ Мишо Докмановиќ, Грчкиот и македонскиот меморандум за приемот на Македонија во ООН, во „Спорот за името меѓу Македонија и Грција – студентски проект“, ЈП Службен весник на РМ, Скопје 2008, стр. 244.

³⁴⁰ *MEMORANDUM OF GREECE – Concerning the Application of the Former Yugoslav Republic of Macedonia for Admission to the United Nations*, 25 January 1993. Меморандумот е достапен на: www.macedonian-heritage.gr

истиот е искажан ставот дека приемот на државата под името „Македонија“ во ООН ќе предизвика натамошна дестабилизација во регионот на долг и краток рок. Особено спорни, според грчката влада, претставувале разните правни акти донесени во периодот на осамостојувањето на земјата. Според меморандумот, преамбулата на Уставот од 1991 година и повикувањето во истата на историските одлуки донесени на АСНОМ³⁴¹ претставуваат директен обид за анексија на македонските провинции во Грција и Бугарија кон Република Македонија. Слично, и покрај донесените уставни амандмани од Собранието на Република Македонија, повторно членовите 3 (за промена на границите) и 49 (грижата за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји) од Уставот се претставени како обид за мешање во внатрешните работи на соседните земји. Понатаму, грчката влада наведува масовна циркулација на карти на „обединета Македонија“ во РМ, непријателска пропаганда и литература која го узурпира „грчкото наследство и историја“ како и употреба на симболот на античката македонска династија во официјалното знаме на државата. Инсистирањето на употребата на името Република Македонија, според грчкиот меморандум, наведува на „можноста од монополизација на употребата на името Македонија од страна на Скопје, доколку се има предвид дека државата опфаќа помалку од половината на широкиот регион Македонија“. Конечно, ова би претставувало можност за „експанзионизам на сегашните и идните генерации на Скопје“.³⁴²

Република Македонија на 3 февруари 1993 год. достави „Меморандум во врска со приемот на РМ во ООН и грчкиот Меморандум кој наситујуваше истото да го сиречи“. Ова всушност претставуваше одговор на наводите на грчкиот меморандум. Ставот на грчката влада проблемите да се решат пред приемот на државата во членство во ООН од РМ беше оценет како неприфатлив, бидејќи „државата со тоа се држи во нерамноправна положба, со цел остварување на антиисториски барања“.³⁴³ На наводите за можноста

³⁴¹ Како додаток на Меморандумот е споменат дел од Манифестот на АСНОМ во делот во кој е сместен повикот до Македонците во Грција и Бугарија за „борба против фашистичкиот окупатор со цел стекнување на право на самоопределување и обединување на целиот македонски народ под покривот на Титова Југославија“. Исто така, споменато е дека обидот за реализација на целите на АСНОМ е направен преку создавањето на федерална Република Македонија и преку обидот за подршка на „комунистичкото востание“ во Грција во 1948 год. Откако истото неуспео, целите се остварувале преку обиди за „монополизација на името Македонија“ во наредните 40 години.

³⁴² MEMORANDUM OF GREECE – Concerning the Application of the Former Yugoslav Republic of Macedonia for Admission to the United Nations, 25 January 1993 Во останатиот дел од Меморандумот е спомената заложбата на Грција за добрососедски односи, нужноста од превентивна дипломатија во случајот и потребата од исполнување на условите предвидени во Декларацијата на Југославија за признавање и прием на Република Македонија во ООН.

³⁴³ Мишо Докмановиќ, Грчкиот и македонскиот меморандум за приемот на Македонија во ООН, во „Спорот за името меѓу Македонија и Грција – студентски проект“, ЈП Службен весник на

приемот на Македонија во ООН да има влијание на безбедноста на регионот, беше потенциран фактот дека единствено РМ од поранешните републики во СФРЈ ја стекна независноста по мирен пат, дека повлекувањето на ЈНА од територијата на РМ придонесе земјата да остане без оружје и конечно дека со уставните амандмани од 1992 год. коментарите за наводни територијални претензии станаа беспредметни.

Прашањето за македонското малцинство во Грција, според македонскиот меморандум, кое официјалните грчки власти го негираат дека воопшто постои, е со цел почитување на основните човекови права на припадниците на ова малцинство, пропишани со редица меѓународни спогодби и акти.³⁴⁴ Понатаму во Меморандумот се вели дека Република Македонија е единствениот државно-правен субјект конституиран на регионот Македонија, додека грчката провинција Македонија е еден дел од унитарна Грција. Како таква, РМ нема аспирации за монопол кон употребата на името „Македонија“. На крајот е нагласена долгогодишната пракса на Генералниот конзулат на Грција во Скопје за обраќање до органите во РМ со името „Социјалистичка Република Македонија“³⁴⁵ и препораката на Арбитражната комисија на Конференцијата за Југославија за признавање на независноста на Република Македонија.³⁴⁶

Пред донесувањето на одлуката за прием на РМ во членство во ООН ќе споменам дека претседателот на Владата на РМ испрати две писма до Советот за Безбедност, со кој укажува дека државата нема да ја прифати референцата „Поранешна југословенска Република Македонија“ како и за намерата за доставување на предлози за промоција на мерки за градење на доверба со Република Грција.³⁴⁷

РМ, Скопје 2008, стр. 248.

³⁴⁴ Ibid, стр. 249.

³⁴⁵ Исто и во: Demetrius Andreas Floudas, Pardon? A Conflict for a Name? FYROM's Dispute with Greece Revisited, The New Balkans, East European Monographs/Columbia University Press, 2002, стр. 9 Авторот ова го наведува како критика кон грчката надворешна политика во периодот пред 1990 година, а како последица пред се на грчката преокупација со Турција и Кипар и занемарувањето на можноста за распад на СФРЈ, а со тоа и повторно отварање на горливото „македонско прашање“. Слично на ова, тој смета дека како последица на грчката апатија кон процесот на „македонизација“ во СР Македонија и промоцијата на таа идеја низ семинари и публикации низ светот, во периодот на стекнувањето на независноста на Р Македонија светската јавност не се интересирала за тоа **дали (како)** новата држава ќе се нарекува Македонија, туку **зошто** Грција опонира на признавањето на државата под името Република Македонија.

³⁴⁶ Ibid, стр. 250

³⁴⁷ Letter form the president of the Government of the Republic of Macedonia addressed to the President of the Security Council Concerning the Application of Macedonia for Admission to UN Membership, 24 March 1993 и Letter form the president of the Government of the Republic of Macedonia addressed to the President of the Security Council, Skopje, 5 April 1993. Писмата се користени од: Snezana Trifunovska, Yugoslavia Through Documents: From Its Creation to Its Dissolution, Springer, 1994, стр. 852-853.

Конечно, по долго одлагање како резултат на грчкиот притисок и создаденото мнение за можност од избувнување на нов конфликт на Балканот, Советот за безбедност на 7 април 1993 год. ја донесе Резолуцијата 817 во врска со барањето за прием во членство во ООН од страна на Република Македонија. Во истата се утврдува дека РМ ги исполнува критериумите за членство во ООН согласно Повелбата, но поради „разликата во врска со називот на државата“ ги повикува страните во спорот да ја продолжат соработката со копретседателите на Конференцијата за поранешна Југославија во интерес на брзо разрешување на разликата. Поради тоа, се препорачува прием на државата во членство во ООН, но до разрешување на разликата околу името на државата, привремено за потребите на ООН истата да се нарекува „Поранешна Југословенска Република Македонија“.³⁴⁸ Ова претставуваше уште една концесија на ООН кон грчкиот аргумент дека уставното име може негативно да се одрази на безбедноста во регионот.³⁴⁹ Еден ден подоцна, Генералното собрание ја донесе Резолуцијата 47/225 за прием на Република Македонија во ООН согласно насоките од Советот за безбедност.³⁵⁰ Неколку месеци потоа со Резолуцијата 845/93 двете страни беа повикани да продолжат со своите напори под покровителство на Генералниот секретар на ООН да стигнат до брзо решение на разликите околу името на државата.³⁵¹ Со ова заврши фазата на признавање и прием на Република Македонија во ООН.

³⁴⁸ Resolution 817/93, S/RES/817/93, Adopted by the Security Council on 7 April 1993. Притоа овде ќе споменам дека ваквото однесување на Советот за безбедност на ООН претставува *ultra vires* акт, односно пречекорување на овластувањата и повреда на Повелбата на ООН, пред сè член 4 од истата. Имено наместо по констатацијата дека условите за прием на Македонија се исполнети да се препорача безусловен прием во членство, на Македонија противправно и се наметнаа два дополнителни услови, односно привремено име (референца) и обврска да преговара со друга земја-членка за сопствениот правен субјективитет (име). Ова претставува преседан во историјата на ООН и е во целосна спротивност со Советодавното мислење на МСП од 1948 год. согласно кое условите за прием на нови земји во членство во ООН предвидени со член 4 од Повелбата се исцрпни, доволни и тие треба да се исполнети пред аплицирањето за членство. Со други зборови, изречно е забрането воведување на пракса на „условен прием“. Повеќе за ова во: Igor Janev, *On the UN's Legal Responsibility for the Irregular Admission of Macedonia*; Igor Janev, *Some Remarks of the Legal status of Macedonia in the UN*, *Review of International Affairs*, Vol. LIII, No.1108. Oct-Dec 2002; Љубомир Фрчкоски, Трендови во признавањето на држави во меѓународното право и случајот на Македонија.

³⁴⁹ Evangelos Kofos, *Greece's Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM's Independence and Recognition*, The New Macedonian Question, Macmillan Press Ltd., London/New York, 1999, стр. 5

³⁵⁰ Resolution A/RES/47/225, Adopted by the General Assembly on 8 April 1993 Достапна на: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r225.htm>

³⁵¹ Resolution 845/93, S/RES/845/93, Adopted by the Security Council on 18 June 1993.

3.2.2. Случувањето на Привремената спогодба помеѓу Македонија и Грција

Во периодот од приемот на Република Македонија во ООН до склучувањето на Привремената спогодба во 1995 год. накратко ќе споменам на неколку важни збиднувања кои имаа влијание на понатамошните односи помеѓу двете земји.

Најпрво, на 17 септември 1993 год. поради грчкото спотивставување беше одбиено македонското барање за прием во членство во Советот на Европа. По ова, генералниот секретар на ООН ги повика двете земји да се воздржат од каква било акција која може да придонесе за напнатост помеѓу нив.³⁵²

Во надеж дека приемот на Македонија во ООН ќе иницира брзо решавање на спорот помеѓу двете земји, копретседателите на Конференцијата за поранешна Југославија изработија предлог-договор (ткн. Венс-Овенов) кој ќе ги регулира сите аспекти на македонско-грчките односи (total package).³⁵³ Истиот беше одбиен од двете страни.

Наредната година САД ја признаа независноста на Република Македонија. Соочена со оваа нова реалност, грчката влада унилатерално наметна трговско ембарго и го затвори својот конзулат во Скопје. Ембаргото се однесуваше на сите стоки кои се движеа од и до Република Македонија преку солунското пристаниште, со исклучок на хуманитарната помош. Ваквото однесување на Грција ја наведе Европската комисија да поведе постапка против Грција за непочитување на член 224 и 225 од Договорот за ЕЗ пред Европскиот суд на правдата во Луксембург.³⁵⁴ Постапката не беше окончана со одлука поради потпишувањето на Привремената спогодба.

Конечната нормализација на односите помеѓу двете земји се случи со потпишувањето на Привремената спогодба од 13 септември 1995 година. Истата беше основа за меѓусебно признавање на постоечките меѓудржавни

³⁵² Фросина Ташевска Ременски, Македонското национално малцинство во соседните земји: современи состојби, 2 Август С. Штип, Скопје 2007, стр. 274-275.

³⁵³ Пакетот се базираше на предлогот на португалскиот министер за надворешни работи, Пињеиро, односно името „Нова Македонија“ напишано на кирилица. Во останатиот дел Венс-Овен пакетот содржеше предлози за употреба на симболи, знаме, топоними, промена на некои одредби од Уставот на Македонија, добрососедски односи итн. Инаку, морам да споменам дека предлог на Пињеиро од 1992 год. меѓудругото содржел и гаранции од Македонија до Грција дека во иднина повеќе „нема да поставува барања сврзани со положбата на македонското малцинство во Грција“. Последново е според: Evangelos Kofos, *The Unresolved „difference over the name“: A Greek Perspective во Athens – Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*, edited by E. Kofos and V. Vlasidis, ELIAMEP, Athens 2005 (English edition), стр. 134.

³⁵⁴ *Case Commission v. Greece, Case C – 120/94*. Интересно „објективно“ видување на иницирањето, текот на постапката и оправдувањето на грчкото ембарго поради наводната закана на безбедноста во регионот кај: Constantin Stefanou, *A Legal and Political Interpretation of Articles 224 and 225 of the Treaty of Rome*, Centre for European Research, 1997.

граници како неповредливи, за воспоставување на дипломатски односи и отворање на канцеларии за врски во главните градови на двете држави. Иако со спогодбата се регулираат разни аспекти на односите, како што се економските, договорните односи и мерките за градење на меѓусебна доверба, клучниот проблем – името на државата не е регулиран. Односно, за ова спорно прашање „државите се согласни да ги продолжат преговорите под покровителство на ООН со намера да се постигне договор за разликата во врска со називот на државата (РМ)“, согласно член 5 од спогодбата.³⁵⁵

Според член 21 од Привремената спогодба, сите разлики или спорови што ќе се јават помеѓу договорните страни во врска со толкувањето или спроведувањето на спогодбата можат да бидат поднесени до Меѓународниот суд на правдата, со исклучок на разликата во врска со називот на државата. Односно, спорот за името изречно е изземен од јурисдикцијата на судот. Со ова во пракса се воведува она што во теоријата на меѓународното право е поделба (иако докрај неодредена) на правни и политички спорови помеѓу субјектите на меѓународното право. Притоа, за правните спорови се одлучува со примена на правилата и принципите на меѓународното право, и за нив одлучува определен суд или арбитража. Спротивно, во политичките спорови страните се повикуваат на своите интереси и тие се решаваат на некои од повеќето познати дипломатски начини на решавање на споровите, како што се преговорите, медијацијата, добрите услуги, мирењето (концилијација) итн.³⁵⁶

3.2.3. Грчката доктрина за негација на македонскиот национален идентитет

Однесувањето на Република Грција во однос на непризнавањето на Република Македонија под нејзиното уставно име својата „предисторија“ ја има во грчкото традиционално сфаќање за комплескот на „македонското сфаќање“, а посебно за „правото“ на соседниот народ да се именува на начин

³⁵⁵ Текстот на Привремената спогодба е користен од „Спорот за името меѓу Македонија и Грција – студентски проект“, ЈП Службен весник на РМ, Скопје 2008, стр. 529-536

³⁵⁶ Притоа, иако спорот за името во конкретниот случај се смета како спор кој треба да се реши со дипломатско-политички средства, сепак од аспект на меѓународното право барањето на Грција за промена на нашето уставно име нема свој основ во меѓународното право, затоа што таквото барање е спротивно на повеќе *jus cogens* (апсолутно задолжителни) принципи на кои почива денешната меѓународна заедница: самоопределување на народите, исклучителна внатрешна надлежност на државите и суверената еднаквост на државите. Со други зборови, правото на една држава слободно да си го избере своето име, знаме и химна како суштински обележја на државата се инхерентни права и како такви тие се неоспорни и неотуѓиви. Одлуката за преговарање околу името е пред сè политичка и е донесена во специфични политички околности во регионот.

на којшто самиот избрал. Имено, еден краток преглед на референтната грчка литература по ова прашање не води на заклучокот дека позади „спорот за името“ се наоѓа проблемот со македонската нација, македонскиот јазик и македонското малцинство.

Така, во Грција се смета дека терминот „Македонија“ историски добивал разни значења, но никогаш истиот не симболизирал национален карактер на еден словенски народ.³⁵⁷ Слично на ова, „зборот Македонец во грчкиот јазик отсекогаш го означувал потеклото на луѓето, а не нивниот етнички идентитет“³⁵⁸. Притоа како ноторна вистина е прифатен фактот за „грчкиот карактер и континуитет од Античка Македонија и нејзиното население преку средновековна Византија до модерните времиња“.³⁵⁹ Оваа теза најдобро се согледува преку заклучокот на Николаос Мартис, според кој „Македонија секогаш била и останала најистакнатиот дел и бастион на Грција“.³⁶⁰ Меѓутоа, иако не се оспорува мултиетничкиот какаактер на Македонија во периодот на втората половина на 19 век, сепак се тврди дека „во овој период никој не се сомневал во грчкоста на Македонија“³⁶¹ иако населението било составено во најголем дел од „Грци, Бугари и Турци“. Односно, според грчките автори, се до 1914 год. и поделбата на Македонија, концептот на „Македонци“ како посебна национална група бил комплетно непознат од причина што не постоеле луѓе кои се определувале како такви.³⁶² Терминот „Македонија“ и „Македонци“ во периодот имал, според овие тези, географска ознака.³⁶³

Во врска со периодот по поделбата на Македонија, или како што се нарекува во грчката историографија „ослободувањето на Македонија од Отоманците

³⁵⁷ Nikolaos Zahiriadis, *Nationalism and Small State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue*, Political Science Quarterly, 109 (4), 1994, стр. 647-668.

³⁵⁸ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – A Greek Term in Modern Usage, Museum of the Macedonian Struggle Foundation, Research Centre for Macedonian History & Documentation, Thessaloniki, 2005, стр. 88.

³⁵⁹ Во оваа насока е публикацијата од група автори Macedonia: 4000 Years of Greek History and Civilization, edited by Michael B. Sakellariou; Nikolaos K. Martis, The Falsification of the Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athens, 1984.

³⁶⁰ Nikolaos K. Martis, The Falsification of the Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athens, 1984, стр. 14. Слично и во: ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – A Greek Term in Modern Usage, Museum of the Macedonian Struggle Foundation, Research Centre for Macedonian History & Documentation, Thessaloniki, 2005, стр. 7-8.

³⁶¹ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – A Greek Term in Modern Usage, Museum of the Macedonian Struggle Foundation, Research Centre for Macedonian History & Documentation, Thessaloniki, 2005, стр. 88.

³⁶² MACEDONIAN AFFAIR – The Historical Review of the Attempts to Create a Counterfeit Nation, Institute of International and Strategic Studies, Athens, 1994, стр. 5

³⁶³ Ова тврдење го потврдуваат авторите со тоа што грчките Македонци се определувале географски како „Μακεδόνες“, бугарските Македонци се определувале географски како „Μακεδονί“ а влашкото население како „Macedoneni“. Како потврда на ова грчките автори сметаат дека многу цитираната изјава на William Gladstone, „Macedonia to the Macedonians“ всушност се однесува на сите жители на областа Македонија без разлика на етничкото потекло. Ibid. стр. 14.; Evangelos Kofos, The Macedonian Struggle in Yugoslav Historiography, 1987, Athens.

во 1913 год.“, грчките автори сметаат дека „терминот ‘Македонски народ’ [Μακεδονικός λαός] се употребувал за означување на грчките Македонци, но и останатата мешана популација во грчка Македонија, вклучително и албанфоните, гркофоните и туркофоните Муслимани“.³⁶⁴

Особено е популаризирано во грчката научна јавност „теоретското“ објаснување за создавањето на македонската нација. Така, сметајќи дека „со завршувањето на Втората светска војна, Југославија се одлучила за еднострано разрешување на македонскиот проблем, а во остварувањето на својата цел најголем проблем претставувале про-Бугарските симпатии на голем дел од населението во југословенска и бугарска Македонија,³⁶⁵ бил избран нов пристап од комунистичките власти, односно процес на **мутација** на локалното словенско население, без разлика на нивната национална ориентација, во етнички ‘Македонци’“.³⁶⁶ Предуслов за успех на овој процес на „мутација“ било создавањето на НР Македонија, комплетната реинтерпретација на историјата на Македонија со манипулација на историските факти и настани со цел создавање на историска поткрепа на македонската нација 13 века наназад и фабрикување на „Голема идеја“, односно „измислување мисија“ за обединување на Македонците од трите дела од Македонија во југословенската федерација.³⁶⁷ Така, според ова сфаќање, чистејќи ја историјата на Македо-

³⁶⁴ MAKEDONIA – A Greek Term in Modern Usage, Museum of the Macedonian Struggle Foundation, Research Centre for Macedonian History & Documentation, Thessaloniki, 2005, стр. 89.

³⁶⁵ Притоа Евангелос Кофос смета дека во тој период како последица на размените на населението, големиот број бегалци итн. етнолошкиот проблем во грчка Македонија бил решен и пробугарски чувства кај „малото“ преостанато „словенско“ население немало.

³⁶⁶ Evangelos Kofos, Macedonian Question: Politics of Mutation во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 292.

Исто така тој смета дека во меѓувоениот период регионалното означување со името „Македонци“ се зголемувала со употребата на истото од страна на Србите со цел да го отстранат бугарскиот идентитет на населението во српска Македонија. Во исто време во Бугарија, според Кофос, автономистичкото револуционерно движење ВМРО го истакнувало повеќе својот регионален македонски идентитет наместо бугарскиот национален идентитет. Во Грција ова наводно се употребувало во помалку случаи. Сепак, тврди Кофос, регионалната самоидентификација се зголемила со новата политика на Коминтерната кон македонското прашање, односно политиката за македонска република во балканска федерација со Македонци во географска смисла. Неколку години потоа, во комунистичкиот жаргон македонското име за првпат почнало да се употребува во национална смисла. Сепак, грчките комунисти биле свесни според Кофос за грчкото наследство на името Македонија, па го употребувале името Славо-македонци (национална и регионална апелација) со цел да ги разликува „славофоните“ од „грчките“ Македонци (Μακεδόνες). Според: Evangelos Kofos, National Identity and National Heritage in Twentieth-Century Macedonia во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993.

³⁶⁷ *Ibid.* стр. 293. Според Кофос, ова се остварувало со замена на се што во историјата се означувало како „бугарско“ во „македонско“, со цел да се намали бугарското влијание во републиката. Оваа колизија со Бугарија била вршена со цел спречување на појавата на идно „бугарофилство“ помеѓу словенското население во СР Македонија. Николаос Мартис смета дека историчарите

нија и нејзиното население од секаква бугарска, грчка, српска конекција или асоцијација, целта на властите била да се обезбеди ексклузивно (**монопол**) за „Словените во Македонија“, македонското име. Особено што „алтернативната употреба на регионалното и националното значење на термините „Македонија“ и „Македонци“ создавала конфузија дури и кај специјалистите по ова прашање, па затоа истото ги втурнало масите во „имагинарен свет“ каде секое споменување на името *Македонија* за нив означувало „македонско“ во нивното сфаќање (мутирано, м.з.) на проблемот“.³⁶⁸ Слично на ова, Николаос Мартис смета дека создавањето на СР Македонија придонело да се создаде термините како што се „македонска влада“, „македонски парламент“, „македонска столица (Скопје)“, и следствено на тоа се што е наречено „македонско“, односно обичаите, историјата, културата, спомениците итн. „не асоцирале повеќе со Грците, туку со ‘Македонците’ од скопски тип“.³⁶⁹ Оваа политика според грчката доктрина имала успех поради фактот што „поранешното про-Бугарско население во републиката се дистанцирало од Бугарија поради теророт што ги вршеле нејзините војски за време на окупацијата, а воедно поразот на Бугарија во војната и кривкиот мир во Грција направил овие држави да немаат моќ да интервенираат во начинот на решавање на македонскиот проблем во Титова Југославија“.³⁷⁰

Понатаму, според оваа „теорија“, за втората генерација Македонци, македонскиот национализам почнал да се проширува во друга насока. Во голем број на „книги, документи, филмови југословенско-македонската историографија морала да воспостави постоење на македонски малцинства во соседните земји“.³⁷¹ Притоа, првично грчкото објаснување за малцинското прашање со Македонците беше објаснувано на начин дека „со задушнувањето на комунистичкиот бунт во 1949 год., во Грција останале околу 40.000 славофони жители кои имале грчка национална свест, кои може да се наречат

во СР Македонија со цел пронаоѓање на историски корени за Македонците во македонските области во периодот на средновековието го „прогласиле“ средновековниот цар Самоил за Македонец. Според него, аргументите на историчарите на СР Македонија биле следни: 1) Самоил бил Македонски Словен; 2) како владетел на областа која ја вклучувала и Македонија тој самиот бил Македонец и 3) државата која тој ја основал била всушност првата македонска држава во историјата. Според: Nikolaos K. Martis, *The Falsification of Macedonian History*, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation. Athens, 1984, стр. 97.

³⁶⁸ Evangelos Kofos, *National Identity and National Heritage in Twentieth-Century Macedonia* во Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity*, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 320.

³⁶⁹ Nikolaos K. Martis, *The Falsification of Macedonian History*, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation. Athens, 1984, стр. 13 и 86.

³⁷⁰ Evangelos Kofos, *National Identity and National Heritage in Twentieth-Century Macedonia* во Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity*, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 318.

³⁷¹ Ibid, стр. 324.

и билингвални Грци поради знаењето на словенскиот идиом³⁷². Свесни за оваа состојба „југословенските Македонци пропагандата кон населението во грчка Македонија ја вршеле со електронски медиуми, радио и телевизија, преку трансмитери долж границата со Грција, односно со „теле-мутациски“ процес, со цел ширење на националната идеологија надвор од границите без физички контакт“.³⁷³ Целта на овој процес била „дисеминацијата на ‘македонската национална идеја’ за ‘нееманципираните’ браќа (како што биле сметани) во Грција и Бугарија“.³⁷⁴ Сличен процес на „мутација“ во свеста, според Кофос, се вршел и врз бројните емигрантски маси од Македонија и истиот најмногу успех имал кај емигрантите од СР Македонија и „славофоните“ кои ја напуштиле Грција за време на Граѓанската војна и потоа.

Грчките автори сметаат дека денешниот македонски јазик е создаден врз основа на процес на „лингвистичка мутација“,³⁷⁵ односно „со трансформација на локалниот идиом, кој претставувал западен бугарски дијалект во литературен ‘македонски’ јазик“.³⁷⁶ Овој потфат, според нив, бил преземен од југословенските власти со цел да се раскинат јазичните врски на Македонците со Бугарите. Притоа, тие сметаат дека „идиомот што Словените од Скопје го зборуваат бил со многу скромна вокабулар од не повеќе од илјада до илјада и петстотини зборови, од кои многу биле расипани позајмици од грчкиот, турскиот, влашкиот и албанскиот јазик“.³⁷⁷ Заклучно, „овој јазик е толку близок и на бугарскиот и на српскиот, така што според лингвистичките норми, не може да претставува посебен јазик“.³⁷⁸ Конечно, на сето ова ќе го додадам

³⁷² Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia, Thessalonica, Institute for Balkan Studies, 1963, стр. 226.; MACEDONIAN AFFAIR - The Historical Review of the Attempts to Create a Counterfeit Nation, Institute of International and Strategic Studies, Athens, 1994, стр. 20.

³⁷³ Evangelos Kofos, National Identity and National Heritage in Twentieth-Century Macedonia во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 325. Според авторот, преку радио Скопје се емитувале историски емисии на грчки јазик каде се ширела историската вистина на СР Македонија. Односно, Кофос тврди дека сите револуционери на ВМРО биле прогласени за Македонци, учесниците во Граѓанската војна биле прогласени за борци за слободна Македонија, се ширел митот за Егејска Македонија итн.

³⁷⁴ Nikolaos K. Martis, The Falsification of Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation. Athens, 1984, стр. 103 и 115.

³⁷⁵ Evangelos Kofos, National Identity and National Heritage in Twentieth-Century Macedonia во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 317.

³⁷⁶ Nicholas Andriotes, The Confederate State of Skopje and Its Language, Athens, 1957, стр. 12-18.

³⁷⁷ Цитирано во Lauring M. Danforth, The Macedonian Conflict - Ethnic Nationalism in a Transnational World, Princeton University Press, стр. 62-63. Исто така Nikolaos Zahariadis во „Nationalism and Small State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue“ смета дека овој „идиом се зборувал во Југославија, Бугарија и во неколку погранични села во северна Грција“. Односно, во периодот на 1940 година, Македонците во Грција тој ги сведува на неколку села.

³⁷⁸ Nicholas Andriotes, The Confederate State of Skopje and Its Language, Athens, 1957, стр. 6

и „историскиот“ аргумент за тоа дека јазикот на античките Македонци бил несомнено грчки, па од тој аспект според грчките автори признавањето на еден словенски јазик како македонски несомнено би претставувало „историски фалсификат“.

Во истиот дискурс, создавањето на Македонската православна црква се врзува со „волунтаристичка и противзаконска одлука на комунистичките власти во СР Македонија“.³⁷⁹ Грчките авторите сметаат дека властите биле свесни дека начинот на создавање е во спротивност со каноните на православието, а со тоа и непризнавањето од останатите цркви (вклучително и од Вселенската патријаршија) било очекувано. Целта на создавањето на црквата била „извезување на процесот на мутација низ македонската дијаспора, каде религиозноста била од големо значење“,³⁸⁰ односно ширењето на процесот на „македонизација“ во транснационалните заедници.

Оваа „оставнина“ во однос на историските консидарации за создавањето на македонскиот народ, јазик и малцинство со фамозниот процес на „мутација“ со активна улога на властите има влијание во грчката политика и денес. Затоа, не треба да не изненадува она што го вели Кофос дека „секое предизвикување на дуалниот грчки концепт за историскиот континуитет на грчкиот народ и националната хомогеност на земјата е проследено со жестока реакција од сите сегменти на грчкото општество“.³⁸¹ Како последица на гореспоменатите ставови, Кофос најјасно кажува дека „Грците одбиваат да признаат постоење на ‘македонска нација’, ‘македонски јазик’ и ‘македонска република’, но тие не оспоруваат постоење на нација, јазик и република по 1944 год. Ова затоа што тие ја оспоруваат легитимноста на прифаќањето на македонското име за словенска популација на Балканот. Македонското име за Грците, за разлика од Бугарите, означува историски белег неразделен дел од грчкото културно наследство повеќе од два милениума... Во спротивно, новосоздадената ‘македонска нација’ со манипулација на историските настани ќе полага право на се што е сврзано со регионот Македонија и нејзиното население“.³⁸²

³⁷⁹ MACEDONIAN AFFAIR – The Historical Review of the Attempts to Create a Counterfeit Nation, Institute of International and Strategic Studies, Athens, 1994, стр. 19; Nikolaos Zahiriadis, Nationalism and Small State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue, Political Science Quarterly, 109 (4), 1994, стр. 647-668. Според авторите на овие текстови, ваквото создавање на црква врз основа на одлука на комунистичките власти во Скопје е уникатно и поради тоа што создавачите на оваа црква се всушност истите оние кои ја забраниле христијанската религија во својата земја. Уште повеќе ваквото однесување, според авторите, е во целосна спротивност со марксистичките принципи на кои почивале комунистичките партии и власти.

³⁸⁰ Evangelos Kofos, Macedonian Question: Politics of Mutation во Evangelos Kofos, Nationalism and Communism in Macedonia: Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New York, A. Caratzas Pub., 1993, стр. 293.

³⁸¹ *Ibid*, стр. 298.

³⁸² *Ibid*, стр. 299-300.

Како заклучок, можам да кажам дека грчката доктрина го негира македонскиот национален идентитет поради прифатениот став дека „**создавањето на нација со владина одлука и присвојување на името, историјата и културното наследство на друг народ е невозможно**“, односно заради тоа што „СР Македонија од своето формирање го узурпираше **историското име** кое не и припаѓа **со употребата на географското име ‘Македонија’ за словенското население во СР Македонија** кое заедно со останатите националности беше **колективно прекрстено во Македонци**... опстојуваше прикажувајќи се како **наследник на целата област Македонија**, и прокламираше дека **Македонците не се Грци туку посебен народ**, додека историските факти од последните 4000 години во континуитет ја докажуваат улогата на Македон како интегрален дел од историјата на грчката нација“.³⁸³

Само за споредба, ќе споменам дека за разлика од грчката доктрина за негација на македонскиот национален идентитет, која „признава нација, јазик и република по 1944 год., но го оспорува именувањето на истата со македонското име“, бугарската доктрина го негира суштинското постоење на македонската нација денес. Имено, традиционалното бугарско поимање за „македонското прашање“, не признава постоење на посебен македонски народ и македонски јазик, затоа што „историски бугарската нација била консолидирана низ неколку географски региони, а еден од нив бил регионот Македонија. Од 1878 до 1913 год. бугарската популација во Македонија организираше пет неуспешни востанија за ослободување од турското ропство и обединување со Бугарија“. Во таа насока, „во 1934 год. т.н. ‘Македонска нација’ била прокламирана за првпат со резолуција на Коминтерната. Пред овој настан не постои ниту еден познат историски извор кој го споменува словенското население во Македонија различно од **бугарско население**. По Втората светска војна комунистите во Југославија прокламираше концепт за одделна македонска нација и создале посебен јазик и азбука за населението во Вардарска Македонија со декрет на 2 август 1944 год. По ова, масовна асимилациска кампања придружена со бруталности била применувана во Југославија за оние кои продолжувале да се определуваат како Бугари и го користеле бугарскиот јазик“.³⁸⁴ Поточно,

³⁸³ Nikolaos K. Martis, *The Falsification of Macedonian History*, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation. Athens, 1984, стр. 86.

³⁸⁴ Наведеното е според искажувањата на претставниците на бугарската влада пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур во случајот *Stankov and the United Macedonian Organisation ILINDEN v. Bulgaria*. Тие нагласиле дека дури и бугарските комунистички власти извесен период пристапиле кон „всадување на македонска свест спрема бугарското население во Пиринска Македонија, инспирирани од идејата за Југословенска – Бугарска федерација. На пописите од 1946 и 1956 год. многу луѓе биле принудувани да се декларираат како Македонци. Оваа пракса била напуштена во 1963 год. поради отпорот на бугарската популација да го промени својот идентитет“. За Македонците во Република Македонија тие искажале дека „тензичните односи помеѓу Југославија и државите од советскиот блок придонеле кај населението во

суштина на бугарските аргументи е ставот дека „Македонците се еднародени Бугари, а македонскиот јазик е дијалект на бугарскиот јазик“.

Тргнувајќи од ваквиот став по однос на „македонското прашање“ и очекуваната хистерична реакција во Грција по осамостојувањето на Република Македонија, можам да кажам дека всушност постоењето на македонски национален идентитет и македонско малцинство во Грција е суштината на спорот, односно истиот корените ги има во „мутациската“ интерпретација на создавањето на македонската нација од една страна, наспроти историчноста во себедофинирањето од другата страна.

Патем, најдобра потврда за тоа е признанието на Константин Мицотакис во предговорот кон книгата „За името на Македонија“ од Теодорос Скилакакис. Имено, таму тој вели: „Јас го разбрав скопското прашање од самиот почеток во вистинската димензија. **Она што ме загрижи од самиот почеток не беше името на државата** (РМ) кое е сврзано со историската димензија на проблемот и кое има најмногу психолошка и сентиментална вредност. **Проблемот за мене беше да се спречи појава на втор малцински проблем во Западна Македонија (Лерин, Костур итн.)**... За мене целта беше републиката јасно да каже дека нема Славомакедонско малцинство во Грција и да сопре иредентистичката пропаганда против Грција. Тоа беше клучот на Грчко-скопскиот спор“.³⁸⁵ Слично на ова, кога во годишниот извештај на Department of State е споменат проблемот со непочитувањето на човековите права на македонското малцинство во Грција, Мицотакис, во интервју изјавил „Кога спомнаа малцинство, јас им реков дека тоа е casus belli за нас. Каде е тоа малцинство? Тие се билингвални Грци, од кои можеби некои немаат грчка национална свест. Но никој официјално повеќе не зборува за македонско малцинство.“³⁸⁶

Уште повеќе, како потврда на горекажаното ќе споменам дека претседателот на грчкиот Хелсиншки комитет за човекови права, Панајот Димитрас, смета дека суштината на спорот е идентитетот и малцинското прашање во Грција.³⁸⁷ Во иста насока, професорот по историја на Универзитетот „Аристотелис“ во Солун, Василиос Гунарис, смета дека суштината на спорот е

Вардарска Македонија да се појави чувство дека нивното обединување со Бугарија никогаш нема да биде остварливо. За сето ова клучно било всадувањето на македонски идентитет од страна на титовиот режим. **Затоа, дури и ако се остварувал процес на создавање на нова нација, истиот бил лимитиран на територијата на БЈР Македонија.**“ Според: European Court of Human Rights, Case of Stankov and the United Macedonian Organisation ILINDEN v. Bulgaria (Application nos. 29221/95 and 29225/95), Judgment, Strazbourg, 2 October 2001, paragraph 47.

³⁸⁵ Θεόδωρος Σκυλακάκης, Στο όνομα της Μακεδονίας [Theodoros Skylakakis, In the name of Macedonia], Athens 1995. Предговорот на Мицотакис е користен од Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, The Macedonians, 1993, стр. 2.

³⁸⁶ Ibid, стр. 2

³⁸⁷ „Грција се плаши од македонското малцинство“ – интервју во дневниот весник *Дневник* Достапно на: <http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=9229D8845D369E4D96DE24E0DC7C198E&arc=1>

идентитетот и можноста од монополизација во употребата на терминот „Македонец/ски“.³⁸⁸

3.2.4. Идентитетските прашања во преговорите

3.2.4.1. Претходно прашање: За што се преговара?

Свесни дека во последните неколку години, во преговорите се вклучуваат и прашања сврзани со идентитетот, јазикот, комерцијалната употреба на името „Македонија“ итн. потребно е да споменеме што претставува предмет на преговорите согласно Резолуцијата 817/93 на Советот за безбедност на ООН. Внимателното читање на релевантните одредби од споменатата Резолуција 817/93 наведува дека обврската на преговарачките страна се состои само во започнувањето и водењето на преговори во врска со „разликата околу името“, бидејќи освен постоење на спор во врска со името, никаде не е констатирано дека постои спор околу кое било друго прашање. Во директна врска со вака дефинираната обврска е и обврската на ООН да го посредува само утврдениот спор. Обратно, не постои обврска за ООН да практикува медијација во контекст на кои било други прашања што го надминуваат контекстот на спорот како таков. Проширувањето на активностите од страна на медијаторот и во оваа сфера, би претставувало самоволно рedefинирање на широчината на спорот, и со тоа кршење на правото на ООН. Значи, медијаторот нема мандат да навлегува во прашања што излегуваат од рамката на содржината на Резолуцијата 817/93 и да третира прашања што подразбираат историја, култура, традиции, наследство и др. доведувајќи го во прашање идентитетот на Македонците и на Република Македонија.³⁸⁹

3.2.4.2. Преговорите и идентитетот

Спротивно на претходниот став за предметот на преговорите, поранешниот консултант во грчкото МНР, Е. Кофос, смета дека дикцијата од резолуцијата 817/93 во насока на разрешување на разликата околу името во интерес на одржување на мирот и добрососедските односи во регионот

³⁸⁸ „Проблемот не е во името на државата, туку на идентитетот“ – интервју во неделникот *Глобус*. Достапно на: <http://www.globusmagazin.com.mk/?ItemID=57FA2ED5842C7645B138BC107220EDEV>

³⁸⁹ Татјана Петрушевска, Анализа на предлозите на Метју Нимиц за решавање на грчко-македонскиот спор околу уставното име на Република Македонија обзнанети како официјален предлог на Организацијата на Обединетите Нации на 09.11. 2005 година во Њујорк, објавена во Годишникот на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на Стрезо Стрезовски, стр. 698. .

треба да се разбере со цел спречување на мини „судир на цивилизациите“. Односно, проблемот наводно е во можноста од монополизација на употребата на името „Македонија“ и сите изведенки од него, со воведување на една од неколкуте „македонски/македоникós-ή-όν“ верзии во странските јазици како „Macedonian“. Така, Кофос тврди дека „во почетокот на XX век популарната аксиома велеше кој ја контролира Македонија, може да доминира на Балканот. Еден век подоцна, по се изгледа дека кој ќе го монополизира македонското име, може да полага право на се што е поврзано со името: историјата, културата, луѓето и целиот географски регион Македонија.“³⁹⁰

Вклучувањето во преговорите на прашањата сврзани со идентитетот и јазикот особено почнаа да доаѓаат до израз по 2001 год., односно по публикувањето на првиот предлог на Меѓународната кризна група за решавање на спорот помеѓу двете земји. Истото го потврдуваат и грчките автори, кои сметаат дека во периодот 1995-2002 грчките преговарачи воопшто не ги отвориле „културните аспекти“ на спорот.³⁹¹

Во споменатиот извештај на МКГ од 2001 год. меѓудругото беше предложено Грција за нашата земја да го употребува името „Горна Македонија“, односно за народот „Горномакедонци“.³⁹² Сите останати земји во однос на народот и јазикот, би ги користеле придавските форми „македонски народ“ и „македонски јазик“. Сепак, можноста Грција да ја употребува формулација „Горномакедонци“ не го зајакнува идентитетот на македонскиот народ, вушност тоа би значело „негација на македонскиот идентитет“³⁹³. Уште повеќе, таквиот предлог го органичува етнокултурниот идентитет на Македонците, затоа што придавката „македонски“ не би можела да се користи за објаснување на поимите култура, идентитет, традиција, историја итн.³⁹⁴

Официјалниот предлог за името на медијаторот од 2005 год. претставува некој вид „унапредена“ верзија базирана на предлогот на МКГ четири години претходно. Новина претставуваше предвиденоста придавката „македонски“

³⁹⁰ Evangelos Kofos, The Controversy over the Terms „Macedonians“ and „Macedonian“: A Probable Exit Scenario, Southeast European and Black Sea Studies, Vol.5, No.1, January 2005, 129-133.

³⁹¹ Evangelos Kofos, „The Unresolved Difference over the Name: A Greek perspective“ во *Athens – Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*, edited by E. Kofos and V. Vlasidis, ELIAMEP, Athens 2005 (English edition), стр. 172. Слично и кај: Aristotle Tziampiris, The Name Dispute in Former Yugoslav Republic of Macedonia after the signing of Interim Accord, во *Ibid.*, стр. 241-252.

³⁹² International Crisis Group, Macedonia's name: Why the Dispute Matters and How to Resolve it, 10 December, 2001., стр. 19-21.

³⁹³ *Memorial of the Macedonian Academy of Sciences and Arts Relating to the Dispute About the Name of the Republic of Macedonia*, Skopje, 30.06.2002, стр. 44

³⁹⁴ Татјана Петрушевска, Анализа на предлозите за решавање на грчко-македонскиот спор околу уставното име на Република Македонија содржани во Извештајот за Балканот бр. 112 на Меѓународната кризна група од 10.12.2001 година, во „Зборник во чест на животот и делото на Васил Гривчев“, Правен факултет „Јустинијан I“, 333.

да се користи исклучително со модалитетот „на Republika Makedonija или Republic of Macedonia“, односно со едно од предложените имиња.³⁹⁵

Во 2008 год. медијаторот достави неколку предлози за разрешување на спорот. Предлогот од 19 февруари содржеше неколку контроверзни членови кои на директен начин вршеа бришење на македонскиот национален идентитет. Ова се однесува пред се на член 8 од предлогот, според кој „ниту една од страните **сама по себе** нема да може да има ексклузивни права, политички или економски, врз името ‘Македонија’ или ‘Македонски’.³⁹⁶“ Така како што е формулиран истиот значи дека нема да може да се користат термините македонска нација, македонски јазик, македонска култура итн, додека согласно членот 9 се определува можноста за користењето на термините „Македонија“ и „македонски“ во економска смисла од двете страни. Правното толкување на јазикот употребен во предложениот документ наведува дека овие членови од предлогот претставуваат „црна дупка во договорот во кој пропаѓа македонскиот национален идентитет“³⁹⁷.

Ова беше модификувано со подоцнежниот предлог во предвечерието на Самитот на НАТО во Букурешт, каде беше определено дека зборовите „Македонија“ и „македонски“ можат да се наведуваат самостојно и да се употребуваат на неексклузивна основа од двете страни.

Периодот по Самитот во Букурешт и недобивањето на покана за Република Македонија за прием во членство во НАТО како последица на грчкото вето е карактеристичен со заладувањето на односите помеѓу двете земји. Поради ова, а во врска со дотогаш последниот предлог на медијаторот од октомври 2008 год.,³⁹⁸ МКГ во почетокот на 2009 год. изготви нов извештај со сугестии за надминување на разликите. Во извештајот, МКГ смета дека „доколку Атина направи концесии со признавање на македонскиот идентитет, Скопје ќе ја напушти двојната формула и ќе го прифати предложеното име за меѓународна употреба“.³⁹⁹ Поради ова тие го предлагаат следново: „Атина

³⁹⁵ Предлогот на медијаторот Метју Нимиц од 09.11. 2005 година е користен од проектот „Спорот за името“, стр. 574-578.

³⁹⁶ Предлогот на медијаторот Метју Нимиц од 19.02.2008 година е преземен од: <http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=7BFC24ADF274B0488936EA47EE8352AC&arc=1>

³⁹⁷ Љубомир Данаилов Фрчкоски, интервју во дневниот весник „Дневник“ насловено како ‘Црна дупка во предлогот на Нимиц’, 23.02.2008 година. Преземено од: <http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=AD85A98DA1D48D4AB040881C5DAAB2FF&arc=1>

³⁹⁸ Целиот пакет од октомврискиот предлог на медијаторот Метју Нимиц ги содржи следниве предлози: целосно име на државата „Република Северна Македонија“, скратено име „Северна Македонија“, за придавките кои го означуваат јазикот и националноста се предложени две алтернативи: „македонски“ и „националност“ и „официјален јазик“ на „Република Северна Македонија“, непостоене ексклузивитет во употребата на зборот „македонски“ и задржување на уставното име на Република Македонија само за внатрешна употреба во земјата.

³⁹⁹ Macedonia’s name: Breaking the Deadlock, International Crisis Group, 12 January 2009, стр.8.

ќе го признае националниот и јазичниот идентитет на северниот сосед како ‘Македонски’ и ќе ги прифати гаранциите на Скопје дека употребата на овие придавки нема да имплицира ексклузивност во употребата или територијални претензии кон грчката провинција Македонија⁴⁰⁰.

Како и што се очекуваше, по објавувањето на публикацијата на МКГ со коментар по истата и „објективни“ сугестии се огласи најповиканиот по ова прашање во Грција, Евангелос Кофос. Според него, пред решавањето на спорот за името потребно е „Скопје да разбере дека географска Македонија (во која влегува и грчка Македонија) не може да се смета како татковина на „**Makedonski people in FYROM**“. Ова е црвена линија за Грците... Слично, за да не постои судир на идентитети во регионот, потребно е Славوماкедонците да разберат дека новата догма за нивното потекло е во судир со хеленското културно наследство“.⁴⁰¹

Неговите предлози за решавање на спорот за името се следни: 1) страните да прифатат име употребувано од страна на населението на Република Македонија за својата земја, а тој смета дека тоа ќе биде „Вардарска Македонија“; 2) самоидентификувањето на луѓето во Република Македонија да биде почитувано на начин што името „Македонци“ како што се идентификуваат на нивниот јазик, да биде трансферирано во латинично писмо, но без превод на соодветниот јазик. Како такво, тоа би било почитувано и користено во сите јазици, вклучувајќи го и грчкиот (Македонци=Makedonci). Слично решение да биде прифатено и за жителите на грчката провинција Македонија (Македонес=Makedones); 3) да се прифати еден од двата модалитети за употреба на именката „Macedonians“ и придавката „Macedonian“. Првиот модалитет би бил традиционалниот, со употреба на соодветен префикс пред зборот Македонец/ски во секој јазик (Славо-Македонци/ски, Грци-Македонци/ски, Бугари-Македонци/ски итн.), а вториот модалитет е воспоставување во меѓународните јазици на изведенката од оригиналната форма (именка-Makedontsi, придавка-Makedonski за нас, и именка-Makedones, придавка-Makedones за Грција) од соодветниот јазик во непреведена форма на англиски и другите јазици (пр. Makedontsi immigrated to USA, Makedonski language, Makedones in Greek Macedonia, Makedonikos/-i/-o culture итн.).⁴⁰² Имајќи го предвид

⁴⁰⁰ Ibid, стр. 2 и 13.

⁴⁰¹ Evangelos Kofos, The Current Macedonian Issues between Athens and Skopje: Is there an Option for Breakthrough?, ELIAMEP, April 2009, стр. 3. Авторот тврди дека повторното споменување од наша страна на **некои прашања сврзани со Граѓанската војна во Грција (1946-1949), како и ситуацијата со македонското малцинство во Грција** ќе го рефокусира целиот процес, и согласно тоа решението во догледно време нема да е на дофат.

⁴⁰² Ibid, стр. 4. Авторот дава своеволно толкување на значењето на именката „Macedonians“ и придавката „Macedonian“ во Република Македонија, Грција и Бугарија. Сосем очекувано, занемарувајќи ги **етничките Македонци** во Грција и Бугарија, според него во Грција именката со „Македонец“ се идентификуваат во регионална и културна смисла 2,5 милиони етнички

значањето на Кофос и неговите предлози во грчката надворешна политика, можам да кажам дека ставот на Грција во наредниот период ќе биде блиску до ставовите на Кофос.

Како последно ќе споменам дека неколку дена по објавувањето на новите тези и коментари на Кофос, се огласи Институтот за демократија „Цивилно општество“ – Скопје со против-одговор, каде ги оспорува речиси сите „објективни“ тези и предлози на ELIAMEP. Во однос на предложеното име тие укажуваат дека решението со географска одредница ќе значи негација на македонскиот национален и јазичен идентитет, а тоа претставува црвена линија за Република Македонија и Македонците. Слично, предлогот за именување на Македонците во англиска верзија е неприфатливо, од причина што именувањето на двете групи како **етнички Македонци** и **грчки Македонци** јасно ги диференцира групите и не доведува до „монополизација“ во употребата.⁴⁰³

Грци од регионот грчка Македонија, а во Бугарија со истата се означуваат во регионална смисла неколку стотина илјади етнички Бугари. Повеќе во: Evangelos Kofos, The Controversy over the terms 'Macedonians' and 'Macedonian': A Probable exit scenario, Southeast European and Black Sea Studies, Voll.5, No.1, January 2005, стр. 129-133.

⁴⁰³ Institute for Democracy 'Societas Civilis' Skopje, „FLAWED ARGUMENTS AND OMITTED TRUTHS – A Commentary of the 'ELIAMEP Thesis' on the 'Name Issue'“, 14 Април 2009. Коментарот е достапен на: http://www.idscs.org.mk/upload/polSystem/Flawed_Arguments_and_Omitted_Truths.pdf

Во останатиот дел од коментарот, ИДЦОС ги нагласува следниве забелешки: 1) Македонците и Република Македонија не ја сметаат целата географска област Македонија како своја татковина. Единствените кои можеби ја сметаат (и со право) грчка Македонија како своја татковина се етничките Македонци родени во Грција, кои се лишени од правото да им се повратат поранешните државјанства и нивните имоти; 2) занемарување на мултикултурната композиција на населението во грчка Македонија, пред се фактот на постоењето на етничките Македонци во Грција. Односно, негирање на правото на овие лица да се нарекуваат Македонци, а на лицата кои се доселени во областа од Мала Азија им е дозволено да се нарекуваат грчки Македонци (Makedhones). Предлогот во коментарите е дека со употреба на префиксите (етнички Македонци и грчки Македонци во Грција) се прави јасна диверзификација на припадниците на овие две групи во Северна Грција; 3) Споменувањето на прашањето на бегалците од Граѓанската војна во Грција е само поради неможност на етничките Македонци повторно да се стекнат со своите еднаш веќе одземени имоти и државјанства; 4) Античкото наследство не е ексклузивно, туку напротив истото подеднакво им припаѓа на народите во регионот; 5) Отфрлање на предложените модалитети за употребата на именката „Македонци“ и придавката „Македонски“ затоа што лицата кои емигрирале од географската област Македонија пред повеќе од еден век се декларирале како Македонци (Macedonians) и истото означувало нешто сосема различно од Грци, Бугари или Срби. Слично и за јазикот, затоа што дури и со пописот во Грција од 1920 година, македонскиот јазик е забележан во пописните графи како македонски јазик (Macedonian language), а не како „славомакедонски“ итн.

3.2.4.3. Ставот на македонското национално малцинство во врска со прашањата за идентитетот во преговорите

Соочени со фактот дека во предлозите од медијаторот Метју Нимиц се задираат и прашања во врска со идентитетот, Македонците во Грција неколкупати писмено ги искажаа своите ставови по овие прашања преку писма до медијаторот.

Имено, тргнувајќи од својот двоен капацитет, како грчки граѓани и припадници на македонското малцинство во Грција, тие сметаат дека имаат право да ги коментираат предлозите кои го задираат не само нивниот културен, јазичен и етнички идентитет, туку и нивното право на самоидентификување. Во таа насока, во врска предлогот на медијаторот од 2005 год. Република Македонија да признае дека луѓето кои живеат во грчка Македонија се идентификуваат како грчки Македонци (Ελληνες Μακεδόνες) во грчкото регионално и културно сфаќање на името „Македонија“, претставниците на „Виножито“ нагласуваат дека во регионот на Северна Грција исто така живеат и грчки граѓани кои се идентификуваат како етнички Македонци. Тие грчки граѓани се членови на автохтоното етничко македонско малцинство кои не го прифаќаат грчкото регионално и културно поимање на името „Македонија“.⁴⁰⁴ Употребата на името „Македонец“ од етничките Грци, според нив, претставува географска или етничка дезигнација за нив, со употребата на префиксот „Грчки“. Меѓутоа, само припадниците на македонското малцинство во Грција го употребуваат терминот „Македонец“ како исклучително етничка определба, односно како „етнички Македонци“. Конечно, оние лица во Северна Грција кои се идентификуваат како Грци го употребуваат терминот „Грци“ или „грчки Македонци“, додека оние кои се определуваат како припадници на македонското малцинство ги употребуваат термините „Македонци“ или „етнички Македонци“.⁴⁰⁵

Во 2007 год. тие повторно се обратија до медијаторот со писмо. Во истото, Македонците во Грција сметаат дека оспорувањето на името на Република Македонија од Грција индиректно влијае на нивниот македонски идентитет, а за нив од суштинска важност е нивното опстојување како македонско малцинство. Ако се оспорува македонскиот идентитет во целина, тврдат тие, со тоа несомнено се оспорува и идентитетот на Македонците во Грција. Притоа, тие отфрлаат секаков антички пристап (грчкиот континуитет?) во поимањето

⁴⁰⁴ Letter to the Matthew Nimitz, United Nation Special Envoy on the Name Dispute between Greece and the Republic of Macedonia, by Political Secretariat of RAINBOW Political Party of Macedonian Minority in Greece, 5 May 2005. Писмото е преземено од: http://www.florina.org/news/2005/2005_letter_to_nimetz.asp

⁴⁰⁵ *Ibid.*

на нациите, па според тоа идентификувањето на еден дел од грчките граѓани како етнички Македонци во Грција е исклучиво врз основа на правото на самоопределување. Проблематизирањето на македонскиот идентитет претставува доказ дека за Грција не претставува проблем името на државата, туку постоењето на засебна македонска нација. Уште повеќе, одбивањето да се признае македонско малцинство во Грција е со цел опстојување на митот за национална хомогенизација, односно македонското малцинство претставува „слабата алка на грчките аргументи по однос на иредентизмот на соседната држава и околу македонското прашање воопшто“.⁴⁰⁶

Како резултат на зголемени дипломатски активности за решавање на „спорот за името“ во 2008 год. и дузината предлози на медијаторот, „Виножито“ се огласи со свои коментари и предлози за ова прашање. Во однос на некои од предлозите (Нова, Горна Македонија итн.) кои би го поткопале македонскиот идентитет во Република Македонија и на македонското малцинство во Грција, тие нагласуваат дека доколку етничките Грци кои живеат на дел од територијата „Македонија“ и согласно предлозите имаат право на „грчко-македонски“ културен идентитет (иако најголемиот дел од нив се доселиле во областа во периодот по 1922г.), и Македонците го имаат истото право на историско и културно наследство на регионот. Имајќи ја предвид правната неодреденост на членовите 8 и 9⁴⁰⁷ од предлогот на медијаторот од 19.02.2008 год., „Виножито“ предложи некои дополнувања кон истите. Предлозите одеа кон вметнување на нов параграф во предлогот на медијаторот, кој би гласел: „Грција го признава постоењето на засебен етнички (национален) македонски идентитет што е изразен и развиен во Република Македонија и на друго место како одделен етнички идентитет, различен од грчко-македонскиот културен идентитет што се развил во грчката држава по 1912-1913 година, кога дел од Македонија бил вклучен во грчката држава.“⁴⁰⁸

3.3. ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ НА ОРГАНИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА

Во текот на 80-те години се случуваат повеќе настани кои директно или индиректно влијаат на положбата на македонското малцинство во Грција.

⁴⁰⁶ Според: Letter to Matthew Nimitz by Political Secretariat of European Free Alliance – *Rainbow*, 5 November 2007. Писмото е преземено од: http://www.florina.org/news/2007/november05_e.asp.

⁴⁰⁷ Овие се однесуваа во однос на немањето на ексклузивни, политички и економски, права од двете страни во користењето на имињата „Македонија“ и „Македонски“.

⁴⁰⁸ Писмо на *Виножито* до Нимиц, 26 февруари 2008 година. Преземено од: http://www.florina.org/news/2008/february26_e.asp

Патем, во овој период со повторната демократизација на Грција, таа станува членка на тогашната Европска економска заедница. Посебни настани кои ќе ги споменеме се следниве:

- а) преименувањето на северната грчка провинција во Македонија, и нејзината административна поделба на три префектури (Западна Македонија, Централна Македонија и Источна Македонија и Тракија) согласно новата регионална организација во Грција, со која се формираат региони (Македонија, Тракија, Епир, Тесалија итн.), при што и дотогашното Министерство за Северна Грција е преименувано во Министерство за Македонија и Тракија⁴⁰⁹;
- б) донесувањето на законот бр. 1268 во 1982 година врз основа на кој грчката држава не ги признава академските звања на грчките државјани стекнати на универзитетите каде јазикот на наставата „не е широко меѓународно признат“.⁴¹⁰ Според административното толкување на одредбите од овој правен акт единствен универзитет кој потпаѓаше под оваа категорија беше универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.⁴¹¹ Всушност целта на ова смислено сценарио беше превенирање на грчките студенти да студираат на универзитетот во Скопје и со тоа да го научат македонскиот јазик. Конечно, ваквото законско решение овозможи посебни олеснувања за враќање на повеќе од 500 грчки студенти (пред се Македонци) што студираа во Скопје⁴¹²;
- в) министерската одлука бр.106841 од 1982 год. за репатријација на грчките државјани и политички бегалци кои ја напуштија Грција поради воените дејства во текот и по завршувањето на Граѓанската војна во оваа земја (1946-1949), како и законот бр.1540 од 1985 год. за реституција на конфискуваните имоти на бегалците, согласно кои репатријацијата и реституцијата на сопственоста е овозможена само на бегалците кои се „Грци по род“.⁴¹³

⁴⁰⁹ Ова се должи пред се на откривањето на ткн. Свезда од Вергина (Кутлеш) во археолошките ископувања во близина на Пела, како и одбирањето на Македонците (во овој период пред се во прекуокеанската дијаспора) да го користат овој антички симбол како израз на својот идентитет. Во овој период и тогашна СФРЈ се наоѓаше пред распад.

⁴¹⁰ Victor Roudometof, *Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question*, Prager Publishers, London, стр. 149 фуснота бр. 14.

⁴¹¹ Κωστόπουλος, Τάσος, Η αλαγορευμένη γλώσσα: Η кратική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 300.

⁴¹² Наведено според: Тодор Џунов, *Меѓународно приватно право*, стр. 282-288

⁴¹³ Целиот овој проблем со државјанствата и имотите ќе биде обработуван во точка 3.6.

3.3.1. Објавувањето на „Манифестот за човекови права“ и реакциите кои ги предизвика во Грција

Во гореопишаните услови во Република Грција, во август 1984 година во Солун се појавува Централен организационен комитет на „Движење за националните права на Македонците во Егејска Македонија“. Ова движење истата година го издава „Манифестот за македонските човекови права“, кој беше напишан на грчки, македонски и англиски јазик, и истиот беше препратен до членовите на грчкиот парламент, странските амбасади во Атина, до Обединетите нации и до Европската заедница.⁴¹⁴ Наспроти изјавите за „македонско прашање“ честопати давани од страна на грчките власти и медиуми, овој прв обид да се организира вакво движење за македонски човекови права во Грција не наиде на официјална поддршка од страна на Република Македонија (тогаш во склоп на СФРЈ). Спротивно на тврдењето на грчките власти, тие имаа и благо спротивставување бидејќи тоа претставуваше ризик кој лесно можеше да ги загрозе односите на двете соседни земји. Одлуката да се донесе манифестот била донесена неколку месеци претходно на еден собир од над 50 Македонци од цела Северна Грција.⁴¹⁵

Во Манифестот, активистите од грчката држава бараат:

- “1. Признавање на фундаменталните човекови и малцински права и полна слобода за Македонците од Егејска Македонија во денешните граници на Грција;
2. Да му се овозможи на македонскиот народ образование на мајчин јазик, слободно организирање на културни установи, училишта, црковна служба, слободен пристап до сите медиуми, печатење на весници и книги на македонски јазик;
3. Да се донесе закон во грчкиот парламент со кој на Македонците им се одобрува слободно враќање од странство во своите домови, и нивно учество во економскиот, културниот и просветниот живот во земјата;
4. Грчкиот парламент да донесе специјален закон со кој ќе се прокламира дека Македонците од Егејскиот дел на Македонија имаат неотуѓиви права, без никакви притисоци и заплашувања да можат слободно

⁴¹⁴ Според: Danforth M. Loring, *The Macedonian conflict, Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, March 1997, стр. 125-126; John Shea, *Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation*, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997, стр. 146-147; Илиевски Трајче, *Малцинствата и меѓународното право*, Студентски збор, Скопје, 1993, стр. 193.

⁴¹⁵ Danforth M. Loring, *The Macedonian conflict, Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, March 1997, стр. 125.

- и јавно да го употребуваат својот мајчин, македонски јазик, своите обичаи и култура со збор, книги, весници, песни и ора;
5. Запознавање на пошироката грчка јавност за вистината и потребата од неотуѓивите права на Македонците, гарантирани со Повелбата на ООН, Завршниот акт од Хелсинки и другите меѓународни договори на кои Грција е потписник.⁴¹⁶

Појавувањето на манифестот е од големо значење за македонското малцинство во Грција, затоа што тоа претставува прво нивно организирање и поставување конкретни барања до грчката држава да бидат признаени како малцинска група во земјата. Ваквите барања се дочекани со негативни реакции од страна на грчките власти, според кои „овој настан не ја преокупираше грчката влада, поради фактот што во земјата не постои малцинство“.⁴¹⁷ Тогашниот премиер Андерас Папандреу во врска со активностите на припадниците на македонското малцинство, во грчкиот парламент изјавува дека за грчката влада и држава „македонскиот проблем не се поставува на дневен ред, и за нив македонско прашање на постои“.

При крајот на 80-те години, политичката сцена во Грција станува хомогена по однос на прашањето за македонското национално малцинство. Тоа се случува со промената на ставот на Комунистичката партија на Грција во оваа тематика. Имено, единствениот политички субјект кој во минатото (во еден период од своето дејствување) ги признавал Македонците како посебен народ, дури и со правото на самоопределување во рамките на Грција, се солидаризира со официјалната грчка политика. Така, во 1988 година, генералниот секретар на оваа партија Харилаос Флоракис⁴¹⁸ во Солун изјави дека „за КПГ македонско малцинство не постои“.⁴¹⁹ Споменатите настани ги влошуваа соседските односи во време кога тогашната федерација се наоѓаше пред распад.

⁴¹⁶ Стојан Киселиновски, Егејскиот дел на Македонија (1913-1989), Култура, Скопје, 1990, стр. 144-145.

⁴¹⁷ Κωστόπουλος, Τάσος, Η απαγορευμένη γλώσσα: Η κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 303. Според тогашниот пратеник во грчкото собрание Асимакис Фотилас „се прават вештачки напори идиомот да стекне статус на јазик. На тој јазик не се пишувало, нема книги, литература и културна традиција. До овој момент нема ништо што ќе потврди дека постои словеномакедонско јазично малцинство“.

⁴¹⁸ Харилаос Флоракис во 1955 и 1960 година, пред судовите во Лариса и Солун го бранеше тогашниот партиски став на КПГ за постоењето на македонското (славномакедонско) малцинство во Грција, како и потребата да им се признаат на неговите припадници основните малцински права.

⁴¹⁹ Весник: ТО ВΗΜΑ, 09. 10. 1988 год.

3.3.2. Појавата и активностите на македонските групи за човекови права

Во овој дел ќе ги наведам сите досегашни организациони форми на дејствување на македонското малцинство во Грција. Притоа, во овој дел ќе биде изземен случајот на „Дом на македонската култура“, затоа што истиот ќе биде обработуван во делот на пресудите од ЕСЧП.

Наоѓајќи се во гореспоменатите услови, во 1991 година активистите за човекови права во Северна Грција го формираа „Македонско движење за балкански просперитет“.⁴²⁰ Ова движење беше формирано во градот Аридеа (С’ботско). Негови основачи беа Трајанос Пасоис, Христо Прицкас и архимандритот Никодим Царкњас. Главни цели на движењето беа да се спротивстави на официјалната грчка политика во однос на малцинствата, да работат на полето на мирната коегзистенција и соработка помеѓу народите на Балканот. Во остварувањето на своите цели за признавањето на нивните човекови и малцински права, движењето прокламирало дека ќе се служи со сите демократски средства врз база на принципот на неменување на границите. Меѓу основните барања кои тие ги имале во својата програма најзначајни се следните: слободна употреба на македонскиот јазик, културен и образовен развој, зачувување на своите традиции, богослужба на македонски јазик, популаризација на историското минато на македонскиот народ, право на слободен избор на личниот идентитет (име и презиме) како и враќање на македонската (словенска) топономастика од пред 1926 година.⁴²¹ Посебно треба да се нагласи дека членовите на ова движење внимаваа во нивните односи со Република Македонија, од причина што односите помеѓу двете земји беа заладени, а и поради честите обвинувања на активистите дека се „агенти на Скопје“. Движењето издаваше со свои средства весник, наречен „Мегленот“ по областа каде што се издаваше. Подоцна весникот беше наречен „Зора“ и излегуваше еднаш месечно. Содржините на весниците беа пишувани на македонски и на грчки јазик. Во уредувањето на весниците учествуваа и некои од либералните грчки интелектуалци.⁴²² Овој период го одбележа и

⁴²⁰ Greek Helsinki Monitor, *The Macedonians* 1993, стр.21; Human Rights Watch, *Minority rights in Greece* 1994, стр.23 ; John Shea, *Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation*, стр. 146-147.; Danforth M. Loring, *The Macedonian conflict, Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, March 1997, стр. 126-127.

⁴²¹ Според: Ристо Кирјазовски, *Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција*, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 188.

⁴²² Михаил Пападакис, Георгиос Накратзас, Димитрис Литоксоу итн. Книгата на Anastasia Karakasidou, *„Fields of Wheat, Hills of Blood: Passages to Nationhood in Greek Macedonia“*, како и статијата *„Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia“* во која се докажува научно неодојливата теза за „етничката хомогеност“ во Грција (посебно во регионот Македо-

излегувањето од печат на неколку книги пишувани на македонски (локален) јазик, но во грчка ортографија.

Во 1993 година „Македонското движење за балкански просперитет“ ја одржа својата прва конференција во Аридеа.⁴²³ На конференцијата биле определени натамошните активности кои ќе бидат превземени. Било побарано од грчките власти да дозволат враќање на сите политички бегалци во земјата, без разлика на етничкото потекло, репарации за „локалните“ Македонци од стана на властите и слободно практикување на нивните културни активности без државна интервенција и малтретирање.⁴²⁴

Во 1994 година делегација на МДБП остварила посета на Европскиот Парламент во Стразбур, по покана на организацијата на европските малцински заедници „Виножито“. Делегацијата воспоставила контакти со Комисијата за малцински заедници, секретарот на Секторот за човекови права на Советот на Европа, како и со претставниците на Европското биро за помалку употребувани јазици (European Bureau for Lesser Used Languages). Во своите настапи, тие ги запознале европските претставници за ситуацијата со малцинствата во Грција, како и за мерките кои биле неопходни да се преземат за подобрување на општата ситуација со човековите права. Посебна поддршка во своите намери тие добиле од претставниците на организацијата на европските малцински заедници. Луѓето од EBLUL изразиле надеж дека во иднина претставниците на малцинските заедници во Грција ќе станат нејзини членови.

Во понатамошниот период, најголем дел од членовите и приврзаниците на МДБП станаа составен дел од политичката партија „Виножито“. Сепак, бидејќи на втората конференција на „Виножито“, одржана во Воден 1997 год., од присутните 76 делегати само Трајанос Пасоис и Христос Прицкас не се согласиле со национално-политичкиот карактер на партијата преточени во усвоениот Политички манифест и организационите принципи, тие се повлечиле од конференцијата и од сите активности на партијата „Виножито“.⁴²⁵ Наведените лица своите активности ги продолжиле и ги остварувале во рамките МДБП. Патем, односите помеѓу „Виножито“ и спометите Трајанос Пасоис и Христос Прицкас во континуитет се нарушени. Во регионот на Едеса (Воден) тие денес

нија), последиците од присилните политики на градење нација и постоењето на македонското малцинство во Грција, предизвикаа негативни реакции во грчката јавност.

⁴²³ Victor Roudometof, *The Question of Macedonian Minorities in the Southern Balkans* in *Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question*, Prager Publishers, London, стр. 134.

⁴²⁴ Κωστόπουλος, Τάσος, *Η απαγορευμένη γλώσσα: Η кратική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα* (εκд. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 323.

⁴²⁵ Според: http://vinozito.gr/rainbow/about_e.asp

сеуште се активни. Пред неколку години тие ја издадоа книгата „Историја на Македонското движење за балкански просперитет“ од Трајанос Пасоис.⁴²⁶

Периодот во почетокот на 90-те години го карактеризира постоењето на уште една група за човекови права. Тоа е групата на Христос Сидеропулос и на Ставрос Анастасијадис која се нарекувала „Движење за човекови права на Македонците“. Имено, тоа е истата група која во 1984 год. во Солун го објави „Манифестот за македонски човекови права“. Тие земаат учество на Конференцијата за човековата димензија на КЕБС (ОБСЕ) во Копенхаген 1990 година, како и на Третиот состанок на човековата димензија на КЕБС во Москва, 1991 година. На овие состаноци, тие поделиле печатен материјал и ги запознале присутните со состојбите на малцинствата во нивната земја.⁴²⁷ Иако грчките претставници барале тие да бидат отстранети од конференцијата, нивното барање било одбиено. Поради своето активно учество на споменатата конференција во Копенхаген грчката држава ги казнила со тоа што првиот (Сидеропулос) бил распореден на работно место на неколку стотини километри од својот дом, а вториот (Анастасијадис) бил отпуштен од работа.⁴²⁸ Причината за ова била дека тие ја „клеветат Грција по налог на Скопје“ „шират дезинформации, со што ги загрозуваат меѓународните односи на земјата“⁴²⁹ и се „анти-Грци“.⁴³⁰

⁴²⁶ Повеќе за активностите на МДБП и за книгата „Η Ιστορία της Μακεδονικής Κίνησης Βαλκανικής Ευημερίας“, на следниот блог: www.makibe.blogspot.com.

⁴²⁷ На оваа конференција делегацијата од СФРЈ на 21 јуни поднесе „Меморандум во врска со македонското малцинство“ во кој ги нагласи многубројните кршење на човековите права на припадниците на македонското малцинство во Грција и Бугарија, укажа на заобиколувањето на меѓународно-правните обврски од страна на овие држави и ги повика истите да достават извештај за мерките кои ги преземале за заштита на припадниците на македонското малцинство. Според: Danforth M. Loring, *The Macedonian conflict, Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press, March 1997, стр. 134-143. Во меморандумот било нагласено дека во минатото грчката држава врз основа на меѓународен договор испечатила Буквар на македонски јазик за потребите на македонските деца во Грција. Особено негативно за македонското малцинство, според точка 5 од Меморандумот, бил законот бр. 2536 од 1953 год. со кој се вршела грчка колонизација на населените места каде концентрацијата Македонците била голема. Исто така, било нагласено дека Грција не ги исполнува обврските кои произлегуваат од Завршниот акт на КЕБС, а се однесуваат на негување и развивање на сопствената култура, јазик, литература и слично, правото на образование на мајчин јазик итн. Според: Тодор Џунов, *Меѓународната заштита на малцинствата*, Прилози, Том 32, Правен Факултет, Скопје, 1991, стр. 84-88.

⁴²⁸ John Shea, *Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation*, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997 стр. 139; Human Rights Watch, *Denying Ethnic Identity: Macedonians of Greece*, стр. 23.

⁴²⁹ Фросина Ташевска Ременски, *Македонското национално малцинство во соседните земји: Современи состојби*, 2 Август С, Скопје 2007, стр.292, фуснота бр. 545.

⁴³⁰ Трајче Илиевски, *Малцинствата и меѓународното право*, Скопје, 1993, стр. 194.

Конечно, контактите кои припадниците на македонското малцинство ги остваруваа со Европското биро за помалку употребувани јазици-EBLUL,⁴³¹ резултираа со формирање на огранок на ова биро во Грција. Седиштето на огранокот е во градот Науса (Негуш). Претседател на грчкиот огранок е Атанасиос Парисис, припадник на македонското малцинство и член на организацијата „Дом на македонската цивилизација“. Овој огранок издава редовни годишни извештаи за ситуацијата со малцинските јазици во Грција, како и мерките кои ги презема грчката држава за нивната заштита. Според извештаите, во Грција најмногу е загрозен македонскиот јазик и луѓето кои се служат со истиот, затоа што истиот не е признат од државата и не постои многу пишан материјал на овој јазик. Во рамките на своите активности, тие ја организираа и првата меѓународна конференција за „Јазичната различност на населението во Грција“ во 2002 година. Таа се одржа во Солун, каде учествуваа голем број на организации кои работат на полето на човековите и малцинските права.

Во последните години, припадниците на македонското национално малцинство во Грција се обидуваа, иако неуспешно, да регистрираат неколку културни друштва со цел промоција и заштита на локалниот македонски фолклор.

Така, кон крајот на 2000 година во солунското село Куфалија (Куфалово) била формирана македонската културна асоцијација „Rousalii“. Целта на асоцијацијата, согласно нејзиниот статут,⁴³² била промоција на традиционалните вредности на локалната култура. Своите цели асоцијацијата би ги остварувала преку разни музички фестивали, негување на традиционалните обичаи, истражување на локалниот фолклор и промоција на традиционалните вредности на животот. Кога основачите (вкупно 7) аплицираше за регистрација на културната асоцијација пред првостепениот суд во Солун, нивното барање било одбиено поради тоа што „не било можно да се утврди дали целта на асоцијацијата е во согласност со законите, моралот и јавниот ред, а истото е неопходно за регистрацијата на асоцијацијата“.⁴³³ Исто така,

⁴³¹ European Bureau for Lesser Used Languages е невладинa организација која е формирана во 1982 година во Ирска, која ја промовира и заштитува јазичната и лингвистичката различност. Таа има свои ограноци во сите постари земји-членки на ЕУ, а и во поголем дел од новите членки. Според нив, во денешната ЕУ има околу 46 милиони припадници на помалку употребувани, регионални или малцински јазици. Оваа организација има блиски релации со Европскиот парламент, Советот на Европа, Економско-социјалниот Совет на ООН на тој начин што редовно ги известува телата на овие организации за состојбата на овие јазици и мерките што ги преземаат земјите-членки. Наведено според: www.eblul.org

⁴³² Статутот на асоцијацијата „Rousalii“, на грчки јазик, е достапен на следниот интернет портал: http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/articles/pr_31_12_01.rtf

⁴³³ Одлуката (бр. 8332/2000) на судот во Солун, на грчки јазик, е достапна на следниот интернет портал: http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/articles/pr01_31_12_01.rtf

судот сметал дека „целта на асоцијацијата била премногу воопштена и нејасна, истата не можела да се определи ниту од предвидениот начин на дејствување и поради овие нејасности и неопределености барањето морало да биде одбиено“. Апликантите не поднеле жалба по повод оваа одлука на првостепениот суд до повисокиот суд во Солун.⁴³⁴ Нерегистрирањето на оваа асоцијација, заедно со нерегистрирањето на „Дом на македонската култура“, е забележано како негативна тенденција во однос на слободата на здружување во повеќе меѓународни извештаи за човековите права во Грција.⁴³⁵

Во почетокот на февруари 2009 година, во градот Едеса (Воден) беше формирана нова културна организација од страна на припадници на македонското национално малцинство во Грција, наречена „Образовно и културно движење на Воден - ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΕΔΕΣΣΑΣ“. Еден од основачите на оваа организација е Петрос Казииас, поранешен член на „Виножито“. Освен во Воден, нивните планови биле активностите да ги прошират во Лерин и во Костур. Целта на оваа организација е заштита и промоција на богатото културно наследство во регионот, кое поради разни историски и политички причини било занемарувано во континуитет од страна на државата.⁴³⁶ Наведеното тие би го остварувале со промоција на сите фолклорни елементи кои имаат тенденција на исчезнување, традиционалните македонски песни, старите обичаи, приказните. Преку музика, културни активности и семинари организацијата има намера да претставува мост што ќе ги поврзува Македонците од Грција со македонското малцинство во Бугарија и Албанија, како и со дијаспората.⁴³⁷ Соочени со неможноста да го узучуваат македонскиот јазик во образовниот систем на својата држава, како и со опасноста младите генерации никогаш да не го научат јазикот, од почетокот на основањето на оваа организација беше најавено дека истата планира да отвори приватно училиште во Воден (Едеса) каде што ќе се изучува македонскиот јазик за

⁴³⁴ Според претседателот на Грчкиот Хелсиншки комитет за човекови права, Панајотис Димитрас, притисоците врз апликантите, претходните негативни искуства со непочитувањето дури и на конечна пресуда од ЕСЧП и нерегистрирањето на „Дом на македонска култура“ влијаело апликантите да не поднесат жалба на првостепената одлука. Според него доколку во овој случај се исцрпеле сите домашни правни лекови, веројатно би било евентуалната постапка пред ЕСЧП да заврши со позитивна одлука за апликантите.

⁴³⁵ Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, Parallel Report on Greece’s compliance with the UN Convention on the Right of the Child, August 2001, стр. 25. Извештајот е достапен на следниот интернет портал: http://www.law.yale.edu/rcw/rcw/jurisdictions/euros/greece/Greece_Helsinki_Monitor_Report_2001.pdf
Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, „Sounds of Silence: The Macedonian minority in Greece in 2001 and early 2002“, 30 March 2002, стр.10. Достапен на : http://www.greekhelsinki.gr/bhr/english/organizations/ghm/ghm_sofs_30_03_02.rtf

⁴³⁶ Наведено според интернет порталот на организацијата: <http://www.edessavoden.gr/page1.aspx>

⁴³⁷ Наведено според: <http://www.golemgrad.com/index.php?view=article&catid=9:2009-02-26-13-42-18&id=170:2009-04-02-13-57-20&format=pdf>

потребите на населението. Ваквите најави веднаш предизвикаа негативни реакции од страна на грчките националистички организации, како што се ЛАОС и „Златна зора“.⁴³⁸

3.3.2.1. „Bulgarian Human rights in Macedonia“

Од средината на 90-те години, во Северна Грција започнуваат некои активности на припадници на „бугарското“ малцинство во оваа земја. Претходно вакво малцинство не се споменувало и бугарската држава не пројавувало интерес за такво население во Северна Грција, освен инцидентно за Помаците, за кои се знае дека се исламизирани Словени.

Во 1996 година првпат официјално во печатените медиуми се споменува дејноста на Николис Стоидис, кој бара од грчката држава признавање на „бугарското“ малцинство и добивање на сите права на припадниците на малцинството. Според неговите искажувања, во остварувањето на своите права припадниците на „бугарското малцинство“ се соочуваат со двојна препрека: „рестрикциите од грчката држава од една страна и пропагандата на Република Македонија за постоење на т.н. македонско малцинство“. Така, во 1999 година е формирана, а со судска одлука од 2000 година е регистрирана асоцијацијата „Bulgarian Human Rights in Macedonia“,⁴³⁹ а нејзини основачи се споменатиот Николис Стоидис и Антони Кацоров од Едеса (Воден). Исто така, од пред неколку години постои и „Council of Bulgarians in Thrace and Macedonia“. Сепак, овие организации имаат мал број приврзаници во овој регион и нивните главни активности се сврзани со организирање на традиционални бугарски вечери во содејство со бугарскиот конзул од Солун. Патем, во овој период и Бугарија покажува интерес за ова население, па во 2005 година од страна на еден бугарски активист на ВМРО-БНД е снимен документарниот филм „Един народ сме“ кој алудира на етничкото „бугарско“ потекло на населението во Северна Грција.

Во публикацијата „Minority Rights in Greece“ од 1999 година од Greek Helsinki Monitor, нагласен е примерот со Николис Стоидис. Имено, споменатиот на мисијата и изјавил дека во 1996 година не му било дозволено да си го промени името во неговото „историско бугаромакедонско име Никола Стојанов“ поради „асоцијацијата на туѓа држава“.⁴⁴⁰

⁴³⁸ Наведеното е според текстот „Грчките националисти тргнаа против Македонците од Воден“, достапен на: http://www.maticanaiselenici.com/?page=read_news&id=11137&PHPSESSID=465f8904a14c9999795b36f0625079a1

⁴³⁹ Наведено според интернет порталот на организацијата: <http://www.bghumanrights.hit.bg/> и <http://www.bulgarmak.org/> Вториот портал располага со повеќе од 12.000 натписи и документи распоредени во 120 потстраници.

⁴⁴⁰ Greek Helsinki Monitor, Minority Rights in Greece, September 1999, стр. 38.

3.3.3. Формирањето на партијата „Виножито“ и улогата која ја има во политичкиот живот на Грција

Откако претставниците на „Македонското движење за балкански просперитет“ воспоставија контакт со европските организации за малцински заедници, тие решија да учествуваат на изборите за Европскиот Парламент во 1994 година. Во контекст на ова, кон крајот на 1993 година тие поднесија барање за регистрација на политичка партија под името „Виножито (Ouranio Toxo)“, според името на европското масовно движење што ги застапуваше интересите на културните и лингвистичките малцинства во тоа време. Членови на Централниот совет на „Виножито“ беа: Ставрос Анастасијадис, Димитриос Пападимитриу, Николаос Самаридис, Павлос Воскопулос и Георгиос Константиноу.⁴⁴¹

Најпрво, Врховниот суд во Атина на 29 мај 1994 год. одлучил да не им дозволи на кандидатите на македонското национално малцинство да учествуваат на изборите за пратеници во Европскиот парламент, со образложение дека „Виножито не ги истакнала своите принципи за употреба на не-насилни средства за реализирање на политичките цели, согласно Законот бр. 59 од 1974 година“.⁴⁴² Официјалното објаснување дадено од судот за „активност насочена кон насилно преземање на моќ и отфрлање на демократски режим“, беше критикувано од страна на меѓународните невладини организации и американскиот Стејт департмент. Поради критиките, пред одржувањето на изборите, „Виножито“ беше регистрирана и со тоа партијата на Македонците во Грција доби шанса првпат да учествува самостојно на еден изборен циклус.

Првото учество на избори за припадниците на македонското малцинство помина повеќе од задоволувачки. И покрај тоа што нивното учество беше проследено со негативни реакции во печатот, тие успеаја да добијат вкупно 7.269 гласови, претежно во леринскиот, воденскиот и костурскиот крај. Ова доколку се земе предвид дека во медиумите оваа партија била најмалку застапена, односно јавноста била запозната само со првичната одлука за забрана за регистрација, додека повратната одлука за регистрација донесена пред изборите воопшто не била соопштена во медиумите.⁴⁴³ На следните парламентарни избори во 1996 година, партијата „Виножито“ настапи во коалиција со една

⁴⁴¹ Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 189.

⁴⁴² John Shea, Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997 стр. 148.; Фросина Ташевска Ременски, Македонското национално малцинство во соседните земји: Современи состојби, 2 Август С, Скопје 2007, стр.298.

⁴⁴³ Ibid, стр. 298-299.

помала либерална партија.⁴⁴⁴ Резултатите на наредните изборни циклуси беа приближни на првите од 1994 год. и во неколку наврати „Виножито“ се здобиваше со советнички места (Петрос Димцис беше избран двапати) во префектурата Флорина.⁴⁴⁵

Наредната 1995 година, членовите на „Виножито“ отворија канцеларија во градот Флорина (Лерин). На отворањето беше истакната табла на канцеларијата напишана двојазично, на македонски и на грчки јазик. Ова предизвика реакции од локалните власти, кои насилно влегоа во канцеларијата и ја отстранија таблата.⁴⁴⁶ Подоцна, четири активисти на „Виножито“ беа обвинети од страна на јавниот обвинител за „предизвикување раздор меѓу граѓаните“. Во текот на судскиот процес, активистите на „Виножито“ беа изложени на агресивна и дискриминаторска кампања, во која беа искажани многу негативни зборови од страна на претставниците на грчките политичките партии и организации дека „тие се платени агенти на скопската пропаганда“, „анти-Грци“, „грчки непријатели“, „терористи“ итн.⁴⁴⁷ Судието на четворицата членови на „Виножито“ беше повод Greek Helsinki Monitor и Minority Rights Group – Greece да издадат публикација на англиски јазик за начинот на кој беа третирали тие за време на судењето од страна на јавното обвинителство, судот и медиумите.⁴⁴⁸

Политичкиот манифест, заедно со организационите принципи беа усвоени на Втората Конференција на „Виножито“, одржана во Лерин на 19 јануари 1997 година. На истата бил избран и Централен совет. Конечно, на конференцијата беше промовиран официјалниот орган на партијата, весникот „Нова зора“, печатен двојазично, на македонски и грчки јазик. Според

⁴⁴⁴ Ова пред се поради изборниот цензус од 3% кој треба да се освои за да се добие место во Парламентот. Претставниците на „Виножито“ преговараа и со политичките субјекти на турското малцинство за заеднички настап на изборите. Последните неколку години тие бараат промена на мнозинскиот изборен модел и негова замена со пропорционалниот, или загарантирани места за припадниците на малцинствата во парламентот по примерите со некои од европските земји.

⁴⁴⁵ На изборите за Европскиот парламент во 1999 година „Виножито“ доби 4.951 глас, во 2004 година добија 6.176 гласови, а во 2009 година бројот на освоени гласови е помал од претходните циклуси, односно 4.530 гласови. Притоа, она што може да се забележи од овие циклуси е тоа дека поради притисоците, минатите репресии, стереотипите, тивкиот медиумски бојкот кон партијата и непризнавањето на Македонците како такви од властите, освен во префектурите Флорина и Едеса во останатите области (Касторија, Птоломеида, Гуменица, Јаница, Науса итн.) каде што Македонците се присутни како територијално и автохтоно малцинство поддршката на „Виножито“ е мала, иако антрополошко-социолошките истражувања покажуваат негување на македонска свест од тамошното население.

⁴⁴⁶ За ова и за судењата кои следеа по овие настани повеќе во точката 3.5.2.

⁴⁴⁷ Lenkova Mariana, Hate Speech in the Balkans, International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), ЕТЕРЕ, 1998.

⁴⁴⁸ Greece against its Macedonian minority: The „Rainbow“ trial, Greek Helsinki Monitor and MRM – Greece, Athens, 1998.

претставената агенда партијата „Виножито“ се промовира како политичка организација на македонското малцинство во Грција и нејзините планови се активно учество во политичкиот живот на земјата, како и во рамките на ЕУ и другите меѓународни организации. Следбениците на „Виножито“ се претставуваат како продолжувачи на идеите на македонското национално ослободително движење и на антифашистичката борба за национална и социјална слобода.

Термините со кои се означувани Македонците во грчкото општество, како што се „двојазични Грци“, „славофони Грци“, „тукашни“, „Славјани“ и „Бугарофони“ за партијата „Виножито“ се неприфатливи.⁴⁴⁹ Поради специфичната сензитивна ситуација за името „Македонија“ и нејзините изведенки, претставниците на „Виножито“ предлагаат името „Македонци“ во Грција да ги означува сите жители на грчката област Македонија, а за припадниците на македонското малцинство да се користи терминот „етнички Македонци“ или „Македонци по нација“.⁴⁵⁰ Во таа смисла е и барањето на Грција да го признае правото на Република Македонија слободно и непречено да го употребува своето уставно име. Бидејќи официјалната политика дозволува ограничено изразување на различноста (otherness) во општеството, и тоа најмногу преку фолклорот и обичаите, според политичкиот манифест на „Виножито“, тие ќе се борат за ефикасно користење на индивидуалните и колективните малцински права признати со меѓународните договори и обврските на Грција на тоа поле.⁴⁵¹

Во политичкиот манифест се определува дека, „Виножито смета, како и современата европска интелигенција, дека нациите се создадени во последните неколку векови, коишто одговараат на одредена историска фаза на развиток на производството, на организирање на трудот и на политичките системи во светот“.⁴⁵² Партијата јасно се изјаснува против било каква промена на границите, и дејствија насочени кон таа цел. Според нив, споровите кои грчката

⁴⁴⁹ Причините поради кои се користат овие термини за означување на Македонците во Грција ги објаснува грчкиот публицист Dimitris Litoksou во својата книга „Измешана нација: или за Грците и разнебитените другојазичници“ од 2005 година врз основа на Тајниот меморандум за преименувањето на македонскиот јазик од 1948 година испратен го Генералштабот на Војската на Грција, а составен од страна на тогашниот министер за одбрана и поранешен административен управник на Солунската околија, Филиπος Драгумис.

⁴⁵⁰ Весник: Дневник, Македонското прашање е ахилова пета за грчкиот мит, Павле Воскопулос. Според Воскопулос, политиката којашто ја дозволува употребата на термините Славофони, Славомакедонци, Бугарофони итн. има намера да ја спречи употребата на поимот „етнички или национални Македонци“ и е во насока на официјалната грчка позиција за непостоење на македонска нација и македонско малцинство во Грција.

⁴⁵¹ Според: http://www.vinozito.gr/rainbow/manifesto_old_m.asp

⁴⁵² Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 191.

држава ги има со своите соседи треба да се решаваат исклучиво по мирен пат, искористувајќи ги механизмите на меѓународното право.

Меѓу главните цели на партијата се воведувањето на македонскиот литературен јазик⁴⁵³ во деветгодишното основно образование и во средното образование, формирање на културни установи на припадниците на малцинствата, слободата на верското изразување и економската децентрализација со развој на малограничниот промет. Разбирливо, посебно значење за претставниците на „Виножито“ има укинувањето на законите од 1982 од 1985 година, со што би се овозможило репатријација на поранешните грчки државјани од македонско потекло.

Согласно манифестот, Македонците во Грција се залагаат за враќање на топонимите кои беа сменети од грчката администрација во третата деценија на минатиот век и бараат двојно именување на топонимите, согласно Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства и Европската повелба за малцинските и регионалните јазици. Слично, тие се спротивставуваат на систематската демографска промена на територијата на Македонија и Тракија, којашто властите селективно и систематски ја вршат со населување на „некои таканаречени репатрирани“.⁴⁵⁴

По потпишувањето на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства од страна на Грција во 1997 год. и нератификувањето на истата, Централниот совет на „Виножито“ испрати писмо до премиерот Костас Симитис во кое го повикаа да се признае етничката, културната и јазичната разноликост на грчкото општество, запознавањето на грчкото општество со потребите на малцинствата и признавање на сите јазични и културни права на припадниците за македонското национално малцинство во Грција. Писмото беше проследено и до европскиот парламент, а неколку парламентарци побараа одговор од Грција за почитувањето на правата на Македонците.⁴⁵⁵ Како што е познато, оваа конвенција сеуште не е ратификувана од грчкиот парламент.

Првиот конгрес на „Виножито“ требаше да се одржи 2003 година во Воден (Едеса), пред одржувањето на парламентарните и изборите за Европскиот парламент. Меѓутоа, градоначалникот на Едеса и префектот на Пела не им

⁴⁵³ Посебно е нагласено дека е тоа јазикот кој е официјален во Република Македонија, затоа што во минатото кога Македонците биле признаени како посебна нација од страна на КПГ, во еден период КПГ заедно со некои други помали политички партии од Грција, сметале дека тој јазик не е прифатлив за сите Македонци (Славомакедонци, како што ги нарекувале) затоа што бил премногу „србизиран“, и сметала дека вистински македонски јазик е јазикот којшто го предлагал Славјанскиот институт (поранешен Македонски научен институт) во Софија. Наведено според: Georgios Nakratsas, Minorities in Greece.

⁴⁵⁴ Според: http://www.vinozito.gr/rainbow/manifesto_old_m.asp

⁴⁵⁵ Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 199-203.

дозволија да го одржат. Делегацијата од Европскиот парламент која требаше да учествува на конгресот, реагираше на оваа одлука на локалните власти и испратија писмо до тогашниот премиер.

Конечно, наредната 2004 година првиот конгрес на „Виножито“ се одржа во Солун. На конгресот присуствуваа делегации од Европскиот парламент, претставници на Европската Слободна Алијанса и на FUEN.⁴⁵⁶ Меѓудругото, на конгресот беше усвоен нов статут, со кој се определуваат новите нивни активности и настапи пред европските институции и функционирањето на локалните ограноци.

По донесувањето на пресудата од Стразбур (точка 3.4.2.) во 2005 година, согласно диспозитивот на одлуката, Грција им исплати на апликантите (припадниците на „Виножито“) околу 35.000 евра. Овие средства беа искористени за реиздавање на „ABECEDAR“-от (Азбучник).⁴⁵⁷ Промоцијата се одржа во Атина и во Солун, каде присуствуваа и некои грчки интелектуалци, но властите го бојкотираа овој настан иако беа поканети. На годишната средба на ОБСЕ за имплементирање на човековата димензија во Варшава 2006 година, делегациите на „Виножито“, „Дом на македонската цивилизација“ и на грчкиот огранок на EBLUL му подарија еден примерок од реиздадениот буквар на грчкиот амбасадор во ОБСЕ. Со ова, тој стана прв официјален претставник на грчката држава кој се запозна со неговата содржина. Овој настан, според претставниците на „Виножито“, потребно е да ја охрабри владата да го воведи македонскиот јазик во образованието. Само неколку месеци по реиздавањето, во архивите во Солун беше откриен примерок од букварот во кирилична форма, иако дотогаш се тврдеше дека бил издаден само во латиница. Со тоа уште повеќе се потврди постоењето на македонскиот јазик и неговата посебност, како и неговото признавање од страна на грчката влада во минатото.

Во согласност со своите цели, претставниците на „Виножито“ во изминалиот период од своето дејствување воспоставија контакти со повеќе европски партии. Така, во 1999 година, „Виножито“ доби статус на набљудувач во рам-

⁴⁵⁶ FUEN – Federal Union of European Nationalities е навладина организација формирана напредно со формирањето на Советот на Европа, во 1949 година. Нејзина е цел е промовирање на етничките групи во Европа, заштита на нивниот национален идентитет, јазик, култура и историја. Таа се спротивставува на појавата на сепаратизам и насилно менување на границите. Седиштето на FUEN е во Фленсбург, политичкиот и културниот центар на Данското малцинство во Германија. Има вкупно 84 члена, од 32 земји. „Виножито“ е примена за членка на FUEN во 2005 година. Заслуга за членството на „Виножито“ во FUEN има нејзиниот потпретседател Бела Тонковиќ, претставник на хрватското малцинство од Војводина, Република Србија.

⁴⁵⁷ Првично издаден во латиница во 1925 година од грчката влада, по ургенција на Лигата на народите за имплементација на одредбите кои се однесуваат за малцинствата од Договорот од Севр од 1920 година. Повеќе за Абецедарот во точката 1.3.2

ките ЕРР – ЕФА (Европска Слободна Алијанса),⁴⁵⁸ а од 2000 година е постојана членка. Пред изборите за Европскиот парламент во 2004 година, ЕФА издаде манифест потпишан од сите партии-членови, во кој се бара почитување на различностите на нациите во Европа. Во истиот, посебно е назначен проблемот со малцинствата во Грција, и се повикува Грција конечно да ја ратификува Рамковната конвенција за националните малцинства. Оваа партија денес има шест претставници во Европскиот парламент, и дејствува во коалиција со Партијата на зелените. Оваа коалиција спроведе неколку истражувања во Грција. Издадена е посебна публикација за проблемот на македонското малцинство заедно со картата на јазиците и културите кои се застапени во ЕУ, која е распределена и во Европскиот парламент. Во 2006 година, членови на „Виножито“ учествуваа на генералното собрание на ЕРР – ЕФА кое се одржи во Брисел, и јавно побараа од ЕУ Копенхашките критериуми кои се бараат од новите земји-членки на ЕУ и од земјите-кандидати за членство во ЕУ, да важат и за постарите земји-членки. По заслуга на „Виножито“, партијата на македонското национално малцинство во Бугарија, ОМО Илинден ПИРИН е постојана членка на ЕФА. Во контекст на соработката која ја остварува „Виножито“ на меѓународен план, ќе споменам дека тие имаат плодна соработка со македонските иселенички организации кои работат на полето на човековите права, Macedonian Human Rights Movement International од Канада и со Australian Macedonian Human Rights Committee од Австралија. Патем, во 2006 година заедно со овие организации во посета на Македонците во Грција беше и пратеникот во австралискиот парламент, г-дин Питер Брин.

На 4 декември 2008 година, во Аминдео (Соровичево), беше одржан вториот конгрес на „Виножито“. Неколку националистички групи, како што е „Хриси Авги (Златна зора)“ пробаа да го спречат одржувањето на конгресот, но полицијата навреме ги спречи во намерите. Околу двесте делегати од леринско, воденско, калјарско, кукушко, драмско, серско, ениџевардарско учествуваа на конгресот.⁴⁵⁹ Подршка до „Виножито“ искажаа претставници од ЕФА,⁴⁶⁰ FUEN, Антинационалистичката иницијатива, Движењето на Корзиканците и поранешниот советник на претседателот на ПАСОК и денешен премиер на Грција, Јоргос Папандреу, Георгиос Валијанатос кој поради

⁴⁵⁸ Европска Политичка Партија „Европска Слободна Алијанса“ е политичка партија во Европскиот Парламент, која ги претставува интересите на бездржавните нации, малцинства и народи од регионите во Европа. Тие се залагаат за доследно почитување на малцинските права, како и правото на самоопределување на локално ниво, со регионализација. ЕСА има вкупно 32 малцински партии членки и неколку набљудувачи. Наведено според: www.e-f-a.org

⁴⁵⁹ Според: <http://www.utrinski.com.mk/default.asp?ItemID=B7D72808F48C2D4EBB8C71B66B0B766E>

⁴⁶⁰ Нели Маес, претседателката на ЕФА, во поздравното писмо порача дека „патот за реална и демократска Европа тргнува од Атина, минува низ Лерин и стигнува до Брисел“.

своите јавно искажани ставови за постоењето на македонското малцинство во Грција и потребата од вистинско почитување на нивните човекови права беше исклучен од партијата.⁴⁶¹ Претставниците на „Виножито“ искажаа дека реалноста во земјата не е каква што посакуваат, па така Македонците сеуште масовно не се активираат во политиката поради стереотипите кон нив, но изречно ветија дека ќе продолжат кон целта за целосно почитување на малцинските права кон Македонците и имплементација на меѓународно-правните обврски од страна на Грција. Во насока на тоа тие најавија дека ќе ги користат демократските инструменти дозволени на национално и европско ниво, како и интернационализација на прашањето за положбата во која се наоѓаат припадниците на македонското малцинство.⁴⁶²

Како понатамошен чекор во желбата за зачувување на македонскиот јазик во Грција, беше отпечатен Современиот грчко-македонски речник, од Васко Караца од село Дендрохори (Д’мбени). Промоцијата на речникот беше закажана за 2 јуни 2009 год. во Атина. Освен раководството на „Виножито“, во улога на промотори учество земаа професорите Виктор Фридман, славист и македонист од Универзитетот во Чикаго и професорката Рики Ван Бусхотен, антрополог на Универзитетот во Волос. Свеченоста на овој настан беше нарушена и проследена со голем инцидент, откако на промоцијата упаднаа неколкумина грчки ултранационалисти од „Златна зора“, кои им се закануваа на учесниците без соодветна реакција на полицијата.⁴⁶³ Сепак, целиот настан заврши успешно и според учесниците со овој речник (испечатен првично во 2000 примероци) се прави голем чекор напред кон зачувување на македонштината во Грција и истиот е наменет за припадниците на македонското малцинство, како и за секој „чесен грчки граѓанин“.⁴⁶⁴

Конечно, 14 години по отворањето на првата канцеларија во Лерин, на 15 ноември 2009 год. беше отворена втората канцеларија на „Виножито“ во градот Воден. Одлуката да се отвори канцеларија во Воден е донесена, пред

⁴⁶¹ „Мораме да сфатиме дека Македонци постојат во и надвор од Грција“ изјави за А1 телевизија Георгиос Валијанатос. Изјавата е достапна на: <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=100709>

⁴⁶² Според: http://www.florina.org/news/2008/december05_m.asp и <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=23505F5376926C42B975F81585D6F1C6>

⁴⁶³ Според: Attack of the Hrissi Avgi (Golden Dawn) a Greek Neo-Nazi party during the presentation of the Greek-Macedonian dictionary, Victor Friedman, достапен на: http://www.vinozito.gr/news/2009/june12_e.asp исто и во: „Инциденти на промоцијата на грчко-македонскиот речник“ достапен на <http://www.makfax.com.mk/mk-mk/Details.aspx?itemID=5058>

⁴⁶⁴ „Успешаната промоција на Современиот грчко-македонски речник за нас е уште еден мотив да продолжиме со нашата борба за одбрана на македонштината, за признавање на македонското малцинство и за демократизација на грчкото општество. Истиот е испечатен во 2000 примероци и е наменет освен за припадниците на македонското малцинство, и за секој чесен грчки граѓанин“ изјави членот на колективното раководство на „Виножито“, Павле Воскопулос по промоцијата. Извор: <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=109496>

се, поради зголемениот интерес за вклучување во партијата „Виножито“ од страна на етничките Македонци од градот и околината, како и поради потребите за афирмирање на политичките, културните и социјалните интереси на етничките Македонци во регионот Централна Македонија.⁴⁶⁵ Неколку дена по отварањето на канцеларијата, воденскиот комитет на „Виножито“ по повод 135 години од раѓањето на Крсте Петков Мисирков, ја основа фондацијата „Крсте Петков Мисирков“ чија цел ќе биде преведување на делата на Мисирков на грчки јазик, организирање на семинари и трибини за популаризација на значењето на делото на Мисирков за Македонците во Грција, отворање на музеј и образовен центар во чест на Мисирков итн.⁴⁶⁶

3.3.4. Издавачко-публицистичката и културната дејност на Македонците во Грција

Во овој дел накратко ќе споменам за дејноста на припадниците на македонското малцинство во Грција во издаваштвото и културата. Најпрво треба да се нагласи дека во изминатите две децении претставниците на македонското малцинство во различен период издаваа три различни периодични весници и едно списание. Имено, во почетните години од формирањето на „Македонското движење за балкански просперитет“ (MAKIVE) се издавал весникот „Мегленот“. Текстовите во истиот биле пишувани на грчки јазик, иако имало и текстови на македонски јазик во грчка ортографија (букви). Истото ова важи и за весникот „Зора“ кој бил публикуван неколку години подоцна и истиот продолжил да се издава во првите години од формирањето на политичката партија „Виножито“.

На втората конференцијата на „Виножито“ во 1997 год. одржана во Воден, бил промовиран новиот весник „Нова зора“, кој се издава на македонски, грчки и англиски јазик. Новитет претставува можноста што весникот е достапен и во електронска форма на интернет порталот на „Виножито“, насловен како „Инфо Зора“.⁴⁶⁷ Во уредувањето на весникот партиципираат и некои грчки и странски историчари, антрополози, лингвисти, експерти во областа на човековите права итн. Од 2001 год. во Солун, од страна на Никос Сакелариос почна да се издава списанието „Лоза“, во кое се опфаќаат теми

⁴⁶⁵ Според: „ЕСА – Виножито отвори канцеларија во Воден/Едеса“, преземено од: http://www.vinozito.gr/news/2009/november15_m.asp

⁴⁶⁶ Според: „Основање на фондација Крсте Петков Мисирков во Грција“, преземено од: http://www.vinozito.gr/news/2009/november18_m.asp

⁴⁶⁷ Весникот „Info ZORA“ е достапен на: http://vinozito.gr/info_zora/archive.asp

од историјата, културата и актуелните проблеми со кои се соочуваат Македонците во Грција.⁴⁶⁸

Во исто време, освен издавањето на „Современиот грчко-македонски речник“ и реиздавањето на „Абецедарот“ од страна на политичката партија „Виножито“ како и публикувањето на книгата на Трајанос Пасоис „Историја на Македонското движење за балкански просперитет“, во изминатите години беа испечатени и следниве книги: „Коледа, бабо коледа“ од Костас Иоану, „Фолклористика Арменско, Леринско“ (3 тома) и „Фолклористика Леринско-Костурско“ од Павлос Куфис,⁴⁶⁹ „Македончето“ од Петрос Воцис (Петре В’чков) итн.⁴⁷⁰

Истражувањето на богатиот македонски фолклор во регионот на Северна Грција од страна на Костас Новакис од солунското село Куфалија (Куфалово) е материјализирано во три изданија на традиционална музика и песни изведени од локални музички групи. Тие се: „Бело поле до белото море/ Λευκός κάμπος πλάι се θάλασσα λευκή“, „Развила гора зелена/ Πράσινο δάσος“ и „Понуда од Солун/ Πρόσφορα από τη Θεσσαλονίκη“ издадени во 2002 и 2003 година на македонски и на грчки јазик.⁴⁷¹

Иако издавачко-публицистичката дејност на македонското малцинство изгледа скромна, сепак соочени со фактот за условите во кои живеат тие и желбата за зачувување на националната, културната и јазичната посебност, направените чекори произлегуваат од можностите за практикување на „другоста“ во грчкото општество и истите треба да претставуваат поттик за идни поинтензивни чекори во оваа насока.

Речиси е општоприфатено дека Македонците во Грција својот идентитет можат групно да го изразуваат само во областа на фолклорот, бидејќи како што видовме државата непоколебливо се противи на можноста за признавање на македонската малцинска група како таква и уште повеќе на буџетското финансирање на маргинализираните малцински култури со цел зачувување

⁴⁶⁸ Ирена Ставови-Кавка, Стојан Киселиновски, Малцинствата на Балканот (XX век), Институт за национална историја, Скопје, 2004, стр. 77.

⁴⁶⁹ Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 2001, стр. 209.

⁴⁷⁰ Имајќи предвид дека голем дел од припадниците на македонското национално малцинство никогаш не го изучувале литературниот македонски јазик, тие преземаа активности во насока книгите кои имаат големо значење за историјата и културата на македонскиот народ да ги преведат на грчки јазици и на тој начин истите да бидат достапни за Македонците во Грција. Така, во последните неколку години следните книги се преведени на грчки јазик: „За македонските работи“ од Крсте Петков Мисирков, „Исповед на еден македонски четник“ од Алберт Сониксен, „Сетина и Попадија во Минатото“ од Ташко Јованов и Стојан Трпчевски и други.

⁴⁷¹ Според: http://en.wikipedia.org/wiki/Kostas_Novakis Патем, Костас Новакис е еден од иницијаторите за основање на нерегистрираната асоцијација „Rousalii“ од Куфалово.

на особеностите на нивната етничка и културна различност од мнозинската група.

Трнувајќи од овој постулат, воопшто не е за изненадување фактот што во периодот по падот на Воената хунта во Грција, првите активности на припадниците на македонското малцинство беа на полето на музиката. Така, во раните 70-ти години на минатиот век постоеле разни музички групи составени од Македонци. Овие групи своите песни ги снимале во едно нелегално студио кое постоело во Воден.⁴⁷² Сепак, мора да се наласи дека во овој период песните кои се снимале и биле ставани на носачи на звук биле без текст поради фактот што постоел страв од минатите репресии поради употребата на македонскиот јазик. Исклучок од ова бил пејачот Јанче Влахов од леринското село Нерет (Полипотамос), кој прв почнал јавно да изведува песни на македонски јазик на разните панаѓури уште во 1979 година.⁴⁷³ Дури кон крајот на 80-те години од минатиот век македонските музички групи почнале да се снимаат песни со текст на македонски јазик. Имено, припадниците на македонското малцинство во овој период биле охрабрани со конечното „избивање на површина“ на подзаборавените малцински прашања и интернационализацијата на истите на европско и светско ниво.

Најпознати музички групи составени од Македонци кои имаат голема улога во зачувувањето на македонскиот фолклор и мелос во Северна Грција се: групата „Лерински билбили“ од градот Лерин, „Млади леринчани“ од градот Лерин, „Тукашен глас“ од кајларскиот реон, „Македонски мерак“ од градот Пазар (Јаница) во енице-вардарска околија и групата на Коле Бочваров од селото Пожар во мегленскиот крај.⁴⁷⁴

Практикувањето и зачувувањето на македонскиот фолклор во Грција најмногу се врши преку фестивалите, панаѓурите и останатите културни манифестации кои се организираат низ селата каде концентрацијата на Македонците е поголема. На некои од овие настани, како што е прославата на Илинден на 22 јули во селото Очарани, доаѓаат и над 10-15.000 Македонци. Преку традиционалните македонски песни и ора всушност се негуваат и зачувуваат македонскиот јазик и обичаи и истите се пренесуваат на новите генерации. Подеднакво како и за музичките групи, на овие фестивали и панаѓури во 70-те години се изведувале ора и песни без текст, а подоцна во доцните 80-ти години песните почнале да се изведуваат со текст на македонски јазик. Сепак, во одредени населени места каде има значително голема кон-

⁴⁷² Сопственик на ова нелегално студио бил дедото Дончо од градот Воден.

⁴⁷³ Според искажувањата на претставниците на „Виножито“ кои сакаа да останат анонимни, поради овие активности Јанче Влахов бил финансиски потиснат од страна на државните власти и бил принуден да емигрира во Германија неколку години подоцна.

⁴⁷⁴ Наведеното е според Димитриос Иоанноу (Димитрија Јованов), член на колективното раководство на политичката партија „Виножито“.

центрација на грчко бегалско население (мацири), дури и денес на разните културни манифестации македонските песни се изведуваат без текст (пр. Соровичево, леринска околија).⁴⁷⁵

Сосем на крај, треба да се потенцира дека големото значење кое го имаат разните културни збиднувања по селата во зачувувањето на македонскиот јазик и култура најмногу е видливо кога ќе се спореди ситуацијата со градовите во Северна Грција. Во градовите како последица на традиционалните присилни асимилациски практики на државата спрема Македонците и неможноста од непречено практикување на македонската малцинска култура, ситуацијата со употребата на македонскиот јазик од помладите генерации Македонци е на пониско ниво во однос на селските средини.

3.4. ПРЕСУДИТЕ НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Прикажувањето на состојбата на македонското национално малцинство во Република Грција е незамисливо без кратко образложение на досегашните два конечни случаи иницирани од страна на припадниците на македонското национално малцинство против државата Грција пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур. Ова уште повеќе се потврдува доколку се земе во предвид фактот дека во постапките пред ЕСЧП Македонците го проблематизирале постоењето на фундаменталното демократско право на „слободно здружување и собирање“ во Грција, а без постоењето на ова право во едно општество не може да се зборува за целосна демократичност на истото и посветеност кон имплементација на стандардите во областа на човековите права и правата на припадниците на малцинствата. Всушност и целосното реализирање на правото на културен идентитет на припадниците на малцинствата во едно општество зависи од постоењето и заштитата на правото на слободно здружување врз основа на етничка, јазична или друга културна различност.⁴⁷⁶ Конечно, преку овие асоцијации припадниците на малцинствата се трудат да изборат еднаквост во можностите да ја практикуваат својата малцинска (културна) практика.

⁴⁷⁵ Исто како и претходното.

⁴⁷⁶ Фрчкоски Д. Љубомир, Меѓународно право за правата на човекот, МАГОР, Скопје, 2005, стр. 272-273.

3.4.1. Случајот Сидиропулос и другите против Република Грција од 1998 година⁴⁷⁷

На 12 јуни 1990 година, вкупно 56 апликанти поднеле молбено барање⁴⁷⁸ за формирање на не-профитна асоцијација, наречена „Дом на македонската цивилизација (ΣΤΕΓΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ)“, со седиште во Флорина (Лерин). Барањето, заедно со Статутот на асоцијацијата било поднесено согласно член 79 од Граѓанскиот закон, до првостепениот суд во Флорина. Главни цели согласно членот 2 од Статутот биле: а) културен, интелектуален и уметнички развој на населението во Флорина; б) културна децентрализација, заштита на интелектуалните и уметничките достигнувања и традиции, заштита на цивилизациските споменици, промоција и заштита на локалната култура.

По сослушувањето на апликантите првостепениот суд одбил да ја регистрира асоцијацијата. Причината била поради „промовирање идеја дека постои македонско малцинство во Грција, а не целта предвидена во членот 2 од Статутот, што е спротивно на државните интереси и на законите“. Судот ова го утврдил повикувајќи се на повеќе натписи во дневни грчки весници, каде било известувано за учеството на некои од апликантите на Конференцијата на ОБСЕ во Копенхаген во 1990 година, на која тие вршеле дисеминација на идејата за постоење на македонско малцинство во Грција чии човекови и малцински права не се почитувале.

Донесената одлука апликантите ја обжалиле до Апелациониот суд во Солун. Судот сметал дека со цел донесување на правилна одлука, морало да се земат во предвид напоредно со доказите од апликантите и вистинските настани и ситуациите содржани во разни публикации (книги, магазини, весници). По спроведениот распит, Апелациониот суд ја отфрлил жалбата. Во својата одлука, судот повикувајќи се на „општопознати факти“ за континуитетот на грчкиот карактер на Македонија од античко време до денес, на Берлинскиот и Санстефанскиот мировен договор во кој не се споменува

⁴⁷⁷ European Court of Human Rights, Case of SIDIROPULOS AND OTHERS v. GREECE (57/1997/841/1047) Оваа постапка е водена пред стапувањето во сила на Протоколот 9 и Протоколот 11 од ЕКЧП, односно по стариот двостепен механизам, каде најпрво постоеше прелиминарно испитување за допуштеноста на жалбата од страна на Европската комисија за правата на човекот која потоа составуваше извештај во врска со суштината на спорот. Потоа постапката се префрлуваше пред Европскиот суд за човекови права доколку тужената држава ја имала прифатено задолжителната надлежност на судот.

⁴⁷⁸ Ова било втора барање во истата година за регистрација на споменатата асоцијација. Претходното било одбиено поради тоа што во Статутот на асоцијацијата стоело дека покрај другото цел на истата било и заштита на националната независност, што според судот било спротивно на законите. Според: Greek Member State Committee of EBLUL, Report on the Case of the „Home of the Macedonian Culture“, 2004; Human Rights Watch, Denying Ethnic Identity: The Macedonians Of Greece, стр. 22, 1994.

посебен македонски етникум, не одобрил регистрација на асоцијацијата.⁴⁷⁹ Судот, имајќи ја предвид содржината на Статутот во кој предвидува вклучување на помладата популација од Флорина во асоцијацијата, заклучил дека тоа е опасно, затоа што истите би биле подложни на пропаганда за постоење на македонско малцинство. Слично на ова, и името на асоцијацијата би довело до забуна кај населението, кое иако наводно оставало впечаток дека се реферира на „грчко-македонска цивилизација“, всушност станувало збор за „словенска цивилизација која не постои во регионот“. Сите овие активности на апликантите, определил судот, биле во координација со определени организации од странство.⁴⁸⁰

⁴⁷⁹ Судот својата одлука ја поткрепува цитирајќи повеќе дела од грчки и странски автори. Имено, во овој дел од одлуката судот прави кратка „историска ретроспектива“ на регионот Македонија и нејзините жители, од антиката до денес, каде го „докажува“ грчкиот карактер на Античките Македонци и нивната улога во ширењето на Хеленизмот, доселувањето на словенските племиња на Балканскиот полуостров кои се населиле на мал дел од регионот Македонија, кој според „историските референци“ и во тоа време претставувал силен бастион на Хеленизмот, како и во античко време. Понатаму, се споменуваат и турските пописи на Солунскиот и Битолскиот вилает каде „не се споменуваат Македонци, туку само Грци и Бугари“. Според судот, дел од „слабофоните“ жители на регионот земале учество и во Македонската борба (1904-1908) на грчките андарты за „ослободување“ на Македонија. Размената на населението врз основа на меѓународните договори склучени под надзорство на Лигата на народите резултирала со тоа што наводно грчка Македонија станала комплетно хомогена. Преостанатите „двојазични“ жители, тврдел судот, ја напуштиле Грција по крајот на Граѓанската војна (1946-1949). Според судот, целиот проблем настанал кога била формирана Социјалистичка Република Македонија, каде според процесот на мутација била создадена македонска свест и македонски јазик за словенското население таму, кое претходно било „пробугарско“ настроено [sic]. Крајната цел на овој процес било создавање на Обединета Македонија со излез на Егејско море. Создавањето на асоцијацијата „Дом на македонска култура“, според одлуката на судот, била иницирана од „славномакедонски“ организации во странство чија цел била да се интернационализира македонското прашање. Своите „објективни“ тези судот ги потврдува цитирајќи ги следниве дела: H. G. Wells, *The Outline of History*; N. Andriotis, *The Language and the Greek Origin of the Ancient Macedonians*; Johan Gustav Droysen, *The History of the Alexander the Great*; Paul Lemerle, *Philippe et la Macedoine orientale*; A. Vakalopoulos, *Synchrona Valkanika Ethnologika Provlimata*; Douglas Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*; Evangelos Kofos, *The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece*; Evangelos Kofos, *Nationalism and communism in Macedonia*; Georgios Mintsis, *Istoria tou Makedonikou Zetematos*; I. Diamantourou, *O Makedonikos Agonas*; N. Andriotis, *The Confederate State of Skopje and its Language* итн.

⁴⁸⁰ Судот се повикувал на натписи во грчките весници, каде се наметнувал ставот дека целиот случај бил во координација на организацијата на Егејските Македонци во Австралија, пред се од професорите Мајкл Радин и Крис Попов. Тие наводно давале инструкции за формирањето на асоцијацијата и за подоцнежната постапка пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур, кога евентуално би се исцрпили сите домашни правни лекови. Во написите стои дека во случајот бил замешан и тогашниот конзул на СФР Југославија во Солун, Сашко Тодоровски, кој заедно со апликантите го запознале американскиот амбасадор во Грција за положбата во која се наоѓа македонското малцинство.

На 20 јуни 1990 година, апликантите поднеле жалба до Касациониот суд во Атина. Тие се повикувале на одредбите од Уставот⁴⁸¹ кои кореспондираат со одредбите од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, пред се во делот за слобода на здружување. Според нив апелациониот судот не земал предвид дека биле исполнети членовите 78, 79 и 80 од Граѓанскиот закон, се повикувал на информации кои не биле доставени од нив, неправилно ја толкувал содржината на Статутот и не дал образложение на одлуката. Во својата одлука, Касациониот суд ја отфрлил жалбата како нејасна и неоснована и со тоа ја потврдил одлуката на понискиот суд.

После исцрпувањето на сите домашни правни лекови, случајот бил проследен до Европската комисија за човекови права во 1995 година, а подоцна и до Европскиот суд за човекови права во Стразбур (1997). Апликантите пријавиле повреда на членовите 6, 9, 10, 11, и 14 од ЕКЧП. Откако Комисијата ги разгледала материјалите по случајот, утврдила дека постои повреда на членот 11 од Конвенцијата (слобода на собирање и здружување), но дека немало потреба да се испитува постоење на повреда на членовите 6 (право на правична судска постапка) и 14 (забрана на дискриминација), како и дека не се јавувало одделно прашање по членовите 9 (слобода на мислење, совест и вера) и 10 (слобода на изразување) од ЕКЧП.⁴⁸²

Во апликацијата до Европскиот суд за човекови права апликантите побарале судот да ја уважи нивната апликација, да нареди почитување на слободата на собирање и здружување за припадниците на македонското малцинство и да им се исплати надомест за претрпената штета. Случајот бил прифатен од судот, затоа што Грција ја признавала задолжителната јурisdикција (compulsory jurisdiction) на судот.

⁴⁸¹ Според член 12 став 1 од Уставот на Грција, сите грчки граѓани можат да формираат непрофитни асоцијации и синдикати, во согласност со закон, и исполнувањето на ова право на може да биде предмет на претходно овластување.

⁴⁸² EUROPEAN COMMISSION OF HUMAN RIGHTS, Application No. 26695/95, Hristos Sidiropoulos and 5 others against Greece, REPORT OF THE COMMISSION (Adopted on 11 April 1997). Извештајот на Европската комисија за човекови права е достапен на следниот интернет портал: <http://hudoc.echr.coe.int/Hudoc1doc/herep/sift/519.txt>

Во извештајот, Комисијата укажала на фактот дека откако случајот бил прогласен за допуштен, тие направиле неуспешен обид за пријателско разрешување на спорот поради реакциите и различните позиции на двете страни. Слично како и во подоцнежната пресуда на ЕСЧП, Комисијата утврдила дека наводите на грчките судови за разните директиви на нерегистрираната организација од страна на странски „словенски“ организации и учеството на двајца од апликантите на Конференцијата на ОБСЕ во 1990 година како доказ за нивните сепаратистички намери се неосновани. Имено, Комисијата укажала дека демократското општество мора да толерира слободни дискусии и дебати во кои освен популарните идеи може да се споменуваат и оние идеи и предлози кои се определуваат како напаѓачки, шокирачки или вознемирувачки за државата или за некој дел од популацијата (параграф 56).

Претставниците на грчката влада приговарале по повеќе основи. Според нив, апликантите не ги исцрпиле сите домашни правни лекови, затоа што тие пропуштиле да се повикаат на членовите 6, 9, 10 и 14 од Конвенцијата пред домашните судови. Овој приговор бил отфрлен од судот. Наредниот приговор, дека било злоупотребено правото на индивидуална петиција (член 17), било образложено дека со оваа постапка апликантите всушност сакале да го изнесат пред институциите на Конвенцијата спорот кој постои помеѓу Македонија и Грција во врска со името. И овој приговор бил отфрлен од судот.⁴⁸³

Според судот, бидејќи одбивањето да се регистрира асоцијацијата ги лишува од можност апликантите да ги исполнат своите цели, несомнено постоело мешање (пречење) во нивната слобода на здружување.⁴⁸⁴ Судот прифатил дека ваквото мешање во слободата на здружување било предвидено со закон, земајќи го во предвид Граѓанскиот закон и одредбите кои дозволувале судовите да одбијат регистрација на асоцијација во случај ако основачкиот акт е невалиден, целите се спротивни на законите и моралот, како и можноста да се забрани дејствување на регистрирана асоцијација само во случај кога истата остварува цели различни од оние предвидени во нејзиниот статут. Слично на претходното, судот се согласил дека пречењето во слободата на здружување се вршело поради заштита на легитимни цели, како што биле заштитата на националната сигурност и јавниот ред.⁴⁸⁵

Реферирајќи кон својата пракса (case-law), судот укажал дека државите имаат право да утврдуваат дали целите и дејствувањето на асоцијациите е во согласност со националната легислатива, но мораат да земаат во предвид дека институциите на Конвенцијата вршат контрола за начинот на кој тие ги исполнуваат своите договорни обврски. Поради тоа, судот нагласува дека исклучоците од користењето на слободата на здружување предвидени со членот 11 став 2 од Конвенцијата е потребно да бидат конструирани стриктно, затоа што државите имаат ограничена граница на проценка (margin of appreciation) која подлежи на супервизија од страна на судот.⁴⁸⁶ Ова затоа што правото на индивидуите да основаат асоцијации со цел да дејствуваат заеднички на полето од заемен интерес е еден од најзначајните аспекти на слободата на здружување⁴⁸⁷

Во својата пресуда, судот одлучува дека одбивањето да се регистрира асоцијацијата „Дом на македонската култура“ од страна на грчките судови

⁴⁸³ European Court of Human Rights, Case of *SIDIROPULOS AND OTHERS v. GREECE* (57/1997/841/1047), paragraph 24-29.

⁴⁸⁴ *Ibid*, paragraph 31.

⁴⁸⁵ *Ibid*, paragraph, 33-39.

⁴⁸⁶ *Ibid*, paragraph, 40.

⁴⁸⁷ Zvonimir Mataga, The Rights to Freedom of Association Under the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Strasbourg, October 2006, стр. 11.

претставува повреда на членот 11 од Конвенцијата.⁴⁸⁸ Имено, од утврдената фактичка состојба судот утврдил дека одбивањето од страна на грчките судови да ја регистрират асоцијацијата се состои во тоа што апликантите тврделе дека се припадници на македонско малцинство во Грција, со македонска национална самосвест различна од грчката, како и поради учеството на Конференцијата на ОБСЕ во Копенхаген 1990 г. Сепак, според судот, ништо не индицирало дека поради споменатото апликантите ќе употребуваат сила или други недемократски средства за остварување на своите цели како припадници на македонското малцинство, особено што како нерегистрирана асоцијацијата не преземела никакво дејствие за постигнување на своите цели. Уште повеќе, судот сметал дека дури и да се претпостави дека апликантите негуваат и ја бранат својата малцинска македонска свест, Документот на ОБСЕ од 1990 год. и Париската повелба за нова Европа (на кои Грција е потписник) им дозволуваат да формираат асоцијации за заштита на нивното културно и духовно наследство. Конечно, судот недвосмислено искажал дека во жалбената постапка пред Апелациониот суд во Солун, истиот ги сметал како докази оние материјали кои не биле поврзани со апликантите и кои во основа се базирале на субјективна интерпретација на авторите (весници, списанија).

Слично како и во мислењето на Комисијата, судот сметал дека не е потребно да се произнесе во делот каде апликантите се повикуваат на повреда на членовите 6.1, 9, 10 и 14 од Конвенцијата, затоа што во голем дел барањето по овие членови било образложено на сличен начин како и за членот 11. Согласно диспозитивот на пресудата, Грција била задолжена да им исплати на апликантите 4.000.000 драхми за надомест на судските трошоци.

Еден од најважните аспекти на оваа пресуда е фактот што со неа се утврдува дека „постоењето на малцинствата и различните култури во земјата е историски факт што демократското општество мора да го толерира, заштити и подржува врз основа на принципите на меѓународното право“.⁴⁸⁹ Слично, со оваа пресуда е нагласено дека „државите не смеат да ги забрануваат организациите чија цел е промоција на малцинска култура“⁴⁹⁰

Десет години по донесувањето на оваа пресуда, во Грција сеуште не регистрирана асоцијацијата „Дом на македонската цивилизација“. Соочени со оваа непремостлива препрека, во 2003 година претставниците на македонското

⁴⁸⁸ European Court of Human Rights, Case of *SIDIROPULOS AND OTHERS v. GREECE* (57/1997/841/1047), paragraph, 47.

⁴⁸⁹ Slavica Chubrich, International Instruments for the Protection of the Rights of Minorities and the Status of the Macedonian Minorities in the Neighbouring Countries во *International Journal of Civil Society Law*, Volume IV Issue 2, April 2006.

⁴⁹⁰ Anneleen Van Bossuyt, Fit for Purpose or Faulty Design? Analysis of the Jurisprudence of the European Court of Human Rights and European Court of Justice on the Legal Protection of Minorities, *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 2007, стр. 14.

малцинство поднесоа нова апликација за регистрација на асоцијација „Дом на македонската култура“ пред судот во Лерин во согласност со инструкциите од Европскиот суд за човекови права. Основачите на оваа асоцијација изработија нов статут, во кој меѓудругото беше определно дека една од главните цели на асоцијацијата би била „заштита и култивација на македонскиот јазик“.⁴⁹¹ Сепак, во декември истата година судот ја одбил апликацијата, а причината за таквата одлука била „непостоењето на македонски јазик, македонска култура и македонска нација“. Постапката пред Касациониот суд во Атина неколку години беше одложувана поради разни основи. Ваквото постапување на судот имало за цел да се избегне евентуалната нова апликација пред ЕСЧП во Стразбур која би резултирала со иста одлука како и претходната.⁴⁹² Конечно, по долго одлагање, Касациониот суд со Одлуката бр. 1448 од 11.06. 2009 год. ја потврди одлуката на пониските судови и според наодите во истата асоцијацијата „Дом на македонската култура“ не ги исполнила неопходните услови за регистрација.⁴⁹³

Нерегистрирањето на оваа асоцијација е забележано како негативна тенденција во Грција во речиси сите меѓународни извештаи за состојбата на човековите права и правата на припадниците на малцинствата кои се однесуваат на Грција, и во сите нив се препорачува истата да се регистрира во согласност со насоките на судот во Стразбур.

3.4.2. Случајот Виножито (Ouranio Toxo) и другите против Република Грција од 2005 година⁴⁹⁴

Овој случај се однесува на политичката партија на Македонците во Грција „Виножито“, која како што видовме уште од самиот почеток од своето постоење беше недобредојдена и игнорирана од страна на грчките власти. Во септември 1995 година, членовите на политичката партија „Виножито“, истакнале на својата канцеларија табла на која било напишано партиското име

⁴⁹¹ Статутот на организацијата „Дом на македонската култура“ е достапен на следниот интернет портал: http://www.florina.org/news/2003/2004_statutes_cultural_centre.asp

⁴⁹² Според излагањето на претставникот на „Домот на македонската цивилизација“ на состанокот посветен на човековата димензија на ОБСЕ, одржан во септември 2008 година, во врска со слободата на здружување. Наведеното е врз основа на: http://www.mhrmi.org/news/2008/september30d_e.asp; MHRMI 2008 Annual Report, The Macedonian Minority in Greece, January 2008.

⁴⁹³ Според: http://vinozito.gr/news/2009/september30_e.asp

⁴⁹⁴ European Court of Human Rights, Case of Ouranio Toxo and others vs. Greece (Application no. 74989/01) Ова е вториот решен случај од Европскиот суд за човекови права, кој се однесува на политичката партија на македонското малцинство во Грција, „Виножито (ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ - ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ)“.

двојазично, на македонски и на грчки јазик (ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ - Φλώρινα – **ВИНОЖИТО – Лерински комитет**). Поради овој настан, свештеникот од Флорина членовите на „Виножито“ јавно ги нарекол „пријатели на Скопје“, луѓе задоеени со „антигрчки и предавнички идеи“, и го повикал локалното население да се придружи во протестите против „непријателите на Грција кои своеволно поставија знак со антигрчка содржина“. Наредниот ден членовите на градскиот Совет одржале неформален состанок на кој донеле одлука за организирање протест против поставувањето на двојазичната табла и истата била објавена на локалните медиуми.

Јавниот обвинител на Лерин издал наредба да се симне таблата, поради наводно „предизвикување на раздор“ помеѓу локалното население врз основа на член 192 од Кривичниот закон. Полицијата постапила согласно наредбата и ја отстраниле таблата. Сепак, членовите на „Виножито“ поставиле нова табла со идентична содржина.

Поради ова, вечерта канцеларијата била нападна од толпа луѓе во која меѓу другите учествувале градоначалникот на Лерин, неговиот заменик и некои членови на градскиот совет. Присутните извикувале погрдни зборови спрема членовите на „Виножито“, како што биле „предавници“, „кучиња“, „смрт за скопските кучиња“ итн. Оваа група демонстранти насилно ја отстраниле двојазичната табла, го уништиле ентериерот, фрлале дел од внатрешниот канцелариски мебел преку прозорците и конечно по некое време ја запалиле канцеларијата. Полицијата, која се наоѓала на растојание од 500 метри од канцеларијата, била повеќе пати повикана, но не реагирала.

По овие настани, окружниот јавниот обвинител наместо против напаѓачите, покренал обвинение против четири членови од партијата „Виножито“ согласно членот 192 од кривичниот закон, поради истакнувањето на таблата на македонски јазик кое наводно „предизвикало раздор помеѓу локалното население“.⁴⁹⁵ Судењето повеќепати било одложувано, а во септември 1998 обвинението било отфрлено откако се докажало дека канцеларијата била уништена, а еден член на „Виножито“ бил натепан од локалното население кое присуствувало на протестот.⁴⁹⁶

Во 1995 година, четири членови на „Виножито“ поднеле кривична пријава против напаѓачите на нивната канцеларија, поради нарушување на мирот (член 189), уништување на сопственост (член 381), бесправно влегување во

⁴⁹⁵ Целосен преглед на процесот со критика кон однесувањето од страна на грчките власти има во следнава публикација: **Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, Greece Against its Macedonian Minority: The Rainbow Trial**, ΕΤΕΡΕ, Athens 1998

⁴⁹⁶ Процесот против „Виножито“ бил осуден на критики од повеќе домашни и меѓународни невладини организации, политички партии од Грција и од еден пратеник во грчкиот парламент. Двајца пратеници во Европскиот парламент поставиле прашање до грчката влада во врска со судењето.

туѓ имот (член 334), закани (член 333) и подметнување на пожар (член 264). Кривичниот совет при судот во Флорина, по спроведената расправа, одлучил дека нема доволно докази против лицата наведени во пријавата. Апликантите се жалеле најпрво до Кривичниот совет при Апелациониот суд за Западна Македонија, а откако овој суд ја отфрлил жалбата тие се жалеле и до Кривичното одделение при Касациониот суд во Атина, кој патем ја отфрлил жалбата како недопуштена (2003 година).⁴⁹⁷

Врз основа на членот 34 од ЕКЧП, членовите на „Виножито“ поднеле жалба против Република Грција во 2001 год. пред судот во Стразбур. Тие своите наводи и барања ги засновале на членовите 6.1, 8, 10, 11 и 14 од ЕКЧП. Најпрво во 2002 год., судот одлучил дека апликација е делумно недопуштена, а подоцна во 2004 год. донел посебна одлука со која утврдил дека апликацијата е допуштена според членовите 6.1 (заради должината на судењето) и 11 (слобода на здружување) од ЕКЧП.⁴⁹⁸

Во постапката пред судот во Стразбур, претставниците на грчката влада тврделе дека суштината во оваа постапка било отстранувањето на таблата, која содржела „словенски зборови“. Имено, според нив зборот „Виножито“ имал силна историска конотација, затоа што истиот бил користен од страна НОФ и ДАГ во Граѓанската војна при завземањето на градот од комунистите. Самото споменување на овој збор „создавал чувство на раздор помеѓу локалното население, затоа што потсетувал на Граѓанската војна во Грција и последиците од неа“. Според нив, таблата била отстранета во согласност со грчките закони. Меѓутоа откако повторно била поставена идентична табла „интервенцијата на полицијата не била потребна, затоа што таа не можела да предвиди што може да се случи и какви реакции тоа ќе предизвика од локалното население“.⁴⁹⁹

Наспроти наводите на претставниците на грчката влада, апликантите објасниле дека зборот „Виножито“ претставува транскрипција на името на нивната партија на македонски јазик, и според тоа немало основа за создавање раздор помеѓу населението. Отстранувањето на таблата претставувало арбитрарен однос кон нив, а таквото однесување било во спротивност на законските норми. Тие сметале дека повторното истакнување на таблата претставувало дејствување во согласност со нивната слобода на политичко здружување. Нападот на нивната канцеларија, тврделе претставниците на „Виножито“, бил помогнат од страна на локалните власти и црквата. Уште повеќе, со помош на општинските јавни службеници, некои од градските советници

⁴⁹⁷ European Court of Human Rights, Case of Ouranio Toxo and others vs. Greece (Application no. 74989/01), paragraph 15-20.

⁴⁹⁸ Ibid, paragraph 3-6.

⁴⁹⁹ Ibid, paragraph 32.

учествувале заедно со толпата во актите кои предизвикале штета и според тоа учествувале во извршувањето на неколку кривични дела. Апликантите посебно приговарале на недејствувањето на полицијата по нивните повици, како и на необјективноста на локалниот и окружниот јавен обвинител.⁵⁰⁰

Според судот, во многу случаи било докажано клучната улога што ја имаат политичките партии во демократските општества, како и фактот дека нивното слободно дејствување е во согласност со членовите 10 и 11 од ЕКЧП. Така, политичките партии претставуваат форма на здружување која е есенцијална за вистинско функционирање на демократијата. Како такви, според судот, тие се всушност форма на здружување кои се разликуваат од другите форми на здружување кои дејствуваат на политичката арена, пред се поради можноста да ветуваат и да ги остваруваат своите ветувања кога доаѓаат на власт. Следствено на ова, секое дејствие преземено против оваа слобода на здружување треба да ја загрижува државата.

Судот кажал дека вообичаено се признава за членот 11 од ЕКЧП дека треба да се применува и од негативен аспект, односно властите да се воздржуваат од арбитрерни мерки кои попречуваат во остварување на слободата на здружување. Според тоа, потребно е да постојат доволно оправдани причини при мешањето (пречењето) во практикувањето на оваа слобода. Судот исто така нагласил дека ЕКЧП обезбедува слободи и права кои не се теориски, туку практични и ефективни. Последното всушност значи дека вистинското и ефективно почитување на слободата на здружување не се исцрпува само со негативната обврска на државата да не попречува во користењето на оваа слобода, затоа што таквиот концепт не би бил во согласност со целите на членот 11 ниту на Конвенцијата како целина. Практичните и ефективни права кои се обезбедуваат со Конвенцијата, означуваат дека мора да постои и позитивна обврска спрема државите со цел да се обезбеди вистинско уживање на слободата на здружување. Властите се обврзани да овозможат функционирање на политичките партии, одржување на состаноци и собири дури и во случај кога постојат противници кои сметаат дека овие дејствуваат противправно. Ова се потврдува со ноторниот факт дека во вистинската демократија, правото на против-демонстрација не може да претставува забранување на слободата на здружување. Според тоа, позитивната обврска важи за сите држави и нивните власти треба да дејствуваат во тој правец.⁵⁰¹

Судот укажал дека припадноста кон национално малцинство и развојот на малцинската култура не може да биде закана во демократско општество,

⁵⁰⁰ Ibid, paragraph 33.

⁵⁰¹ Ibid, paragraph 34-37.

дури и ако тоа на некој начин создава тензии.⁵⁰² Улогата на властите е да осигура дека спротивните политички групи меѓусебно ќе се толерираат. Тргувајќи од овие постулати, судот заклучил поставување на двојазичната табла не може да се смета како закана на јавниот ред, и истото не го оправдува пречењето во слободата на здружувањето. Имено, и покрај тоа што називот на партијата може да создавало непријатности помеѓу населението, улогата на властите била тоа да го спречат и да дејствуваат помирувачки, а не како во случајот тие со своето однесување да поттикнуваат протести и конфронтации. Градските, судските и црковните авторитети во случајот потврдиле со тоа што пропуштиле да спречат да се случат немилите настани. Ова особено се однесува за недејствувањето на полицијата, која во критичното време се однесувала индолентно со тоа што била пасивна и не дејствувала превентивно иако била повеќепати повикувана од страна на апликантите. Судот укажал дека полицијата морала да ги предвиди настаните кои настанале, според тензијата атмосфера која претходела. Конечно, судот сметал дека не можел да се пренебрегне фактот дека јавниот обвинител на нашол за сходно да превземе мерки против напаѓачите, и дека целата постапка всушност почнала по иницијатива на апликантите.⁵⁰³

Во својата одлука донесена 2005 год., судот утврдува дека Грција направила повреда на членот 6 став 1 од ЕКЧП, поради долготраењето на судските процедури (вкупно 7 години), како и на членот 11 поради повреда на правото на собирање и здружување. Врз основа на членот 41 од ЕКЧП, судот по основа на правично задоволување одлучил грчките власти на апликантите да им исплатат 32.000 евра.

⁵⁰² Ibid, paragraph 40. Во ваквото објаснување, судот меѓудругото се повикува на одлуката во случајот *Sidiropoulos and others v. Greece* од 1998 година.

⁵⁰³ Ibid, paragraph 42-44. Најкарактеристично за овој случај е тоа што иако апликантите биле нападнати, тие биле судени за „предизвикување на раздор помеѓу населението“. Според: *Slavica Chubrich, International Instruments for the Protection of the Rights of Minorities and the Status of the Macedonian Minorities in the Neighbouring Countries* во *International Journal of Civil Society Law*, Volume IV Issue 2, April 2006.

3.5. ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА ИЗВЕШТАИТЕ ОД МЕЃУНАРОДНИТЕ ВЛАДИНИ И НЕВЛАДИНИ ОРГАНИЗАЦИИ

Во почетокот на минатата декада, со соочувањето на мултикултурната реалност во сите европски земји, почнаа да се публикуваат извештаи за ситуацијата со човековите права во овие земји. Како најреферентни и најопфатни, од големо значење се извештаите на Human Rights Watch од Хелсинки, Европската комисија против расизам и нетолеранција, експертите за малцински прашања на Обединетите нации и др.

3.5.1. Извештајот „Denying Ethnic Identity: Macedonians of Greece“⁵⁰⁴

Истражувањето за овој извештај е спроведено во грчка Западна Македонија, поточно во Лерин, Овчарани, Горничево, Забрдени, Буф и С’ботско. Истражувачите интервјуирале три групи лица, и тоа: локални Македонци кои се изјаснуваат како Македонци, локални Македонци кои се изјаснуваат како Грци и Грци кои не се Македонци по потекло и кои се идентификуваат како Грци. Истражувачката мисија ја посетила и Битола, каде разговарале со лица бегалци од Грција – етнички Македонци на кои им се одрекува правото на имот и државјанство во нивната поранешна земја.

Авторите даваат интересен заклучок дека населението во грчка Македонија во најголем дел е составено од две групи, односно етнички Македонци (dorii или тукашни) и Грци, од кои најголем дел се познати како „бегалци“ (prosfiges или madzires) односно потомци на лицата сместени во регионот врз основа на Лозанскиот договор од 1923 год. за размена на населението помеѓу Грција и Турција.⁵⁰⁵ Во краткиот историски преглед, во извештајот се укажува на континуираната политика на грчката држава кон Македонците, со која како несоборлива консеквенца е присилното трансферирање на македонскиот елемент од мнозински во грчка Македонија во малцински, па дури и непризнаен од официјалните власти како малцински.⁵⁰⁶

⁵⁰⁴ Ова публикација е издадена на основа на информациите собрани од координираното теренско истражување на три невладини организации за човекови права. Тоа се Minority Rights Group – Greece, Danish Helsinki Committee и Human Rights Watch/Helsinki. Истражувањето е спроведено во јули 1993 год.

⁵⁰⁵ Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece, Human Rights Watch, April 1994, стр. 4-5.

⁵⁰⁶ Како референци во публикацијата авторите користат различна литература, односно се повикуваат на Duncan M. Perry, Loring M. Danforth, Evangelos Kofos, Тодор Симовски итн. Ова го нагласувам затоа што по објавувањето на овој и сличните други извештаи за Грција, тамош-

Врз основа на изјавите од официјалните лица од грчкото министерство за надворешни работи, локалната администрација и црковните лица, во извештајот се заклучува дека за властите македонското малцинство не постои. Таквите лица официјално се нарекувани од нив „славофони или билингвални Грци“.⁵⁰⁷

Бројот на Македонците во Северна Грција, според авторите, е тешко да се определи поради различните проекции кои доаѓаа од различни извори. Така, според македонските активисти половина од населението во Северна Грција е од македонско потекло, според властите последен попис на кои е забележано „словеноговорно население“ е 1951 год. кога 41.000 лице се попишани во таа група, а денес тој број наводно бил многу редуциран. Дополнително, според властите во Република Македонија Македонците во Грција изнесуваат околу 230.000 до 270.000 лица, а во извештаите на американскиот Department of State фигурираат околу „50.000 граѓани кои зборуваат словенски дијалект од кои еден дел имаат македонска национална свест“. Поради ова, во извештајот се тврди дека не може точно да се определи бројот на Македонци во Грција, односно Македонци кои не се асимилирале во Грци.⁵⁰⁸

Според изјавите на лицата со македонски идентитет, тие бараат од грчките власти да бидат признаени како малцинска група во Грција, слободно да ги избираат личните имиња и слободно изведување на македонските песни и ора (мисијата била сведок на попречувањето на некои од овие права). Меѓутоа,

ните власти и автори ги отфрлаа како тенденциозни и „романтичарски“, затоа што според нив во овие извештаи се користела само „литература од БЈРМ“. Карактеристичен коментар на аспектите на овие извештаи од грчка гледна точка е следниов: Vlassis Vlasidis, Veniamin Karakostanoglu, *Recycling Propaganda: Remarks on Recent Reports on Greece's „Slav-Macedonia“ Minority*, *Balkan Studies*, Vol. 36/1, Thessaloniki, 1995.

⁵⁰⁷ Карактеристичното грчко гледиште за оваа тема е следнава публикација на Атинскиот институт за политички истражувања, наречена: *The Macedonian Affair: A Historical Review of the Attempts to Create a Counterfeit Nation*, Institute of International Political and Strategic Studies in Athens, издадена 1991 година. Во истата се признава дека во минатото во грчка Македонија живеело население со „словенска национална свест“, кое се определувало наводно како бугарско или славомакедонско. По завршувањето на Граѓанската војна, според публикацијата, оние лица кои пребегнале во Југославија се приспособиле на тамошната словенска средина, односно „мутирале“ во Македонци, согласно добропозната теза за „политика на мутација“ на Евангелос Кофос како последен развоен стадиум на македонското прашање за проблемот со идентификацијата на денешните Македонци. Во публикацијата е нагласено дека Грција одбива да ги признае „скопските“ наводи за македонско малцинство во нејзините граници затоа што по Грчко-Бугарската конвенција од 1919 год., а особено по заминувањето на „славомакедонците“ од Грција во 1949 год., во Грција не останале повеќе „Словени“. Така, според публикацијата, оние малку што останале или емигрирале во Америка и Австралија или денес наводно „демонстрираат силна грчка национална свест како последица на мешањето на населението во градовите и модерниот образовен систем“. Така денес билингвализмот, според публикацијата, е многу редуциран, и „оние кои знаат словенски, истиот го научиле поради туризам и трговија“. Публикацијата е достапна на следниот интернет портал: <http://www.hri.org/docs/affair.html>.

⁵⁰⁸ Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece, Human Rights Watch, April 1994, стр. 13-14.

како доказ за попречувањето на правата и слободите на припадниците на ова малцинство е одбивањето на судовите да ја регистрираат асоцијацијата “Дом на македонска култура” само поради фактот дека основачите манифестираше македонска национална свест.⁵⁰⁹ Според авторите, ваквото однесување на грчките власти било спротивно на Документот на ОБСЕ од Копенхаген од 1990 год. и на Декларацијата на ОН за правата на лицата кои припаѓаат на националните, етничките, религиозните или културните малцинства.

Во извештајот се наведува дека иако слободата на изразување е загарантирана со Уставот (член 14 став 2), со повеќе одредби од кривичниот закон (членовите 181, 191 и 192⁵¹⁰), оваа слобода подлежела на рестрикција. Се до измената на овие одредби, истите неколкупати биле употребени за судење на припадниците на македонското малцинство или на оние лица кои отворено зборуваат позитивно во Грција за македонското малцинство и за Република Македонија.⁵¹¹

Ќе го спомнеме случајот на Христос Сидеропулос и Атанасиос Булис. Во јуни 1993 год. овие двајца активисти на македонското малцинство беа осудени по 5 месеци затвор и парична казна од по 100.000 драхми, поради дадено интервју за грчкиот магазин „Ена“. Во интервјуте двајцата тврделе дека се припадници на непризнатото македонско малцинство, дека Македонците во Грција се подложни на дискриминација во континуитет од околу 80 години и дека во Грција живеат околу еден милион Македонци. Пресудата била образложена на начин дека со таквото нивно однесување, тие „ширеле

⁵⁰⁹ Повеќе за овој случај во делот од трудот посветен на пресудите од Европскиот суд за човекови права во Стразбур против Грција (3.4.1.).

⁵¹⁰ Член 191 забранува ширење лажни информации кои можат да создадат грижа и страв кај населението или нарушување на меѓународните односи на земјата. Член 192 определува дека оној кој јавно или на било кој начин ќе иницира граѓаните да вршат акти на насилство или нарушување на мирот преку дисхармонија помеѓу нив ќе биде казнет со казна затвор до две години. Член 181 забранува наметнување авторитет.

⁵¹¹ Ibid, стр. 23. Целосен преглед со заклучок на споменатите процеси против индивидуи, група на граѓани или организации е содржан во извештајот на Human Rights Watch/Fund for Free Expression newsletter, „Greece: Free Speech on Trial: Government Stifles Dissent on Macedonia“, volume 5, issue 9, July 1993, достапен на www.greekhelsinki.gr. Во извештајот се разгледуваат процесите и судењата на македонските активисти Христос Сидеропулос и Атанасиос Булис; социјалистичката група OSE за нивниот памфлет од девет есеи насловен како „The Crisis in the Balkans: The Macedonian Question and the Working Class“; петмина членови на анти-националистичката група поради летоците на кои пишувало „Our neighbors are not our enemies. No to Nationalism and War“; Михаил Пападакис поради транспарентот на кои пишувало „Don't be consumed by nationalism. Alexander the Great: war criminal. Macedonia belongs to its people. There are no races: we are all of mixed descent.“; случајот на шестмина членови за реконструкција на грчката Комунистичка партија (ОАККЕ) поради постер на кој пишувало „No to patriots. Recognize Slav-Macedonia“. Најголем дел од овие луѓе беа прогласени за виновни поради ширење лажни информации, обид за воведување страв кај населението или наметнување на авторитет. По промената на некои од спорните членови од Кривичниот закон, дел од нив биле ослободени од обвиненијата.

лажни информации за не-Грчкиот карактер на Македонија“, придонесувале за „страв и раздор помеѓу грчките граѓани со тоа што правеле диференцијација помеѓу славофоните и останатите Грци“. Подоцна двајцата биле ослободени од обвиненијата поради промената на законодавството, во делот за искажано мислење преку медиумите.⁵¹² Во извештајот авторите укажуваат дека ваквото однесување на грчките власти е спротивно на член 5 став 2 од Уставот на Грција, на член 19 од Универзалната декларација за човекови права и на членот 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи.

Извештајот споменува и за ситуацијата на Македонците – поранешни државјани на Грција кои ја напуштиле земјата поради воените дејствија во Граѓанската војна, а ги изгубија своите имоти и државјанства со разните правни акти донесени во годините по завршувањето на Граѓанската војна.⁵¹³ Нагласено е дека таквиот начин на одземање на државјанствата и имотите, како и неможнosta да се повратат истите врз основа на декретот од 1982 год.,⁵¹⁴ односно законот од 1985 год.⁵¹⁵ претставува несомнено дискриминација на основа на национална припадност спротивно на меѓународното право за правата на човекот.⁵¹⁶ Уште повеќе, се нагласува дека овие луѓе не можат ниту да ги посетат своите поранешни живеалишта, а врз основа на еден случај на Македонец од Австралија кој исто го загубил грчкото државјанство според Законот за државјанство од 1955 год.,⁵¹⁷ авторите укажуваат дека овој закон (неговите членови 19 и 20) бил користен за одземање на државјанството на Македонците без сослушување и посебна постапка. Потенцирањето на членот 19 од Законот и неговото користење за одземање на државјанството на

⁵¹² Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece, Human Rights Watch, April 1994, стр. 24-25. Во додатоците на оваа публикација се наоѓа копија од оригиналните обвиненија против Сидеропулос и Булис, каде истите се обвинуваат и за нарушување на националната сигурност и наштетување на меѓународните односи на земјата.

⁵¹³ Decree LZ/1947 за државјанствата, Decree M/1948 и Law 2536/1953 за имотите.

⁵¹⁴ Decree 106841/1982 за реинтеграција и прием во грчко државјанство на политичките бегалци.

⁵¹⁵ Law no. 1540/1985 за враќање на имотите на политичките бегалци.

⁵¹⁶ Ibid. стр. 29. При одземањето на државјанствата не се почитувале меѓународно прифатените минимум права, односно пресумпцијата на невиност, известување за обвиненијата, можност за одговор на обвиненијата пред независен и непристрасен трибунал, право на повикување на сведоци на одбраната и неможнosta за правно застапување.

Во публикацијата се споменува дека таквото подвојување на основа на национална припадност е спротивно на член 7 од Универзалната декларација за правата на човекот, член 14 на Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, Париската повелба на ОБСЕ и на Виенската декларација на шефови на држави и влади од 1993 година.

⁵¹⁷ Greek Nationality Law No. 3370/1955. Одредбата од член 19 на законот определува дека грчки државјанин кој не е етнички Грк, може да го изгуби своето државјанство доколку ја напушти Грција, а властите сметаат дека има доволно сомневање дека односното лице нема намера да се врати во земјата. Член 20 определува дека властите имале дискреционо право да им го одземат грчкото државјанство на лицата кои живееле надвор од Грција и „извршиле дела и акти спротивни на интересите на Грција, а во корист на друга држава“.

Македонците, претставува своевиден куриозитет, спротивно на тврдењето на ЕКРИ.⁵¹⁸ Истото е потврдено и со годишниот извештај на американскиот Department of State од 1993 год, каде е утврдено дека само во 1993 год. по овој основ 123 лица останале без своите државјанства.⁵¹⁹

Конечно, авторите на извештајот укажуваат на потешкотиите со кои се соопшуваат овие лица кога поднесуваат апликација за виза за посета на Република Грција, како и честото одбивање на нивните барања поради користењето на македонските топоними за местата на раѓање.⁵²⁰

Авторите забележале различни мислења и во врска со јазикот кој го зборуваат Македонците. Имено, грчките власти одбиваат да го признаат „идиомот на славофоните“ како посебен јазик. Според нив, „идиомот претставува микс од грчки, бугарски, српски и турски зборови и не може да се прогласи за посебен јазик“. Властите тврделе дека и тие што го говорат „идиомот“ го нарекувале *доџа* (наш или старински), и истиот наводно немал своја граматика и пишана форма. Слично на ова, тие не признавале пред мисијата дека овој јазик е истиот кој се зборува и во Република Македонија, затоа што „јазикот во Република Македонија е вештачки јазик, создаден од Тито во 1944 год“. Сосема спротивно, Македонците искажале дека имаат право да учат на својот мајчин јазик, дури и во приватни училишта доколку им се дозволи. Проблемот со литературата, според нив, бил во тоа што македонскиот јазик долги години бил забранет, не се изучувал во училиштата и затоа денес се помалку Македонци кои го зборуваат јазикот можат да читаат и пишуваат на македонски. Нивните барања, според македонските групи и авторите, биле во согласност со членот 27 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права.⁵²¹

⁵¹⁸ Во вториот извештај на ЕКРИ (ECRI's country-by-country approach: Second Report on GREECE, Adopted on 10 December 1999, Published 27 June 2000, Strasbourg, para. 4-5), се тврди дека на основа на членот 19 од Законот за државјанство од 1955 год. околу 60.000 Турци од Западна Тракија го изгубиле своето државјанство, а се занемарува фактот дека според тој член илјадници Македонци останале без своите државјанства. Ова всушност и претставува најголем пропуст во споменатиот извештај на ЕКРИ.

⁵¹⁹ Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece, Human Rights Watch, April 1994, стр. 32.

⁵²⁰ Ibid. стр. 34. Во делот на додатоците на извештајот, сместена е копија од апликација за виза на лица – граѓани на Република Македонија родени во Грција. Споменат е и случајот на Коле Мангов, кој поради одбивањето на неговата апликација за виза, во 1990 год. се обратил и до Европската комисија за човекови права за неговиот случај. Комисијата не утврдила повреда на правата стипулирани во ЕКЧП по три основи: апликантот не ги одговорил сите прашања на апликацијата за виза, не ги испрпил сите правни лекови во Грција и законот од 1982 год. не се однесувал на него бидејќи тој имал намера да ја посети Грција, а законот се однесувал на лицата кои сакаат да се вратат да живеат таму.

⁵²¹ Ibid. стр. 36-44. Во времето кога е издадена оваа публикација (април 1994 г.) Грција сеуште го немаше ратификувано Меѓународниот пакт за граѓански и политички права од 1966 година.

Мисијата утврдила дека со долгогодишна пракса Македонците се дискриминирани при вработување во јавниот сектор, а тоа посебно било евидентно кај активистите од македонските групи за човекови права.⁵²² Најочигледен е примерот со Христос Сидеропулос, кој поради гореспоменатото интервју бил преместен на работно место оддалечено од неговиот дом неколку стотина километри. Уште повеќе, со неговото присуство на конференцијата на ОБСЕ за „човекова димензија“ повторно бил преместен на друго работно место, а подоцна и отпуштен од работа.

Врз основа на интервјуата со членовите на двете тогашни групи за човекови права на Македонците кои постоеле во Грција, односно Македонското движење за балкански просперитет основано во 1989 год. (МАКIVE) и Македонското движење за човекови права основано (ММНР) во 1984 год, мисијата изречно потврдува дека овие групи не подржуваат сепаратизам или автономија на етничките Македонци во Грција, а истото е потврдено и со неколку писма испратени до грчкиот премиер од страна на активистите на споменатите групи.⁵²³

Иако овие групи своите права сакале да ги остварат низ каналите на демократските институции во Грција, мисијата утврдила дека тие често биле претставувани од медиумите за „агенти на Скопје“. Така, кога во 1992 год. дел од активистите потпишувале документ за правата на Македонците, веднаш наишле на голем отпор од своите сограѓани, биле напаѓани од весниците, а и нивната работа трпела поради активностите за малцински права. Слично, во дневниот весник „Stohos“ била објавена листа на лица кои ја преминувале границата со Република Македонија со цел да ги обесхрабри да продолжат со активностите. Сето ова, се тврди во извештајот, внесувало страв кај голем дел од македонското малцинство, и поради ова голем број од нив се одвраќале од намерата да делуваат во активните групи за човекови права.⁵²⁴

На крајот, мисијата ги упатува следниве заклучоци и препораки до грчката влада: признавање на постоењето на македонско малцинство со своја култура и јазик; ставање крај на праксата за рестрикции во слободата на изразување спрема етничките Македонци; дозволување политичките бегалци – Македонци слободно да можат да се вратат во Грција и повторно да се стекнат

⁵²² Ibid. стр. 45-48. Во фуснота 63 на страница 45 од публикацијата, авторите укажуваат на Меморандумот на Службата за национална безбедност No. 16/2/1982 кој препорачува во јавниот сервис, а посебно во школите, да се вработуваат луѓе кои не го зборуваат македонскиот јазик.

⁵²³ Ibid. стр. 50.

⁵²⁴ Ibid. стр. 50-56. Потребно е да споменеме дека во оваа публикација авторите нагласуваат дека за време на истражувачка мисија, во дневниот весник „Stohos“ била објавена листа на лицата со кои членовите на мисијата разговарале, времето на разговорот, бројот на пасошите на членовите на мисијата, дури и телефонските разговори. Ова е посочено како многу негативна појава во Грција, која деструктивно влијае за активностите на Македонците.

претходно одземеното државјанство на иста основа како и бегалците-Грци; ставање крај на праксата за забрана за употреба и школување на македонски јазик; да дозволи етничките Македонци слободно да создаваат културни или други асоцијации; спроведување на независна истрага за да се утврди дали Македонците се дискриминирани за вработување во јавниот сектор, и доколку истата постои да и се стави крај; да се стави крај на малтретирањето на етничките Македонци воопшто, и посебно на активистите за човекови права.⁵²⁵

3.5.2. Извештајот на Greek Helsinki Monitor „Minority Rights in Greece“ од септември 1999 год.

Во овој извештај се тврди дека иако во Грција се признава постоење на само едно, религиско во основа малцинство, реалноста во земјата е поинаква. Така, повикувањето на принципите на „isonomia“ или еднаквост пред законот и „isopotelia“ или еднаквост во граѓанските права за постоењето на целосна еднаквост помеѓу христијаните и муслиманите не е задоволително, имајќи ги предвид и другите заедници во земјата.⁵²⁶

Во однос на Македонците, се нагласува постоењето на едногласност во грчкото општество за негирање на нивното постоење. Притоа, во извештајот се дава еден целосно необјективен заклучок дека мнозинството од Македонците денес наводно имаат грчки национален идентитет поради присилната асимилација во почетокот на дваесетиот век. Следна утврдена група Македонци се оние кои немаат ниту грчки ниту македонски идентитет, односно тие се нарекуваат „doria“, тукашни и „Славомакедонци“, а најмала група, според извештајот е групата чии припадници имаат македонски идентитет и се сметаат себеси како дел од истиот народ кој живее во соседната Република Македонија,⁵²⁷ и истата наводно броела од 10.000 до 30.000 лица.⁵²⁸ Сепак, во извештајот се вели дека и лицата кои имаат македонски идентитет се именуваат како „славофони“, а во никој случај како Македонци, особено по влошувањето на билатералните односи помеѓу Грција и Македонија.

⁵²⁵ Ibid. стр. 60.

⁵²⁶ Minority Rights in Greece, Human Rights Watch – Greek Helsinki Monitor, September 1999, Athens, стр. 1, извештајот е достапен на следниот интернет портал: www.greekhelsinki.org

⁵²⁷ Ibid, стр.2.

⁵²⁸ Во извештајот како потврда на овие цифри се земаат и освоените гласови (7.200) на политичката партија „Виножито“ на изборите за Европскиот парламент во 1994 год. кои отприлика соодветствуваат на спомената цифра. Сепак ова е произволен заклучок, затоа што малиот број гласови на „Виножито“ се должи и на премочниот медиумски договор за бојкот и неизвествување на нивните активности, така што голем број Македонци не знаеле за постоењето на листите на „Виножито“. Слично, и нивното анатемисување како „агенти на Скопје“ влијаело за таквата цифра на гласови. Повеќе за ова во делот: 3.3.3.

Во извештајот е пренесено писмото на Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ, Макс Ван Дер Штул, каде комесарот апелира до Грција спроведувањето на меѓународните конвенции да го врши без дискриминација. Имено, во писмото се укажало дека здруженијата на лицата припадници на малцинствата е потребно да се регистрираат на ист начин и под исти услови како и останатите здруженија. Барањето дополнителен услов за нив би претставувало дискриминација, исто како и доколку истите не се регистрираат поради фактот дека лицата кои ги основаат се припадници на малцинство. Ваквото однесување, заклучува комесарот, би било спротивно на член 11 од ЕКЧП и член 12 од грчкиот Устав.⁵²⁹

Авторите укажуваат дека иако Грција, поради нератификувањето на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, не подлежи на обврската за периодично известување за имплементацијата на одредбите на оваа конвенција, сепак низ анализа на примената на одредбите во пракса може да се утврди состојбата на националните малцинства во Грција.

Во однос на примената на членот 3 од Конвенцијата, согласно кој секој припадник на национално малцинство има право слободно да одлучи дали ќе биде или нема да биде третиран како припадник на малцинство и никакви негативности нема да произлезат од таквиот избор, се утврдува дека во однос на припадниците на македонското малцинство дејствијата се спротивни од дикцијата на конвенцијата.⁵³⁰ Примери за ова се случаите на судењата на Сидеропулос и Булис,⁵³¹ случајот за нерегистрирањето на „Дом на македонска култура“ во Лерин⁵³² и судењето на Христос Сидеропулос каде поради сопствената одлука на овие лица да се идентификуваат како Македонци и барањето за практикување на сопствената култура, истите се соочиле со многу непријатности поради својот автономен избор.

Така, Христос Сидеропулос, кој во 1990 година земал учество на конференцијата посветена на „човекова димензија“ на ОБСЕ и реферирал за кршењата на човековите права врз припадниците на македонското малцинство во Грција, бил обвинет од страна на грчкото јавно обвинителство за „ширење на лажни информации, со што се загрозуваат меѓународните односи на земјата“.

⁵²⁹ Ова е нагласено пред се поради фактот дека асоцијацијата „Дом на македонска култура“ не се регистрира долги години, а други 3 (три) турски здруженија се избришани од регистрација. Целата изјава и писмо на Макс Ван Дер Штул упатено до Грција е достапна на следниот интернет портал: <http://www.osce.org/inst/hcnm/news/stat-hcnm-99.htm>

⁵³⁰ Ibid. стр.7 И тука е споменато, во контекст на разликата која се прави согласно грчките закони на *otogeneis* (етнички Грк) и *allogeneis* (не-Грци по род), дека членот 19 од Законот за државјанство на Грција, бил користен за одземање на државјанството на Турците, но и на Македонците кои живееле надвор од Грција. Слично тврдење имаше и во извештајот „Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece“, а тоа не беше случај во извештаите на ЕКРИ.

⁵³¹ Види точка 3.5.1.

⁵³² Поопширно за целиот случај види во точка 3.4.1.

Ваквото поведение на Сидиропулос според обвинителството било квалификувано како кривично дело. На ова реагирале некои организации за човекови права. Имено, тие укажале дека во Грција било загрозено општоприфатеното начело за слобода на говорот,⁵³³ кое е заштитено со членот 10 од ЕКЧП и со членот 19 од Универзалната декларација за човекови права. Сепак, во јуни 1995, обвинението било отфрлено како недопуштено од страна на судот.⁵³⁴

Членот 6 од РКНМ, кој ги охрабрува страните да го промовираат духот на толеранција и меѓукултурен дијалог со цел заедничко почитување и разбирање помеѓу сите лица без разлика на етнички, верски, јазичен и културен идентитет, и посебно преземањето на соодветни мерки за заштита на лицата кои можат да бидат изложени на закани или акти на дискриминација, непријателство или насилство како резултат на нивниот етнички, верски, јазичен или културен идентитет, во однос на Македонците го има најиндикативниот пример за непочитување на оваа одредба од конвенцијата. Тоа е случајот за нападот на канцеларијата на политичката партија „Виножито“ од страна на локални жители во Лерин на чело со градоначаникот и недејствувањето на полицијата за да ги заштити просториите и лицата во неа.⁵³⁵

Во таа насока, и членот 8 од РКНМ за религиозните права на припадниците на малцинствата, според извештајот, не се почитува во однос на припадниците на македонското малцинство. Ќе го споменеме случајот со архимандритот Никодим Царкњас. Имено, тој јавно го застапувал ставот Македонците во Грција да посетуваат богослужби на мајчин јазик. Во 1992 година бил отпуштен од својата парохија, а наредната година му била забрането носење мантија, поради контакти со „еретички и расколнички“ цркви. Подоцна и се приклучил на Македонската православна црква. Поради своите активности за малцински и верски слободи и права, вкупно 12 пати бил осудуван од судовите во Едеса (Воден) и Флорина (Лерин), најчесто *in absentia*.⁵³⁶ Во заедничката изјава, националните комитети на Helsinki Committee на Албанија, Бугарија, Хрватска, Грција, Црна Гора, Романија и Македонија изразија загриженост поради одлуките на грчките судови против отецот Царкњас. Тие

⁵³³ Во извештаите е посочен член 6 од грчкиот Кривичен закон, според кој грчки граѓанин може да биде обвинет за дело сторено во странство само ако истото дело е казниво според законите на таа земја, или има такво барање од владата на земјата каде е сторено таквото дело. Во случајот ниту еден услов не бил исполнет.

Исто така, и самиот обвинителен акт бил контрадикторен со написот од весникот каде било пренесено за учеството на конференцијата на ОБСЕ на споменатиот Сидеропулос. Уште повеќе, обвинението се темелело и на документ од грчкото МНР кој бил класифициран како „доверлив“ и не бил достапен на обвинетиот.

⁵³⁴ Ibid. стр. 7-8.

⁵³⁵ Ibid. стр. 13-14. Поопширно за овој случај во точка 3.4.2.

⁵³⁶ Ibid. стр. 33.

побараа сите обвинувања против него да бидат отфрлени.⁵³⁷ Во 2001 година во Аридеа, Никодим Царкњас конечно ја пушти во употреба црквата „Св. Злата Мегленска“ каде се одржа првата богослужба на македонски јазик.

Извештајот споменува и непочитување на правото на изразување, употреба на печатени медиуми на малцински јазик и создавање на свои радио или телевизиски медиуми (член 9) во однос на Македонците. Така, во почетокот на минатата декада поштенските власти ја опструирале дистрибуцијата на весниците издавани од страна на македонското малцинство, „Зора“ и „Мегленот“. Во 1998 год. Трајанос Пасоис, член на МДБП, бил подведен на судење врз основа на обвинението дека „ширел лажни инфромации“ со тоа што кај себе имал сидни календари на кои стоеле „слики од чисто грчки градови и области, до кои имало наслови напишани на туѓ идиом, оспорувајќи го грчкиот карактер на Македонија и чија цел било нејзина сецесија и анексија кон туѓа држава“.⁵³⁸ Пасоис бил ослободен, но самото подведување на судење е доволен доказ за начинот на третирање на споменатите слободи и права од грчките власти кон припадниците на македонското малцинство.

3.5.3. Анализа на досегашните извештаи на ЕКРИ кои се однесуваат на Грција

Во делот на извештаите на меѓународните невладини и владини организации за положбата и правата на припадниците на македонското национално малцинство во Грција, од посебно значење се четирите досегашни извештаи на Европската комисија против расизам и нетолеранција, која како тело на Советот на Европа почна со публикување на посебни извештаи за секоја земја-членка на оваа меѓународна организација во средината на минатата декада.⁵³⁹

⁵³⁷ Британската Helsinki Committee for Human rights издаде текст насловен „Macedonian minority“ во кој ги употребија методите на Арбитражната (Бадинтерова) комисија како стандард за оценување на грчките активности во поглед на припадниците на македонското малцинство. Според текстот Грција не ги исполнува условите кои во тоа време им се поставуваа на земјите од поранешна СФРЈ за да бидат признаени како независни држави, пред се во делот на правата на припадниците на малцинствата.

⁵³⁸ Ibid. стр. 37.

⁵³⁹ Главна задача на ова тело е да се бори против расизмот, антисемитизмот, ксенофобијата и нетолеранцијата во Европа. Остварувајќи ја оваа своја цел, Комисијата врши ревизија на легислативата на државите, предлага определени акции на државно и европско ниво, формулира препораки до секоја држава-членка и врши контрола на начинот на остварувањето на обврските на државите, врз основа на меѓународните договори во оваа област. Статутарните активности на ЕКРИ се поделени во три групи: 1) пристапот држава по држава; 2) политиката на општи препораки по општи теми; 3) информациски и комуникациски активности со граѓанското (цивилно) општество. Најзначаен е пристапот „држава по држава“, каде во посебни извештаи се сумира состојбата во секоја држава, се даваат сугестии и предлози во начиниот на кој би

Првиот извештај за Грција, публикуван во септември 1997 год., ја следи генерално уставната и правната рамка, како и праксата во земјата во делот на расизмот и нетолеранцијата, не задржувајќи се на посебни ткн. ранливи групи. Главна карактеристика на овој извештај е констатацијата дека во однос на ратификациите на клучните меѓународно-правни акти во областа на човековите права, состојбата во земјата е загрижувачка. Меѓудругото, како најголем недостатокот е посочен фактот дека во тој период сеуште не бил ратификуван Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, донесен уште во 1966 год. Комисијата и препорачува на Грција да го ратификува споменатиот пакт и ја охрабрува да достави декларација на членот 14 од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на расна дискриминација, со цел таа да подлежи на надлежноста на Комитетот против дискриминации врз основа на индивидуални петиции.⁵⁴⁰

Во иста насока, потенцирано е дека иако во грчкото општество дискриминацијата на основа на национална припадност е забранета, со членот 19 од Законот за државјанство се врши дискриминација на национална основа,⁵⁴¹ па поради тоа потребно е укинување на оваа одредба.⁵⁴² Конечно, се укажува на потребата од ново изборно законодавство, затоа што постоечкото им оневозможува на припадниците на малцинствата да се здобијат со место во Парламентот, имајќи го предвид потребниот цензус од 3% освоени гласови на национално ниво за да се учествува во распределбата на мандатите, како

можеле да се решат потенцијално идентификуваните проблеми со расизмот и нетолеранцијата во односната држава. Според: ECRI in brief, publication by European Commission Against Racism and Intolerance, стр. 3. Публикацијата е достапна на интернет порталот: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/1-presentation_of_ecri/1-ECRI_and_its_programme_of_activities/EN-ECRI%20in%20brief.pdf

⁵⁴⁰ ECRI's country-by-country approach: First Report on GREECE, published by ECRI, Strasbourg, September 1997, para. 1, 2. Извештајот е достапен на: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-Archives/1-ECRI%27s_work/1-Country_by_country/CBC1-Greece.pdf

⁵⁴¹ Тоа е одредбата според која грчки државјанин кој не е етнички Грк, може да го изгуби своето државјанство доколку ја напушти Грција, а властите сметаат дека има доволно сомневање дека односното лице нема намера да се врати во земјата.

^A Во последниот извештај на Комесарот за човекови права при Советот на Европа, се укажува дека сега веќе поранешниот член 19 од грчкиот закон за државјанство бил спротивен на член 12 став 4 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права според кој „никој нема арбитерно да биде лишен од правото на влез во неговата држава“, и спротивно на член 3 став 2 од Протоколот бр. 4 на Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи (сеуште нератификуван од Грција) според кој „никој нема да биде лишен од правото на влез во територијата на државата чие државјанство има лицето“. RERORT by Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Greece on 8-10 December 2008, *Issue reviewed: Human Rights of minorities*, Strasbourg, 19 February 2009, paragraph 23.

⁵⁴² Ibid, para. 3.

и потребата од постоење на посебно тело кое ќе врши работи во врска со расизмот и нетолеранцијата.⁵⁴³

3.5.3.1. Вториот извештај за Грција од 2000 год.

Вториот извештај е потемелен од првиот затоа што освен општите препораки и заклучоци, во извештајот се споменуваат и многу значајни подробности.⁵⁴⁴ Во делот на законодавството за државјанство, ЕКРИ го поздравува укинувањето на споменатиот член 19 од Законот за државјанство, според кој околу 60.000 поранешни грчки државјани го изгубиле своето државјанство на оваа основа, пред се припадници на турското малцинство во Западна Тракија.⁵⁴⁵ Во однос на овие лица, се препорачува да им се овозможи на оние што сакаат да си го повратат своето државјанство тоа да биде сторено во посебна итна постапка.⁵⁴⁶

Од големо значење за Македонците е споменувањето на членот 20 од Законот за државјанство, според кој властите имаат дискреционо право да им го одземат државјанството на лица кои живеат надвор од Грција, кои „извршиле дела и акти спротивни на интересите на Грција, а во корист на друга држава“. Според Комисијата, овој член иако се однесувал подеднакво на сите грчки државјани, најпогодени биле и се лицата кои се определуваат себеси како Македонци, па дури и во периодот 1994-1998 била забележана арбитрерност во примената на овој член. Комисијата препорачува примената на овој член да биде потранспарентна и да не прави разлика на основа на национална припадност.⁵⁴⁷

Во делот кој се однесува за ранливите групи во грчкото општество, посебно се споменати Македонците. Имено, Комисијата посебно нагласува дека лицата кои се припадници на македонското малцинство се депривирани од правото на здружување со нерегистрирањето на асоцијацијата „Дом на македонската култура“ во Лерин, потврдено и со конечна пресуда од ЕКЧП од 1998 год. Слично, Комисијата забележува бројни случаи каде на припадниците

⁵⁴³ Ibid, para. 6, 7.

⁵⁴⁴ ECRI's country-by-country approach: Second Report on GREECE, Adopted on 10 December 1999, Published 27 June 2000, Strasbourg, para. 1-2. На почетокот освен препораката за ратификацијата на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права кој е ратификуван од грчкиот парламент во текот на 1997 год., друг напредок во однос на останатите меѓународни инструменти не е забележан. Извештајот е достапен на: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-Archives/1-ECRI%27s_work/5-CBC_Second_reports/Greece_CBC2_en.pdf

⁵⁴⁵ Сепак, по оваа основа и на голем број Македонци им е одземено државјанството. Тоа се пред сие оние лица кои емигрирале од Грција во прекуокеанските земји по воените дејства во Граѓанската војна (1946-1949). Овој факт во извештајот е испуштен.

⁵⁴⁶ Ibid, para. 4.

⁵⁴⁷ Ibid, para. 5.

на ова малцинство им се попречува слободата на изразување. Затоа, комисијата препорачува да се престане со оваа пракса, и нагласува дека слободата на здружување и изразување се есенцијални за демократијата.⁵⁴⁸

Треба да се забележи дека Комисијата повторува на предизвиците на мултикултурното општество во Грција и мерките потребни за соочување со таа реалност. Во таа насока, се нагласува потребата од промени во образовниот систем и постоењето на посебни тела (освен Омбудсман и Националниот комитет за човекови права основан на крајот на 1998 год.) чија примарна задача ќе биде работата против расизмот и нетолеранцијата, согласно препораките по општите теми на ЕКРИ.⁵⁴⁹

3.5.3.2. Третиот извештај на ЕКРИ за Грција од 2004 год.

Третиот извештај на ЕКРИ за Грција се фокусира на имплементацијата и евалуацијата, односно колку препораките од претходните извештаи биле следени и имплементирани.⁵⁵⁰

Комисијата во врска со лицата кои го изгубиле државјанство врз основа на член 19 од Законот за државјанство, укажува дека освен укинувањето на овој член потребно е постоење на законска предвиденост за вонредно стекнување на државјанство на лицата погодени со истиот. Последното, затоа што за овие лица редовната натурализација би претставувала оневозможување на нивната реинтеграција. Посебна забелешка од ЕКРИ е појавата што лицата кои го изгубиле своето државјанство спротивно на својата волја, во денешно време се соочуваат со потешкотии кога сакаат да ги посетат родните места и поранешните живеалишта во Грција,⁵⁵¹ и затоа и се препорачува на Грција оваа пракса да биде прекината.⁵⁵²

Комисијата ја поздравува намерата за транспорирање во домашното право на директивите на Европската комисија на ЕУ за еднаков третман на

⁵⁴⁸ *Ibid*, para. 24.

⁵⁴⁹ За промените во образониот систем според: CRI (96) 43: ECRI general policy recommendation no. 1: Combating racism, xenophobia, anti-Semitism and intolerance, ECRI, Council of Europe, October 1996; CRI (97) 36: За потребата од посебни тела на национално ниво според: ECRI general policy recommendation no.2 : Specialized bodies to combating racism, xenophobia, anti-Semitism and intolerance at national level, ECRI, Council of Europe, June 1997. Препораките на ЕКРИ по општите теми се достапни на: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/4-Publications/1default.asp#TopOfPage

⁵⁵⁰ ECRI's country-by-country approach: Third Report on GREECE, Adopted on 5 December 2003, Published on 8 June 2004, Strasbourg, para. 1-7. Извештајот е достапен на: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/2-country-by-country_approach/greece/third_report_Greece.pdf

⁵⁵¹ Ова во најголем дел се однесува за Македонците – поранешни државјани на Грција кои по Граѓанската војна во Грција беа лишени од своите државјанства и од можноста за посета на своите родни места.

⁵⁵² *Ibid*, para. 8-11.

лицата без разлика на нивното потекло и за еднаков третман на работното место (Directive 2000/43/EC и Directive 2000/78/EC). Притоа, во донесувањето на новото законодавство, ЕКРИ препорачува Грција да се води и од насоките дадени во препораката бр. 7 по општите теми.⁵⁵³

Во овој извештај, изречно е споменато дека во многу сфери домашното право подвлекува разлика помеѓу не-државјани од грчко потекло (*homogeneis*) и не-државјани од друго потекло (*allogeneis*), и со таквата диференцијација се добива привилегиран статус на лицата со грчко потекло. Посебно е искажан примерот со министерската одлука од 1982, која дозволува репатријација и реинтеграција на лицата кои ја напуштиле земјата за време на Граѓанската војна (1946-1949), но само доколку тие се Грци по род, исклучувајќи ги пред сè Македонците, иако и тие под исти услови ја напуштиле земјата.⁵⁵⁴ Во иста насока, заклучува ЕКРИ, и формалностите за натурализација се различни во зависност од тоа дали лицето кое бара прием во државјанство е од грчко потекло.⁵⁵⁵ Комисијата смета дека ваквата диференцијација претставува дискриминација на основа на национална припадност, и препорачува властите да ја преиспитаат својата стратегија и да овозможат подеднакви можности за сите не-државјани, без разлика на нивното етничко потекло.

Во делот за Македонците како ранливите групи во грчкото општество, ЕКРИ забележува дека грчките власти се повеќе спремни да го признаат постоење на разни малцински групи, како што се Помаците и Ромите, но не и Македонците како посебна група. Затоа, лицата кои сакаат да го искажат својот македонски идентитет се соочуваат со непријатности од останатата популација, со определени стереотипи и дискриминација. Комисијата сепак го поздравува првиот чекор преземен од властите кон помирувања во летото 2003 год., кога тие овозможија влез во Грција на Македонците по потекло од Грција кои побегнале од своите домови поради воените дејствија во 1946-1949 год. Сепак, на оние лица на кои во патните исправи местото на раѓање им е испишано согласно македонската топонимија, влезот им беже оневозможен.

Комисијата препорачува властите да ги почитуваат правата на здружување и изразување на припадниците на македонското малцинство, да се овозможи вистинско помирување со поранешните државјани – Македонци, да ги преиспитаат сите наводи за дискриминација кон ова малцинство, како и да се отвори вистински дијалог со припадниците на македонското малцинство за да се најде солуција на тензијата помеѓу оваа група и властите (како

⁵⁵³ Тоа е следната препорака: CRI (2003) 8: ECRI General Policy Recommendation no. 7: on national legislation combat racism and racial discrimination, ECRI, Council of Europe, 2002.

⁵⁵⁴ Ibid, para. 60-61.

⁵⁵⁵ Според законот бр. 2910/2001 за влез на странците и прием во државјанство, лицата кои се Грци по потекло нема потреба да претстојуваат регуларно 10 години во Грција и да платат сума од 1500 евра за постапката за прием во државјанство со натурализација. Според: Ibid. para. 62.

и пошироката популација) со цел заедничкото почитување и коегзистирање да биде во интерес на сите засегнати страни.⁵⁵⁶

Од денешен аспект, по настаните во селото Забрдени, Леринско во септември 2008 год, потребно е да ги споменеме препораките на ЕКРИ за однесувањето на полицијата. Имено, се препорачува лицата кои го спроведуваат законот да посетуваат тренинг часови за човекови права и подигнување на свеста за расизмот и расната дискриминација. Уште повеќе, се препорачува дополнителни мерки да бидат преземени за да се спречи недоличното однесување на полицијата, лошото третирање спрема припадниците на малцинствата, воспоставување на независно тело кое ќе ги испитува сите наводи за лошото полициски однесување и во случај на полициско насилство судот да делува на начин општеството да ја разбере пораката дека таквото однесување нема да биде толерирано и неказнето.⁵⁵⁷ Настаните во Забрдени потврдија дека тие препораки сеуште не се ниту апсолвирани од грчката полиција.⁵⁵⁸

Коментарите во врска со извештајот и препораките во истиот дадени од официјалните грчки власти на крајот од извештајот претставува континуитет во политиката на грчките власти за негирање на постоењето на македонско малцинство.⁵⁵⁹

Конечно, и четвртиот извештај на ЕКРИ за Грција во основа ги содржи сличните препораки како и во претходниот. Така, постои една генерална препорака за конечна ратификација на клучните меѓународни договори за човекови права, со цел домашната правната рамка да соодветствува на меѓународните

⁵⁵⁶ Ibid. para. 80-86.

⁵⁵⁷ Ibid. para. 103-109.

⁵⁵⁸ Поради протестите организирани од локалните македонски жители против воените вежби на грчката армија во близина селото Забрдени, грчката полиција поднесе кривични пријави против организаторите на протестот. Значи, спротивно на сите препораки на ЕКРИ, постои континуитет и во правото на непречен мирен протест, а приведувањето на шестмина учесници укажува дека грчката полиција е верен следбеник на политиката на својата држава кон Македонците.

⁵⁵⁹ Слично како и говорот на грчкиот премиер Костас Караманлис во 2007 год. во Советот на Европа, во извештајот грчките власти тврдат дека „постоењето на „Македонско“ малцинство не кореспондира со реалноста во Грција, каде 2,5 милиони Грци во регионот Македонија се идентификуваат како регионални Македонци“. Според нив, користењето на терминот „Македонци“ од една мала група „славофони“ во грчка Западна Македонија претставува наводна узурпација на името и регионалниот идентитет на мнозинството во регионот Македонија во Грција, и можност за нарушување на мирот во северна Грција. Тие потсетуваат дека наводно „не постои одредба во меѓународното право која наметнува позитивна обврска на државата за признавање на малцинствата на основа дека мал број луѓе зборуваат втор идиом, затоа што државите се во подобра позиција да проценат дали определена група исполнува критериуми за да биде призната како малцинска група“. Сепак, тие сметаат, дека дури и во отсуство на такво признание државата е под обврска да ги почитува основните човекови права и слободи на тие индивидуи. На крајот се потенцира дека во врска со „Дом на македонската култура“ во Лерин, властите ги превземале сите мерки за придржување кон пресудата на судот. Според: Ibid. стр. 39.

трендови.⁵⁶⁰ Во однос на Македонците, најзначајна е забелешката дека тие се лишени од правото на употреба на своите лични имиња на мајчин јазик и неможноста за поведување на судски постапки поради континуируваниот „говор на омраза“ кој постои во медиумите кога станува збор за Македонците. ЕКРИ препорачува властите да ги отстранат овие непријатности со кои се соочуваат Македонците во општеството.⁵⁶¹

3.5.4. Извештајот на независниот експерт за малцински прашања Геј МекДугал за Грција

На 18 февруари 2009 год. беше објавен извештајот на независниот експерт за малцински прашања Геј Мекдугал, насловен како „Промоција и заштита на сите човекови права, граѓански, политички, економски, социјални и културни права вклучувајќи го и правото на развој“.⁵⁶² На овој извештај му претходеше посета од страна на Мекдугал на градот Солун и префектурата Лерин во Грција од 8 до 16 септември 2008 година. Мандатот на експертот за малцински права се однесува на промоција на имплементацијата на Декларација за правата на лицата кои припаѓаат на националните, етничките, религиозните или јазичните малцинства од 1992 година донесена од страна на Генералното собрание на Обединетите нации.

Евалуацијата на малцинските прашања во Грција се базира на спомнатата декларација и на останатите меѓународни договори во оваа сфера, од која се забележува загриженост во четири широки области сврзани со малцинствата глобално. Тие се: заштита на опстанокот на малцинствата, спречување насилство врз низ и превенирање на геноцид; заштита и промоција на културниот идентитет на малцинските групи и правото на националните, етничките, религиозните и јазичните малцинства да го практикуваат својот

⁵⁶⁰ ЕКРИ силно и препорачува на Грција да ги ратификува следниве конвенции: Протокол 12 на ЕКЧП, Рамковната конвенција за национални малцинства, Ревидираната европска социјална повелба, Европската конвенција за државјанство, Конвенцијата на УНЕСКО против дискриминацијата во образованието итн.

⁵⁶¹ ECRF's country-by-country approach: ECRF Report on Greece (Fourth Monitoring Cycle), Adopted on 2 April 2009, Published on 15 September, Strasbourg, para. 114-120. Четвртиот извештај на ЕКРИ за Грција е преземен од следната интернет страница: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecrf/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-IV-2009-031-ENG.pdf>

⁵⁶² PROMOTION AND PROTECTION OF ALL HUMAN RIGHTS, CIVIL, POLITICAL, ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS, INCLUDING THE RIGHT TO DEVELOPMENT, Report of the independent expert on minority issues, Gay McDougall, Addendum, MISSION TO GREECE (8-16 September 2008). Податоците во извештајот се плод на информациите и податоците добиени од владини претставници, членови на грчкиот парламент, граѓански асоцијации, религиозни лидери, академици и претставници на малцинските заедници. Извештајот е достапен на : <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/10session/A.HRC.10.11.Add.3.pdf>

колективен идентитет и отфрлање на присилната асимилација; гарантирање на правото на недискриминација и еднаквост, вклучувајќи и ставање крај на систематската дискриминација и промовирање на афирмативни мерки кога е потребно; гарантирање на нивното право на ефективно учество во јавниот живот, посебно во областите кои ги засегаат малцинствата.⁵⁶³

За Македонците во Грција се однесува точката С од третиот дел од извештајот насловена како „Етничкиот идентитет во регионот Флорина (Лерин)“. Во извештајот, Мекдугал укажува дека властите не признаваат постоење на македонско етничко малцинство кое живее во Западна и Централна Македонија,⁵⁶⁴ и на оние кои тоа го промовираат им припишуваат политички мотиви. Уште повеќе, таа тврди дека иако поранешните владини напори за спречување на употребата на македонскиот јазик и култура денес се напуштени, сепак дискриминацијата кон припадниците на македонското малцинство продолжува, па така македонскиот јазик не е признат и не се изучува во образовните установи.⁵⁶⁵

Претставниците на македонското малцинство тврделе дека им се негира слободата на здружување, а истото е докажано и со конечна пресуда на Европскиот суд за човекови права со која беше утврдена повреда на член 11 од ЕКЧП поради нерегистрирањето на асоцијацијата „Дом на македонска култура“ во Лерин. Иако грчките власти укажале дека случајот повторно се разгледува пред Врховниот суд во Атина,⁵⁶⁶ сепак негативната одлука на истиот од ноември 2009 год. ја продолжи праксата за нерегистрирање на споменатата асоцијација.

Изготвувачот на извештајот наведува дека сретнал бројни индивидуи кои се идентификувале како Македонци, од кои еден дел го научиле јазикот во семејството и зборуваат течно македонски јазик, а останатие кои не го зборуваат течно јазикот се чувствувале фрустрирани поради тоа и поради фактот дека властите негативно одговарале на нивните барања за учење на јазикот

⁵⁶³ *Ibid*, paragraph 3.

⁵⁶⁴ Иако насловот на точката наведува дека извештајот се однесува само за Леринската околина, која се наоѓа во Западна Македонија во текстот се споменува и Централна Македонија што значи дека заклучоците се однесуваат и за оваа административна област во Северна Грција. Ова пред сè поради фактот дека префектурите Воден (Едеса), Негуш (Науса), Ениче-Вардар (Јаница), Гуменца (Гуменица) каде исто така има голема концентрација на Македонци се наоѓа во Централна Македонија.

⁵⁶⁵ *Ibid*, paragraph 41.

⁵⁶⁶ *Ibid*, paragraph 42-43. Всушност постапката пред Врховниот суд неколкупати (2 години) се одлага, а целта е избегнување на нова апликација за истиот случај пред судот во Стразбур и донесување на нова одлука идентична како и претходната. Напишаното е според излагањето на претставникот на „Дом на македонската култура“, Атанасиос Парисис, на состанокот посветен на човековата димензија на ОБСЕ, одржан септември 2008 година, во врска со слободата на здружување. Целосната изјава на Атанасиос Парисис е достапна на следниот интернет портал: http://www.mhrmi.org/news/2008/sepember30d_e.asp

во редовните училишта. Дел од нив ги опишувале стравот и притисоците врз нив да не го изразуваат својот идентитет и да зборуваат на својот јазик, дури и во македонските села. Поради агресивното испрашување на границата со Македонија, физичките напади заради активноста во политичката партија „Виножито“ како и проблемите со изведувачето на македонски песни на разни фестивали и културни настани, Мекдугал заклучува дека властите применуваат „мека дискриминација“ спрема Македонците.⁵⁶⁷

Градоначалниците на градовите од регионот протестираше на тврдењето дека во регионот постои македонско малцинство, и таквите тврдења според нив не кореспондирале со реалноста. Лицата кои го употребувале „идиомот“, според нив, истиот го користат за семејни или колоквијални цели, и тој имал сличности со јазикот на „ПЈР Македонија“.⁵⁶⁸

Претставниците на политичката партија „Виножито“ истакнале дека тие се соочувале со континуираното непријателство од јавноста поради активностите за признавање на македонско малцинство и заштита на неговата култура, јазик и обичаи.⁵⁶⁹

Во делот „Заклучоци и препораки“ независниот експерт заклучува дека турбулентните меѓудржавни односи, конфликтите и билатералните договори влијаат врз малцинските прашања во Грција. Според неа, обврските од меѓународното право за човекови права, вклучително и малцинските права, имаат предност во однос на билатералните договори.⁵⁷⁰ Таа укажува дека интерпретацијата во Грција на терминот малцинство е рестриктивен, се фокусира на историското разбирање на „националните малцинства“ создадени со малцинските договори склучени по крајот на Првата светска војна, и како такво се ограничува на оние заедници кои се споменати во определени билатерални договори. Како последица на ова сфаќање, Грција не признава малцински статус на другите заедници, затоа што смета дека таквите барања

⁵⁶⁷ Ibid, paragraph 45-47.

⁵⁶⁸ Интересно е да споменеме дека ова тврдење на локалните грчки власти во врска со јазикот на македонското малцинство претставува сосема различно видување, за разлика од ставовите на грчките државни и локални власти во врска со истото прашање забележани во првата меѓународна публикација посветена за положбата на македонското малцинство во Грција издадена од Human Rights Watch/Helsinki, Danish Helsinki Committee и Minority Rights Group во 1994 година. Во публикацијата насловена „Denying Ethnic Identity: The Macedonians of Greece“ во врска со јазикот тие сметаат дека „идиомот“ кој го употребуваат локалните Македонци или „doria“ е микс од словенски, грчки, албански, турски и др. зборови и истиот е различен од официјалниот јазик во „БЈРМ“.

⁵⁶⁹ Ibid, paragraph. 78.

⁵⁷⁰ Всушност ова значи потреба од промена на ставот дека во Грција постои едно малцинство признато со еден билатерален договор од 1923 год. склучен под покровителство на тогашната Лига на народите, и првенствено примена на мултилатералните меѓународни договори за човекови и малцински права склучени под покровителство на Обединетите нации на светско и на Советот на Европа на европско ниво.

се политички мотивирани и таквото признавање *ipso facto* би имало импликации врз надворешната политика кон соседните земји. Ваквиот пристап создава клима во која лицата кои сакаат слободно да го изразат својот етнички идентитет се соочуваат со притисоци и блокади од властите или од граѓаните. Експертот за малцински права смета дека во северниот дел од земјата некои луѓе сметаат дека терминот „малцинство“ имплицира „надворешно“ и лицата кои се идентификуваат како припадници на малцинство се сметаат за конспиратори против грчката држава.⁵⁷¹

Во контекст на ова, таа заклучува дека на лицата кои се идентификуваат како припадници на македонско малцинство не им се признава слободата на здружување и изразување, пред се поради нерегистрирањето на асоцијација која во своето име го содржи зборот „македонска“, иако тие се заштитени со членовите 19 и 22 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права.

Независниот експерт и предочува на Грција да ги извршува своите обврски кон малцинските популации кои извираат од правната рамка на современите договори за човекови права (склучени по завршувањето на Втората светска војна) и јуриспруденцијата базирана на принципите дека заштитата на човековите права и правата на лицата кои припаѓаат на малцинствата е одговорност на државата во која малцинската група живее. Ова затоа што, овие права се универзални и се содржани во мултилатералните договори кои ја сочинуваат сржта на меѓународното право за правата на човекот. Конечно, Мекдугал нагласува дека малцинствата се составна група на грчкото општество, тие не се странски елемент.⁵⁷²

Отсуството на формално признавање на определена социетална група како малцинска од страна на државата, според извештајот, не е одлучувачко. Постоене на група спрема која државата треба да пружа малцинска заштита е прашање на објективни факти и зависи од користењето на правото на лично определување од страна на лицата припадници на таа група.

Новост во овој извештај е споменувањето дека лицата кои припаѓаат на малцинствата треба да ги уживаат и сите останати граѓански, политички, економски, социјални и културни права, вклучително и правото на еднаквост пред законот и недискриминација. Сепак, целосната заштита на споменатите права не претставува замена за заштитата на нивните малцински права.⁵⁷³

⁵⁷¹ Ibid. paragraph 80-82.

⁵⁷² Ibid. paragraph 86-87. Споменати се Финалниот акт од Хелсинки, Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, Конвенцијата за елиминирање на расната дискриминација, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права итн.

⁵⁷³ Ibid. paragraph 89. Ова претставува нов пристап во препораките за разлика од пристапот на European Commission against Racism and Intolerance и извештајот на Комесарот на човекови права при Советот на Европа, Thomas Hammarberg. Во извештаите на ECRI и на Thomas Hammarberg, во делот на коментарите дадени од страна на грчките владини претставници во

На крајот, се повикува грчката влада да отстапи од спорот околу тоа дали постои македонско малцинство на нејзината територија и целосно да се фокусира на заштитата на правото на лично определување, слободата на изразување и слободата на здружување на оваа заедница. Понатаму, потребно е целосно извршување на пресудите на Европскиот суд во Стразбур, овозможување на употребата на зборот „македонски“ во имињата на асоцијациите на оваа заедница и нивна брза официјална регистрација. Конечно, Мекдугал нагласува, владата треба да го гарантира правото на лична сигурност, слободата од притисок и дискриминаторски акции од јавните и приватни лица поради користењето на правото на лично самоопределување.⁵⁷⁴

3.5.5. Други извештаи од телата формирани врз основа на меѓународните договори за човекови права во рамките на ООН

Сосема накратко потребно е да ги споменам и извештаите на телата воспоставени согласно Меѓународниот пакт за граѓански и човекови права, Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права и Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација.

Комитетот за човекови права во 2005 год. ги публикува заклучните согледувања во врска со иницијалниот извештај поднесен од Грција според член 40 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права. Комитетот забележува дека иако земјата ја изразува својата приврзаност кон еднаквост во уживањето на човековите права, сепак кај властите не постои волја да дозволат приватни групи или асоцијации да се регистрираат доколку во нивното име се користат имињата „Македонски“ или „Турски“, затоа што државата не признава постоење на други етнички, религиозни или јазични малцинства освен муслиманското малцинство во Тракија. Бидејќи лицата кои припаѓаат на

врска со препораките од ECRI и препораките од Комесарот за човекови права, тие тврдат дека во нивната земја не постои и тие не признаваат македонско малцинство затоа што наводно „не постои одредба од меѓународното право која ја обврзува државата да признава определено малцинство во својата територија, но сепак дека лицата кои се идентификуваат како такви ги уживаат останатите граѓански, политички и економски права како и останатите граѓани“. Со овој нивни коментар всушност преку повикот на почитувањето на индивидуалните граѓански и политички човекови права на сите граѓани се врши замена за признавањето на индивидуални, квазиколективни и колективни малцински права на лицата кои припаѓаат на македонското малцинство. Изречното спротивставување на овој пристап на независниот експерт за малцински права Gay McDougall во последниот извештај е за поздравување и со тоа евентуалниот коментар на грчката влада по овој основ би бил излишен.

⁵⁷⁴ *Ibid*, paragraph 90-91.

таквите малцинства ги имаат тие права според член 27 од пактот, Комитетот и препорачува на Грција да ја преиспита својата пракса според членот 27.⁵⁷⁵

Комитетот за економски, социјални и културни права во 2004 год. ги публикува заклучните согледувања во врска со извештајот доставен од Грција според членовите 16 и 17 од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права. Комитетот забележува со загриженост дека земјата признава само едно, религиозно малцинство, за кое постојат и две средни училишта во Тракија, а членовите на другите јазични малцинства немаат можност за настава на нивниот мајчин јазик.⁵⁷⁶ Комитетот препорачува државата да ја преиспита својата позиција во однос на етничките, религиозните и културните малцинства кои живеат на нејзината територија, да ја ратификува Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства и во следниот извештај да бидат содржани информации за мерките преземени во однос на заштитата и промоцијата на малцинските јазичи и култури, но истиот да не е ограничен на „муслиманското“ малцинство во Тракија.⁵⁷⁷

Слично, и Комитетот за елиминација на расната дискриминација во заклучните согледувања од 2001 год. забележува со загриженост дека извештајот на Грција за исполнување на обврските од конвенцијата реферира само на „муслиманското малцинство во Западна Тракија“ и укажува на општите препораки VIII (38) за правото на секое лице за самоопределување и препораката XXIV (55) во врска со член 1 од Конвенцијата.⁵⁷⁸

Генералниот директорат за истражување при Европскиот парламент во 2002 година издаде посебна публикација за „Европската Унија и помалку употребуваните јазичи“ во која е посочена состојбата на македонскиот јазик во Северна Грција. Во истата е нагласено дека и покрај познатите историски размени на населението и последиците од политиката на изградбата на нација-држава, во Грција се уште живеат луѓе кои го користат македонскиот јазик, кој од политички причини го нарекуваат „наш, тукашен“ или *doria*. Овој

⁵⁷⁵ CONSIDERATIONS OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 40 OF THE COVENANT, Concluding observations of the Human Rights Committee: Greece. 25/04/2005. CCPR/CO/83/GRC. (Concluding Observations/Comments) paragraph 20 Заклучоците се достапни на следниот интернет портал: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CCPR.CO.83.GRC.En](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CCPR.CO.83.GRC.En)

⁵⁷⁶ CONSIDERATIONS OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLES 16 AND 17 OF THE COVENANT, Concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Greece 07/06/2004 E/C.12/1/Add/97. (Concluding Observations/Comments) paragraph 10 and 28. Заклучоците се достапни на следниот интернет портал: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/E.C.12.1.Add.97.En](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/E.C.12.1.Add.97.En)

⁵⁷⁷ Ibid, paragraph 31 and 51.

⁵⁷⁸ CONSIDERATIONS OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 9 OF THE CONVENTION, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Greece. 27/04/2001. CERD/C/304/Add.119. (Concluding Observations/Comments) paragraph 12. Заклучоците се достапни на следниот интернет портал: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CERD.C.304.Add.119.En?OpenDocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CERD.C.304.Add.119.En?OpenDocument)

јазик според публикацијата најмногу се користи во дистриктите Флорина и Пела, а помалку во Касториа, Килкис, Ематија, Солун, Серес и Драма. Особено е значаен заклучокот дека лицата кои го користат овој јазик во контакт со другите грчки граѓани го кријат својот билингвален идентитет.⁵⁷⁹

Во извештајот доставен до ОБСЕ за имплементација на прашањата за човечката димензија⁵⁸⁰ од страна на грчката секција на Minority Rights Group и Greek Helsinki Monitor, во Варшава 2000 година, се забележува судењето на активистите на политичката партија „Виножито“ како посебен вид на дискриминација кон македонското малцинство, и посебно непочитување на одлуките на Судот за човекови права.

3.6. ПРАШАЊЕТО ЗА ЕДНОСТРАНО ОДЗЕМЕНИТЕ ДРЖАВЈАНСТВА И ИМОТИ НА МАКЕДОНЦИТЕ

Познато е дека една од темите каде што сеуште постои несогласување во односите помеѓу Република Македонија и Грција е тн. „егејско прашање“, односно ситуацијата со одземените државјанства и имоти на Македонците, кои беа протерани и ја напуштија Република Грција за време или поради воените дејствија во оваа земја во периодот на Втората светска војна и Граѓанската војна (1946-1949). Оваа група на луѓе сочинува 80.000 лица, од кои 28.000 биле деца на возраст од 2-14 години во моментот кога ја напуштиле земјата.

Притоа, имајќи ја предвид комплексноста на ова прашање, во овој дел ќе споменам за начинот на којшто оваа група на луѓе може да ги оствари своите права, пред Европскиот суд за човекови права врз основа на јуриспруденцијата и case-law на судот. Притоа, овде постојат две можности, односно постапки врз основа на индивидуални апликации против Република Грција и евентуална постапка на држава против држава (inter-state case). Последното, особено по донесувањето од страна на Собранието на Република Македо-

⁵⁷⁹ **The European Union and lesser-used languages/** Report drawn up by the CIEMEN (Centre International Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals); report co-ordinator: Miquel Strubell. - [Brusselles] : European Parliament [mecanoscrit inèdit], **2002**. Во публикацијата на 157 страни посебни глави се посветени на состојбата на помалку употребуваните јазиците во Грција, Шпанија, Финска, Франција, Ирска, Луксембург и Обединетото Кралство. Македонскиот јазик на почетокот во публикацијата е означен како (Славо) Македонски и Бугарски јазик, поради тоа што наводно „словенските дијалекти кои се зборуваат во Северна Грција се блиски до литературниот македонски и бугарски јазик“. Во натамошниот дел повеќе се употребува терминот „македонски јазик“.

⁵⁸⁰ Report to the OSCE Implementation meeting on Human Dimension Issues: Greece, Warsaw 17-27 October 2000, by IHF for Human Rights, Greek Helsinki Monitor and Minority Rights Group – Greece. Извештајот е достапен на следниот интернет портал: <http://www.mmo.gr/pdf/library/Greece/report17.pdf>

нија на „Резолуција за бегалците од воените дејствија во Република Грција за време на Граѓанската и Втората светска војна“.⁵⁸¹ Исто така, ќе биде начната можноста за поведување на постапка против Република Грција од страна на Република Македонија врз основа на член 11 од Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација.

Пред да преминеме на делот за евентуалните индивидуални апликации пред ЕСЧП, потребно е да ги наведеме сите релевантни правни акти (закони, регулативи, декрети и министерски одлуки) донесени од надлежните грчки органи во минатото, со кои се регулирале горливите прашања околу стекнувањето, лишувањето и репатријацијата околу државјанствата и конфискацијата и реституцијата сврзана со имотните права на споменатата група луѓе.

Морам да споменам дека еден дел од споменатите правни акти се донесени во периодот кога Грција не била договорна страна на Европската конвенција за правата на човекот⁵⁸² и Протоколот 1 од ЕКЧП,⁵⁸³ што значи дека таа не била обврзана да им ги овозможува на своите граѓани правата содржани овие договори. Сепак, бидејќи со подоцнежните правни акти за враќање на државјанствата и имотите во 80-те години, претходните беа поништени, но само за една група луѓе (Грци по род), сметам дека потребно е да ги споменам овие правни акти затоа што самата подоцнежна интервенција во грчкото законодавство претставува признавање на повредата на правото на сопственост и имотните права на бегалците со актите од периодот на воените дејствија.

⁵⁸¹ Споменатата Резолуција беше донесена на 27 август 2008 година. Согласно одредбите во истата, Собранието на Република Македонија ја задолжува Владата на Република Македонија да ги превземе активностите со цел да им овозможи на бегалците од воените дејствија, граѓани на Република Македонија, да ја комплетираат документацијата во функција на институционално и правно заокружено и издржано истапување во процесот на остварувањето на нивните имотни права пред надлежните органи во Република Грција и пред меѓународните организации, а по потреба да се примени и институтот на генерална супституција; да обезбеди поддршка со цел да се помогне во процесот на водење на една таква сложена и обемна активност и да обезбеди слободен прекуграничен проток на луѓе посебно за овие цели; да даде поддршка на меѓународната соработка во рамките на Конференцијата на организациите за приватен недвижен имот од балканските земји и да преземе активности во рамките на билатералната соработка преку редовните контакти со надлежните органи на Република Грција, на планот на разгледување на имотните побарувања на овие граѓани на Република Македонија спрема Република Грција.

⁵⁸² Грција ја потпиша Европската конвенција за правата на човекот и основните слободи во 1950 година, а ја ратификува по падот на Воената хунта и донесувањето на новиот Устав, во 1974 година. Извор: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=&DF=&CL=ENG>

⁵⁸³ Потпишан во 1952 година, ратификуван во 1974 година. Извор: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=009&CM=8&DF=12/07/2009&CL=ENG>

3.6.1. Правните акти сврзани со државјанството на бегалците

Во однос на државјанствата, имајќи предвид дека како традиционална емиграциска држава, во Грција основен постулат на стекнување на државјанството е потеклото (*jus sanguinis*), отсекогаш во нејзиното законодавство се правело разлика во стекнувањето и лишувањето од државјанството на лицата од грчко (*homogeneis*) и не-грчко потекло (*allogeneis*).⁵⁸⁴ Во функција на ова, една од целите во грчката политика од 1920 год. била намалувањето на бројот на не-Грците (*allogeneis*) во државата. Во овој дел ќе биде изоставен Законот за државјанство од 1955 год. и неговите контроверзни членови 19 и 20, затоа што тие се обработувани во делот на препораките од ЕКРИ.

Прв правен акт со кој се регулира споменатото лишување од грчкото државјанство е претседателскиот Декрет од 13. 09. 1927 година. Според член 4 од Декретот, грчки државјанин кој бил од не-грчко потекло и ја напуштил земјата без намера да се врати назад, го губел државјанството. Истото се однесувало и за неговите малолетни деца. Намерата за невраќање во Грција се определувала на повеќе начини, односно со декларација на емигрантот дека ја напушта земјата засекогаш, иселување на целата фамилија, стекнување на државјанство на туѓа држава итн.⁵⁸⁵ Споменатиот член од декретот се користел за арбитрерно лишување од грчко државјанство на голем број Македонци, Турци и други кои во овој период заминувале на определено време надвор од земјата. Имено, во првата фаза како таргет група за одземање на грчкото државјанство на лицата од не-грчко потекло (*allogeneis*) биле етничките Македонци, а подоцна и припадниците на другите малцинства во Грција, пред се Турците.⁵⁸⁶

Во текот на Граѓанската војна (1946-1949) беше донесен Декретот „LZ“ (FEK 267/1947) со кој им се одзема (депривира) државјанството на лицата кои учествувале активно или помагале на некаков начин во Демократската армија на Грција (ДАГ) како и на лицата кои ја напуштиле Грција и заминале во земјите кои според Грција ги помагала „бандитите“, како што биле наре-

⁵⁸⁴ Според: Konstantinos Tsitselikis, *Citizenship in Greece – Present Challenges for Future Changes*, University of Macedonia, Thessaloniki, Greece.

Според грчкиот Омбудсман, таквото разликување на странците врз основа на етничкото потекло, ги доведува во привилегирана состојба тие кои се од грчко потекло во однос на стекнувањето, признавањето и лишувањето од државјанство. Таквото разликување, врз основа на крвта, во повеќе држави е извор на неколку проблеми. (Greek Ombudsman, 1999: 31)

⁵⁸⁵ Tasos Kostopoulos, *The Dark Side of the New-Greek History: The Deprivation of citizenship (1926-2003)*, *Synhona Themata* 83/2003: 53-75, pp. 56.

⁵⁸⁶ Dimitris Christopoulos, *Acquisition and Loss of Nationality in Greece*, во *Acquisition and Loss of Nationality – Politics and Trends in 15 European States, Volume I: Comparative Analyses*, од Rainer Baubock, Eva Ersboll, Kees Groenendijk, Harald Waldrauch, IMISCOE Research, 2006, стр. 282.

кувани припадниците на ДАГ.⁵⁸⁷ Овој декрет во најголем дел се однесувал за Македонците,⁵⁸⁸ но сепак врз основа на циркуларот донесен од страна на Министерот за внатрешни работи од 14.03. 1947 г. било определено дека споменатиот Декрет за одземање на државјанството од 1927 г. може да се применува и против лица од грчко потекло (*homogeneis*) кои покажале, со нивното анти-национално однесување недостиг на соодветна национална свест.⁵⁸⁹

Според декретот, врз основа на мислењето на посебна Комисија за безбедност за „лицата кои дејствувале антидржавно“, специјална комисија на Владата носела решение за одземање на државјанството на овие луѓе.⁵⁹⁰ Иако важноста на споменатиот декрет била ограничена со траењето на Граѓанската војна, сепак со Уредбата 3370/1955 „Околу ратификацијата на грчкото државјанство“, била продолжена применливоста на декретот и биле потврдени сите поранешни решенија за одземање на државјанствата. Конечно, овие правни акти биле укинати со посебен закон 519 во 1974 год. по падот на Воената хунта. Според Тасос Костопулос, во периодот 1948-1963 год. на база на 155 декрети и министерски одлуки, вкупно 22.266 решенија за лишување од грчко државјанство биле издадени, од кои околу 15.000 се однесувале на Македонци.⁵⁹¹

Бегалците од Граѓанската војна, како што е познато беа сместетни во приближно 11 држави, најмногу во Република Македонија. Впрочем, најголем дел од нив беа етнички Македонци.

На инсистирање на грчката влада, во меѓународните институции на бегалците од Грција не им беше признаен статус на бегалци, и тие беа земени под заштита на Високиот комесаријат за политички бегалци на ООН. Имено, во 1959 год. Грција ја ратификува Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 год. но истата не ја почитуваше и не ја применуваше за оваа група бегалци. Образложението за ова според грчката влада било дека ова прашање е во нејзина исклучителна надлежност, а бегалците наводно доброволно ја

⁵⁸⁷ Ireneusz Adam Slupkov, *The Communist Party of Greece and the Macedonian National problem (1918-1940)*, Wroclaw University, 2006, стр. 112.; Ристо Кирјазовски, *Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција*, ИНИ, Матица Македонска, Скопје, стр. 89.

⁵⁸⁸ Dimitris Christopoulos, *Acquisition and Loss of Nationality in Greece*, во *Acquisition and Loss of Nationality – Politics and Trends in 15 European States, Volume I: Comparative Analyses*, од Rainer Baubock, Eva Ersboll, Kees Groenendijk, Harald Waldrauch, IMISCOE Research, 2006, стр. 262.

⁵⁸⁹ Konstantinos Tsitselikis, *Citizenship in Greece – Present Challenges for Future Changes*, University of Macedonia, Thessaloniki, Greece, стр. 3. Слично на ова, и врз основа на еден циркулар од 1993 год. надлежните органи можат да одбијат прием во државјанство на лице од грчко потекло кое подолго време не ја посетило Грција, ја игнорира грчката култура и историја, ретко контактира со конзуларните органи итн.

⁵⁹⁰ Ристо Кирјазовски, *Правната дискриминација на Големо-грчката политика во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна*, ППС „МИС“, Скопје, стр. 81-82.

⁵⁹¹ Κωστόπουλος, Τάσος, *Η αλαγορευμένη γλώσσα: Η кратική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα* (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), стр. 219.

напуштиле земјата и заминале во источноевропските земји и затоа за нив не можело да се применуваат одредбите од споменатата Конвенција за статусот на бегалците.

Сепак, не можејќи постојано да опонира на светското јавно мнение, грчкиот парламент на 16 април 1980 год. изгласа закон, со кој на лицата кои ја напуштиле земајта поради дејствијата во граѓанската војна им го призна статусот на политички бегалци.⁵⁹² Во исто време, конечно ткн. „бандитска војна“ била прогласена за Граѓанска војна, а ДАГ како една од страните во војната.

Напоредно со напорите кои се правеа да им се признае на бегалците статус на политичка борба, постојано се актуелизираше и прашањето за нивна репатријација во Грција. Сепак, по оваа тема постоеше разлика во однос на модалитетот кој би се применувал за репатријацијата на овие луѓе. Односно, додека бегалците заговараа слободна и безусловна репатријација за сите лица, грчката влада ја промовираше идејата за репатријација по индивидуална апликација и испитување на секој случај посебно.

Така, во 1977 беше донесен Законот бр. 660/77, кој го промовираше принципот на ограничена репатријација, односно одлуката по молбеното барање од заинтересираниот бегалец зависеше од мислењето на локалните власти. Со оглед на тоа што во македонските села во Северна Грција беа населени Грци – колонисти, мислењето на локалните власти за репатријацијата на македонските бегалци најчесто било негативно.⁵⁹³

Меѓутоа, со ова не се разреши докрај ова прашање. Имено, со преминот на извршната власт во рацете на ПАСОК беше најавено дека владата ќе ги превземе потребните чекори за безусловна и слободна репатријација. Сепак, во повеќе изјави на грчките министри изречно беше потврдено дека владата не планира да дозволи слободна репатријација на Македонците поради наводни причини од „национален интерес“.⁵⁹⁴ Овие изјави се најголем доказ

⁵⁹² Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, ИНИ, Матица Македонска, Скопје, стр. 93.

⁵⁹³ Ibid, стр. 94.

⁵⁹⁴ Министерот за јавен ред Балкос, изјавил дека Грција нема да дозволи слободна и безрезервна репатријација поради тоа што „меѓу бегалците имало соработници со туѓи сили за отцепување на територии од Грција, лица кои служеа во редовите на полициските и воените сили на туѓи држави и извршители на дезертерства и злосторства“. (Ристо Кирјазовски, Правната дискриминација на Големо-грчката политика во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна, ППС „МИС“, Скопје, стр. 144-145). Грчкиот министер за надворешни работи при посетата во Романија во 1980 година изјавил дека „владата во никој случај нема да дозволи словеномакедонскиот елемент да се врати во Грција.“ (Весник АΥΓΗ 01.09.1980 г.). Шефот на грчката парламентарна група во Стразбур, Бурнас во 1981 г. изјавил дека владата нема да дозволи слободна репатријација поради наводната „пропаганда за независна Македонија, поради тоа што бегалците декларираат дека припаѓаат на непостојната македонска нација и ги словенизираа своите имиња“ (Ристо Кирјазовски, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, ИНИ, Матица Македонска, Скопје, стр. 96.)

за постоењето на македонското малцинство и намерата за негова целосна супресија од територијата на Грција.

Клучниот правен акт беше донесен на 29.11.1982 година. Тоа е министерската одлука бр. 106841, кој се однесува за слободна репатријација.⁵⁹⁵ Ова е најважниот правен акт со кој се врши дискриминација на основа на етничко потекло врз Македонците, и истиот сеуште е во сила.

Согласно одредбите од оваа одлука, „слободно можат да се вратат во Грција сите **Грци по род** (Greeks by genus), кои за време и поради Граѓанската војна од 1946-1949 избегале во странство како политички бегалци, независно дали им е одземено грчкото државјанство“. Истата оваа одлука се однесува и на сопругите и сопрузите како и на потомците на политичките бегалци кои ќе добијат грчко државјанство.

Формулацијата користена во оваа одлука е недвослисно дискриминаторска, затоа што со неа се исклучува примената на нејзините одредби кон Македонците, поради тоа што тие не се Грци по род. Наводното национално помирување, најавено од тогашниот грчки премиер Андреас Папандреу, очигледно се однесува само за припадниците на грчкиот етнос. Ваквото арбитражно и волунтаристичко повлекување на граница на применувањето на репатријацијата на база на националното потекло е спротивно на член 5 став 2 од Уставот на Грција од 1974 година,⁵⁹⁶ но исто така претставува и повреда на членот 14 од ЕКЧП (забрана на дискриминација) имајќи предвид дека во овој период конвенцијата била обврзувачка за Грција (истата била ратификувана од грчкиот парламент во 1974 година). Земајќи го предвид ова, како што вели Константинос Цицеликис, „негирањето на правото на враќање и повторно стекнување на еднаш веќе изгубените државјанства за бегалците од македонско потекло ја покажа уште еднаш доминацијата на националната идеологија над фундаменталните правни принципи во Грција“.⁵⁹⁷ Односно, изречното изземање во примената на овој правен акт за лицата кои не припаѓаат на грчкиот етнос (genos), според Д. Христопулос, претставува „единствен инструмент во сила кој го признава, **преку исклучување**, постоењето на Македонците во државата“.⁵⁹⁸

⁵⁹⁵ Текстот на министерската одлука е користен од публикацијата: Human Rights Watch & Minority Rights Group – Greece, Denying Ethnic Identity – Macedonians of Greece, стр. 68

⁵⁹⁶ Членот 5, став 2 определува дека сите луѓе во Грција ќе уживаат полна заштита на нивниот живот, слободите и правата без разлика на нивната националност, раса, јазик, религија или политички определби.

⁵⁹⁷ Konstantinos Tsitselikis, Citizenship in Greece – Present Challenges for Future Changes, University of Macedonia, Thessaloniki, Greece, стр. 4.

⁵⁹⁸ Dimitris Christopoulos, Acquisition and Loss of Nationality in Greece, во Acquisition and Loss of Nationality – Politics and Trends in 15 European States, Volume I: Comparative Analyses, од Rainer Baubock, Eva Ersboll, Kees Groenendijk, Harald Waldrauch, IMISCOE Research, 2006, стр. 263. Во

Речиси 80.000 Македонци и нивните потомци беа (и сеуште се) лишени од правото да аплицираат за враќање на еднаш одземените државјанства само поради националното потекло. Спротивно, најголемиот дел од Грците кои по Граѓанската војна пребегаа во Источноевропските земји ја искористија законската можност и повторно се здобија со грчко државјанство. И денес, и покрај донесувањето на новото грчко законодавство во областа на државјанството во 2004 година, сепак неправдата спрема оваа група луѓе останува. Во контекст на ова треба да се нагласи дека Грција сеуште ја нема ратификувано Европската конвенција за државјанството.⁵⁹⁹

Конечно, во 2003 год. по повод посетата на децата-бегалци на своите родни места во Грција и скозната најава од грчка страна за евентуална можна репатријација на Македонците, Евангелос Кофос остро се спротивстави на овие најави. Според него, „репатријацијата на илјадници националистички ‘Егејски Македонци’ во Грција би придонела за нарушување на етнолошката мапа во Северна Грција и за појава на мини културна војна за историјата, културата и името „Македонија“.⁶⁰⁰

3.6.2. Правните акти сврзани со имотите и имотните права на бегалците

Во овој дел ќе ги споменам (со кратко образложение) правните акти кои се однесуваат на недвижностите кои преминале во државна сопственост или биле конфискувани, а кои изречно се споменати во Законот бр. 1540 од 1985 год., „**Регулирање на имотите на политичките бегалци и други одредби – (А 67)**“.⁶⁰¹ Станува збор за законот кој е составен дел од пакетот за „националното помирување“ на Андреас Папандреу. Тоа се следниве правни акти:

- 1) Во текот и по завршувањето на Граѓанската војна (1946-1949) беа донесени **Декретите М/1948/ФЕК 17 и Н/1948/ФЕК 101** согласно кои се вршела конфискација на целокупниот недвижен и движен имот на сите кои учествувале и помагале во Граѓанската војна на страната на НОФ и ДАГ и на оние на кои им било одземено грчкото државјанство

овј дел авторот ги именува Македонците како „Славомакедонци“, а во претходните фусноти како „етнички Македонци“.

⁵⁹⁹ Грција ја потпиша Европската конвенција за државјанството во 1997 година. Состојбата со ратификациите на Конвенцијата е според: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=166&CM=&DF=&CL=ENG>

⁶⁰⁰ Evangelos Kofos, Unexpected Initiatives: Towards the Resettlement of a Slav-Macedonian Minority in Macedonia?, „To Vima“, June 25, 2003.

⁶⁰¹ Текстот на законот е користен од публикацијата: Human Rights Watch & Minority Rights Group – Greece, Denying Ethnic Identity – Macedonians of Greece, стр. 69.

согласно Декретот „LZ“ (FEK 267/1947).⁶⁰² Според некои проценки, врз основа на овие и останатите законски и подзаконски акти околу 2 милиони декари обработливо земјиште, шуми и пасишта, од кои пред војната се издржувале околу 30.000 домаќинства, преминале во државна сопственост, за кои биле надлежни Министерството за финансии и Министерството за земјоделство. Иако било предвидено овие имоти да им распределат на користење на роднините на сопствениците на имотите или на безземјашите, сепак на истите биле сместувани грчките армиски или полициски офицери кои потекнувале од внатрешноста на Грција.⁶⁰³

- 2) Најконтровеверзен од сите закони е ПЗ 2536 од 1953 год. „За колонизацијата на пограничните краишта и помошта на нивното население“. Ова особено доколку се земе предвид дебатата која постоела во јавноста и во парламентот во периодот пред донесувањето на законот, каде се заговарала потребата во областите оддалечени до 60 км од границата да се иселат „нелојалните“ граѓани и на нивно место да се доселат Грци од внатрешноста.⁶⁰⁴ Имено, во дневните весници Македонците биле нарекувани со погрдни зборови, им било порачувано дека за нив повеќе нема место во земјата. Односно на некој начин се подготвувала јавноста за она што следувало со овој закон.⁶⁰⁵

Предлагачот на законот објаснил дека истиот е донесен поради постоењето на потребата напуштените подрачја да се населат со луѓе со „потврдена и здрава национална свест“,⁶⁰⁶ односно со „најдобриот материјал во Грција“⁶⁰⁷.

Според член 6, недвижностите што му припаѓале на бегалците кои ја напуштиле земјата без дозвола или патна исправа, а не се вратиле во рок од 3 години, преминувале во сопственост на државата. Докол-

⁶⁰² Ристо Кирјазовски, Правната дискриминација на Големо-грчката политка во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна, ИПС „МИС“, Скопје, 1996, стр. 97. Во образложението на овие акти се тврдело дека овие имоти се конфискувале во корист на државата, бидејќи сопствениците на имотите наводно доброволно ги нарушиле истите.

⁶⁰³ *Ibid*, стр. 100.

⁶⁰⁴ John Shea, *Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation*, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997, стр. 121.

⁶⁰⁵ За новинарските текстови каде што било пишувано за постоењето на план за исчезнување на Македонците од пограничните области со стимулација за иселување, забраната за враќање на оние Македонци кои ја напуштија земјата, како и за политичките дебати во грчкиот парламент по повод овој закон повеќе во првиот дел од трудот.

⁶⁰⁶ Ристо Кирјазовски, *Егејскиот дел на Македонија во Граѓанската војна во Грција*, ИНИ, Матица Македонска, Скопје, 2001, стр. 78.

⁶⁰⁷ Лазо Мојсов, *Околу ирашањето на македонското национално малцинство во Грција*, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 18.

ку имотот во меѓувреме го користеле роднини тоа не значело дека истиот ќе биде изземен од примената на одредбите на законот. Овие правила се применувале и на имотите кои биле дадени на користење согласно аграрната реформа на лицата кои ја напуштиле земјата.

Лицата (грчките колонисти) кои биле населувани на имотите на бегалците најпрво добивале уверение од армијата или полицијата дека за нив не постоеле пречека за населување од безбедносни причини. По ова тие биле сместувани во старите станбени згради, во обновени станбени згради, во новоизградени станбени згради и тоа со грижа и финансирање од страна на надлежна служба, снабдување со потребниот земјоделски алат и покривање на трошоците до правата реколта.⁶⁰⁸

Дискриминаторскиот карактер на овој закон особено се докажува со вметнувањето на одредбата во законот според која преминувањето во државна сопственост на имотите на Турците од Западна Тракија и нивното колонизирање се одложила за две години со цел оние лица од турско потекло кои ја напуштиле земјата да имаат меѓупериод да се вратат во земјата на своите имоти или да располагаат со истите. Оваа измена била објаснувана од властите со цел подобрувањето на грко-турските односи.⁶⁰⁹ Бидејќи за Македонците немало таква можност, јасно е дека со ова се врши дискриминација врз нив на основа на национална припадност, и ова претставува доказ дека целта на законот била лишување на можноста за повторна консолидација на македонското малцинство во Грција.⁶¹⁰

⁶⁰⁸ Ристо Кирјазовски, Правната дискриминација на Големо-грчката политка во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна, ППС „МИС“, Скопје, 1996, стр. 107. Авторот наведува дека во 1956 год. Уставниот суд на Грција со Одлука бр. 1636/56 го прогласил „Законот за колонизација на пограничните краишта и помош на населението“ како противуставен и наводно сите решенја за конфискација и експропријација биле анулирани. Иако согласно одлуката имотите требало да им се вратат на легитимните сопственици, оваа можност мал број Македонци успешно ја искористиле поради немањето пристап на голем дел од бегалците до надлежните органи во Грција.

⁶⁰⁹ Лазо Мојсов, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1954, стр. 331-336.

⁶¹⁰ „Друштвото за македонски студии“ од Солун врз основа на архивски истражувања во архивата на поранешното Министерство за надворешни работи на Југославија во Белград, има издадено публикација каде се поместени разни мислења за законот 2536 од 1953 год. на Правното одделение на поранешното МНР. Според овие мислења, поранешните југословенски функционери тврдат дека „нема сомнеж дека овој закон ќе врши дискриминација најмногу врз Македонците. Сепак, текстот на законот на покажува никаква дискриминација, бидејќи се однесувал на сите грчки државјани кои имаат недвижности во пограничните области. Се додека не се покажат вистински случаи на дискриминација спрема Македонците, секој официјален протест против овој закон би се толкувал како мешање во внатрешните работи на Грција“. Во врска со разговорите помеѓу југословенската и грчката влада за имотите, тогашните правни

- 3) Во 1959 година била донесена **Регулативата 3958/ FEK 133**, и според член 13 од истата било определено земјоделските недвижности кои им припаѓале на бегалците кои ја напуштиле Република Грција да преминат во државна сопственост доколку тие лица не се вратиле во земјата во рок од 5 години.⁶¹¹
- 4) Во 1949 година бил донесен **Законот бр. 3958 FEK 323**, согласно кој лицата кои продавале недвижности биле лишени од правото да ја повратат сопственоста над истите, спротивно на одредбите од членовите 1, 2, 3 и 5 од **Декретот Г (FEK 203/1946)**, и тие недвижности преминале во државна сопственост.
- 5) На крајот ќе споменам дека некои недвижностите биле конфискувани од страна на државата како напуштени, во согласност со член 34 од **Специјалниот закон 1539/1938 (FEK 488)**, додека исто така врз основа на повеќе судски или административни одлуки некои недвижности биле конфискувани поради Граѓанската војна, а нивните сопственици биле интернирани, прогонети или убиени од страна на грчката држава.

Наведувајќи ги сите овие правни акти согласно кои многу имоти биле конфискувани или преминувале во државна сопственост, можам да заклучам дека една од целите во повоената грчка политика била казнување на сите оние кои во текот на Граѓанската војна на некој начин опонирале на тогашните грчки владини сили, преку лишување од правото на сопственост над недвижностите и земјоделските површини на бегалците и нивна прераспределба

советници утврдиле дека „во однос на бегалците кои немаат наше државјанство, не е легитимно да истакнуваме барање за имотни права во нивно име. За оние кои се стекнале со прием во државјанство, со поставувањето на барање за имотните права, ќе го прекршеме принципот кој определува дека државата нема право за пружа правна помош на своите државјани во врска со прашања настанати во периодот пред тие да се стекнат со нејзино државјанство“. Според: Society of Macedonian Studies, THE HOSTAGES OF SKOPJE: Fugitives, Properties and Repatriation – Yugoslav Confidential Documents, Thessaloniki, 2008.

Според овие мислења можеме да видиме дека на властите во поранешна Југославија, проблемот со Македонците-бегалци од Граѓанската војна во Грција им претставувал „товар“, за кој не ги жртвувале односите со Грција.

⁶¹¹ Ireneusz Adam Slupkov, The Communist Party of Greece and the Macedonian National problem (1918-1940), Wroclaw University, 2006, стр. 112. ;John Shea, Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation, Mc Farland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina and London, 1997, стр. 121; Во продолжение на законската регулатива 3958/1959 било донесена уредба, согласно која било определено недвижниот имот да му се врати на сопственикот, под услов во рок од шест месеци да достави уверение до полицијата, во кое сегашникот корисник (владетел) на имотот ќе изјави дека нема ништо против да му се врати имотот. Сепак, имајќи предвид дека во тој период бегалците не можеа да дојдат во Грција, оваа уредба била излишна поради нејзината делумна или целосна неприменливост.

согласно грчките „национални интереси“. Како и во врска со државјанствата, така и прашањето со имотите предизвикувало разни дебати како во земјата, така и на меѓународно поле. Можноста за реституција на сопственоста над недвижностите кои припаѓаа на бегалците особено стана реалност по падот на Воената хунта во 1974 год. и повторната демократизација на земјата. Исто така, приемот на Грција во тогашната ЕЕЗ и официјалното признавање на статусот на политички бегалци во овој период го навестуваа законодавството за „национално помирување“. Сепак, до конечното донесување на законот во 1985 год. имаше неколку обиди за делумно разрешување на ова горливо прашање.⁶¹²

Конечно, по долги расправи и неколку различни предлог-закони бил донесен законот кој требало на единствен, униформен начин да го затвори поглавјето со последиците од Граѓанската војна. Тоа е Законот бр. 1540 од 1985 год, **„Регулирање на имотите на политичките бегалци и други одредби – (А 67)“**. И додека за една група бегалци овој закон навистина ги регулирал правата на сопственост, за поголемата група (Македонците) тој претставувал континуитет на стратегијата на грчката влада преку изречно исклучување на примената на одредбите на овој закон врз нив, на основа на националната припадност.

Имено, според член 1 од законот, како политички бегалци за потребите на законот се сметале **Грците по род** (Greek by genus), кои поради Граѓанската војна, избегале од земјата, биле затворени или интернирани. Одредбите од овој закон се однесуваат за недвижностите кои биле конфискувани или пременувале во државна сопственост согласно одредбите од сите гореспоменати закони, декрети, регулативи и одлуки кои биле донесени во повоените години.

Членот 2 од законот го определувал начинот на кој што ќе се врши реституцијата на сопственоста. Недвижниот имот им се враќал на политичките бегалци (или нивните законски наследници) доколку тие живееле во Грција,

⁶¹² Во 1977 година бил донесен Законот 666 „За изменување и дополнување на одредбите за населување“, согласно кој се предвидува рок од три години за враќање на сопственоста на бегалците со приложување доказ за сопственоста.

Во 1979 година на предлог на Министерството за правда бил донесен нов закон. Било предвидено недвижниот имот да му се врати на законскиот сопственик (доколку тој е починат, имотот се враќа на законските наследници) доколку тој има грчко државјанство, а имотот не е доделен на користење на друго физичко или правно лице и сопственикот имал решение од надлежната комисија за враќање на имотот. На овие лица кои ги исполнувале условите им се враќал имотот, а доколку тоа не било можно им се распределувал имот во соседните села. Ако и тоа не можело, на сопственикот му се исплаќал надомест во пари по основ на пазарната цена на имотот. Овој закон се однесува на земјиштето кое било конфискувано согласно одредбите на декретите М и Н од 1948 година. Овие повластици не можеле да ги користат Македонците, затоа што тие биле лишени од правото на државјанство. Според: Ристо Кирјазовски, Правната дискриминација на Големо-грчката политка во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна, ППС „МИС“, Скопје, 1996, стр. 114-115,

покренале постапка за деконфискација и враќање на имотот, постапка за репатријација на државјанството или се стекнале со државјанство. Притоа, имотот не се враќал ако истиот бил доделен од државен орган на трето лице, ако имотот е даден под наем кој трае повеќе од 10 години и продолжува рокот на наемот и ако на имотот се вложени корисни инвестиции од државата или од сегашниот владетел. Ако од било кои причини враќањето на имотот не е можно, Министерството за економија им доделува на сопствениците еднаква површина имот во подрачјето каде што се наоѓа конфискуваниот имот, или во округот каде што се населил репатрираниот бегалец, притоа законот изречно ги иззема ги атинскиот и солунскиот округ. Доколку немало расположиви локации за доделување имот, на сопствениците им се исплаќал паричен надомест за конфискуваниот имот, врз основа на пресметката направена од Комисијата за експропријација.⁶¹³

Со други зборови, сите придобивки од ова законодавство се предодредени само за лицата кои се Грци по род, изречно исклучувајќи ги сите останати, пред се Македонците како најбројни во групата бегалци. Нема да биде претерано ако заклучам дека со ова повеќедецениските напори за докажување на грчката теза за „грчка Македонија како етнички најхомогена област“ го добија својот максимум, но сепак томку ваквата дискриминација го покажува спротивното, односно за постоењето на Македонците, како во минатото така и денес. Таквото законско решение е спротивно на член 5 и 17 од Уставот (заштита на приватната сопственост) и на член 14 од ЕКЧП (забрана на дискриминацијата), односно со ова се врши дискриминација на основа на националната припадност на Македонците – бегалците. Така, гореспоменатите коментари, за одлуката за репатријација на бегалците Грци по род, се однесуваат и за овој закон.

3.6.3. Можноста за постапување пред ЕСЧП⁶¹⁴

Наведувајќи и образложувајќи ги правните акти согласно кои репатријацијата и реинтеграцијата е овозможена само за лицата кои се Грци по род, постои солидна база за проекција на евентуалните идни постапки кои би ги отпочнале бегалците и нивните потомци за повраток на нивните одземени

⁶¹³ Ibid, стр. 90-91.

⁶¹⁴ Наведеното во овој дел од текстот е врз основа на условите за почнување на постапка пред ЕСЧП според ЕКЧП; според анализа направена од неколку конечни случаи (case law) од кои може да се изведат некои заклучоци за евентуалното постапување пред судот во Стразбур за правата на бегалците и нивните потомци; врз основа на сугестиите дадени од страна на претседателот на Грчкиот Хелсиншки комитет за човекови права, г-дин Панајот Димитрас на интервјуто кое го имав со него на 01.01. 2009 година во Скопје; и според едно мислење од страна на адвокат од Стразбур, г-дин Лорин Енкер, за повредата, пред се, на правото на сопственост.

права. Најпрво накратко ќе споменам за начинот на исполнување на обврската од член 35, став 1 од ЕКЧП, односно потребата од исцрпување на сите домашни правни лекови во Република Грција пред да се пристапи со поднесување на апликација до ЕСЧП.⁶¹⁵

Бегалците имаат право во една поединечна апликација пред органите во Република Грција да бараат враќање на одземените државјанства и конфискуваните имоти, како и надомест за претрпена нематеријална штета.⁶¹⁶ Потомците имаат право да го барат истото, без надомест за нематеријална штета. Барањето може да се поднесе пред конзуларните служби⁶¹⁷ во амбасадите или конзулатите на Република Грција или директно пред административните или судските органи во Грција. Притоа, поради тоа што регистрите (книгите на родени) во Република Грција каде што се запишувани поранешните државјани имињата и презимињата се во грчка форма, клучно е барањето да биде поднесено со сегашното име и презиме и соодветната грчка форма на истите.

Во однос на државјанствата олеснителна околност е заобиколувањето на законската обврска, во најголем дел од случаите, од страна на грчките органи за лично известување (со лична нотификација) на лицата на кои им било одземено државјанството. Ова затоа што доколку се докаже дека тие не биле известени за лишувањето од државјанството, тоа значи дека за нив никогаш не поминал (субјективниот) рокот за поднесување жалба до органот кој постапувал. Исто така, многу е веројатно, за секое лишување од државјанството да е заобиколена и втората законска обврска за постоење на образложение во секој индивидуален случај на одземање на државјанството. Дополнителна варијанта врз основа на која што може да се провери дали бегалците се избришани од регистарот на државјани е можноста да се поднесе барање за извод од матична книга на родени во општината и префектурата каде лицата биле родени. Последново, затоа што доколку тие добијат пози-

⁶¹⁵ Текстот на Конвенцијата е користен од публикацијата: Човекови права – Темелни документи 1948-1998, НУБ, Скопје 1998 година.

⁶¹⁶ Споменатите барања можат да се поднесат лично од страна на заинтересираните апликанти или од страна на ополномоштен адвокат од Грција, при што полномошното за адвокатот може да се пополни пред конзулските служби во амбасадите или конзулатите на Република Грција или во Република Грција.

⁶¹⁷ Патем, овој начин е предвиден со споменатата министерска одлука од 1982 год. за аплицирање од страна на Грците по род. Сепак, овој начин го посочувам поради еден позитивен пример за прием во грчко државјанство од страна на еден Евреин, поранешен државјанин на Грција кој го изгубил државјанството на ист начин како и Македонците. Имено, тој се обратил до Конзулатот во Тел Авив, поднел барање за прием во грчко државјанство, образложил на кој начин е лишен од државјанството без лична нотификација. По определен период му бил одобрен прием во грчко државјанство. (Целиот случај со документацијата ми беше презентиран од страна на г-дин Панајот Димитрас.)

тивен одговор од локалните власти во изводот се наведува и податокот за тоа чие државјанство поседува лицето.⁶¹⁸

Можноста за стекнување со државјанство од страна на потомците на бегалците од Граѓанската војна е олеснета со измената на грчкото законодавство, односно со донесувањето на новиот Закон за државјанство во 2004 год. Така, доколку тие можат да докажат дека некој нивен предок (родител, дедо, баба) бил роден во Грција и се стекнал со грчко државјанство со самото раѓање, тие имаат право на прием во грчко државјанство.⁶¹⁹ Најважен документ кој тие треба да го приложат е извод од матичната книга на венчани за своите предци и извод од матичната книга на родените за апликантите. Особено е важно да се нагласи дека евентуалното стекнување со грчко државјанство нема да имплицира никакви последици по нивното македонско државјанство, имајќи предвид дека член 2 од македонскиот закон за државјанство јасно определува дека државјанин на Република Македонија може да има и државјанство на друга држава.

Што се однесува до имотите, односно недвижностите, најлесен начин за докажување на сопственоста врз истите е со имотните листови (тапиите), за тие кои располагаат со такви. За ваквите лица особено олеснувачка околност ќе претставува доколку недвижностите на кои тие полагаат право на сопственост не се распределени на користење на други лица согласно законите бр. 2536/1953 и 1540/1985 (таков е случајот со неколку села во костурскиот и преспанскиот регион кои по завршувањето на Граѓанската војна беа целосно иселени). Доколку тие се распределени на други лица кои се доселиле или репатрирале, тогаш можно е да се искористи истиот модалитет кој бил предвиден за враќање на конфискуваните имоти на Грците по род, односно да им се распределат недвижности во истиот округ или доколку нема таква можност тогаш следува паричен надомест во висина на пазарната цена на конфискуваната недвижност.

⁶¹⁸ Повеќето здруженија во Република Македонија кои се составени од лицата кои се протерани од Грција располагаат со некоку десетици вакви изводи каде што односните лица во истите се водат сеуште како грчки државјани. Сепак, честопати се случува на овие барања за изводи од матичните книги на родените надлежните локални власти негативно да одговорат, од причина што еден дел од Македонците во минатото биле избришани од регистрите на матичните книги. Доколку постои ваков случај, лицето дополнително може да се обрати до локалната секција на Министерството за одбрана, и врз основа на податоците од воените книги да се стекне со потребната документација. Ова затоа што додека регистрите на државјани и матичните книги биле корегирани повеќепати во минатото, тоа не било случај со воените книги, каде постоела евиденција за сите луѓе способни за отслужување на воениот рок.

⁶¹⁹ Dimitris Christopoulos, *Defining the Changing Boundaries of Greek Nationality* во Dimitris Tziolas (ed.), *Greek Diaspora and Migration since 1700*, Ashgate Publishing, 2009, стр. 114.; Christos Illopoulos, *How to Become a Greek Citizen*.

За оние лица кои не располагаат со солидна документација за сопственоста може да се искористи модалитетот истата да биде докажана со двајца сведоци, сопственици на соседните недвижности, кои ќе дадат изјава со која потврдуваат дека односното лице е сопственик на недвижноста.⁶²⁰

Позитивното во овој пристап е тоа што доколку има повеќе илјади барања за враќање на државјанствата и имотите, за секој индивидуален случај грчките административни или судски органи ќе треба да дадат поединечно образложение за евентуалните негативни одговори на барањата. Уште повеќе, доколку се земе предвид дека согласно промените во грчкото законодавство секој индивидуален случај пред грчките судски органи потребно е да заврши со конечна одлука најмногу за 5 години од иницирањето на истиот, и доколку ова не е случај, тогаш апликантите имаат право директно да се обратат со индивидуална апликација до ЕСЧП. Исто така, доколку постои одлука на ЕСЧП согласно која јасно се укажува дека за оваа група поранешни грчки државјани домашните правни лекови во Грција се неефикасни, недостапни или неадекватни, останатите апликанти би можеле директно да се обраќаат со апликација до ЕСЧП, затоа што станува збор за слични ситуации.

Во евентуалните апликации пред ЕСЧП, бегалците и нивните потомци ќе можат да се повикуваат на повреда на следниве членови од Конвенцијата⁶²¹:

1) Повреда на член 13 од Конвенцијата

Овој член од Конвенцијата определува дека секој човек чии права и слободи признати со Конвенцијата се нарушени, има право на ефикасен правен лек пред националните власти, дури и тогаш кога повредата на овие права и слободи ја сториле лица при вршење на службена должност. Лицата кои ја напуштија Грција, а не беа „Грци по род“ не можеа да искористат ниту еден правен лек во државата. Како што претходно споменав, Грција била обврзана да ги почитува правата и слободите содржани во оваа Конвенцијата од дату-

⁶²⁰ Овој начин бил користен при постапките за враќање на одземените недвижности на оние Грци по род кои ја искористиле законската можност по 1985 година.

⁶²¹ Ова не значи дека само овие членови кои ќе ги наведат се повредени од страна на Грција со интервенцијата во нејзиното законодавство. Имено, сигурно дека постои повреда на член 3 од Протоколот 4 на ЕКЧП од 1963 год. со кој се забранува протерување на сопствени државјани со поединечни или колективни мерки, како и забраната за лишување од државјанството на сопствените државјани. Сепак, овој Протокол не важи во однос на Грција, затоа што истиот не е ниту потпишан досега од нивна страна. Состојбата на Протоколот 4 е според: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=046&CM=8&DF=20/07/2009&CL=ENG>

Исто така бидејќи министерската одлука од 1982 година е сеуште во сила, со неа се врши дискриминација во смисла член 1 од Протоколот 12 на ЕКЧП кој генерално забранува дискриминација од секаков вид на точно определено право предвидено со закон. Слично како и претходното, овој Протокол не важи во однос на Грција, затоа што истиот не е ратификуван во грчкиот парламент. Според <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=177&CM=8&DF=20/07/2009&CL=ENG>

мот на нејзината ратификација (1974 г.), што не го направила во овој случај, имајќи предвид дека спорните правни акти се донесени подоцна.

Според јуриспруденцијата на судот, „членот 13 налага поединец, кој смета дека неговите права и слободи се повредени со некоја мерка спротивна на Конвенцијата, да има на располагање правен лек пред националните власти, со кој може да се донесе одлука по неговата жалба, и доколку има основи, да добие надомест за штета“.⁶²²

Според член 1 од Конвенцијата, државите мора да им ги обезбедат на сите лица под нивна надлежност суштината на правата и признатите слободи во Конвенцијата. Дополнително, членот 13 гарантира постоење во внатрешното право на ефикасен правен лек, со кој ќе се овозможи да преовладуваат правата и слободите кои се сметаат за признати.⁶²³ Последново, затоа што ЕКЧП има супсидијарен карактер, односно домашните власти се тие кои се одговорни за исполнување на правата и слободите гарантирани со ЕКЧП, како и за санкциите за нивната повреда. Во контекст на ова, и суштината на предусловот за исцрпување на сите домашни правни лекови (член 31 став 1) е внатрешното право да нуди ефикасен лек за повредите на правата и слободите.

Според анализата на членот 13, имајќи ја предвид обврската на државите да го овозможат користењето на правата и слободите од ЕКЧП, можеме да кажеме дека членот 13 утврдува една дополнителна гаранција за ефикасно користење на определените права и слободи. Со други зборови, целта на членот 13 е да обезбеди начин преку кој лицата кои ќе бидат повикани на суд да имаат можност да добијат, во внатрешното право, поправка на повредата на правата и слободите загарантирани со ЕКЧП.

На повредата на овој член во апликациите до ЕСЧП можат да се повикуваат оние лица кои немале ниту една можност за да извршат контрола на постоењето на повреда на нивните права (правото на државјанство и имотното право) и можноста да добијат надомест за штета. Така, во 1990 година вкупно 107 барања од македонски државјани, поранешни грчки државјани биле одбиени и овие лица немале можност да ја искористат повластицата за реституција на имотите во Грција.⁶²⁴

⁶²² European Court of Human Rights, Case of Klass and others v. Federal Republic of Germany, 6 September 1978, paragraph 64; Case of Silver and others v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 25 March 1983, paragraph 113; Case of Leander v. Sweden, 26 March 1987, paragraph 77.

⁶²³ Според: European Court of Human Rights, Case of James and others v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 21 February 1986.

⁶²⁴ Имено, тогашното Министерство за надворешни работи на Југославија доставило барање до грчкото МНР за регулирање на статусот на имотните права на вкупно 107 Македонци, заедно со докумментацијата за истите. Сепак, Министерството за надворешни работи на Грција експедитивно ги вратило барања со образложение дека помеѓу двете земји не постоел режим за регулирање на сопственичките права на државјаните од двете земји, односно постоечкиот

Исто така, доколку во евентуалните постапки пред органите во Република Грција се покаже дека правните лекови се неефикасни или недостапни, тогаш ќе може да се пристапи кон директна апликација пред ЕСЧП.

2) Повреда на член 14 од Конвенцијата во комбинација со член 1 од Протокол 1 на ЕКЧП

Одредбите од овој член определуваат дека уживањето на правата и слободите, признати со ЕКЧП и протоколите, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заснована на полот, расата, бојата на кожата, јазикот, верата, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјалната положба, потекло по раѓање или кој и да е друг статус. Дикцијата на овој член ни укажува дека листата во разликувањето во некои од карактеристиките на луѓето не е исцрпена, туку истата е индикативна.

Притоа апликантите пред ЕСЧП ќе тврдат дека се жртви на дискриминација, поради нивното национално потекло, во поглед на неможноста за репатријација на нивните државјанства и реституција на имотите, поради одредбите од министерската одлука од 1982 год. и законот од 1985 год. со кои се регулираа овие прашања за бегалците. Имено, бегалците Македонци би требало по дефиниција да можат да ги користат повластиците од овие правни акти, затоа што тие припаѓаат на категоријата на лицата кои беа протерани во текот на Граѓанската војна и чии имоти беа конфискувани. Изречното разликување на бегалци од грчко потекло (Greek by genus) и од негрчко потекло ги лиши од можноста овие луѓе да ги искористат можностите предвидени со овие правни акти.

Со јуриспруденцијата на ЕСЧП, за да биде определено како дискриминаторско, разликувањето во третирањето треба да исполни два кумулативни услови. Таа разлика треба да се однесува на признато право и оваа разлика треба да не се заснова на објективни и разумни оправдувања.

Разлика во третирањето постои кога се постапува различно во аналогни ситуации.⁶²⁵ Во овие случаи, бегалците протерани од Грција се сите оние лица и нивните деца, кои се бореа на страната на ДАГ во Граѓанската војна, без разлика на нивното потекло. Имено, сите овие луѓе, Македонци и Грци, биле грчки државјани, живееле во Грција со своите семејства, располагале со своите имоти и биле протерани во приближно ист период од земјата.

договор за регулирање на правните прашања помеѓу земјите не ги вклучувал барањата од овој вид.

⁶²⁵ European Court of Human Rights, Case of Van Der Mussele v. Kingdom of Belgium, 23 November 1983.

Сите овие луѓе се наоѓале во една идентична или споредлива ситуација, во однос на нивните имоти и државјанства. Според праксата на ЕСЧП, правењето разлика помеѓу лица кои се наоѓаат во идентична или споредлива ситуација е забрането, освен ако ова разликување не содржи објективни и разумни оправдувања. Последново е случај тогаш кога разликата во третирањето следи „леgitимна цел“ во однос на принципите кои се применуваат во едно демократско општество и кога се почитува една корелација „разумна на пропорционалноста помеѓу употребените средства и начини од една страна и предвидените цели од друга страна“. Во спротивно, разликувањето во третирањето ќе биде прогласено за дискриминаторско.

Во врска со легитимната цел предвидена со споменатите правни акти, точно е дека државата располага со определена граница на прифатливост (степен на дискреција) во однос на условите за реинтеграција и реституција на имотите. Исто така, легитимните цели може да се однесуваат на националната безбедност или сигурност, со цел да се оправда еден правен акт кој изгледа дискриминаторски. Сепак, таа дискретност подлежи на супервизија од страна на контролниот механизам на ЕКЧП.⁶²⁶

Земајќи го предвид ова, споменатите правни акти кои ја исклучуваат репатријацијата и реституцијата на имотите на лицата од македонско потекло не следат никаква легитимна цел во однос на принципите кои се применуваат во едно демократско општество. Напротив, целта е да се избегне враќањето на лицата кои се од македонско етничко потекло во земјата.

Немањето на легитимна цел во споменатото законодавство, по правило го исклучува испитувањето за постоењето на пропорционалност помеѓу користените начини и средства од една страна и предвидената цел од друга страна, затоа што правењето разлика а priori е дискриминаторско и не е оправливо со ниедна валидна причина.

Според ова, постои повреда на членот 14 од Конвенцијата и повреда на член 14 во комбинација со член 1 од Протокол 1 на ЕКЧП.

3) Повреда на член 1 од Протокол 1 на Конвенцијата

Овој член определува дека секое физичко или правно лице има право на мирно уживање на својот имот и дека никој не може да биде лишен од својот имот, освен во јавен интерес и под услови предвидени со закон и општите принципи на меѓународното право. Овие одредби не навлегуваат во правото на државите да донесуваат закони за регулирање на користењето на имотот

⁶²⁶ Љубомир Данаилов Фрчкоски, Меѓународно право за правата на човекот, МАГОР, Скопје, 2005, стр. 224.

согласно општиот интерес или заради сигурно плаќање на данокот, другите придонеси и парични казни.

Европскиот суд за човекови права во својата пракса утврдил дека всушност членот 1 содржи три посебни правила: првото правило е од општ интерес и го потврдува мирното уживање на имотот, второто правило се однесува на лишувањето од правото на сопственост и неговото подложување на одредени услови и третото правило кое определува дека државите имаат право, меѓудругото, да ја контролираат употребата на сопственоста во согласност со општиот интерес.⁶²⁷ Овие правила, сепак не се неповрзани, затоа што второто и третото правило кои се однесуваат на ограничувањето на уживањето во сопственоста се конструирани врз основа на генералното (прво) правило за мирно уживање во сопственоста.⁶²⁸ Ова затоа што, постои општа согласност дека поимот на сопственост од членот 1 од Протоколот 1 е автономен поим и истиот има пошироко значење од она што го има во граѓанското право.⁶²⁹

Во однос на Македонците, постои повреда на овој член затоа што тие не биле во можност да добијат реституција на сопственоста на конфискуваните имоти, затоа што законот од 1985 год. определува дека овие повластици можат да ги користат само лицата од грчко потекло. Како што споменав на почетокот на ова поглавје, иако сите правни акти за конфискација се донесени пред Грција да пристапи на Протоколот 1 од ЕКЧП, подоцнежните интервенции во грчкото законодавство претставува признание на повредата со претходните правни акти.

Навистина, споменатиот закон се стреми да ги поправи нелегалните повреди и лишувања од правото на сопственост на бегалците, односно усвојувањето на законот беше обид на грчките власти да се ублажат ефектите од наследените штети направени од претходните режими. Сепак, овој закон

⁶²⁷ Според: European Court of Human Rights, Case of Sporrong and Lonnroth v. Sweden, 23 September 1982, paragraph 61; Monica Carss – Frisk, The Right to Property – A Guide to the Implementation of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights (Human Rights Handbooks, No.4), Directorate General of Human Rights, Council of Europe, 2001, стр. 7.

⁶²⁸ European Court of Human Rights, Case of Malama v. Greece, Application no. 43662/98, paragraph 41. Овој случај се однесува за експропријација на имот во предградието на Атина. Случајот започнува во 1923 година за надомест на експроприраниот имот. Имено, овој имот бил експроприран со цел обезбедување на имот на доселените луѓе во Грција кои согласно Лозанскиот мировен договор и договорената „размена на малцинствата“ од 1923 год. ги напуштиле своите живеалишта во Турција и се доселиле во Грција. Интересното во случајот е тоа што истиот го започнува оригиналниот сопственик, а по неговата смрт го продолжуваат законските наследници. ЕСЧП на крајот утврдува повреда на член 1 од Протокол 1 на ЕКЧП поради тоа што властите не го земале предвид фактот дека поминале 75 години од експропријацијата до определувањето на сумата за експропријацијата и непостоењето на пропорционалност во мерките.

⁶²⁹ Vojin Dimitrijevic, Dragoljub Popovic, Tatjana Papic, Vesna Petrovic, Medjunarodno pravo ljudskih prava, Beogradski Centar za ljudska prava, Beograd, 2006, стр. 269

не предвидува реституција на конфискуваните имоти за сите, туку само за определена група на бегалци, имено тие од грчко потекло. Македонците се изземени од примената на одредбите на овој закон.

Донесувањето на законот сигурно предизвикало, кај Македонците, едно легитимно очекување да се изврши реституција на нивните имоти, бидејќи тие претставувале иста група на бегалци и биле во иста ситуација како и бегалците од грчко потекло. Сепак, нивното македонско потекло ги става во исклучително тешка и неповолна состојба, имено прашањето за нивните имоти да биде засекогаш решено на нивна штета.

Нема сомнение дека пречењето во правото на сопственост во овој случај е предвидена со закон, односно тоа е законот од 1985 год.

Според јуриспруденцијата на судот, пречењето во мирното уживање на сопственоста мора да се погрижи за постоење на една правична рамнотежа помеѓу барањата на општиот интерес на заедницата и потребата на заштита на индивидуалните човекови права на поединецот.⁶³⁰ Потребата од постигнување на споменатата рамнотежа е структурирана во членот 1 како целина, при што мора да се има предвид генералното правило за мирно уживање во сопственоста. Уште повеќе, рамнотежата би била нарушена кога сопственикот ќе биде подложен на „преголем и поединечен товар“ и спречување во користењето на сопственоста.

Исто така, потребно е да постои разумна врска на пропорционалност помеѓу користените начини и средства од една страна и целта предвидена со мерката со која се лишува определено лице од правото на сопственост на неговиот имот.⁶³¹

Во однос на постигнувањето на легитимната цел „во јавен интерес“ со лишувањето од правото на сопственост, според јуриспруденцијата на судот, домашните власти ја вршат иницијалната процена за постоењето на проблем од јавен интерес кој налага лишување од правото на сопственост.⁶³² Односно, властите имаат определена граница на прифатливост (степен на дискреција) која подлежи на супервизија од ЕСЧП.

Имајќи го во предвид ова, во случајот со законот од 1985 год. нема легитимна цел со која се определува разликувањето засновано на потеклото, согласно кое реституција на имотите се предвидува само за лицата од грчко потекло

⁶³⁰ European Court of Human Rights, Case of Sporrang and Lonnroth v. Sweden, 23 September 1982, paragraph 69.

⁶³¹ European Court of Human Rights, Case of Pressos Compania Naviera S.A and others v. Belgium, 20 November 1995, paragraph 38.

⁶³² European Court of Human Rights, Case of Malama v. Greece, Application no. 43662/98, paragraph 46.

Притоа, како и во случајот со членот 14, со немањето легитимна цел во лишувањето од сопственоста во случајот станува бескорисно да се инклинира кон евентуална врска помеѓу пропорционалноста⁶³³ на користените начини и средства и предвидената цел.

Според тоа, постои повреда на член 1 од Протокол 1 на Конвенцијата.

3.6.4. Можноста за активирање на постапка „држава против држава“

Во овој дел само ќе споменам за две можности кои ги има Република Македонија на меѓународно ниво врз основа на механизмите предвидени во меѓународните договори за започнување на т.н. меѓудржавни случаи (inter-state complaints). Имено овие постапки Република Македонија би можела да ги започне со цел заштита на правата на своите државјани кои се жртви на континуирана дискриминација од страна на Република Грција.

1) Меѓудржавен случај по член 33 од ЕКЧП

Според член 33 од ЕКЧП секоја договорна страна може да се обрати до судот за секоја наводна повреда на одредбите на Конвенцијата или нејзините протоколи од страна на друга договорна страна. Притоа, имајќи го предвид член 35 став 1, како и кај индивидуалните апликации услов за евентуално активирање на овој вид на жалба од страна на Република Македонија против Грција е обврската претходно да се исцрпени сите домашни правни лекови освен доколку се докаже дека таквите средства се недостапни, неефикасни или неадекватни.

Како и кај во евентуалните индивидуални апликации и овде ќе се тврди дека со интервенцијата во грчкото законодавство од 1982 и 1985 год. направена е повреда на член 13, 14 од ЕКЧП и на член 1 од Протокол 1 на Конвенцијата.

Сепак, иако суштината на овој вид постапка е дополнителна објективна заштита на правата на човекот и слободите,⁶³⁴ тие се многу ретки поради

⁶³³ Во случај кога постои легитимна цел во јавен интерес, пропорционалноста налага правична рамнотежа помеѓу јавниот и приватниот интерес. Исто така, прашањето за надоместот од лишувањето од правото на сопственост е прашање на пропорционалноста, односно тоа а правична рамнотежа на интересите. Лишувањето од правото на сопственост без плаќање на соодветен надомест ќе претставува диспропорционално лишување, а недостигот од било каква компензација може да се оправда според член 1 од Протокол 1 на ЕКЧП само во определени ретки случаи. Според: Case of Yagtzilar and others v. Greece, Application no. 41727/98, Judgment 6 December 2001; Case of Holy Monasteries v. Greece, Judgment of 9 December 1994.

⁶³⁴ Љубомир Данаилов Фрчкоски, Меѓународно право за правата на човекот, МАГОР, Скопје, 2005, стр. 218.

неизбежната политичка конотација. Во случајот со правата на бегалците и нивните потомци, државјани на Република Македонија, кога станува збор за ЕКЧП корисно би било да се прибегне кон масовно користење на можноста за поднесување на индивидуални апликации против Грција пред ЕСЧП.

2) Поднесување на меѓудржавна петиција по член 11 од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на расна дискриминација

Со Конвенцијата за елиминирање на расната дискриминација⁶³⁵ е формиран Комитет за елиминирање на расната дискриминација. Врз основа на член 11 од КЕРД предвиден е задолжителен систем на меѓудржавни петиции (поплаки).⁶³⁶ Секоја држава која смета дека друга држава членка на Конвенцијата не ги исполнува одредбите од истата може да му обрне внимание на Комитетот со поднесување петиција.⁶³⁷ Иако досега не е активиран овој механизам, сепак тоа не значи дека нема да се случи во догледно време.

Република Македонија може да вложи петиција до Комитетот со која ќе тврди дека користењето на формулацијата „Грци по род“ во правните акти од 1982 и 1985 година претставува расна дискриминација, имајќи ја предвид дефиницијата во член 1 од Конвенцијата, според која „расна дискриминација се однесува на секое разликување, исклучување, ограничување или давање предност што се засноваат на расата, бојата, националното или етничкото потекло што имаат за цел да го нарушат или да го компромитираат признавањето, уживањето или вршењето, под еднакви услови, на правата на човекот и основните слободи на политичко, економско, социјално и културно поле“.

Исто така, користењето на формулацијата „Грци по род“ е во целосна спротивност со обврските кои произлегуваат од член 2, став 1 и 3 од Конвенцијата, според кои „државите членки ја осудуваат расната дискриминација и се обврзуваат со сите соодветни средства и без одлагање да ја спроведат

⁶³⁵ Потпишана од страна на Грција во 1966 година, а ратификувана во 1970 година. Според: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en

⁶³⁶ Malcolm N. Shaw, *International Law*, Sixth Edition, Cambridge University Press, 2008, стр. 313.; S.K. Verma, *An Introduction to Public International Law*, Eastern Economy Edition, стр. 226.

⁶³⁷ Петицијата се доставува до другата држава на одговор и доколку не се постигне решение на задоволителен начин за двете држави во определен рок, Комитетот ќе се обиде да најде прифатливо решение доколку се изцрпени домашните правни лекови. Во членовите 12 и 13 е определена можноста за формирање на ad hoc петчлена Комисија за помирување доколку претходните обиди за изнаоѓање компромисно решение не успеат. Комисијата врз основа на доставените докази од двете страни поднесува извештај со заклучоци за сите фактички прашања за спорот и препораки што таа ги смета за целесобразни за постигнување решение. Државите имаат рок од три месеци да одговорат дали ги прифаќаат препораките од Комисијата.

политиката што се стреми кон тоа да ја укине секоја форма на расна дискриминација и да го помагаат разбирањето помеѓу сите раси, и за таа цел:

- а) секоја држава членка се обврзува да не стори никакво дело на расна дискриминација или да не врши расна дискриминација против лица, групи на лица или установи, како и да постапува така што сите јавни власти и јавни, национални и локални установи ќе се придржуваат кон оваа обврска;...
- с) секоја држава членка треба да преземе ефикасни мерки заради повторното разгледување на националната и локална владина политика и за измена, укинување или поништување на секој закон и пропис што има за цел да воведа расна дискриминација или да ја одржи каде што таа постои“.

Уште повеќе, со изречното исклучување на Македонците во споменатите правни акти, Грција ја занемарува позитивната обврска предвидена со член 5, каде е определено државите да му ги гарантираат на секој правото на еднаквост пред законот без разлика на расата, бојата, националното или етничкото потекло. Последново особено во поглед на уживањето на правото да ја напуштат секоја земја, вклучително и својата, правото на враќање во сопствената земја и правото на државјанство.

Според тоа, постојат повеќе основи по кои може да се постапува пред Комитетот и евентуалното пред ад хос Комисијата за помирување. Сепак, знаејќи дека напорите за постигнување на пријателско решавање на спорот и различните препораки на Комисијата не се задолжителни за државите, постои можноста Грција и по евентуалните препораки да не ги отстрани дискриминаторските клаузули споменатите правни акти. Во тој случај, за Република Македонија останува можноста да се повика на член 22 од Конвенцијата. Имено, меѓудругото, овој член дава можност доколку некој спор во врска со толкувањето или примената на Конвенцијата не се реши по пат на преговор или по постапка определена во самата Конвенција, на барање на страна во спорот истиот се изнесува пред Меѓународниот суд на правдата на решавање. Согласно ова, постои можноста за овие горливи прашања со континуираната дискриминација врз бегалците од македонско потекло, да решава најголемиот меѓународен судски авторитет во Хаг.

ЗАКЛУЧОК

Грција, како и повеќето балкански држави, го има изградено својот субјективитет на основа на националниот дискурс наместо на граѓанскиот, и на тој начин културната наместо граѓанската инклузија е предуслов за прифаќање во нејзината национална заедница. Од речиси сите компактни малцинства кои некогаш ја населувале Грција, единствено припадниците на македонското национално малцинство во континуитет дејствувале неконформистички во однос на обидот од страна на грчките власти за прикажување на партикуларните малцински култури како регионални варијации на сеопфатната унитаристичка грчка култура.

Анализата на историското однесување на грчките власти спрема припадниците на македонското малцинство покажува дека нивната намера во континуитет била целосна супресија и исчезнување на најгорливиот малцински проблем со кој се соочиле во процесот на градење нација. Во контекст на ова, можам да дадам генерален заклучок дека ако во меѓувоенниот период дејствијата на грчките власти беа во насока на уништување на културните карактеристики на македонската национална група, во текот на Граѓанската и Втората светска војна тие го достигнаа својот зенит, преку обидот за нивно физичко истребување со злосторствата кои имаа за цел етничко чистење спрема еден дел од Македонците на просторот каде тие отсекогаш претставувале мнозинско население. Повоениот период е карактеристичен со континуираното протезирање на политиката на дискриминација и непризнавање на постоењето на македонско малцинство во територијата на Грција, како и имплементацијата на „правниот терор“ спрема нив преку разни законски и подзаконски акти за лишување од државјанствата и конфискацијата на имотите на повеќе од 80.000 Македонци кои поради Граѓанската војна беа протерани од Грција.

Правната квалификација на злосторствата преземени од страна на грчките власти во минатото со цел исполнување на присилните и нелиберални политики на градење нација врз автохтоното македонско малцинство наведува на можноста од супсимирање на дел од дејствијата на етничко чистење и репресалии под поимот на злосторството геноцид, онака како што е определен во науката за меѓународното право и јуриспруденцијата на меѓународните судови. Ова особено се однесува присилното раздвојување на илјадниците

македонски деца од својата група со акциите на Привремената демократска влада на Грција и програмата на грчката кралица Фредерика за „спасување на децата од бандитите“, како и континуираната дискриминација со изречната забрана на нивната репатријација и можноста од консолидација на македонското малцинство во Грција. Конечното разјаснување на дилемата „етноцид или геноцид“ ќе зависи од идното истражување на архивските материјали сврзани со овие акции за раздвојување на македонските деца од својата група и следењето на новите тенденции во толкувањето на Конвенцијата за спречување и казнување на злостроството геноцид, особено нејзиниот член 2 точка 5 „присилното преместување на децата од една во друга група“.

Во денешно време, иако грчките власти ја претставуваат правната рамка во областа на заштитата на човековите права како задоволителна, сепак препораките на повеќе меѓународни владини и невладини организации покажуваат постоење сериозен дефицит во однос на некои права и слободи кои се сметаат за апсолвирани во меѓународно право за правата на човекот, како и потребата од ратификација на некои од клучните меѓународните договори кои го сочинуваат јадрото на човековите права и правата на припадниците на малцинствата. Во таа насока нужно е итна ратификација и имплементација на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, Протоколот 12 за забрана на дискриминацијата кон Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Европската конвенција за државјанство, Конвенцијата на УНЕСКО против дискриминацијата во образованието, ревидираната Европска социјална повелба, Европската повелба за малцински и регионални јазици како и потребата од доставување на декларација по член 14 од Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација со цел овластување на Комитетот за елиминација на дискриминацијата за разгледување на индивидуални петиции за непочитување на правата предвидени со конвенцијата.

Официјалниот државен став во врска со македонското малцинство е дека „навистина 2,5 милиони жители на грчка Македонија се идентификуваат како Македонци (Македoνec) во културна или регионална смисла“ и затоа „употребата на терминот ‘македонско малцинство’ од мал број Грци во Северна Грција кои зборуваат словенски идиом го узурпира името и идентитетот на мнозинството Грци - Македонци“. Поради ова, активностите на Македонците во Грција денес се насочени кон нивно признавање од страна на државата како **македонско малцинство**, слободна употреба на македонскиот јазик, воведување на македонскиот јазик во образовниот систем на Грција за потребите од изучување на мајчиниот јазик за нив и непречено практикување на македонската култура.

Студиите за етничитетот на Македонците во Грција јасно укажуваат дека дури и денес во грчка Македонија различноста е важна во повеќе сфери на

животот. Имено, во реоните каде Македонците се мнозинство и значително малцинство постои „културна поделба на трудот“, поради тоа што кај Македонците стапката на невработеност, безземјаштво и емиграција е највисока, а мнозинството од нив се занимаваат во земјоделство. Слично, во државната администрација Грците (маџири) се најпривилегирана, а Македонците најнепривилегирана група. Овие реалности кои придонесуваат дури и во денешно време тензиите помеѓу Македонците и Грците во најголема мера да се однесуваат на пристапот до сопственост на недвижности ја наведуваат холанѓанката Рики ван Бусхотен да заклучи дека во овие околини во Северна Грција „етницитетот станал модалитет кој определува во која класа се живее“.

И покрај сите овие суптилни притисоци за спречување на изразувањето на македонскиот идентитет, сепак опстојувањето на Македонците во Грција како компактно малцинство, продолжените легитимни акции за признавање на „другоста“ во општеството и нивната организираност со цел артикулација на своите интереси со демократски средства покажува дека во напорите за трансформирање на македонскиот етнички идентитет во грчки национален идентитет кај Македонците не исчезнале „секавањата за посебност“. Поточно, иако целите на асимилацијата биле да се создадат „совпадливи вредности“ кои ќе ги поврзат Македонците со грчкиот национален идентитет, најголемиот дел од нив во напорите и процесите на градење нација во Егејска Македонија не се стекнале со „новото секавање“, она на „замислената заедница“.

„Прашањето на името“ е несомнено поврзано со постоењето на македонското малцинство во Грција, и својата „предисторија“ ја наоѓа во традиционалната грчка доктрина за негација на македонската нација, јазик и малцинство. Според поранешниот грчки премиер Константин Мицотакис вистинската загриженост за грчките власти по прогласената независност на Република Македонија не претставуло „името на државата кое е сврзано со историската димензија на проблемот“, туку супресија на можноста од „појава на втор малцински проблем во Западна Македонија и републиката јасно да каже дека нема Славомакедонско малцинство во Грција“. Наводите за монополизација во употребата на името Македонија од страна на Република Македонија стануваат беспредметни со признанието од страна на грчките автори во публикацијата „Македонија – грчки термин во модерна употреба“, каде тие јасно определуваат дека „Грците не можат да прифатат дека со појавата на независната република на север, македонското име, идентитет и наследство не се ексклузивно грчки“. Солуцијата во однос на идентитетските прашања во преговорите најдобро се согледани од страна на политичката патрија на Македонците во Грција „Виножито“. Според нив решението на „прашањето на името“ задолжително би требало да содржи клаузула во која би се декларирало дека Грција го признава постоењето на засебен етнички

(национален) македонски идентитет што е изразен и развиен во Република Македонија и на друго место како одделен етнички идентитет, различен од грчко-македонскиот културен идентитет што се развил во грчката држава по 1912-1913 год., кога дел од Македонија бил вклучен во грчката држава. Слично на ова, можноста од именувањето на двете групи како **етнички Македонци** и **грчки Македонци** јасно би ги диференцирало групите и од истото нема да произлезе монополизација во употребата на името Македонија.

Особено е значајно нагласувањето дека Македонците во Грција целосно можат да го реализираат своето право на културен идентитет единствено со постоењето и заштитата на вистинската слобода на изразување и здружување врз основа на етничка, јазична или друга културна различност со цел непречено практикување на својата малцинска култура во грчкото општество. За таа цел, од големо значење ќе биде целосното спроведување на пресудата од Европскиот суд за човекови права од 1998 год. со која беше утврдена повредата на слободата на здружување спрема Македонците во Грција и потребата од регистрација на асоцијацијата „Дом на македонската култура“ во Лерин. Исклучително важен аспект на оваа пресуда е фактот што со неа се утврдува дека постоењето на малцинствата и различните култури во земјата е историски факт што демократското општество мора да го толерира, заштити и подржува врз основа на принципите на меѓународното право.

Регистрирањето на организацијата „Дом на македонската култура“ би требало да претставува соодветен патоказ за амортизација на континуираната судска пракса на одбивање на апликациите за регистрација на културните друштва чија цел е промоција и заштита на локалниот македонски фолклор. Потребата од непречено основање на културни друштва кои единствено овозможуваат групно изразување на македонскиот идентитет преку фолклорот е круцијално, затоа што државата непоколебливо се противи на можноста на признавање на македонската малцинска група како таква и уште повеќе на буџетското финансирање на маргинализираните малцински култури со цел зачувување на особеностите на нивната етничка и културна различност од мнозинската група.

Во врска со единствениот политички субјект преку кој Македонците ги артикулираат своите интереси на политичката сцена во Грција, политичката партија „Виножито“, значајно е да се спомене дека во денешно време притисоците од типот на нападот на партиската канцеларија во Лерин предводен од градоначалникот во 1995 год. се минато. Всушност од овој случај произлезе и втората конечна пресуда во Европскиот суд за човекови права каде беше утврдена повреда на слободата на здружување, а добиениот надомест членовите на „Виножито“ го искористија за реиздавање на букварот „Абецедар“, првично издаден во 1925 год. и наменет за едукација на македонските деца во Грција.

И покрај тоа што денес нападите спрема претставниците на „Виножито“ се ретки, сепак разните притисоци што властите ги вршат спрема нив, минатите репресии, стереотипите и квалификациите од типот „агенти на Скопје“, тивкиот медиумски бојкот на партијата и непризнавањето на Македонците како такви од властите доведува до одвраќање на дел од Македонците активно да се вклучат во политичките текови на партијата „Виножито“. Слично, подршката на „Виножито“, освен во префектурите Лерин и Воден, во останатите области каде што Македонците се присутни како територијално и автохтоно малцинство (Костур, Кајлари, Гуменџа, Пазар, Негуш итн.) не е голема, иако антрополошко-социолошките истражувања покажуваат негување на македонска свест. Меѓутоа, активностите на „Виножито“ на меѓународен план и учеството во разни паневропски организации и партии кои ги промовираат правата на малцинствата во Европа, отворањето на втората канцеларија во градот Воден во 2009 год. и вложувањето во развојот на македонската култура во Грција со разни книги и учебнички помагала со едукативна содржина во континуитет ги покажуваат напорите на оваа политичка партија за зачувување на особеностите на Македонците во Грција и потребата од сплотеност на истите околу субјектот кој е најдобар репрезент на македонштината во Грција.

Како последица на минатите репресии, забраната за употреба на македонскиот јазик, неговото непризнавање од страна на грчките власти и поради неможноста истиот да се изучува во образовните процеси во Република Грција, македонскиот јазик во Грција е загрозен и се заканува целосно намалување на бројот на луѓето кои активно го користат, особено во градските средини. На тој начин, во право е Анастасија Каракасиду кога вели дека младите Македонци, особено во градските средини, се помалку го зборуваат македонскиот јазик, пред се поради државната политика да ги претстави луѓето кои го користат македонскиот јазик како претставници на „ниската култура“, односно невклопливи во мејнстримот на грчкото општество.

Сепак, земајќи предвид дека досега на многу јазици им се заканувало исчезнување, и некои од нив успешно се ревитализирале со конкретни мерки, можам да споменам некои солүции во насока на спречување на можноста од целосно „одумирање“ на употребата на македонскиот јазик од страна на Македонците во Грција. Особено значајни се предлозите на Дејвид Кристал, еден од највлијателните современи лингвисти во областа на изучувањето на јазиците и потребните мерки за спречување на истото. Според него, прогресот во употребата на загрозениот јазик ќе се зголеми доколку луѓето кои го зборуваат истиот:

- 1) го зголемат својот престиж во рамките на доминантната заедница;
- 2) ја зголемат својата благосостојба;
- 3) ја зголемат својата легитимна моќ во очите на доминантната заедница;

- 4) имаат силно присуство во образовниот систем;
- 5) знаат да пишуваат на својот јазик;
- 6) и употребуваат електронска технологија.

Конечно, проблемот со континуираната дискриминација спрема Македонците-бегалци од Граѓанската војна во Грција и нивните потомци сеуште постои, па така иако донесеното законодавство во периодот по падот на Воената хунта во Грција првично беше најавувано како законодавство за „национално помирување“, истото овозможи репатријација и повраток на еднаш одземените државјанства и конфискуваните имоти единствено за бегалците кои беа „Грци по род“. Иако постојат определени начини на којшто Република Македонија би можела да преземе конкретни активности за заштита на човековите права на своите граѓани со потекло од Северна Грција со активирањето на контролните механизми на меѓународните договори кои го овозможуваат тоа (Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација), односно иницирање на меѓудржавен случај (inter-state complaints) пред меѓународните судови, сепак поради неизбежната политичка конотација во ваквите случаи подобро би било македонските граѓани со потекло од Северна Грција (Егејска Македонија) да прибегнат на втората отворена можност за заштита на своите човекови права. Така, Македонците-бегалци и нивните потомци би требало масовно да пристапат кон поднесување на индивидуални апликации пред надлежните органи во Република Грција во кои ќе бараат повраток на одземените државјанства, конфискуваните имоти и надомест на штета и по исцрпувањето на домашните правни лекови да се обратат до Европскиот суд за човекови права во Стразур за повреда на нивните права определени со членовите 13 (право на ефикасен правен лек) и 14 (забрана за дискриминација) од ЕКЧП и член 1 (право на мирно уживање во сопственоста) од Протоколот 1 на ЕКЧП. Притоа, мора да се земе предвид фактот дека доколку постои барем една конечна одлука на судот во Стразбур со која ќе се потврди дека домашните правни лекови во Грција за оваа група македонски граѓани (поранешни грчки државјани) се недостапни, неефикасни или неадекватни останатите апликанти би можеле директно да се обраќаат до судот во Стразбур и би ги заобиколиле постапките во Грција поради тоа што сите припадници на оваа група граѓани се наоѓаат во идентична ситуација.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Alain Pellet, The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples, EJIL, 1992
- Adam Jones, GENOCIDE - A Comprehensive Introduction, Routledge, 2006
- Adam Jones, Nicholas A. Robins, Genocides by the Oppressed: Subaltern Genocide in Theory and Practice, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2009
- Adamantia Pollis, The State, the Law and Human Rights in Modern Greece, Human Rights Quarterly 15, 1987
- Anneleen Van Bossuyt, Fit for Purpose or Faulty Design? Analysis of the Jurisprudence of the European Court of Human Rights and European Court of Justice on the Legal Protection of Minorities, Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, 2007
- Anthony Aust, Handbook of International Law, Cambridge University Press, 2004
- Antonio Cassese, International Law, 2nd edition, Oxford University Press, 2005
- Andreevska Elena, The National Minorities in the Balkans under the UN and European System of Protection of Human and Minorities Rights
- Андоновски Христо, Македонците под Грција во борбата против фашизмот (1990-1994), Институт за национална историја, Скопје, 1968.
- Андоновски Христо, Мегленската област во Народноослободителното движење на Егејска Македонија, Култура, Скопје, 1960
- Association for the Study of Nationalities, Nationalities Papers Volume 37, Number 6, November 2009, Routledge (Taylor & Francis Group)
- Ахил Тунтев, Република Македонија – Прва декада (1990-1999), МИ-АН, Скопје 2005
- Anastasios Tamis, ed., Macedonian Hellenism, Melbourne: River Seine Press, 1990
- Ајановски Вангел, Егејски бури, Институт за национална историја, Скопје, 1975 год.
- Виолета Ачкоска, Никола Жежов, Репресија и репресираните во најновата македонска историја, Макавеј, Скопје, 2005
- Бенедикт Андерсон, Замислени заедници, Скопје, Култура 1998
- Борисов Орлин, Международно публично право, Пето преработено и дополнено издание, Софија, 2007 г.
- C.M. Woodhouse, The Struggle for Greece 1941-1949, London, 1976
- Claus Kres, The Crime of Genocide Under International Law, *International Criminal Law Review* 2006
- Charles R. Shrader, THE WITHERED VINE: Logistics and Communist Insurgency in Greece 1945-1949, Westport Connecticut London, 1999

- Christopher Hill, Karen Elizabeth Smith, *European Foreign Policy – Key Documents*, Routledge, 2000
- Constantin Stefanou, *A Legal and Political Interpretation of Articles 224 and 225 of the Treaty of Rome*, Centre for European Research, 1997.
- Dimitar M. Brancoff, „La Macedoine et sa population Chretienne“, 1905.
- Brownlie Ian, *Principles of Public International Law*, Fifth edition, Oxford University Press, 1998
- Васил К’нчов, *Македонија. Етнографија и статистика*, Софија, 1900
- Carnegie Endowment for International Peace (Division of Intercourse and Education), *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*, Washington D.C., 1914
- Danforth Loring M., *Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in Transnational World*, Princeton University Press 1997
- Danilo Tirk, *Recognition of States: A Comment*, *European Journal of International Law*
- David Crystal, *Language Death*, Cambridge University Press, 2000
- Denying Ethnic Identity; The Macedonians of Greece, Human Rights Watch & Minority Rights Group, 1994
- Demetrius Andreas Floudas, *Pardon? A Conflict for a Name? FYROM’s Dispute with Greece Revisited*, *The New Balkans, East European Monographs/Columbia University Press*, 2002
- Dimitrios Livanios, *The Macedonian Question – Britain and Southern Balkns 1939-1949*, Oxford University Press, New York, 2008
- Dimitris Tziovas (ed.), *Greek Diaspora and Migration since 1700*, Ashgate Publishing, 2009.
- Douglas Dakin, *The Greek Struggle in Macedonia (1897-1913)*, Thessaloniki, 1966
- Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity*, 3 Vols., (Detroit, Mich: Macmillan Reference, USA, 2005)
- ECRI’s country-by-country approach: *First Report on GREECE*, published by ECRI, Strasbourg, September 1997.
- ECRI’s country-by-country approach: *Second Report on GREECE*, Adopted on 10 December 1999, Published 27 June 2000, Strasbourg.
- ECRI’s country-by-country approach: *Third Report on GREECE*, Adopted on 5 December 2003, Published on 8 June 2004, Strasbourg.
- ECRI’s country-by-country approach: *ECRI Report on Greece (Fourth Monitoring Cycle)*, Adopted on 2 April 2009, Published on 15 September, Strasbourg.
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, *Anti-Discrimination Legislation in EU Member States – Greece*, 2002.
- EUROPEAN COMMISSION OF HUMAN RIGHTS, Application No. 26695/95, Hristos Sidiropulos and 5 others against Greece, *REPORT OF THE COMMISSION* (Adopted on 11 April 1997)
- European Court of Human Rights, *Case of SIDIROPULOS AND OTHERS v. GREECE* (57/1997/841/1047), 1998.
- European Court of Human Rights, *Case of Ouranio Toxo and others vs. Greece* (Application no. 74989/01), 2005.

- European Court of Human Rights, Case of Van Der Mussele v. Kingdom of Belgium, 23 November 1983.
- European Court of Human Rights, Case of Malama v. Greece, Application no. 43662/98.
- European Court of Human Rights, Case of Sporrang and Lonnroth v. Sweden, 23 September 1982.
- European Court of Human Rights, Case of Pressos Compania Naviera S.A and others v. Belgium, 20 November 1995.
- Gaber Viktor, Recognition and Denial – Greece and the Macedonians after Versailles, Sydney 2008
- Габер Виктор, Односот на Грција кон македонското национално малцинство по Првата светска војна (магистерски труд)
- George Mesthos, The Awakening of Antiquity: Why Classical History Matters in Today's Dispute Between Greece and FYROM, Brown University, Classics Honors Thesis, 2009.
- Greek Helsinki Monitor / Minority Rights Group – Greece, The Macedonians, 1995.
- Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, Parallel Report on Greece's compliance with the UN Convention on the Right of the Child, August 2001.
- Greek Helsinki Monitor and MRM – Greece, Greece against its Macedonian minority: The „Rainbow“ trial, Athens, 1998
- Gellner Ernest, Nations and Nationalism, Ithaca, NY, Cornell University Press, 1983.
- George Mavrogordatos, Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936, Berkeley, University of California Press
- Ханс Лотар Штепан, Македонскиот јазол – Идентитетот на Македонците прикажан на примерот на Балканскиот сојуз (1878-1914), Аз-Буки, Скопје, 2005
- Hugh Poulton, Minorities and States in Conflicts, Minority Rights Publications, London 1991
- Hugh Poulton, Who are the Macedonians?, Indiana University Press, 2000
- Илиевски Трајче, Малцинствата и меѓународното право, Студентски збор, Скопје, 1993 год.
- Iakovos D. Michailidis, Minority Rights and Educational Problems in Greek
- Interwar Macedonia: The Case of the Primer „Abecedar“, Journal of Modern Greek Studies 14.2 (1996) 329-343.
- Igor Janev, On the UN's Legal Responsibility for the Irregular Admission of Macedonia
- Igor Janev, Some Remarks of the Legal status of Macedonia in the UN, Review of International Affairs, Vol. LIII, No.1108.
- International Crisis Group, Macedonia's name: Why the Dispute Matters and How to Resolve it, 10 December, 2001
- International Crisis Group, Macedonia's name: Breaking the Deadlock, , 12 January 2009.
- Institute for Democracy 'Societas Civilis' Skopje, „FLAWED ARGUMENTS AND OMITTED THRUTHS – A Commentary of the 'ELIAMEP Thesis' on the 'Name Issue'“, 14 Април 2009
- James Crawford, The Creation of States in International Law, second edition, Clarendon Press Oxford, 2006
- Jane K. Cowan, Who Speaks for the Suffering Macedonians? Who Writes? Petitions to the League of Nations and National Mobilisation, 1919-1935, April 2006

- John Shea, Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation, McFarland & Company, 1997
- Jonassohn Kurt, Frank Chalk, The History and Sociology of Genocide, Yale University Press, September 1990
- Јорданоски Петар, Теоретски осврт на делото геноцид од аспект на меѓународното право, (необјавен магистерски труд)
- Иван Катарџиев, ВМРО (обединета) – Документи и материјали, Книга I, во избор, редакција и коментар, Институт за национална историја, Скопје, 1991
- Kaplan Richard, Europe and the Recognition of New States in Yugoslavia, Cambridge University Press, New York, 2005
- Киселиновски Стојан, Егејскиот дел на Македонија (1913-1989), Култура, Скопје 1990 год.
- Киселиновски Стојан, Грчката колонизација во Егејска Македонија (1913-1940), Скопје 1980 год.
- Киселиновски Стојан, КПГ и Македонското национално прашање (1918-1940), Скопје 1985 год.
- Кирјазовски Ристо, Егејскиот дел на Македонија по Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје 2000 год.
- Кирјазовски Ристо, Правната дискриминација на Гоелмо-грчката политика во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна, ППС „МИС“, Скопје, 1996
- Кирјазовски Ристо, Петте судбоносни години во Егејска Македонија (1945-1948), Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 2009.
- Karakasidou Anastasia, Fields of Wheat, Hills of Blood: Passage to Nationhood in Greek Macedonia 1870-1990, University of Chicago Press, 1997
- Karakasidou Anastasia, Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia, Journal of Modern Greek Studies, 1993, 11:1-28
- Karakasidou Anastasia, „Contending Nationalisms in the Macedonian Controversy“
- Каравангелис Германос, Македонската борба, Култура, Скопје, 2000.
- Kymlicka Will, Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights, Oxford University Press, Oxford 1995
- Kymlicka Will, Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity, Oxford University Press, Oxford 2007
- Kofos Evangelos, Nationalism and Communism in Macedonia, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 1964
- Kofos Evangelos, Nationalism and Communism in Macedonia – Civil Conflict, Politics of Mutation, National Identity, New Rochelle, New York 1993
- Kofos Evangelos – Vlasits Vlasidis, Athens – Skopje: Uneasy Symbiosis (1995-2002), ELIAMEP, Athens 2005
- Kofos Evangelos – Vlasits Vlasidis, Macedonian Identities in Time, ELIAMEP, Athens 2008
- Kofos Evangelos, The Controversy over the Terms „Macedonians“ and „Macedonian“: A Probable Exit Scenario, Southeast European and Black Sea Studies, Vol.5, No,1, January 2005, 129-133

- Kofos Evangelos, The Current Macedonian Issues between Athens and Skopje: Is there an Option for Breakthrough?, ELIAMEP, April 2009
- Κωστόπουλος, Τάσος, Η απαγορευμένη γλώσσα: Η κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα (εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000)
- Knop Karen, Diversity and Self-Determination in International Law, Cambridge University Press, 2002.
- Kostopoulos Tasos, The Dark Side of the New-Greek History: The Deprivation of citizenship (1926-2003), *Synhona Themata* 83/2003: 53-75.
- Крсте Битовски, Грчката „македонска борба“, Институт за национална историја, Скопје, 2001
- Kurt Mundorff, Other People's Children: A Textual and Contextual Interpretation of the Genocide Convention, Article 2 (c) во *Harvard International Law Journal*, Volume 50, Number 1, Winter 2009
- Δημήτρης Λιθοξόου, Ελληνικός αντιμακεδονικός αγώνας – Από το Ίλιντεν στη Ζαγκορίτσανη (1903-1905), Μεγάλη Πορεία, Αθήνα 1998 (Димитрис Литоксоу, Грчка Антимакедонска борба – од Илинден до Загоричани (1903-1905), Аз-Буки, Скопје, 2004
- Δημήτρης Λιθοξόου, Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991 (Литоксоу Димитри, Малцинските прашања и националната свест во Грција (превод од грчки јазик), Ѓурга, Скопје 1994.
- Δημήτρης Λιθοξόου, Σύμμικτος Λαός ή περί Ρωμιών και Αλλοφώνων σπαράγματα, Μπατάβια, Θεσσαλονίκη, 2005
- Литоксоу Димитри, Измешана нација или за Грција и другите разнебитени другојазичници, Аз-Буки, Скопје 2005
- Lars Barentzen, John O. Iatrides and Ole L. Smith, Studies in the History of the Greek Civil War, Museum Tusculanum, January 1987
- Lemkin Raphael, Axis Rule in Occupied Europe, Law on Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress, Carnegie Endowment for World Peace, Washington, 1994
- Lenkova Mariana, Hate Speech in the Balkans, International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), ETEPE, 1998.
- Loukianos I. Hassiotis, Forcible Relocation from Greek Macedonia during the First World War Македонски научен институт, Македонија како природно и стопанско цјало, Софија, 1945.
- Mark Mazower, After the War was Over – Reconstructing the Family, Nation and State in Greece (1943-1960, Princeton University Press, September 2000
- Мартинова Буцкова Фана, Македонската култура и просвета во Егејска Македонија и во Источноевропските земји (1940-1968), Здружение НЕЗАБОРАВ, Скопје 2008
- Македонија во меѓународните договори, Том I (1913-1940), Државен архив на Република Македонија, Скопје, 2006
- MAKEDONIA – A Greek Term in Moder Usage, Museum of the Macedonian Struggle Foundation, Research Centre for Macedonian History & Documentation, Thessaloniki, 2005.
- Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήνα, 1934, Μέρος

- Мојсов Лазо, Околу прашањето на македонското национално малцинство во Грција, Институт за национална историја, Скопје 1954 год.
- Macedonia: Politics of Identity and Difference, edited by Jane Cowan, Pluto Press, London 2000
- Македонија во меѓународните договори (1913-1940); избор, редакција и коментар Михајло Миноси, Државен архив на Република Македонија, 2006
- Nikolaos Martis, The Falsification of the Macedonian History, Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation, Athens, 1984.
- Nicholas Andriotes, The Confederate State of Skopje and Its Language, Athens, 1957
- Ortakovski Vladimir, Minorities in the Balkans, Skopje, Mislа, 1996
- Ортаковски Владимир, Меѓународната положба на малцинствата, Мисла, Скопје, 1996
- Милан Бартош, Меѓународно јавно право, II книга, Култура, Београд, 1956
- Palmer E. Stephen, King R. Robert, Yugoslav Communism and the Macedonian Question, Archon Books, Hamden, Connecticut, 1971.
- Пановска Лилјана, Теророт во Егејскиот дел на Македонија (1941-1944), Институт за национална историја, Скопје 1995.
- Petrakis Marina, The Metaxas Myth: Dictatorship and Propaganda in Greece, Tauris Academic Studies, New York 2006
- Peter Mackridge and Eleni Yannakakis (ed.), OURSELVES AND OTHERS – Development of the Greek Macedonian Cultural Identity Since 1912, New York, 1997
- Поповски Тошо, Македонското национално малцинство во Бугарија, Грција и Албанија, Македонска книга, Скопје 1981 год.
- Пејов Наум, Македонците и Граѓанската војна во Грција, Институт за национална историја, Скопје, 1968.
- Promotion and Protection of all Human Rights, Civil, Political, Economic, Social and Cultural Rights, Including the Right to Development, Report of the Independent Expert on Minority Issues, Gay McDougall, Addendum, Mission to Greece (8-16 September 2008).
- Rainer Baubock, Eva Ersboll, Kees Groenendijk, Harald Waldrauch, Acquisition and Loss of Nationality – Politics and Trends in 15 European States, Volume I: Comparative Analyses, IMISCOE Research, 2006
- Riki Van Boeschoten, Identities, Memoires, Representations: Usage des langues minoritaires dans les departements de Florina et d'Aridea
- Rossos Andrew, Macedonia and the Macedonians, Hoover University Press, 2008
- Rossos Andrew, The Macedonians of Aegean Macedonia: A British Officer's Report, 1944, Slavonic and East European Review, 69:2(1991:Apr)
- Rossos Andrew, Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece (1943-1949), Journal Of Modern History Vol. 69 No. 1, Chicago, March 1997, стр. 42-76.
- Roudometof Victor, The Macedonian Question, East European Monographs, 2000
- Roudometof Victor, Collective Memory, National Identity and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria and the Macedonian Question, Praeger Publishers, 2002.

- Рудометоф Виктор (уредник), *Македонското Прашање: Култура, историографија, ио-
литика*, Евро-балкан прес, Скопје, 2003
- Richard D. Caplan, *Europe and the recognition of new states in Yugoslavia*, Cambridge
University Press, 2005
- Robert van Krieken, *Rethinking Cultural Genocide: Aboriginal Child Removal and Settler-
colonial State Formation*, Oceania, December 2004
- Ристо Поплазаров, *Грчката политика спрема Македонија во втората половина на XIX и
почетокот на XX век*, Институт за национална историја, Скопје, 1973
- Slavica Chubrich, *International Instruments for the Protection of the Rights of Minorities and
the Status of the Macedonian Minorities in the Neighbouring Countries* во *International
Journal of Civil Society Law*, Volume IV Issue 2, April 2006
- Slupkov Ireneusz Adam, *The Communist Party of Greece and the Macedonian National
Problem*, 2006.
- Snezana Trifunovska, *Yugoslavia Through Documents: From Its Creation to Its Dissolution*,
Springer, 1994
- Society of Macedonian Studies, *THE HOSTAGES OF SKOPJE: Fugitives, Properties and
Repatriation – Yugoslav Confidential Documents*, Thessaloniki, 2008.
- Spyridon Sfetas, *Autonomist Movements of the Slavophones in 1944: The Attitude of the
Communist Party of Greece and the Protection of the Greek-Yugoslav Border*
- Stefanidis Yiannnis, *Macedonian in the 1940's*, *Modern and Contemporary Macedonia*, vol.
II, 64-103
- Стоян Бояджиев, *90 години погърчване на българите в Беломорска Македония*, София,
1995.
- Татјана Петрушевска, *Анализа на предлозите на Метју Нимиц за решавање на грчко-
македонскиот спор околу уставното име на Република Македонија обзнанети
како официјален предлог на Организацијата на Обединетите Нации на 09.11. 2005
година во Њујорк, Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје
во чест на Стрезо Стрезовски.*
- Татјана Петрушевска, *Анализа на предлозите за решавање на грчко-македонскиот спор
околу уставното име на Република Македонија содржани во Извештајот за Балканот
бр. 112 на Меѓународната кризна група од 10.12.2001 година, во ‘Зборник во чест на
животот и делото на Васил Гривчев’, Правен факултет „Јустинијан I“.*
- Ташевска-Ременски Фросина, *Македонското национално малцинство во соседните
земји: Современи состојби*, 2 Август, Скопје 2008
- The Macedonian Affair: A Historical Review of the Attempt to Create a Counterfeit Nation*,
Athens Institute for Political Affairs, Athens 1994
- The Metaxas Dictatorship*, edited by Robin Higham and Thanos Veremis, Athens, 1993
- Tsitselikis Konstantinos, *Citizenship in Greece: Present Challenges for Future*, Sense Publishers,
Rotterdam 2006, pp. 145-170.
- Тодор Христов Симовски, *Населените места во Егејска Македонија (Книга I)*, Скопје, 1998
- Тодор Џунов, *Меѓународна положба на малцинствата (нови погледи и иницијативи)*,
Прилози, Том 32, Правен факултет „Јустинијан I“, Скопје, 1991

- Љ.Д.Фрчкоски, В. Тупурковски, В. Ортаковски, Меѓународно јавно право, Табернакул, Скопје, 1995 г.
- Фрчкоски Љубомир, Меѓународно право за правата на човекот, МАГОР, Скопје 2001
- Malcolm N. Shaw, International Law, Sixth edition, Cambridge University Press, 2008
- Сашо Георгиевски, Сашо Додевски, Документи за Република Македонија 1990-2005, Правен факултет „Јустинијан I“, 2008
- Time Almanac 2010, powered by Encyclopedia Britannica, November, 2010.
- Thomas D. Grant, The recognition of states: law and practice in debate and evolution, Greenwood Publishing Group, 1999
- Vlassis Vlasidis, Veniamin Karakostanoglu, Recycling Propaganda: Remarks on Recent Reports Greece's „Slav-Macedonian“ Minority, Balkan Studies, Vol. 36/1, Thessaloniki 1995, стр. 151-170.
- Vojin Dimitrijevic, Dragoljub Popovic, Tatjana Papic, Vesna Petrovic, Medjunarodno pravo ljudskih prava, Beogradski Centar za ljudska prava, Beograd, 2006.
- William A. Schabas, Genocide in International Law: The Crimes of Crimes, Cambridge University Press, September 2000.
- Zahariadis Nikolaos, Nationalism and Small State Foreign Policy: The Grek Response to the Macedonian Issue, Political Science Quarterly, 109 (4) 1994, 647-668.
- Zvonimir Mataga, The Rights to Freedom of Association Under the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Strasbourg, October 2006.
- Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Етничките промени во Егејска Македонија во XX век, Скопје, 2002.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

323.15(=163.3:495)

ТАСЕВ, Донче

Македонците во Грција / Донче Тасев. – Скопје : Македонски
информативен центар, 2011. – [214] стр. ; 23 см

Фусноти кон текстот. – Библиографија: стр. 207-[214]

ISBN 978-9989-2072-7-3

а) Македонци во Грција – Национално малцинство

COBISS.MK-ID 89924362

Во трудот тезите на авторот се солидно концепирани, поткрепени со користена литература од референтни автори, извештаи од меѓународни владини и невладини организации, јуриспруденцијата од меѓународните судови и истиот се карактеризира со висок степен на научна прегледност.

Д-р. Сашо Георгиевски

ISBN 978-9989-2072-7-3

9 789989 207273

Are to be sold in paper-
head alley, against the Ex-
change by George Humble